Bir komünistle evlendim

PHILIP ROTH

İngilizceden çeviren:
Orhan Yılmaz

AYRINTI

PHILIP ROTH

19 Mart 1933'te New Jersey'nin Newark kentinde doğdu. Bucknell Üniversitesi'ni bitirdikten sonra Chicago Üniversitesi'nde yüksek lisans öğrenimi gördü. Ardından Chicago'da İngiliz edebiyatı, Iowa ve Princeton üniversitelerinde yaratıcı yazarlık dersleri verdi. 1959'da, altı öyküsünü bir araya getirdiği ilk kitabı *Goodbye Columbus* yayımlandı (*Kucak Dolusu*, çev.: Ülkü Tamer, Sander Yayınları, 1971). ABD'li Yahudilerin yaşamını son derece kişisel, keskin ve ironik bir dille tasvir ettiği bu kitapla Roth, 1960'ta Ulusal Kitap Ödülü'nü aldı. Ardından iki roman yazdı: 1962 tarihli *Letting Go* (*Libby*, çev.: Seçkin Selvi, Sander Yayınları, 1973) ve 1967'de yayımlanan *When She Was Good*. Şöhret ise 1969'da, ABD'nin nezih edebiyat çevrelerini karıştıran *Portnoy's Complaint* (*Portnoy'un Feryadı*, çev.: Özden Arıkan, Ayrıntı Yayınları, 1999) ile geldi. Bilinç akışı tekniğinde eşsiz bir monolog olarak nitelenen bu eser, çağdaş Amerikan edebiyatının en komik, en unutulmaz karakterlerinden birini yaratıyordu. 1972'de Ernest Lehman tarafından aynı adla sinemaya uyarlanan Portnoy'dan sonraki kitaplarında Roth, hep değişik anlatım teknikleri denedi, her seferinde değişik konulara el attı, ama ana temalarından ya da "takıntıları"ndan hiç uzaklaşmadı: Yahudi olmak, erkek olmak, bir ananın oğlu olmak, aydın olmak; ve bütün bunlardan doğan her türlü marazilikle uğraşmaya devam etti.

The Breast'le (1972) Kafka'ya bir nazire yazdı; ancak onun kahramanı, hamamböceğine değil dev bir memeye dönüşüyordu (*Meme*, çev.: Seçkin Selvi, Sander Yayınları, tarihsiz); *Portnoy*'u hatırlatan *My Life As a Man* ile başladığı Zuckerman serisinde (*The Ghost Writer, Zuckerman Unbound, The Anatomy Lesson*) "erkeklik" meseleleri ile uğraşmaya devam etti ve serinin son kitabı olan *The Counterlife* ile 1987 Ulusal Kitap Eleştirmenleri Çevresi Ödülü'nü aldı. Çoğu romanı otobiyografik nitelik taşıyan Roth, 1988'de *The Facts* ile bu kez "adı konmuş" bir otobiyografi kaleme aldı; minimalist bir kitap olarak nitelenen *Deception*'da (1990; *Aldatma*, çev.: Didem Hızkan, Ayrıntı Yayınları, 2001) "aldatma" konusunu, rahatsız edici olmaktan sakınmayarak, acımasız bir içtenlikle işledi. 1991'de Ulusal Kitap Eleştirmenleri Çevresi Ödülü'nü ona bir kez daha kazandıran *Patrimony*'de, aile mirası olan kültür ile bireyin kendi entelektüel gelişimi içinde yöneldiği kültür arasındaki çatışmayı, son derece dokunaklı bir dille inceledi ve Adam Phillips'in deyişiyle, "kendi seçtiği babalarının, Freud ile Kafka'nın uğruna reddetmiş olduğu babasıyla barıştı". 1993'te Pen tarafından Faulkner Ödülü'ne değer görülen ve *Time* dergisince yılın En İyi Amerikan Romanı seçilen *Operation Shylock*'ta, Yahudileri İsrail sürgününden kurtarıp Avrupa'ya geri dönmelerini sağlamaya kalktı. Vietnam sonrası dönemi anlattığı *American Pastoral* (1997) ile 1998'de Pulitzer Ödülü'nü aldı.

Son derece üretken bir yazar olan Roth, yirmi üçüncü kitabı *I Married a Communist*'te (1998; *Bir Komünistle Evlendim*, çev.: Orhan Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 2004) yine Amerikan yaşamının trajik bir kesitini, yine o keskin mizahıyla ele alarak McCarthy dönemini sorguladı. Birbirinin muhbiri durumuna düşen bir karı kocanın hikâyesini, Zuckerman serisinin kahramanının gençlik yıllarına yerleştirerek Nathan Zuckerman'ın gözüyle anlattı. *American Pastoral*'le başlayıp, *Bir Komünistle Evlendim*'le devam eden üçlemeyi tamamlayan *The Human Stain* 2001 yılında yayımlandı. Saygın bir edebiyat profesörünün ırkçılık suçlamasıyla istifaya zorlandığı bu romanda, Roth yirminci yüzyılın ikinci yarısında Amerika'nın ruh haliyle ilgili derin soruşturmasını sürdürdü. *Bir Komünistle Evlendim*'in ardından üçlemenin diğer iki kitabı *American Pastoral* ile *The Human Stain*'in yanı sıra *Operation Shylock* da Ayrıntı Yayınları'nın yayın programına alınmıştır.

Roth'un, büyük bölümü kitaplaştırılmamış olan çok sayıda öyküsü, deneme ve eleştiri yazıları da bulunuyor.

Ayrıntı: 443
Edebiyat dizisi: 132

Bir Komünistle Evlendim
Philip Roth

İngilizceden çeviren
Orhan Yılmaz

Yayına hazırlayan
Fulya Atatuğ

Kitabın özgün adı
I Married a Communist

Jonathan Cape/1998
basımından çevrilmiştir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Mehmet Celep

Baskı ve cilt
Sena Ofset (0 212) 613 38 46

Birinci basım *2004*
Baskı adedi *2000*

ISBN 975-539-305-6

AYRINTI YAYINLARI
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr
Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İst. Tel.: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45 77

Philip Roth

Bir Komünistle Evlendim

AYRINTI

E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞKLAR/*Milan Kundera* ◢ KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ/*Peter Handke* ◢ YÜZBAŞI VE KADINLAR TABURU/*Mario Vargas Llosa* ◢ BİZ/*Yevgeni Zamyatin* ◢ KESİK BİR BAŞ/*Iris Murdoch* ◢ YENİ TANRILAR/*Alberto Vasquez-Figueroa* ◢ İNFAZA ÇAĞRI/*Vladimir Nabokov* ◢ EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?/*Woody Allen* ◢ ÇALI HOROZU/*Michel Tournier* ◢ BANYO/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ BALKON/*Jean Genet* ◢ GÜNEŞ İMPARATORLUĞU/*J.G. Ballard* ◢ BEYAZ ZENCİLER/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ SİYAH MADONNA/*Doris Lessing* ◢ KAPANDA ÜÇ KAPLAN/*G. Cabrera Infante* ◢ ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN/*Marge Piercy* ◢ ANARŞİNİN KISA YAZI/*Hans Magnus Enzensberger* ◢ FOTOĞRAF MAKİNESİ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ GÜLÜN GÜNLÜĞÜ/*Ursula K. LeGuin* ◢ HOTEL DU LAC/*Anita Brookner* ◢ AZİZLER ve ÂLİMLER/*Terry Eagleton* ◢ VEDA YEMEĞİ/*Michel Tournier* ◢ ORLANDO/*Virginia Woolf* ◢ UTANÇ BİTTİ/*Anja Meulenbelt* ◢ YAKIN GELECEĞİN MİTOSLARI/*J. G. Ballard* ◢ KARANLIĞIN SOL ELİ/*Ursula K. LeGuin* ◢ AĞ/*Iris Murdoch* ◢ WATT/*Samuel Beckett* ◢ EKOTOPYA/*Ernest Callenbach* ◢ GECEYİ ANLAT BANA/*Djuna Barnes* ◢ İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ CUMA/*Michel Tournier* ◢ AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI/*Lawrence Durrell* ◢ GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA/*Anja Meulenbelt* ◢ MURPHY/*Samuel Beckett* ◢ MASAL MASAL İÇİNDE/*Khimaira/John Barth* ◢ ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI/*Robert M. Pirsig* ◢ PARFÜMÜN DANSI/*Tom Robbins* ◢ SINIRSIZ RÜYALAR DİYARI/*J. G. Ballard* ◢ FRANSIZ TEĞMENİN KADINI/*John Fowles* ◢ BEYAZ OTEL/*D.M. Thomas* ◢ MYRA/*Gore Vidal* ◢ DALGALAR/*Virginia Woolf* ◢ ATLANTİK ÖTESİ/*Witold Gombrowicz* ◢ HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ◢ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ◢ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ◢ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ◢ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ◢ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ◢ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ◢ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ◢ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Sören Kierkegaard* ◢ KONFİDENZ/*Ariel Dorfman* ◢ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ◢ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ◢ NIETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ◢ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ◢ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ◢ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ◢ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ◢ 62-Maket Seti/*Julio Cortázar* ◢ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ◢ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ◢ DUR BİR MOLA VER/*Tom Robbins* ◢ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ◢ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ◢ LILA/*Robert M. Pirsig* ◢ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ◢ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ◢ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ◢ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ◢ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ◢ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ◢ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ◢ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ◢ /BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ◢ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ◢ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ◢ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ◢ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ◢ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ◢ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ◢ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ◢ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ◢ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ◢ 10 1/2 BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ◢ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◢ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◢ ADA/*Aldous Huxley* ◢ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ◢ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◢ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ◢ YARATIK/*John Fowles* ◢ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ◢ ZENCİLER/*Jean Genet* ◢ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ◢ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ◢ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ◢ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ◢ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ◢ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sábato* ◢ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ◢ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ◢ DİŞİ ADAM/Joanna Russ ◢ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ◢ ALDATMA/*Philip Roth* ◢ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ◢ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ◢ MANTISSA/*John Fowles* ◢ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ◢ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ◢ METEORLAR/*Michel Tournier* ◢ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen* ◢ AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ◢ SİRİUS'TAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ◢ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ◢ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ◢ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ◢ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ◢ İYİ İŞ/*David Lodge* ◢ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ◢ TERAPİ/*David Lodge* ◢ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ◢ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ◢ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ◢ SISKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ◢ BETON ADA/*J.G. Ballard* ◢ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ◢ GILLES ile JEANNE/*Michel Tournier* ◢ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ◢

Arkadaşım ve editörüm
Veronica Geng'e
1941-1997

Çok şarkılar dinledim memleketimde –
Neşeli şarkılar, acılı şarkılar.
Ama bunlardan biri kazındı
belleğimin derinliklerine:
Sıradan işçinin şarkısıdır bu.

Ekh, kaldır sopayı,
Heyamola!
Safları sıklaştırın,
Heyamola!

– "Dubinuşka", bir Rus halk şarkısı.
1940'lı yıllarda Sovyet Ordu Korosu ve Bandosu tarafından söylenmiş ve kayıt edilmiştir.

I

Ira Ringold'un ağabeyi, Murray, lisede ilk İngilizce öğretmenimdi. Ira'yla ilişki kurmam onun sayesinde olmuştu. 1946 yılında Murray, Bulge Savaşı'nda 17. Hava İndirme Tümeni'ndeki askerlik görevinden yeni dönmüştü; 1945 Mart ayında, Avrupa savaşının sonunun başlangıç işaretini veren ünlü Ren nehri atlayışını yapmıştı. O günlerde aksi, atılgan, kel kafalı bir adamdı ve Ira kadar uzun boylu olmasa da, tepemizde sürekli cin gibi dolanan uzun bacaklı ve atletik biriydi. Konuşması, ifade bakımından ayrıntılı ve entelektüel bakımdan neredeyse tehditkârken, tavrı ve duruşu bütünüyle doğaldı. Tutkusu, karatahtada cümleleri titizlikle öğelerine ayırırken yaptığı gibi titizliğini yitirmeden, değindiğimiz her konuyu ana öğelerine ayırarak açıklamak, netleştirmek, anlamamızı sağlamaktı. Özel yeteneğiyse, soru sormayı eğ-

lence haline getirmesi, okuyup yazdıklarımızı, kendine özgü açıklıkla, katı bir biçimde çözümlediğinde ve yüksek sesle ayrıntılara girdiğinde bile güçlü bir anlatı büyüsü saçmasıydı.

Kas gücünün ve dikkat çekici zekâsının yanında, Bay Ringold kendisiyle birlikte sınıfa, öğretmenin görgü kurallarına uymanın zihinsel gelişimle bir alakası olmadığını daha yeni anlayacak, ehlileşmiş, saygıdeğer kılınmış çocuklar için düşünmeden vahiy gibi gelen bir kendiliğindenlik havası taşırdı. Verdiğiniz yanıt doğru olmadığında, bir karatahta silgisini size doğru fırlatması onun hoşnutlukla hayal ettiğinden daha önemliydi. Ya da değildi belki de. Belki Bay Ringold, benim gibi çocukların öğrenmesi gereken şeyin yalnızca kendilerini nasıl açıkça ifade edip, ağız dalaşları için daha zekice yanıtlar edinmesi değil; aynı zamanda aptallık etmeden nasıl haylaz olunacağını, nasıl fazlasıyla iyi gizlenilmeyeceği ya da fazlasıyla terbiyeli olunmayacağı, erkeksi şiddetin en çok zeki çocukları sindiren kurumsal doğruluktan nasıl azat edilmeye başlanması olduğunu çok iyi biliyordu.

Cinsel anlamda, Murray Ringold gibi erkek bir lise öğretmeninin gücünü – dindarlıkla ıslah edilmemiş eril otoriteyi – hissederdiniz, bağlı olduğu ilkeler açısından ise, karaktersiz Amerikan gayesinde onu yüceltmek yolunda kaybolmamış, okulun kadın öğretmenlerinin aksine, başka her işi yapabilecekken, hayatının işi olarak bize ait olmayı seçen Murray Ringold gibi bir lise öğretmeninin meslek aşkını hissederdiniz. Gün boyunca tek istediği etkileyecebileceği genç insanlarla ilgilenmekti, hayatta en büyük zevki ise onların yanıtlarından alırdı.

Onun sınıftaki cesur tarzının benim özgürlük anlayışımın oluşmasında bıraktığı etki o zamanlar belirgin değildi; hiçbir çocuk, okul, öğretmenler ya da kendisi hakkında öyle düşünmezdi. Ancak, toplumsal bağımsızlık için duymaya başladığım özlem bir şekilde Murray örneğiyle beslenmiş olsa gerek; Temmuz 1997'de, 1950 yılında liseden mezun olduğumdan beri ilk kez, artık doksan yaşında olan, ancak gözle görülür biçimde, kendini gülünç duruma düşürmeden ya da şişirme oyunculuğa sapmadan, öğrencileri için "Umrumda bile değil," şeklindeki isyankâr düsturun canlı örneği olmayı, kanunları çiğnemek için Al Capone olmak gerekmediğini *–düşünmenin* yeterli olduğunu– onlara öğretmeyi gerçekçi bir biçimde görev bilen öğretmen olarak kalmış Murray'le tesadüfen karşılaştığımda bunu ona söyledim. "İnsan toplumunda" diye öğretmişti bize Bay Ringold, "düşünmek en büyük ihlâl". Parmak eklemleriyle masasına vurarak kelimeleri heceleyip "E-leş-ti-

rel dü-şün-ce" demişti Bay Ringold, "–işte en büyük yıkım." Murray'e, onun gibi erkeksi bir adamdan erken yaşta bunları duymanın, –bunların *canlı örneğini* görmenin– makul, önemli ve özgür olmak için yanıp tutuşan taşralı, korunan, yüce gönüllü bir lise öğrencisi olarak, yarım yamalak anlayarak da olsa, sımsıkı tutunduğum yetişkinliğe giden yolda en değerli ipucunu verdiğini söyledim.

Murray, sırası gelince, erkek kardeşinin özel yaşamı konusunda, Ira öleli otuz yıldan fazla olmasına rağmen, zaman zaman kafasında ölçüp biçtiği farsla dolu o vahim talihsizlik hakkında bir yeniyetme olarak, bilmediğim ve bilemeyeceğim her şeyi anlattı. "O yıllarda binlerce Amerikalı yıkıma uğradı. Politik kazalar, tarihi kazalar, inançları yüzünden," dedi Murray. "Ama başka birinin Ira gibi mahvolduğunu anımsamıyorum. Mahvı için kendisinin seçtiği yer büyük Amerikan savaş meydanı değildi. İdeolojiye, politikaya ve tarihe rağmen, gerçek bir felaket özünde her zaman kişisel bir *bathos*,* belki de. İnsanları önemsiz hale getiren herhangi bir başarısızlık yüzünden yaşama itiraz edemezsiniz. Yaşamın bir insanın önemini zorla elinden alıp, kibrini bütünüyle kırmak için kullandığı yöntemler karşısında şapka çıkarılmalı."

Murray, sorduğumda, *kendi* öneminin nasıl zorla kendisinden alındığını anlattı. Hikâyenin genelini biliyordum ancak, 1954 yılında liseden mezun olduktan sonra askerlik görevime başladığımdan ve yıllarca Newark yöresinde olmadığımdan, Murray de politik ateşten gömleği 1955 mayısına kadar giymemiş olduğundan, ayrıntıların çok azına vâkıftım. Murray'in hikâyesiyle başladık ve yemeğe kalmasını istediğimde, ilişkimizin daha mahrem bir safhaya kaydığını, kardeşi hakkında açık açık konuşmaya devam etmesinde bir yanlışlık olmayacağını benimle aynı zamanda hissetmeye başladığında akşam olmak üzereydi.

Yaşadığım yer New England'ın batısında bir yerlerde, Athena adında küçük bir üniversitede yaşlılar için haftalık yaz programları açılır. Murray, "Milenyumda Shakespeare" olarak gösterişli bir ad verilmiş kursa doksanında bir öğrenci olarak yazılmıştı. Geldiği pazar günü –onu tanıyamamama rağmen, onun beni tanıması büyük şanstı– onunla şehirde karşılaşmam ve altı akşamımızı birlikte geçirmemiz işte böyle oldu. Geçmiş bu kez, kendi sorunlarını gerektiğinden bir saniye bile daha fazla düşünmeme konusunda hünerli, zamanım ciddi bir ko-

* (Gr.) Aşırı duygusallık. (y.h.n.)

nudan başka bir şeyden söz etmekle harcamayan çok ihtiyar bir adam şeklinde bugünde canlandı. Gözle görülür inatçılığı, kişiliğine taş gibi sağlam bir bütünlük veriyordu ve zamanın eski atletik fiziğini radikal bir şekilde törpülemesine karşın, bu böyleydi. O bildik açıklık ve titizliğiyle konuşurken Murray'e bakarak, şöyle düşündüm: İşte insan yaşamı. Dayanıklılık burada.

1955 yılında, komünist olduğu için Ira'nın radyodan kara listeye alınmasından hemen hemen dört yıl sonra, dört gün sürecek duruşmalar için Newark'a geldiğinde Amerika'ya Karşı Etkinlikler Kurulları Meclisi ile işbirliği yapmayı reddettiği için Murray, Eğitim Kurulu tarafından öğretmenlik görevinden atılmıştı. Görevine iade edildi, ama eyalet yüksek mahkemesinin 5'e 4'lük kararıyla sonuçlanan altı yıllık hukuki bir mücadelenin ardından, bu altı yıl boyunca elektrikli süpürge satıcısı olarak ailesini geçindirmek için kazandığı para çıkarıldıktan sonra, bir geri ödemeyle görevine iade edildi.

"Ne yapacağını bilmediğin zaman," dedi Murray, gülümseyerek, "Elektrikli süpürge satarsın. Kapı kapı. Kirby elektrikli süpürgeleri. Dolu bir kül tablasını halının üstüne boşaltırsın. Sonra, elektrikli süpürgeyle onlar için temizlersin. Bütün evi onlar için elektrikli süpürgeyle temizlersin. Bu şey işte böyle satılıyor. Benim zamanımda New Jersey'deki evlerin yarısını elektrikli süpürgeyle temizledim. Bak Nathan, bir yığın iyi dilekçim oldu. Sürekli sağlık giderleri olan bir eşim ve bir çocuğum vardı. Ancak, oldukça iyi iş yapıyordum ve bir sürü insana elektrikli süpürge sattım. Omurgasındaki soruna rağmen Doris işe geri döndü. Hastane laboratuvarındaki işine döndü. Kan testleri yaptı. Sonunda laboratuvarı işletmeye başladı. O günlerde teknik personel ile tıp bilimi arasında ayrım yapılmıyordu ve Doris bütün işleri yapıyordu: kan alıyor, ölçümünü yapıyordu. Mikroskopta çok sabırlı ve titizdi. İyi eğitimli. Dikkatli. Yanlış yapmamaya özen gösteren. Bilgili. Tam karşı sokağımızdaki, Beth Israel Hastanesi'nden eve gelir, laboratuvar giysisiyle akşam yemeği hazırlardı. Salata sosu laboratuvar kaplarında sofraya getirilen tanıdığım tek aile bizimkiydi. Erlenmeyer kabı. Kahvelerimizi pipetle karıştırırdık. Cam eşyalarımızın tümü laboratuvardandı. Tabanımız delikken, Doris iki yakamızı bir araya getirdi. Birlikteyken üstesinden gelebiliyorduk."

"Peki Ira'nın kardeşi olduğun için mi peşine takıldılar?" diye sordum. "Ben hep öyle olduğunu varsaydım."

"Bunu kesin olarak söyleyemem. Ira öyle düşünüyordu. Belki de,

hiçbir zaman bir öğretmenden beklenen biçimde davranmadığım için peşime düştüler. Belki Ira olmasaydı bile peşime düşeceklerdi. Fişek gibi harekete geçtim, Nathan. Mesleğimin saygınlığını sağlamak için şevkle yanıp tutuşuyordum. Her şeyden çok onları pirelendiren şey bu olabilir. Öğretmenliğe ilk başladığımda nasıl bir aşağılanmaya uğradım, bilemezsin. Çocuk muamelesi görmek. Üstlerin ne derse, kanun oydu. Sorgusuz sualsiz. Şu saatte burada olacaksın, giriş-çıkış çizelgesini zamanında imzalayacaksın. Okulda uzun saatler geçireceksin. Sözleşmende olmamasına rağmen, öğleden sonra ve akşam görevleri için çağrılacaksın. Her türlü angarya. Alnına kara çalınmış gibi hissederdin.

"Kendimi sendikamızı örgütlemeye verdim. Hızla komite liderliğine, yönetim kurulu görevlerine yükseldim. Sözümü sakınmazdım – kabul ediyorum, zaman zaman, düşünmeden konuştum. Bütün yanıtları bildiğimi düşünüyordum. Ancak, öğretmenlerin saygı görmeleriyle ilgileniyordum – emekleri karşılığında saygı görmeleri ve yeterli ücret almaları vs. Öğretmenlerin ücret, çalışma koşulları, tazminat gibi daha birçok sorunları vardı.

"Eğitim Müdürü'yle arkadaş sayılmazdık. Onun müdürlüğe yükselmesini engelleyecek harekette önemli rol oynamıştım. Başka bir adamı destekledim ve o kaybetti. İşte bu kancığa muhalefet ettiğimi hiç gizlemediğim için cesaretimden nefret etti. Ve 1955'de balta indi. Kent merkezindeki Federal Bina'ya, Amerika'ya Karşı Etkinlikler Kurulları Meclisi'nin bir toplantısına çağrıldım. İfade vermek için. Başkan sıradan bir adamdı. İki komite üyesi daha onunla birlikte gelmişti. Üçü avukatlarıyla birlikte Washington'dan geldi. Newark şehrindeki her şeyde komünist etkisini soruşturuyorlardı. Ancak öncelikle işçi sınıfı ve eğitim kurumlarına "partinin sızması" dedikleri şeyi soruşturuyorlardı. Bu duruşmalar bütün ülkeye yayıldı – Detroit, Chicago. Geldiğini biliyorduk. Kaçınılmazdı. Biz öğretmenlere bir günde, son gün, mayıs ayında bir perşembe günü, işi bıraktırdılar.

"Beş dakika ifade verdim. 'Şimdi ya da herhangi bir zaman?..' Yanıtlamayı reddettim. 'Peki, neden yanıtlamıyorsun?' dediler. 'Saklayacak bir şeyin yok. Neden temize çıkmıyorsun? Yalnızca bilgi istiyoruz. Sadece bunun için buradayız. Biz kanunları yazıyoruz. Ceza veren bir organ değiliz.' Vesaire vesaire. Ama Amerikan Anayasası'ndan anladığım kadarıyla benim politik inançlarım onları hiç ilgilendirmezdi. Onlara söylediğim de buydu – 'Sizi hiç ilgilendirmez.'

"Hafta başında, Ira'nın Chicago'daki eski sendikası Elektrik İşçileri Birliği'nin peşine düşmüşlerdi. Pazartesi akşamı, binlerce Elektrik İşçileri Birliği üyesi kiralık otobüslerle New York'tan kurul üyelerinin kaldığı Robert Treat Oteli önünde gösteri yapmak üzere gelmişti. *Star-Ledger* gazetesi göstericilerin görüntüsünü 'Kongre soruşturmasına düşman güçlerin istilası' olarak tanımladı. Anayasa'da belirtilen haklarca garanti altına alınan yasal bir gösteri olarak değil de, Hitler'in Polonya'yı ya da Çekoslovakya'yı *işgali* gibi gösterilmişti. Kurullar Meclisi'ndeki Kongre üyelerinden biri –gözlemindeki gizli Amerika karşıtlığından hiç utanıp sıkılmadan–, göstericilerden çoğunun İspanyolca şarkı söylediklerine, bunun ise taşıdıkları pankartların anlamlarını bilmediklerinin, Komünist Parti'nin cahil 'ahmak'ları olduklarının bir delili olduğuna basının dikkatini çekiyordu. Newark polisinde 'yıkıcı güçler'in peşindeki 'birimler' tarafından gözlem altına alınmaları onu cesaretlendiriyordu. Otobüs kervanı New York'a doğru Hudson County'den geçtikten sonra, oradaki kimi etkili polislerin şöyle söylendiği duyuldu, 'Onların Kızıl olduklarını bilseydim, binlercesini içeri tıkardım.' Perşembe günü ilk olarak sorgulanmak zorunda kaldığımda, yerel hava ve basında çıkanlar bu şekildeydi.

"Beş dakikamın sonuna doğru, işbirliği yapmayı reddetmem karşısında başkan, benim gibi eğitimli ve akıllı birinin, kurulun bilmek istediklerini söyleyerek bu ülkenin güvenliğine yardımcı olmaya gönülsüz olmasından hayal kırıklığına uğradığını söyledi. Bunu sessizlikle karşıladım. Ağzımdan çıkan tek saldırgan söz o piçlerden birinin yaklaşıp da 'Bayım, sizin sadakatinizi sorguluyorum,' demesiyle çıktı. Ona şöyle dedim, 'Ben de sizinkini sorguluyorum.' Başkan, kurul üyelerinden herhangi birine tekrar 'hakaret etmem' halinde beni dışarı attıracağını söyledi. 'Burada oturup,' dedi, 'Senin zırvalarını ve hakaretlerini dinlemek zorunda değiliz.' 'Ben de,' dedim, '*sizin* hakaretlerinizi oturup dinlemek zorunda değilim, Bay Başkan.' Bu yeterince kötüydü. Avukatım, hemen sesimi kesmemi fısıldadı. Bu duruşmamın sonuydu. Çıkmama izin verildi.

"Sandalyemden kalkmış giderken, Temsilciler Meclisi üyelerinden biri, sanının beni aşağılayarak kışkırtmak için, ardımdan seslendi – 'Sovyet resmi politikasını öğretmek için lanet komünist yeminine uymak zorundayken, nasıl oluyor da maaşın vergi mükelleflerinin parasıyla ödeniyor? Nasıl oluyor da başına buyruk biri olup da komünistlerin dikte ettiklerini öğretebiliyorsun? Neden partiden çıkıp izlediğin

yoldan dönmüyorsun? Sizden rica ediyorum – Amerikan hayat tarzına dönün!'

"Ama yemi yutmadım tabii. Öğrettiklerimin kompozisyon ve edebiyattan başka herhangi bir şeyin dikte ettirdikleriyle alakası olmadığını ona söylemedim elbette, eninde sonunda, ne söylediğim ya da söylemediğim çok da önemli değildi sanki: Yalaka herif, o akşam Sports Final baskısında, *Newark News* gazetesinin birinci sayfasındaki sürmanşet haberde, 'Kızıl Sorgulamada İnatçı Tanık' ve hemen altında da "AKEKM Newark'lı öğretmene 'Senin zırvalarını dinlemek zorunda değiliz,' dedi" şeklinde yer alıyordu.

"O sırada, kurul üyelerinden biri, New York Eyaleti'nden Temsilciler Meclisi üyesi Bryden Grant'ti. Grantleri hatırlarsın, Bryden ve Katrina. Amerikalılar her yerde Grantleri hatırlar. Ringoldlar, Grantler için Rosenberglerdi. Bu güzel sosyetik oğlan, bu beş para etmez, ahlâksız kişi, ailemizi az kalsın mahvediyordu. Peki, neden biliyor musun? Çünkü, bir gece Grant ve eşi, Batı On Birinci Cadde'de Ira ve Eve'in verdiği bir partideydiler ve Ira, yalnızca kendisine has bir tarzda, Grant'in üzerine gitti. Grant, Wernher von Braun'un ahbabıydı, ya da Ira öyle sanıyordu. Ira onu bir güzel benzetti. Grant, Ira'mn sinirlerini bozacak türden, zenginler sınıfından yozlaşmış biriydi – tabi çıplak gözle bakınca. Eşi bayanların bir nefeste tükettikleri şu popüler aşk hikâyelerinden yazıyordu, Grant ise o zaman hâlâ *Journal-American*'da köşe yazarıydı. Ira'ya göre Grant, pohpohlanmış imtiyazın insan şekline bürünmüş haliydi. Ona katlanamıyordu. Grant'in her hareketi onu hasta ediyor, siyaseti ise iğrendiriyordu.

"Gürültülü, büyük bir rezalet koptu. Ira, bağırıp çağırıyor, Grant'e hakaretler savuruyordu. Ira hayatının geri kalan bölümünde Grantlerin bizden aldıkları intikamın o gece başladığım iddia etti. Ira'nın kendini kamufle etmeden gösterme âdeti vardı. Olduğu gibi görünen, kimseye minnet etmeyen, lafını sakınmayan biriydi. Onun senin için çekici oluşu bu yüzdendi. Ancak bu aynı zamanda onu düşmanlarına karşı itici yapıyordu. Grant de onun düşmanlarından biriydi. Didişme üç dakika sürdü. Ama Ira'ya göre o üç dakika onun ve benim kaderimi çizmişti. 1938'in en çok satan kitabı *Eloise ve Abelard* ve 1942'nin en çok satan kitabı *Galileo'nun Tutkusu* kitaplarının yazarının eşi olması bir yana, Ulysses S. Grant'in torununu, bir Harvard mezununu, bir William Randolph Hearst çalışanını aşağılamıştı. Bizim için olay bundan ibaretti. İşimiz bitmişti: Ira, toplum önünde Bryden Grant'e haka-

ret ederek, yalnızca kocanın kusursuz kimliğine değil, eşin de söndürülemez haklı çıkma isteğine meydan okumuştu.

"Şimdiyse, bunun her şeyi açıkladığından emin değilim. Ama emin olmamam, Grant'in iktidarını kullanma konusundaki vurdumduymazlığında Nixon'ın çetesinden daha aşağı kalmaması yüzünden değil. Temsilciler Meclisi'ne girmeden önce, haftada üç defa biraz Broadway ve Hollywood'dan, biraz da lekelediği Eleanor Roosevelt'den bahsettiği *Journal-American*'daki o dedikodu sütununu yazıyordu. Grant'in kamu hizmet kariyeri işte böyle başladı. Ona Amerika'ya Karşı Etkinlikler Kurulları Meclisi'nde öyle yüksek mevki verilmesinin nedeni de işte bu. Dedikodu bugün olduğu gibi büyük bir iş haline gelmeden önce dedikodu yazarıydı. En başından beri, büyük öncülerin altın çağında oradaydı. Cholly Knickerbocker, Winchell ile Ed Sullivan, Earl Wilson da vardı. Damon Runyon vardı. Bob Considine vardı. Hedda Hopper vardı. Bryden Grant ise çetenin *snob*'uydu, sokak dövüşçüsü ya da aşağı tabakadan değildi. Sardi'nin yerine veya Brown Derby'ye ya da Stillman's Jimnastik Salonu'na takılan, hızlı konuşabilen ve içeriden biri değil, Racquet Club'a takılan güruha göre aristokrat biriydi.

"Grant işe 'Grant'in Fısıltı Gazetesi' adlı bir sütunla başladı. Hatırlarsan, neredeyse Nixon'ın Beyaz Saray personel başdanışmanı oluyordu. Meclis Üyesi Grant, Nixon'ın gözdelerindendi. Nixon gibi Amerika'ya Karşı Etkinlikler Kurulları Meclisi'nde bulundu. Nixon'ın Beyaz Saray'daki gözdağıyla razı etme işlerinin çoğunu yaptı. Yeni Nixon yönetiminin Grant'in adını 1968 yılında personel başdanışmanı olarak ortaya çıkardığını hatırlıyorum. Ne yazık ki sonradan vazgeçtiler. Nixon'm verdiği en kötü karar. Haldeman yerine bu ısmarlama yazı yazan asilzadeyi Watergate skandalım örtbas etme operasyonunun başına getirmenin politik avantajını kavramış olsaydı, Grant'in kariyeri demir parmaklıklar arkasında son bulabilirdi. Bryden Grant kodeste, Mitchell ve Ehrlichman'ın hücrelerinin arasındaki bir hücrede. Grant'in Mezarı. Ama asla öyle olmadı.

"Beyaz Saray kayıtlarında Nixon'ın Grant'e düzdüğü övgüleri duyabilirsin. Orada kopyaları duruyor. 'Bryden'ın yüreği doğru yerde,' diyor başkan Haldeman'a. 'O sıkı biri. Her şeyi yapacak. Her şeyi diyorum.' Haldeman'a yönetimin düşmanlarıyla nasıl baş edeceğini Grant'in düsturuyla anlatıyor: 'Onları basın kanalıyla yok edin.' Sonra, kusursuz karalama yapmaktan ve alev alev yakan iftiralar atmaktan

ince hazlar alan başkan hayran hayran ekliyor: 'Bryden'ın katil içgüdüsü var. Kimse daha iyi bir iş çıkaramaz.'

"Ardından bir lise futbol sahasına adı verilen Staatsburg, New York'ta hâlâ oldukça saygı gören, zengin, güçlü ve yaşlı devlet adamı, Meclis Üyesi Grant uykusunda öldü.

"Duruşma sırasında, Bryden Grant'i, onda, kozunu paylaşmak için gerekli araçları ulusal bir saplantıda arayan, kişisel intikam duyguları taşıyan bir politikacıdan daha fazla bir şeylerin olduğuna inanmaya çalışarak izledim. Mantık adına, daha yüce bir güdünün peşindesindir, daha derin bir anlam ararsın. O günlerde hâlâ mantıksız olan şeylerde mantıklı olmaya çalışmak, basit şeylerde karmaşıklık aramak gibi bir âdetim vardı. Aslında hiç gerekmediği yerlerde zekâmdan medet umardım. Göründüğü kadar dar kafalı ve yavan *olamayacağını* düşünürdüm. Hikâyenin onda biri bile etmiyor bu. Onda bundan fazlası olmalı.

"Ama niye? Dar kafalılık ve yavanlık da büyük ölçekte olabilir. Dar kafalılık ve yavanlıktan daha *direngen* ne olabilir ki? Dar kafalılık ve yavanlık, kurnaz ve sert olmanın önünde mi yer alır? Dar kafalılık ve yavanlık, önemli şahsiyet olma amacını yozlaştırır mı? Güç düşkünü olmak için gelişmiş bir hayat görüşünüz olması gerekmez. İktidara *gelmek* için de gelişmiş bir hayat görüşünüz olması gerekmez. Gelişmiş görüşe sahip *olmamak* en şahane avantajı sağlayabiliyorken, olması, aslında, en kötü engeli oluşturabilir. Meclis Üyesi Grant'e bir anlam yükleyebilmek için onun soylu çocukluğundaki talihsizlikleri bir araya getirmek zorunda değildin. Bu, sonuçta, gerçek Roosevelt düşmanı Hamilton Fish'i meclisteki sandalyesinden eden adamdır. Franklin Delano Roosevelt gibi bir Hudson River aristokratı olan Fish, Roosevelt'in hemen ardından Harvard'a gitmişti. Onu kıskanıyordu, ondan nefret ediyordu çünkü Fish'in Hyde Park'ı da içine alan seçim bölgesinde Franklin Delano Roosevelt'in başkanı olduğu kongrede hizmetleri bitmişti. Fena halde tecrit politikası yanlısı ve aptal olabildiğince. O tehlikeli kurulun müjdesini veren Fish, otuzlu yıllarda başkan olarak görev yapan üst tabakaya mensup ilk cahildi. Kendini üstün görmenin ilk örneği, milli duyguları kışkırtan, dar kafalı, soylu kancık – işte o Hamilton Fish'in ta kendisiydi. 1952'de ihtiyar budalanın seçim bölgesini yeniden saptadıklarında, Bryden Grant onun çömeziydi.

"Duruşmadan sonra Grant, üç kurul üyesi ve avukatlarının oturduğu ve arı gibi üstüme üşüşmeyi bekledikleri kürsüyü terk etti. Bana

'Sadakatinizi sorguluyorum' diyen oydu. Ama şimdi ise sadece onun gibi birinden beklenebileceği gibi, sanki şirin gülümsemeyi ilk icat eden kendisiymişçesine şirin şirin gülümsedi; elini uzattı ve bana ne kadar tiksindirici gelse de, elini sıktım. Mantıksızlığın elini, dövüş öncesi boksörlerin eldivenlerini tokuşturduğu gibi mantıklı ve medeni bir şekilde sıktım ve daha sonra kızım Lorraine günlerce hayretler içinde kaldı.

"Grant şöyle dedi: 'Bay Ringold adınızı temize çıkarmak için kalktım ta buralara kadar geldim. Keşke biraz daha yardımcı olsaydınız. Bizim gibi halden anlayan bazılarımızın bile işini kolaylaştırmıyorsunuz. Bilmenizi isterim ki Newark'taki kurulda yer almak için görevlendirilmedim. Ama sizin tanık olacağınızı biliyordum ve benim yerime, dostum ve meslektaşım Donald Jackson'un burada bulunmasının size daha fazla yardımcı olmayacağını düşündüğümden, gelmek istedim.'

"Jackson, kurulda Nixon'ın koltuğunu devralan adamdı. California'dan Donald L. Jackson. 'Bana öyle geliyor ki Amerikalı olan ve olmayanı ayırma vakti gelmiştir' türünden demeçler veren, göz kamaştıran bir düşünür. Protestan rahipler arasındaki komünist bozguncuların kökünü kurutmak için insan avını yürüten Jackson ve Velde idi. Bu adamlar için bu; acil bir milli meseleydi. Nixon'ın kuruldan ayrılmasından sonra, Grant, kurulun onlar adına zekice sonuçlara varan aydın öncüsü olarak görülüyordu – ve söylemesi üzücü ama, büyük bir ihtimalle öyleydi.

"Bana şöyle dedi: 'Belki de sana Californialı saygıdeğer beyefendiden daha çok yardımcı olabileceğimi düşündüm. Bugün burada yaptıklarınıza karşın, sanırım hâlâ olabilirim. Bilmenizi isterim ki, güzel bir uykudan sonra, adınızı temize çıkarmaya karar verirseniz–'

"Lorraine o zaman patladı. Hepsi hepsi on dört yaşındaydı. O ve Doris arkamda oturuyorlardı ve Lorraine, oturum boyunca gözle görülür bir şekilde annesinden bile daha hiddetliydi. Öfke içinde, hop oturup hop kalkarak, on dört yaş bedenindeki heyecanı güçlükle kontrol altında tutabiliyordu. 'Adını *ne*den temizlesin?' dedi Lorraine, Meclis Üyesi Grant'e. 'Babam ne *yaptı*?' Grant ona müşfikçe gülümsedi. Tüm o gümüş rengi saçlarıyla çok yakışıklıydı, formdaydı ve giysileri en pahalısından Tripler yapımıydı ve hiç kimsenin annesine hakaret etmeyecek kadar görgülüydü. Saygıyla ve yumuşaklıkla harmanlanmış erkeksi bir sesi vardı ve Lorraine'e şöyle dedi, 'Sen vefalı bir kızsın.'

Ama Lorraine vazgeçmeyecekti. Ve Doris de ben de onu hemen durdurmaya çalışmadık. 'Adını temize çıkarmak mı? Adını temize çıkarmak zorunda değil – adı kirli değil,' dedi Grant'e. 'Onun adım kirleten sizsiniz.' 'Bayan Ringold, siz konunun dışındasınız. Babanızın bir geçmişi var,' dedi Grant. 'Geçmiş mi?' dedi Lorraine. 'Ne *geçmişi*? Onun geçmişi nedir?' Grant gene gülümsedi. 'Bayan Ringold,' dedi, 'Siz çok tatlı genç bir hanımefendisiniz–' 'Tatlı olup olmamamın konuyla ilgisi yok. Onun geçmişi nedir? O ne yaptı? Temizlemek zorunda olduğu şey nedir? Babamın ne yaptığını söyleyin bana.' 'Babanız ne yaptığını bize söylemek zorunda kalacak.' 'Babam zaten konuştu,' dedi Lorraine, 've onu kötü göstermek için söylediği her şeyi saptırıp bir sürü yalana dönüştürüyorsunuz. Onun adı *temiz*. Akşamları uyuyabiliyor. Bilmem siz nasıl uyuyabiliyorsunuz, bayım. Babam, herkes kadar iyi bir şekilde ülkesine hizmet etti. Vefayı, mücadeleyi ve neyin Amerikan olduğunu bilir. Ülkelerine hizmet eden insanlara böyle mi davranırsınız? Bunun için mi mücadele etti – siz burada oturabilesiniz, adını karalamaya çalışasınız diye mi? Ona çamur atmaya çalışasınız diye mi? Amerika bu mu? Buna mı vefa diyorsunuz? Amerika için *siz* ne yaptınız? Dedikodu sütunları mı? Bu çok mu Amerikan? Babamın ilkeleri var, bunlar Amerikalılara yakışan doğru dürüst ilkeler ve onu yıkmaya çalışmaya hakkınız yok. O, okula gidiyor, çocukları eğitiyor, elinden geldiğince çok çalışıyor. Onun gibi bir *milyon* öğretmeniniz olmalı. Sorun bu mu? O fazla mı iyi? Bu yüzden mi onun hakkında yalanlar söylemek zorundasınız? *Babamı rahat bırakın!*'

"Grant hâlâ yanıt vermeyince, Lorraine şöyle bağırdı, 'Ne oldu? Orada kürsüdeyken söyleyecek çok şeyiniz vardı – şimdi Bay Dilsiz mi oldunuz? Şimdi cici dudaklarınız mühürlendi–' Tam orada elimi onunkinin üstüne koyup şöyle dedim, 'Bu kadar yeter.' Ve sonra bana öfkelendi. 'Hayır, *yetmez*. Onlar sana bu şekilde davranmayı bırakana kadar yeterli olmayacak. Sen Bay Grant'e *hiçbir* şey söylemeyecek misin? Amerika bu mu – on dört yaşındakilerin önünde kimse hiçbir şey söylemez mi? Oy kullanmadığım için – sorun bu mu? Elbette, sen ya da iğrenç arkadaşlarının hiçbiri için asla oy kullanmazdım!' Ve birden gözyaşlarına boğuldu; o sırada Grant bana şöyle dedi, 'Bana ulaşacağın yeri biliyorsun,' üçümüze gülümsedi ve Washington'a gitti.

"Bu işler böyle yürüyor. Seni becerirler ve sonra sana şöyle derler, 'Californialı saygıdeğer beyefendi tarafından değil de, benim tarafımdan becerildiğin için şanslısın,' derler.

"Asla onunla temasa geçmedim. Gerçek şuydu ki, benim politik inançlarım oldukça sınırlıydı. Asla Ira'nınkiler gibi şişirilmemişti. Dünyanın kaderine asla onun kadar ilgi duymadım. Ben daha çok profesyonel bakış açısından cemiyetin kaderine ilgi duydum. Newark'taki öğretmenlerin sosyal düzeyleri, çalışma koşulları bakımından endişemin politik hatta ekonomik olmaktan öte sosyolojik olduğunu söyleyebilirim. Sonraki gün Belediye Başkanı Carlin, basma, benim gibi insanların çocuklarımızı eğitmemesi gerektiğini söyledi ve Eğitim Komisyonu, beni, öğretmene yakışmayan davranışlardan mahkemeye çıkardı. Müdür bunun benden kurtulmak için iyi bir bahane olduğunu gördü. Sorumlu bir hükümet dairesinin sorularını yanıtlamadım, işte sırf bu nedenle uygun biri değildim. Eğitim Komisyonu'na, benim politik inançlarımın, Newark okul sisteminde bir İngilizce öğretmeni olmamla ilgisi olmadığını söyledim. İşten çıkarma için yalnızca üç gerekçe vardı: başkaldırma, yetersizlik ve ahlâksal düşkünlük. Bunların hiçbirinin benim için geçerli olmadığını savundum. Eski öğrenciler, sınıf içinde ya da başka bir yerde asla hiç kimsenin beynini yıkamaya çalışmadığıma şahitlik etmek için komisyonun duruşmasına geldiler. Okul sistemi içinde hiç kimse, İngilizceye saygı duymaktan başka hiçbir şeyi aşılamaya çabaladığımı duymamıştı – ebeveynlerin hiçbiri, öğrencilerin hiçbiri, meslektaşlarımın hiçbiri. Askerdeki eski yüzbaşım benim için şahitlik etti. Fort Bragg'den geldi. Bu etkileyiciydi.

"Elektrikli süpürge satmaktan keyif aldım. Geldiğimi görünce yolunu değiştiren insanlar, bunu yaparken utanan ama yine de lekelenmek istemeyen insanlar vardı ama bu benim canımı sıkmadı. Öğretmenler sendikasından içinde ve dışarıdan birçok destekçim oldu. Bağışlar geldi, Doris'in maaşı vardı ve ben elektrikli süpürge sattım. Bütün işkollarından insanlarla tanıştım ve öğretmenliğin ötesinde gerçek dünyayla temas kurdum. Biliyorsun, ben profesyoneldim, öğretmendim, kitaplar okuyor, Shakespeare öğretiyordum, siz çocuklara cümle yapılarını inceletiyor, şiir ezberletiyor ve edebiyat beğenisi kazandırıyordum ve başka hiçbir tür yaşam biçimini yaşamaya değmeyeceğini düşünüyordum. Ama çıkıp elektrikli süpürgeler sattım ve tanıştığım birçok insana büyük ölçüde hayranlık duydum ve bunun için hâlâ minnettarım. Bu nedenle hayata karşı daha iyi bir bakış açım olduğunu düşünüyorum."

"Mahkemece görevine iade edilmemiş olduğunu farz edelim. Hâlâ daha iyi bir bakış açın olur muydu?"

"Kaybetmiş olsaydun mı? Makul bir hayat kurardım. Zedelenmemiş olarak hayatta kalırdun sanırım. Bazı pişmanlıklarım olabilirdi. Ama mizacımın bundan etkileneceğini sanmıyorum. Açık bir toplumda, ne kadar kötü olsa da, bir kaçış var. İşini kaybetmek ve sana hain diyen gazeteler – bunlar çok nahoş şeyler. Ama hâlâ, bu totalitarizm değil. Hapse atılmadım ve işkence görmedim. Çocuğum hiçbir şeyden mahrum kalmadı. Rızkım elimden alındı ve bazı insanlar benimle konuşmamaya başladılar, ama bazı insanlar da bana hayran oldular. Eşim beni takdir etti. Kızım beni takdir etti. Eski öğrencilerimin birçoğu beni takdir etti. Açıkça öyle dendi. Ve kanuni mücadele yapabildim. Hareket serbestim vardı, röportajlar verebilir, para toplayabilir, avukat tutabilir ve mahkeme salonunda meydan okuyabilirdim. Ki bunu yaptım. Elbette bunalıma girip öyle perişan olabilirsin ki kalp krizi geçirebilirsin. Ancak alternatifler bulabilirsin, ki ben de öyle yaptım.

"Şimdi, eğer *sendika* başarısız olsaydı, bu beni etkilerdi. Ama olmadık. Mücadele ettik ve sonunda kazandık. Kadınların ve erkeklerin maaşlarını eşitledik. İlköğretim ve lise öğretmenlerinin ücretlerini eşitledik. Okul sonrası etkinliklerin tamamının, önce isteğe bağlı, sonra ücretli olmasını sağladık. Daha çok hastalık izni elde etmek için mücadele ettik. Kişisel isteğe bağlı olarak herhangi bir nedenle beş gün izin için kavga ettik. Bütün azınlıkların adil şansa sahip olması demek olan, –kayırıcılık yerine– sınavla terfiyi elde ettik. Siyahları sendikaya çektik ve onlar sayıca arttıkça, liderlik konumlarına taşındılar. Ama bu yıllar önceydi. Şimdi sendika benim için büyük bir hayal kırıklığı. Sadece para yolan bir örgüt oldu. Maaş, hepsi o kadar. Çocukları eğitmek için ne yapmalı sorusu herkesin aklındaki en son şey. Büyük hayal kırıklığı."

"O altı yıl ne kadar berbattı?" diye sordum. "Senden neleri alıp götürdü?"

"Benden hiçbir şeyi alıp götürdüğünü düşünmüyorum. Gerçekten öyle düşünmüyorum. Bir sürü uykusuz gece geçirirsin, elbette. Birçok gece, uyumakta güçlük çektim. Her türlü şeyi düşünüyorsun – bunu nasıl yaparsın, şunu ne yapacaksın, kimi ziyaret edeceksin, vesaire. Olmuş olanı ve olanları yeniden düşünüyor, neler olacağını tahmin ediyordum. Ama derken sabah olur, kalkarsın ve yapmak zorunda olduğun şeyi yaparsın."

"Ira sana bu olanı nasıl karşıladı?"

"Ah, bu onu üzdü. Başka şeyler tarafından harap olmamış olsaydı,

onu harap etti diyecek kadar ileri giderdim. Başından beri kazanacağıma güveniyordum ve bunu ona söyledim. Beni işten atmak için hiçbir kanuni gerekçeleri yoktu. O, şöyle demeyi sürdürdü: 'Kendini aldatıyorsun. Kanuni gerekçelere gereksinimleri yok.' İşten atılmış fazla sayıda adam tanıyordu, işte o kadar. Sonunda ben kazandım, ama Ira başımdan geçenler için kendini sorumlu hissetti. Yaşamının geri kalanında bunu içinde taşıdı. Senin hakkında da, biliyorsun. Sana olanlar hakkında."

"Ben mi?" dedim. "Bana bir şey olmadı. Ben çocuktum."

"Ah, sana bir şey oldu."

Yaşam öykünüzde, hakkında hiçbir şey bilmediğiniz önemli bir şey, bir olay olduğunu öğrenmek kuşkusuz çok şaşırtıcı olmasa gerek, yaşam öykünüz başlı başına hakkında pek az şey bildiğiniz bir şeydir.

"Hatırlarsan," dedi Murray, "fakülteden mezun olduğun zaman, Fulbright bursunu kazanamadın. Kardeşim yüzündendi bu."

1953-54'te, Chicago'daki son yılım, Oxford'ta edebiyat üzerine lisansüstü yapmak için Fulbright bursuna başvurmuş ve reddedilmiştim. Sınıfımın neredeyse en üst sırasındaydım, güçlü tavsiye mektuplarım vardı ve bunu –o zamandan beri, belki de, ilk kez– şimdi hatırlıyorum da yalnızca reddedilmiş olmama değil, ayrıca İngiltere'de edebiyat okumak için verilen Fulbright bursunun, sınıf sıralamasında benden çok aşağıda olan birine gitmesine şaşakalmıştım.

"Bu doğru mu, Murray? Bunun akıl ermez, adaletsiz olduğunu düşündüm sadece. Kaderin cilvesi. Ne düşüneceğimi bilmiyordum. Hakkımı yediler, diye düşündüm – ve sonra askere alındım. Öyle olduğunu nereden biliyorsun?"

"Ajan, Ira'ya söylemiş. FBI. Yıllarca Ira'yı izledi. Ona kısa ziyaretlerde bulunarak. İsimleri ona söyletmeye çalışmak için uğrayarak. Ona, kendini temize çıkarmasının yolunun bu olduğunu söyledi. Seni Ira'nın erkek yeğeni olarak kaydetmişlerdi."

"Onun yeğeni mi? Nasıl onun yeğeni olurum?"

"Bana sorma. FBI her zaman doğru bilgiler edinmedi. Belki doğru bilgiler edinmeyi her zaman istemediler. Adam, Ira'ya şöyle demiş, 'Fulbright bursuna başvuran yeğenini biliyor musun? Chicago'daki çocuk, hani? Senin komünist olman yüzünden bursu kazanamadı.'"

"Bunun doğru olduğunu düşünüyorsun."

"Ona ne şüphe."

Murray'i dinlediğim süre boyunca – ortaya çıkan adama bakıyordum ve ahengin maddeleşmesi olduğunu ve en sade anlamında özgürlükten başka her şeye yaşam boyu boşvermişliğin sonucu olduğunu düşünüyordum... Murray'in bir özcü olduğunu, karakterinin tesadüfi olmadığını, kendini nerede bulursa bulsun, elektrikli süpürge satarken bile bulsa, onurunu korumayı başardığını düşünüyordum...(sevmediğim ya da sevmek zorunda olmadığım; aramızda yalnızca öğretmen-öğrenci ilişkisi olan) Murray'in, daha akli, mantıklı, gerçekçi biçimde, (sevdiğim) Ira olduğunu düşünüyordum, pratik, açık, iyi tanımlanmış toplumsal bir amacı olan bir Ira, kahramanca abartılmış büyük amaçları olmayan, her şeye karşı aşırı tutkulu, hararetli bir ilişkisi olmayan bir Ira, içgüdüyle ve her şeyle tartışmayla aklı bulanmamış bir Ira olduğunu düşünüyordum – (kırk bir yaşında olduğu halde) Murray'in hâlâ bütün gençlik ve güç işaretleriyle kutsanmış çıplak üst gövdesinin görüntüsü aklımdaydı. Canlandırdığım, 1948 sonbaharında bir salı öğleden sonra geç saatlerde, Lehigh Caddesi'nde eşi ve kızıyla yaşadıkları ikinci kattaki daireden, pencereden dışarı sarkarak sineklikleri kaldırırken görmüş olduğum zamanki Murray Ringold'un görüntüsüydü.

Sineklikleri indirmek, sineklikleri kaldırmak, kar temizlemek, buzu tuzlamak, kaldırımı süpürmek, çalıları budamak, arabayı yıkamak, yaprakları toplayıp yakmak, ekim ayından marta kadar günde iki defa bodruma inip dairesini ısıtan kalorifer kazanıyla ilgilenmek – ateşe odun atmak, ateşi beslemek, külleri küreklemek, külleri kovayla sürükleyerek merdivenlerden çıkarıp çöpe atmak: bir kiracı, bir kiralayıcı işe gitmeden önce ve işten geldikten sonra tüm bu gündelik işleri yapacak kadar formda olmak zorundaydı; ihtiyatlı, gayretli ve formda; tıpkı ayakları evlerinin zeminine yapışmış ve hava ne kadar sıcak olursa olsun, –orada yukarıda halatlarla, iplerle uğraşan denizci gibi –ıslak elbiseleri çamaşır ipine asmak, onları her defasında bir tane olmak üzere mandallamak, tüm sırılsıklam aile çamaşırları asılana kadar çamaşır ipi dolup, sanayi şehri Newark'ın havasında dalgalanana kadar çamaşır ipini ilerletmek, elbiseler kuru ve ütülenmeye hazır hale geldiği zaman hepsini toplayarak, mutfağa taşımak üzere katlayıp çamaşır sepetinin içine koymak için, açık arka pencerelerinden sarkmak için formda olmak zorunda olan ev hanımları gibi. Aileyi ayakta tutmak için öncelikle kazanılması gereken para, hazırlanması gereken yemek ve benimsetilmesi gereken disiplin vardı, ama ayrıca münasebetsiz, ağır, denizci işi gibi şu faaliyetler vardı; tırmanma, kaldırma, sürükleme, bük-

me, döndürme – evimden kütüphaneye iki millik yolu bisikletimle katederken, yanımda tik tak sesleri çıkaran bütün işler: tik, tak, tik, günlük mahalle yaşamının metronomu, eski Amerikan şehri varoluş zinciri.

Bay Ringold'un Lehigh Caddesi'ndeki evinin karşısında, Bayan Ringold'un kızları doğmadan önce, bir laboratuvar asistanı olarak çalıştığı Beth Israel Hastanesi vardı ve köşesinde, haftalık kitap stoku için bisikletle gittiğim Osborne Terrace kütüphanesinin şubesi bulunuyordu. Hastane, kütüphane ve öğretmenimce temsil edildiği biçimde okul: mahallenin kurumsal bağı, aslında o bir kare blok içinde, hepsi güven verici bir şekilde benim için vardılar. Mahalle hayatının her günkü işlerliği, 1948 yılında o öğle sonrası, Bay Ringold'u ön pencereden bir sinekliği sökerek pencere pervazından sarktığını gördüğüm zaman, tam faaliyetteydi.

Dik Lehigh Caddesi yokuşunu inmek için fren yaptığımda, onun, sinekliklerden birinin köşe kancasından bir ip geçirmesini ve daha sonra aşağıya "İşte geliyor" diye seslendikten sonra, bir buçuk katlı binanın yüzü boyunca, ipi çözüp, sinekliği, tuğladan yapılmış sahanlığa karşı dizilmiş bir yığının üstüne koyacak olan, bahçedeki bir adama doğru indirişini izledim. Bay Ringold'un hem atletik hem de becerikli çalışma şekline çarpılmıştım. O eylemi onun kadar zarif bir şekilde yerine getirmek için çok güçlü olmak zorundaydınız.

Eve vardığımda, bahçedeki adamın gözlüklü bir dev olduğunu gördüm. O, Ira idi. Abe Lincoln rolünü oynamak üzere lisemize, "Tiyatro Salonu"na gelen erkek kardeşti. Kostüm ile sahneye çıkmış ve tek başına ayakta durarak, Lincoln'ün Gettysburg Söylevi'ni vermiş; sonra konuşmacının kardeşi, Bay Ringold'un bize sonradan anlattığı, bugüne kadar herhangi bir Amerika başkanının, herhangi bir Amerikalı *yazarın* yazabileceği kadar soylu ve güzel bir cümleyle sonuçlanan İkinci Açılış Töreni konuşmasını yapmıştı (uzun, çuf çuf giden bir lokomotif cümle, en son kısmı ağır vagonlar dizisi, ki sonra bütün bir ders boyunca inceletip tartıştırdı): "Kimseye karşı kötü niyet beslemeden, herkese merhamet ederek, Tanrının bizlere doğruyu görmek için bahşettiği hakkaniyetin gücüyle, başladığımız işi bitirmeye, ulusun yaralarını sarmaya, savaşı göğüsleyene ve onun duluna, yetimine ilgi göstermeye, kendi içimizde ve bütün uluslarla adil ve kalıcı barışı temin ve muhafaza etmeye gayret gösterelim." Programın gerisi boyunca, Abraham Lincoln, silindir şapkasını çıkardı ve yazıları, Iron Rinn'in okulu ziya-

ret etmesini ayarlamış olan Murray Ringold tarafından okunan (–Çağdaş Kulüp adında müfredat dışı bir tartışma grubunun üyeleri olan bizim– bir grup öğrencinin yüksek sesle yuhaladığı en sinsi zenci düşmanı), kölelik yanlısı senatör Stephen A. Douglas'ı tartıştı.

Bay Ringold'u halk içinde gömleksiz ve kravatsız –hatta atletsiz– görmek yeterince şaşırtıcı değilmiş gibi, Iron Rinn, para için maç yapan bir boksörden daha fazla bir şey giymiyordu. Şort, tenis ayakkabısı, hepsi buydu – neredeyse çıplak, sadece bu kadar yakından gördüğüm en iri adam değil, aynı zamanda en ünlüsüydü. Iron Rinn, her perşembe gecesi, Nathan Hale, Orville Wright, Wild Bill Hickok ve Jack London gibilerinin canlandırıldığı, radyodaki *Özgür ve Cesur*'da –Amerikan tarihinden etkileyici hikâyelerin haftalık popüler oyunlaştırması– dinleniyordu. Gerçek hayatta, *Amerikan Radyo Tiyatrosu* adındaki "ciddi" oyun ile bilinen haftalık repertuar tiyatrosunun başrol oyuncusu Eve Frame ile evliydi. Annem, güzellik salonunda okuduğu dergilerden, Iron Rinn ve Eve Frame hakkında her şeyi biliyordu. Bu dergilerin hiçbirini asla satın almışlığı yoktu –onları onaylamazdı, tıpkı ailesinin örnek bir aile olmasını isteyen babam gibi– ama onları saç kurutma makinesinin altında okurdu ve sonra cumartesi günleri öğleden sonraları arkadaşı Bayan Svirsky'ye yardıma gittiğinde bütün moda dergilerini görürdü; Bayan Svirsky ile kocasının Bergen Caddesi'nde, Bayan Unterberg'in kadın şapkaları satılan dükkânının hemen bitişiğinde bir elbise dükkânları vardı; annem de cumartesi günleri ve Paskalya öncesi telaş sırasında zaman zaman onlara yardım ederdi.

Bir gece, kendimi bildim bileli dinlediğimiz *Amerikan Radyo Tiyatrosu*'nu dinledikten sonra, annem bize Eve Frame'in Iron Rinn ile düğününü ve konuk olan bütün sahne ve radyo şahsiyetlerini anlattı. Eve Frame, kol ağızları giysinin rengine uygun çift sıra tilki kürkü ile süslenmiş, toz pembe yün döpiyes giymişti ve başında, dünyada ondan başka kimsede daha çekici durmayacak türden bir şapka vardı. Annem onu, "şuh bir peçeli şapka" diye adlandırıyordu, şımarık bir genç sosyetiği kusursuz bir biçimde oynadığı, *My Darling, Come Hither*'daki sessiz film idolü Carlton Pennington'un karşısında, Eve Frame'in ün kazandırdığı bir tarz. Bir radyo mikrofonunun önünde, geniş kenarlı fötr şapkalarla kutuya benzer kenarsız ve üstü düz şapkalarla, hasır Panama şapkalarla, bir keresinde *Bob Hope Show*'a konuk olduğunda, diye hatırladı annem, baştan çıkarıcı bir şekilde incecik ipek ipliğiyle peçelenmiş siyah hasır şapkayla fotoğrafları çekilmiş olmasına rağmen,

Amerikan Radyo Tiyatrosu'nda, senaryo elinde, mikrofunun önünde ayakta rolünü oynarken giydiği bilinen "peçeli şuh" şapkasıydı o. Annem bize, Eve Frame'in Iron Rinn'den altı yaş büyük olduğunu, saçının her ay iki buçuk santim uzadığını ve Broadway sahnesi için rengini açtırdığını, kızı Sylphid'in Juilliard mezunu bir harpçı olduğunu ve Eve Frame'in Carlton Pennington ile evliliğinden dünyaya geldiğini söyledi.

"Kimin umurunda?" dedi babam. "Nathan'ın umurunda," diye yanıtladı annem, savunmaya geçerek. "Iron Rinn, Bay Ringold'un kardeşidir. Bay Ringold Nathan'ın *idolüdür*."

Ebeveynim, Eve Frame'i güzel bir kızken sessiz filmlerde görmüşlerdi. Ve o hâlâ güzeldi; biliyorum çünkü, on birinci yaş günümde, dört sene önce, ilk Broadway oyunumu –John P. Marquand'ın *The Late George Apley*'ini [Müteveffa George Apley]– görmeye götürülmüştüm ve Eve Frame o piyeste oynuyordu; sonradan, genç bir sessiz film aktristi olarak Eve Frame'e ilişkin anılarından hâlâ açık bir şekilde şehvet kokuları yayılan babam, "O kadın Kraliyet İngilizcesini mükemmel konuşur," demişti ve bu övgüyü besleyen şeyi kavramış ya da kavramamış olan annem, "Evet, ama kendini bırakmış. Güzel konuşuyor ve rolü güzel oynadı, o kısa kesim arkadan kıvrık saçlarıyla da çok güzel görünüyordu, ama fazla kilolar, Eve Frame gibi kısa boylu bir kadına hiç yakışmıyor, özellikle üzerine oturan ister tam floş olsun ister olmasın, beyaz pike bir yazlık elbise giydiğinde," demişti.

Haftalık oyunları için ağırlama sırası anneme geldiğinde ve tam da ben Ira'nın evinde Eve Frame'in yemek masasına konuk olduktan birkaç ay sonra bir akşam, annemin Çin dominosu kulübündeki kadınlar arasında, her zaman olduğu gibi Eve Frame'in Yahudi olup olmadığına dair bir tartışma oldu. Yıldız çarpmış çocuğun etrafındaki yıldız çarpmış dünya, onun gerçek adının Fromkin olduğu söylentisi hakkında konuşmaktan kendisini alamıyordu. Chava Fromkin. Brooklyn'de Hollywood'a gidip adını değiştirdiği zaman reddettiği aileden oldukları tahmin edilen Fromkinler vardı.

"Kimin umurunda?" derdi benim ciddi babam ne zaman konu açılsa ve Çin dominosu oyununun oynanmakta olduğu oturma odasından geçerken. "Hollywood'ta herkes ismini değiştirir. O kadın ağzını açıyor ve bu bir konuşma dersi oluyor. Sahneye çıkıp bir hanımefendiyi oynuyor, onun bir hanımefendi olduğunu *biliyorsunuz*."

"Onun Flatbush'tan olduğunu söylüyorlar," diye alışılmış bir şekil-

de araya girerdi, kadın şapkası dükkanı sahibi Bayan Unterberg. "Babasının bir koşer kasap olduğunu söylüyorlar."

"Cary Grant'in Yahudi olduğunu söylüyorlar," diye hatırlattı babam, bayanlara. "Faşistler, *Roosevelt*'in Yahudi olduğunu söylerlerdi. İnsanlar her şeyi söyler. Beni ilgilendiren şey bu değil. Beni onun *oyunculuğu* ilgilendiriyor, ki benim kitabımda en üstün olan budur."

"Şey," dedi, kocasıyla birlikte elbise dükkânı işleten Bayan Svirsky, "Ruth Tunick'in eniştesi bir Fromkin ile, Newarklı bir Fromkin ile evli. Ve Brooklyn'de akrabaları var ve kuzenlerinin Eve Frame olduğuna yemin ediyorlar."

"Nathan ne diyor?" diye sordu Bayan Kaufman, bir ev kadını ve annemin genç kızlık arkadaşı.

"Demiyor," diye yanıtladı annem. Demediğimi söylemesi için onu eğitmiştim. Nasıl? Kolay. Hanımların adına, bana, *Amerikan Radyo Tiyatrosu*'nun Eve Frame'inin, aslında, Brooklyn'li Chava Fromkin olup olmadığını sorduğu zaman ona şöyle demiştim, "Din insanların afyonudur! Bu şeylerin bir önemi yok – umurumda değil. Bilmiyorum ve umurumda değil!"

"Orası nasıl bir yer? O ne giyiyordu?" diye sordu, Bayan Unterberg, anneme.

"Ne ikram etti?" diye sordu Bayan Kaufman.

"Saçı nasıl yapılmıştı?" diye sordu Bayan Unterberg.

"Kocasının boyu gerçekten iki buçuk metre mi? Nathan ne diyor? Kırk yedi numara ayakkabı mı giyiyor? Bazıları bunun yalnızca reklam olduğunu söylüyor."

"Ve adamın cildi resimlerde göründüğü kadar çiçekbozuğu mu?"

"Kız hakkında Nathan ne diyor? Sylphid nasıl bir isim?" diye sordu, kocası babam gibi ayak doktoru olan Bayan Schessel.

"Bu onun gerçek ismi mi?" diye sordu Bayan Svirsky.

"Yahudi ismi değil," dedi Bayan Kaufman, "'Sylvia' Yahudi ismi. Sanırım Fransız adı o."

"Ama baba Fransız değil," dedi Bayan Schessel. "Baba, Carlton Pennington. Bütün o filmlerde onunla birlikte oynadı. Hani, o filmde onunla kaçtı. Hani, Carlton'un yaşlı baron olduğu filmde."

"Eve'in o şapkayı giydiği film, o mu?"

"Dünyada kimse," dedi Bayan Unterberg, "bir şapka ile o kadın gibi görünmez. Eve Frame'e başına tam oturan bir bere, küçük çiçekli bir akşam yemeği şapkası, fırfırlı dantel işli hasır bebek şapkası, peçe-

li kocaman bir kara araba tekerleği giydirin – ona *herhangi bir şey* giydirin, ona üzerinde kuştüyü olan kahverengi bir Tirol fötrü giydirin, ona beyaz jarse türban taktırın, kenarları kürklü parka *kapüşonu* giydirin, kadın, ne olursa olsun, muhteşem."

"Bir resimde –asla unutmayacağım," dedi Bayan Svrisky, " –beyaz ermin manşonlu altın nakış işli beyaz bir gece döpiyesi giyiyordu. Hayatımda öyle zarafet görmedim. Bir oyun vardı –hangisiydi? Beraber görmeye gittik, kızlar. Bol etekli, büyüleyici fantezi nakış işlemeli, şarap renginde bir elbise giyiyordu–"

"Evet! Ve onunla uyumlu peçeli şapka. Uzun, şarap rengi fötr şapka," dedi Bayan Unterberg, "büzgü peçeli."

"Şu öteki oyun neydiyse onda onu farbalalar içinde hatırlıyor musun?" dedi Bayan Svrisky. "Kimse onun gibi farbala takamaz. Siyah kokteyl elbisesinde *çift sıra* beyaz farbala!"

"Ama *Sylphid* ismi," diye sordu Bayan Schessel, yine de. Sylphid ismi *nereden* geliyor?"

"Nathan bilir. Nathan'a sorsana," dedi Bayan Svirsky. "Nathan burada mı?"

"Ev ödevini yapıyor," dedi annem.

"Ona sorsana. Sylphid nasıl bir isim?"

"Sonra sorarım," dedi annem.

Ama sormaması gerektiğini yeterince biliyordu – gizlice bile olsa, bu büyülü çevreye girdiğimden beri, herkesle tüm bunlar hakkında konuşmaya can atıyordum. Ne giyiyorlar? Ne yiyorlar? Yemek *yerken* ne diyorlar? Orası *nasıl* bir yer? Hayret uyandırıcı.

Dışarıda, Bay Ringold'un evinin önünde, Ira'yı ilk kez tanıdığım 12 Ekim 1948 Salı günüydü. Pazartesi günü *Beyzbol Şampiyonası* bitmemiş olsaydı ürkekçe, öğretmenimin özel hayatına hürmeten kardeşiyle birlikte sineklikleri indirdiği evin yakınından el bile sallamadan ya da selam vermeden hızla geçmiş olabilir ve köşede sola Osborne Terrace'a sapabilirdim. Oysa, bir gün önce, Bay Ringold'un ofisinin yanında *Series*'in final maçında Indians takımının deneyimli Boston Braves'i yenmesini dinlemiştim. O sabah yanında bir radyo getirmişti ve okuldan sonra, aileleri henüz bir televizyon sahibi olmayanlar –büyük bir çoğunluğumuz– sekizinci sınıf İngilizce dersinden doğruca dışarı, koridorun aşağısına, İngilizce bölüm başkanının küçük ofisine, Braves

Sahasında devam etmekte olan maçı dinlemek üzere davetliydik.

O zaman nezaket, iyice yavaşlamamı, ona şu şekilde seslenmemi gerektirdi, "Bay Ringold – dün için teşekkürler." Nezaket, onun bahçesindeki deve başımla selam verip gülümsememi gerektirdi. Ve –ağzım kupkuru, kaskatı kesilmiş bir şekilde– durup kendimi tanıtmamı. Ve, "N'aber, ahbap," diyerek, beni irkilttiği zaman biraz çatlakça bir yanıt vermemi, Tiyatro Salonu'nda sahneye çıktığı öğleden sonra, "Ben, herhangi bir biçimde zenci vatandaşlığına karşıyım. [Yuh] Bu devletin beyazlara ait bir temel üzerine kurulduğuna inanıyorum. [Yuh] Beyaz ırktan insanlar için [Yuh], beyaz ırktan insanların [Yuh], sonsuza dek onların soyunun yararı için kurulduğuna inanıyorum. [Yuh] Yurttaşlığı, zencilere, Kızılderililere ve diğer aşağı ırklara vermek yerine... yalnızca beyaz insanlarla sınırlandırmak taraftarıyım. [Yuh. Yuh. Yuh.]" sözlerini Lincoln'ün yüzüne karşı ilan ettiği zaman, Stephen A. Douglas'ı yuhalayan delikanlılardan biri olduğumu söyleyerek yanıt vermemi gerektirdi.

Salt nezaketten çok daha derinlerde kökleşmiş bir şey (hırs, ahlâki inancım için takdir edilme hırsı) çekingenliğimi kırıp ona söylememe, Ira üçlüsüne söylememe, onun üç kişiliğine birden –Abraham Lincoln kürsüsünün vatansever şehidi olan; radyonun doğal, dirençli Amerikalısı Iron Rinn'e; Newark'ın Birinci Bölge'den kefaletini ödemiş kabadayı Ira Ringold'a– yuhalamayı başlatanın ben olduğumu söylememe yol açtı.

Bay Ringold, ayağında bir çift mokasen ve haki pantolonla, sırılsıklam ter içinde, ikinci kattaki dairesinin merdivenlerinden aşağı indi. Hemen onun arkasından, yeniden üst kata çekilmeden, bir tepsi üzerinde bir sürahi buzlu su ve üç bardak bırakan Bayan Ringold geldi. Ve –alev alev yanan sıcak bir sonbahar günü, 12 Ekim 1948'de, öğleden sonra dört buçukta, gençliğimin en şaşırtıcı öğleden sonrası– bisikletimi yana yatırıp, kendimi, Eve Frame'in kocası, *Özgür ve Cesur*'un Iron Rinn'i ile İngilizce öğretmenimin küçük verandasınının basamaklarına oturmuş, Bob Feller'in iki oyun kaybettiği –inanılmaz– *Beyzbol Şampiyonası*'nı ve hepimizin Jackie Robinson'a hayran olduğumuz biçimde değilse de, hayran olduğumuz Amerikan ligindeki öncü siyah oyuncu Larry Doby'nin 22-7'lik zaferini tartışırken bulmam işte böyle oldu.

Sonra boks hakkında konuşuyorduk: Walcott sayıyla öndeyken, Jersey Joe Walcott'u nakavt eden Louis; haziran ayında, Ruppert Stad-

yumu'nda, tam da Newark'ta, üçüncü rauntta bir sol kroşe ile indirdiği, Rocky Graziano'dan ortasıklet unvanını yeniden kazanan ve sonra bu unvanı, birkaç hafta sonra, eylül ayında, Jersey City'de, bir Fransıza, Marcel Cerdan'a kaptıran Tony Zale... Ve benimle önce Tony Zale hakkında konuşan Iron Rinn, sonra Winston Churchill hakkında konuşuyordu, Churchill'in, bir kaç gün önce yaptığı, onu hiddetten köpürten bir konuşma hakkında, atom bombası, komünistlerin dünyaya egemen olmasını engelleyen tek şey olduğun için, Birleşik Devletler'in atom bombası stokunu yok etmemesi gerektiğini öğütleyen bir konuşma. Winston Churchill hakkında, Leo Durocher ve Marcel Cerdan hakkında konuşur gibi konuştu. Durocher'a ağzı kalabalık ve Cerdan'a serseri dediği gibi hiç çekinmeden, Churchill'e gerici alçak, şavaş çığırtkanı dedi. Churchill hakkında, sanki Churchill, Lyons Cadde'sindeki benzin istasyonunu işletiyormuş gibi konuşuyordu. Winston Churchill hakkında evde konuştuğumuz gibi değildi. Daha çok Hitler hakkında konuştuğumuz gibiydi. Konuşmasında, kardeşininkinde olduğu gibi, gözlenen tek bir görgü kuralı sınırı yoktu ve hiçbir geleneksel tabu yoktu. Her şeyi her şeyle karıştırabilirdiniz: spor, politika, tarih, edebiyat, pervasız dik kafalılık, polemik alıntılar, idealist düşünce, ahlâki dürüstlük... Bunda harika bir canlılık vardı, farklı ve tehlikeli bir dünya, talepkâr, açık sözlü, saldırgan, memnun etme gereğinden kurtulmuş. Ve okuldan kurtulmuş. Iron Rinn sadece bir radyo yıldızı değildi. Sınıf dışındaki her şeyi söylemekten korkmayan birisiydi.

Hiçbir şeyi söylemekten korkmayan başka biri –Thomas Paine– hakkında okumayı yeni bitirmiştim ve okuduğum kitap, Howard Fast'ın *Citizen Tom Paine* [Yurttaş Tom Paine] adlı tarihsel romanı, kütüphaneye geri götürmekte olduğum, bisiklet sepetimdeki kitaplardan bir tanesiydi. Ira bana Churchill'i şiddetle eleştirirken, Bay Ringold, kitapların sepetten küçük verandanın dibindeki kaldırıma düştüğü yere gitmiş, ne okuduğumu görmek için kitapların sırtına bakıyordu. Kitapların yarısı beyzbol hakkındaydı ve yazarları John R. Tunis'ti, diğer yarısı ise Amerika tarihi hakkındaydı ve Howard Fast tarafından yazılmıştı. Benim idealizmim (insan idealim) paralel çizgiler boyunca oluşturuluyordu, bu çizgilerden biri zafer yolunda mücadele ederken talihsizliğin, aşağılanmanın ve birçok yenilginin acısını çekerek oyunlarını zor yoldan kazanan beyzbol şampiyonlarıyla ilgili romanlarla besleniyordu; diğeri ise zulüm ve adaletsizliğe karşı savaşan kahraman Amerikalılar, Amerika ve bütün insanlık için özgürlük savaşçıları hakkında

yazılmış romanlarla. Kahramanca acı çekme. Bu benim özel ilgi alanımdı.

Citizen Tom Paine, bastırılmış parlak bir zekâya ve en saf toplumsal ideallere sahip rezil bir adamın, bir yazar ve devrimcinin çelişkilerinin izini süren tumturaklı süslemelerle dopdolu sürekli bir bağlantı şeklinde, alışılmış tarzda kurgulanmış bir roman değildi pek. "O, bütün dünyada en çok nefret edilen –ve belki bir kaç kişi tarafından en çok sevilen– biriydi." "O, bütün dünya tarihinde kendini yakmış bir iki dâhi gibi bir dâhi." "Milyonların sırtına indirilen kırbacı kendi ruhunda hissetmek için." "Onun düşünceleri ve fikirleri, vasat bir işçininkine Jefferson'ınkilerin hiçbir zaman olamadığı kadar yakındı." Fast'ın tasvir ettiği biçimde Paine, acımasızca tek bir amaç güden ve insanlardan uzak duran, destansı, halktan savaşçı – hırpani, kir pas içinde, dilenci gibi giyinen, savaş zamanı Philadelphia'sının azılı sokaklarında tüfek taşıyan, acı, sert ve yakıcı bir adam, çoğunlukla sarhoş, sık sık geneleve giden, suikastçılar tarafından aranan ve dostu olmayan biriydi. Hepsini tek başına yaptı: "Benim tek dostum devrimdir." Kitabı bitirdiğimde, toplumun değişimini insanın özgürlüğü adına talep etmekte –hem uzaktaki yöneticilerden hem de kaba ayaktakımından talep etmekte– kararlı olan birinin yaşaması ve ölmesi için Paine'inkinden başka bir yol yokmuş gibi gelmişti.

Hepsini tek başına yaptı. Her ne kadar Fast, duygusuzca, serkeş bağımsızlık ve kişisel sefaletten doğmuş bir tecrit tanımı yapmış olsa da, Paine hakkında daha çekici olabilecek bir şey yoktu. Paine günlerini tek başına bitirdiği için, ayrıca ihtiyar, hasta, perişan, yalnız, toplum dışına itilmiş, ihanete uğramış olsa da – son inanç ikrarı, *The Age of Reason*'da [Akıl Çağı] "Yahudi mezhebince, Roma mezhebince, Yunan mezhebince, Türk mezhebince, Protestan mezhebince, ne de bildiğim herhangi bir mezhepçe ikrar edilen inanç sistemine inanmıyorum. Kendi aklım, kendi mezhebimdir" şeklinde yazdığı için her şeyin ötesinde hor görülmüştü. Onunla ilgili bir şey okumak, kendimi cesur, kızgın ve en önemlisi inandığım şey uğruna savaşmak için özgür hissetmeme yol açmıştı.

Citizen Tom Paine, tam da Bay Ringold'un bisiklet sepetimden alıp oturduğumuz yere getirdiği kitaptı.

"Bunu biliyor musun?" diye sordu kardeşine.

Iron Rinn, kütüphane kitabımı Abe Lincoln'ün devasa ellerine aldı ve ilk sayfaları çevirmeye başladı. "Yoo. Hiç Fast okumadım," dedi.

"Okumalıyım. Çok iyi adam. Cesur. İlk günden beri Wallace ile birlikteydi. Ne zaman işçi gazetesi *Worker*'ı görsem onun köşesine takılırım, ama artık romanlar için zamanım yok. İran'dayken vardı, askerde Steinbeck, Upton Sinclair, Jack London, Caldwell... okudum."

"Fast'ı okuyacaksan, bu en iyi kitabı," dedi Bay Ringold. "Haklı mıyım, Nathan?"

"Bu kitap harika," diye yanıtladım.

"*Common sense*'i* hiç okudun mu?" diye sordu bana Iron Rinn. "Paine'nin yazılarını hiç okudun mu?"

"Hayır," dedim.

"Oku onları," dedi bana Iron Rinn, kitabımı karıştırmayı sürdürerek.

"Paine'nin Howard Fast'ın alıntı yaptığı birçok yazısı var," dedim.

Iron Rinn, başını yukarı kaldırarak şöyle dedi, "'Çoğunluğun gücü devrimdir, ancak garip bir şekilde insanlık, bu gerçeğin ayrımına varmadan, birkaç bin yılı kölelikle geçirdi.'"

"Kitapta bu var," dedim.

"Umarım vardır."

"Paine'nin dehası neydi biliyor musun?" diye sordu bana Bay Ringold. "Bütün o adamların dehasıydı. Jefferson. Madison. Neydi biliyor musun?"

"Hayır," dedim.

"Tabii ki ne olduğunu biliyorsun," dedi.

"İngilizceye meydan okumak."

"Bunu birçok kişi yaptı. Hayır. Bu, davayı İngilizce olarak telaffuz etmekti. Devrim bütünüyle doğaçlama, bütünüyle örgütsüzdü. Bu kitaptan çıkardığın anlam bu değil mi, Nathan? Ha, bu herifler kendi devrimleri için bir dil bulmak zorundaydılar. Büyük amaç için kelimeler bulmak zorundaydılar."

"Paine şöyle demiştir," dedim Bay Ringold'a, "'Küçük bir kitap yazdım, çünkü insanların neye ateş ettiklerini görmelerini istedim.'"

"Ve yaptı bunu," dedi Bay Ringold.

"İşte," dedi Iron Rinn, kitaptaki birkaç satırı işaret ederek. "III. George hakkında. Dinle. 'Ayyaş, aptal, inatçı, beş para etmez, vahşi karakterli bir adama bağlılık yemini ederek ruhumun orospusu olsaydım, iblislerin ıstırabını çekerdim.'"

Iron Rinn'in *Özgür ve Cesur*'daki insanlara yönelik, kaba ses to-

* Sağduyu. (ç.n.)

nunu kullanarak– Paine'den aktardığı her iki alıntı, not alıp ezberlemiş olduğum on kadar alıntı arasındaydı.

"O satırı sevdin," dedi bana Bay Ringold.

"Evet. 'ruhumun orospusu'nu sevdim."

"Neden?" diye sordu.

Yüzüme vuran güneşten, Iron Rinn ile tanışmanın heyecanından ve şimdi, sahip olmayı istediğim zeki, güçlü erkeklik biçimini sergileyen, bir seksen ikinin üzerinde, iriyarı iki doğal adam, gömleksiz iki kardeş arasında oturuyorken, Bay Ringold'a sınıftaymışım gibi hemen yanıt vermek zorunda kalmaktan, şıpır şıpır ter dökmeye başlıyordum. Kitaplar hakkında konuşan, beyzbol ve boks hakkında konuşabilen adamlar. Ve kitapta sanki ölüm kalım meselesi gibi bir şey varmışçasına kitaplar hakkında konuşuyorlar. Kitabın kapağını, ona tapmak ya da yücelmek veya kendini etrafındaki dünyaya kapatmak için açmayan. Hayır, kitapla *boks yapan.*

"Çünkü," dedim, "normal olarak, ruhunuzu bir orospu olarak düşünmezsiniz."

"'Ruhumun orospusu' derken ne *demek istiyor*?"

"Onu satmayı," diye yanıt verdim. "Ruhunu satmayı."

"Doğru. 'Ruhumun *orospusu* olsaydım, iblislerin ıstırabını çekerdim' yazmanın 'ruhumu *satsaydım*' yazmaktan ne kadar daha güçlü olduğunu anlıyor musun?"

"Evet. Anlıyorum."

"Neden daha güçlü?"

"Çünkü 'orospu' demekle onu kişileştiriyor."

"Evet – başka?"

"Ha, 'orospu' kelimesi... basmakalıp bir kelime değil, onu toplumda duymazsınız. İnsanlar 'orospu' yazarak ya da alenen 'orospu' diyerek dolaşmazlar."

"Neden yapmazlar?"

"Utanç. Mahcup olma. Görgü kuralları."

"Görgü kuralları. Güzel. Doğru. Öyleyse, bu cüretli, o zaman."

"Evet."

"Ve Paine'de sevdiğin şey *bu*, öyle değil mi? Onun cüreti?"

"Öyle sanırım. Evet."

"Ve şimdi sevdiğin şeyi *neden* sevdiğini biliyorsun. Oyunda çok ileridesin, Nathan. Ve bunu biliyorsun, çünkü onun kullandığı bir kelimeye, yalnızca bir kelimeye baktın ve kullandığı o kelime hakkında

düşündün ve kullandığı o kelime hakkında kendine bazı sorular sordun, ta ki o kelimenin tam içyüzünü kavrayana kadar, bu büyük yazarın gücünün kaynaklarından birine büyüteçle bakar gibi iyice kavrayana kadar. O, cüretlidir. Thomas Paine, cüretlidir. Ama bu yeterli mi? Bu formülün yalnızca bir bölümü. Cüretin bir amacı olmak zorundadır, aksi halde, ucuz, kolay ve bayağıdır. Thomas Paine neden cüretlidir?"

"İnançları," dedim, "uğruna."

"Hey, işte benim oğlum," diye birden atıldı, Iron Rinn. "Bay Douglas'ı yuhalayan benim oğlum işte bu!"

Beş gece sonra, Iron Rinn'in sahne arkası konuğu olarak, yeni kurulan İlerici Parti'nin başkan adayı Henry Wallace için, Newark şehir merkezinde şehrin en büyük tiyatrosu Mosque'da düzenlenen bir toplantıda bulunmam işte böyle oldu. Wallace, Roosevelt'in üçüncü döneminde başkan yardımcısı olmadan önce, yedi yıl tarım bakanı olarak Roosevelt'in kabinesinde bulunmuştu. 1944 yılında adaylıktan düşürülmüştü ve yerine, kabinesinde kısa bir süre ticaret bakanı olarak görev yaptığı, Truman geçirilmişti. 1946 yılında, tam da Sovyetler Birliği'nin, Truman ve Demokratlar tarafından yalnızca ideolojik bir düşman olarak değil, aynı zamanda Avrupa'ya ve başka bir yere yayılmasının Batı tarafından kontrol altında tutulması gerekli olan, barış için ciddi bir tehdit olarak görülmeye başlandığı sırada, Başkan, Stalin ile işbirliği ve Sovyetler Birliği'yle dostluk yanlısı olmakla böbürlendiği için Wallace'ı kovdu.

Demokrat Parti içindeki –başkanın önderliğindeki Sovyet karşıtı çoğunluk ile Wallace önderliğindeki, Truman Doktrini ve Marshall Planı'na karşı "ilerici" Sovyet sempatizanları arasındaki– bu bölünme, kendi ailem içinde baba ile oğul arasında ayrılık sonucunu doğurdu. Franklin Delano Roosevelt'in himayesindeyken Wallace'a hayran olan babam, Amerikalılar geleneksel olarak üçüncü parti adaylarını desteklemeyi seçmedikleri için Wallace'ın adaylığına karşıydı – çünkü, bu durum, Demokrat Parti'nin sol kanat oylarını Truman'dan çekecekti ve Cumhuriyetçi aday, New York Valisi Thomas E. Dewey'in seçilmesini neredeyse kesinleştirecekti. Wallace'ı destekleyenler, partilerinin yaklaşık altı yedi milyon oy toplayacağından söz ediyorlardı, şimdiye kadar Amerika'da bir üçüncü partiye gitmiş olan oy oranının çok daha fazlası.

"Senin adamın yalnızca Beyaz Saray'ı Demokratlara vermeyecek," dedi babam bana. "Ve Cumhuriyetçileri başa getirirsek, her zaman olduğu gibi bu ülkede çile anlamına gelecek bu. Hoover, Harding ve Coolidge zamanında buralarda değildin sen. Cumhuriyetçi Parti'nin acımasızlığını birinci elden bilmezsin sen. Dev şirketleri küçümsüyorsun, Nathan, değil mi? Sen ve Wallace'ın 'Wall Street'li Kodaman Çocuklar' olarak adlandırdığı şeyi küçümsüyorsun, değil mi? Ha, dev şirketlerin partisinin, sıradan insanların sırtına binmesinin ne demek olduğunu bilmezsin sen. Ben biliyorum. Yoksulluğu biliyorum ve Tanrıya şükür, sen ve kardeşinin görmek zorunda olmadığı dar yolları biliyorum.

Babam Newark'ın kenar mahallelerinde doğmuştu ve gündüzleri pastane kamyonunda çalışırken geceleri okula giderek ayak doktoru olmuştu; ve tüm yaşamı, üç beş kuruşu kenara attıktan ve kendi evimize taşındıktan sonra bile, kendisini, onun sıradan insanlar olarak adlandırdığı, benim –Henry Wallace ile beraber– "sokaktaki adam" olarak adlandırmaktan hoşlandığım insanların çıkarlarıyla özdeşleştirmeyi sürdürdü. Babamın, kendi Yeni Düzen prensiplerini desteklediğine ikna etmeye çalıştığım adaya oy vermeyi kesinlikle reddetmesi beni müthiş hayal kırıklığına uğrattı. Wallace, ulusal bir sağlık programı, sendikaların korunmasını ve işçiler için tazminat istiyordu; Taft-Hartley'e ve işçi sınıfına yapılan zulme karşıydı; Mundt-Nixon yasa tasarısına ve politik radikallere zulüm yapılmasına karşıydı. Mundt-Nixon yasa tasarısı, eğer onaylansaydı, bütün komünistlerin ve "komünist cephe" örgütlerin hükümette sicil kaydı yaptırmasını gerektirecekti. Wallace, Mundt-Nixon yasa tasarısının, polis devletine doğru ilk adım olduğunu, Amerikan halkını korkutarak susturma çabası olduğunu söylemişti; bunu, Kongre'ye sunulan "en yıkıcı" yasa tasarısı olarak adlandırıyordu. İlerici Parti, Wallace'ın "düşünceler pazarı" dediği yerde rekabet edebilecek düşünce özgürlüğünü destekliyordu. Benim için en etkileyici olanı ise, Güney'de siyasal bir kampanyadayken, Wallace'ın, ırkçı bir dinleyici kitlesine hitap etmeyi reddetmiş olmasıydı – bu derece cesaret ve doğruluğa sahip, o zamana kadarki ilk başkan adayı.

"Demokratlar," dedim babama, "ırk ayrımcılığını sona erdirmek için asla bir şey yapmayacaklar. Linç etmeyi, seçim vergisini ve Jim Crow'u asla yasadışı ilan etmeyecekler. Bunu asla yapmadılar ve yapmayacaklar."

"Sana katılmıyorum, Nathan," dedi. "Sen Harry Truman'ı izle.

Harry Truman'ın parti programında yurttaşlık hakları ana maddesi var, sen izle de gör bakalım o güneyli bağnazlardan kurtulmak için neler yapacak şimdi."

O yıl yalnızca Wallace Demokrat Parti'den ayrılmakla kalmamış, babamın "bağnazlar" diye adlandırdığı güneyli grup da, kendi partilerini, Eyalet Hakları Partisi'ni –"Dixiecrats"ı– kurarak Demokratlar'dan ayrılmışlardı. Onlar, fanatik ırk ayrımcısı, Güney Carolina'lı Vali Strom Thurmond'u başkanlık için aday gösteriyorlardı. Dixiecrats, aynı zamanda, alışılmış bir şekilde Demokrat Parti'ye giden oyları, güneyli oyları çekecekti, ki bu, seçimde Dewey'in oyların çoğunu alarak Truman'ı bozguna uğratması için desteklenmesine bir başka nedendi.

Mutfaktaki her akşam yemeğinde, babamı, Yeni Düzen'in yeniden kurulmasına ve Henry Wallace'a oy vermeye ikna etmek için elimden gelen her şeyi yaptım, o ise, her akşam, böylesi bir seçimde taviz verme gereğini anlamamı sağlamaya çalıştı. Ama, Amerikan tarihindeki en taviz vermeyen yurtseveri, Thomas Paine'i kahramanım olarak kabul ettiğimden, daha taviz sözcüğünü duymamla birlikte, sandalyemden sıçrayıp ona, anneme ve (ne zaman kızdırsam, bana son derece çileden çıkaran bir ses tonuyla, "Wallace'a verilen oy, *Dewey*'e verilen bir oydur" sözünü tekrarlamaktan hoşlanan) on yaşındaki kardeşime, babamın olduğu masada bir daha asla yemek yiyemeyeceğimi söylerdim.

Bir akşam yemekte, babam, –Cumhuriyetçilerin, benim değerli saydığım her türlü ekonomik değer ve politik adaleti hor gördükleri konusunda beni eğitmek için– başka bir yaklaşım denedi, ama buna izin vermedim: İki ana politik parti, iş zenci haklarına geldiğinde eşit derecede vicdansız, kapitalist sisteme özgü adaletsizliklere eşit derecede aldırmaz, ülkemizin barışsever Rus halkını bilinçli kışkırtmasının bütün insanlığı etkileyecek feci sonuçlarına eşit derecede kördüler. Ağlamaklı bir şekilde, her kelimenin üstüne basa basa, babama şöyle dedim, "Sana gerçekten hayret ediyorum," sanki taviz vermeyen oğul oymuşçasına.

Ama daha büyük bir sürpriz geliyordu. Cumartesi öğleden sonra geç vakit, o akşam Wallace toplantısına katılmak için Mosque salonuna gitmememin daha iyi olacağını söyledi. Konuştuktan sonra hâlâ gitmek istersem, beni durdurmaya çalışmayacağını söyledi, ama en azından, son kararımı vermeden önce onu sonuna kadar dinlememi istedi.

Salı günü kütüphaneden eve gelip, şehir merkezindeki Wallace toplantısına, radyo aktörü Iron Rinn'in konuğu olarak davet edildiğimi akşam yemeğinde zafer kazanmışçasına bildirdiğim zaman, Rinn'i tanımaktan çok heyecanlı olduğum öylesine belli, onun bana gösterdiği kişisel ilgiden öylesine kendimden geçmiştim ki, annem, babamın toplantı hakkındaki kuşkularını dile getirmesini yasaklayıvermişti. Ama şimdi bir ebeveyn olarak tartışmanın görevi olduğunu hissettiği şeyi kızmadan dinlememi istiyordu.

Babam beni Ringoldlar kadar ciddiye alıyordu, ama Ira'nın politik korkusuzluğuyla, Murray'in edebi ustalığıyla değil, hepsinden önemlisi, benim iyi bir çocuk olup olmayacağıma, benim terbiyeme olan görünürde ilgisizlikleriyle değil. Ringoldların, benim büyük şova adım atmaya, büyük ölçüde adam olmak için gerekeni anlamaya başlamamı sağlayan umut verici bir iki etkisi oldu. Ringoldlar, beni, şu an kim olduğuma uygun düşen düzeyde bir titizlikle karşılık vermek zorunda bıraktılar. Onlar için konu iyi bir çocuk olmak değildi. Yegâne konu benim inançlarımdı. Ama o zaman, onların sorumluluğu, oğlunu tuzaklardan başka tarafa yöneltmek olan bir babanın sorumluluğu değildi. Bir babanın, bir öğretmenin yapmadığı şekilde tuzaklar konusunda kaygılanması gerek. Oğlunun davranışı konusunda kaygılanması gerek, küçük Tom Paine'ini sosyalleştirmek konusunda kaygılanması gerek. Ama bir kez küçük Tom Paine'in topluluğun içine girmesine izin verilmişse ve baba hâlâ onu çocuk gibi eğitiyorsa, babanın işi biter. Elbette, tuzaklar konusunda kaygılanıyor – kaygılanmasaydı, yanlış olurdu. Ama yine de işi biter. Küçük Tom Paine'in onu defterden silmekten ve babaya ihanet ederek, cesurca ilerleyip doğruca hayatın en birinci çukuruna adım atmaktan başka seçeneği yoktur. Ve sonra tamamıyla tek başına –varlığıyla gerçek bir bütünlük sağlayarak– yaşamının geri kalanında, en azından bir insanın düşebileceği son çukur olan mezara kadar, çukurdan çukura düşmek için.

"Beni sonuna kadar dinle," dedi babam, "o zaman kendi kararını verirsin. Senin bağımsızlığına saygı duyuyorum, evlat. Okula giderken Wallace rozeti takmak mı istiyorsun? Tak. Burası özgür bir ülke. Ama bütün gerçekleri bilmen gerek. Gerçekler olmadan bilinçli bir karar veremezsin."

Büyük Başkanın saygı gösterilen dulu, Bayan Roosevelt, neden Wallace'a onay vermemiş ve onun aleyhine dönmüştü? Roosevelt'in güvenilen ve sadık İçişleri Bakanı, büyük bir adam olan, Harold Ickes

neden Wallace'a onay vermemiş ve onun aleyhine dönmüştü? Bu memleketin bugüne kadar bilinen en büyük işçi örgütü, Sanayi Örgütleri Kongresi, neden parasını ve desteğini Henry Wallace'dan geri çekmişti? Wallace'ın seçim kampanyasına komünistlerin sızması yüzünden. Babam, İlerici Parti'yi neredeyse ele geçirmiş olan komünistler yüzünden toplantıya gitmemi istemedi. Bana, Henry Wallace'ın ya bundan haberdar olmayacak kadar nahif ya da bunu kabul etmeyecek kadar sahtekâr –ki bu, ne yazık ki, muhtemelen gerçeğe daha yakındı– biri olduğunu söyledi, ama özellikle komünist hâkimiyetindeki sendikalar arasından, komünistlerin, Sanayi Örgütleri Kongresi'nden atıldığını–

"Kızıl-avcısı!" diye bağırdım ve evi terk ettim. 14 numaralı otobüse binip toplantıya gittim. Paul Robeson ile tanıştım. Ira, beni, ona bahsetmiş olduğu liseli delikanlı olarak tanıştırdıktan sonra tokalaşmak için elini uzattı. "İşte o, Paul, Stephen A. Douglas'ın yuhalanmasının başını çeken delikanlı." Zenci aktör ve şarkıcı Paul Robeson, Wallace Başkanlık Komitesi'nin ikinci başkanı, daha birkaç ay önce Mundt-Nixon yasa tasarısına karşı Washington'da yapılan bir gösteride, Washington anıtının dibinde beş bin kişilik bir gösterici kalabalığına "Ol' Man River" şarkısını söylemiş, Senato Yargıçlar Komitesi'ne (Mundt-Nixon yasa tasarısı hakkındaki duruşmalarında, tasarı geçseydi, yasaya uyup uymayacağı sorulduğunda), "Kanunu çiğnerdim," deyip, sonra da, içtenliğini elden bırakmayarak (Komünist Parti'nin neyin savunucusu olduğu sorulduğunda), "Zenci insanların tam eşitliğinin" diye yanıt veren – Paul Robeson elimden tutup şöyle dedi, "Cesaretini yitirme, genç adam."

Mosque'de oyuncu ve konuşmacılarla kuliste ayakta durmak –aynı anda iki egzotik yeni dünyayla solcu çevre ve "kulis" dünyasıyla çevrelenmiş– birinci beyzbol ligi maçında oyuncularla birlikte oyuncu kulübesinde oturmak kadar nefes kesiciydi. Kulisten, Ira'nın gene Abraham Lincoln rolü oynadığını duydum, bu kez Stephen A. Douglas'ı değil, her iki politik partideki savaş çığırtkanlarını yerden yere vuruyordu: "Bütün dünyada gerici rejimleri destekleyen, Batı Avrupa'yı Rusya'ya karşı silahlandıran, Amerika'yı askerileştiren..." Kalabalığa seslenmek için sahneye çıkmadan önce, ondan on beş metre ötede duran Henry Wallace'ın kendisini gördüm ve sonra, toplantıdan sonraki gala resepsiyonunda, Ira kalkıp ona bir şey fısıldadığı zaman neredeyse onun yanında duruyordum. Başkan adayına dikkatle baktım, o za-

mana kadar gördüğüm herhangi bir Amerikalı kadar Amerikalı gibi görünen ve Amerikalı gibi konuşan, Iowa'dan Cumhuriyetçi bir çiftçinin oğlu, yüksek fiyatlara, büyük şirketlere, ayrımcılığa ve ırk ayrımcılığına, Francisco Franco ve Chiang Kai-shek gibi diktatörlere taviz vermeye karşı bir politikacı ve Fast'ın Paine için yazdığı şeyi anımsadım: "Onun düşünceleri ve fikirleri, vasat bir işçininkilere Jefferson'ınkilerin olabileceğinden çok daha yakındı." Ve 1954 yılında –sokaktaki insanın adayı, halkın ve halkın partisinin adayı, yumruğunu sıkıp kürsüden, "Özgürlüğümüze yapılan vahşi bir saldırının ortasındayız" diyerek tüylerimi diken diken ettiği Mosque'deki o geceden altı yıl sonra – Fullbright bursum geri çevrildi.

Ne bir şey yaptım ya da yapabildim, yine de komünizmi bozguna uğratma fanatizmi bana bile ulaştı.

Iron Rinn, 1913'te, benden yirmi yıl önce, Newark'ta, acımasız bir semtte –ve zalim bir ailede– beden eğitiminden başka her dersten kaldığı Barringer Lisesi'ne kısa süre devam eden fakir bir çocuk olarak doğmuştu. Gözleri bozuktu ve işe yaramaz bir gözlüğü vardı ve bırakın öğretmenin karatahtaya yazdıklarını, ders kitaplarındakini bile güçlükle okuyabiliyordu. Göremiyordu, öğrenemiyordu ve bunu, "Bir gün okula gitmek için uyanmayıverdim" diye anlattı.

Murray ve Ira'nın babası, Ira'nın hakkında konuşmayı bile reddettiği biriydi. Wallace toplantısından sonraki aylarda, Ira'nın bana en çok söylediği şey şuydu: "Babamla konuşamazdım. İki oğluna asla küçücük bir özen bile göstermedi. Bunu bilerek yapmadı. Hayvanın doğasıydı bu." Belleğinde aziz bir kadın olan annesi, Ira yedi yaşındayken ölmüştü ve onun yerine geçeni "Peri masallarında duyduğun üvey anne. Gerçek bir kaltak," diye tanımlardı. Bir buçuk yıl sonra liseyi bıraktı ve birkaç hafta sonra, on beş yaşında evi temelli terk etti ve Newark'ta çukur kazma işi buldu. Ülke 'Büyük Bunalım'dayken, savaş patlak verene kadar, önce New Jersey ve sonra Amerika'nın her yerine, çoğunlukla güçlü bir bilek isteyen bulduğu her işte çalışarak oradan oraya sürüklendi. Pearl Harbor'dan hemen sonra, orduya yazıldı. Göz muayene tablosunu göremiyordu, ancak muayene için uzun bir kuyruk vardı ve bu yüzden Ira dolaşıp muayene tablosunun yakınına geldi, elinden geldiğince çoğunu ezberledi, sonra da sıraya geri döndü ve doktor kontrolünden geçmesi böyle oldu. Ira, 1945 yılında askerden

döndüğünde, askerlikte edindiği en yakın ahbabı, komünist çelik işçisi, Johnny O'Day ile bir odayı paylaştığı Illinois, Calumet City'de bir yıl geçirdi. İran'daki doklarda yükleme boşaltına askeriydiler, Tahran'dan Sovyetler Birliği'ne demiryoluyla gönderilen gereçleri boşaltıyorlardı; Ira'nın gösterdiği güç yüzünden, O'Day, arkadaşına "Demir Adam Ira" adını takmıştı. Akşamları, O'Day, Demir Adam'a kitap okumayı ve mektup yazmayı öğretmiş ve ona Marksizm üzerine eğitim vermişti.

O'Day, Ira'dan yaklaşık on yaş daha büyük, saçına ak düşmüş bir adamdı – "O yaşta askere yazılmayı nasıl başardı," dedi Ira, "hâlâ bilmiyorum." Bir doksanlık, telefon direği kadar sıska, ama tanıdığı en sert itoğlu it. O'Day, çalışma giysisinde, kendi hızını ölçmekte kullandığı hafif bir boks çalışma topu taşıyordu; öyle hızlı, öyle güçlüydü ki, "zorlasaydı," iki üç herifin hakkından gelebilirdi. Ve O'Day zekiydi. "Ben politika hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Politik eylem hakkında hiçbir şey bilmiyordum," dedi Ira. Politik felsefeyi sosyal felsefeden ayıramıyordum. Ama bu adam benimle çok konuştu," dedi. "Emekçiden bahsetti. Birleşik Devletler'deki genel şeylerden. Devletimizin işçilere yaptığı kötülükten. Ve söylediklerini gerçeklerle destekledi. Ve düzene uymayan biri mi? O'Day öyle düzene uymayan biriydi ki, yaptığı her şeyi kitabına uymadan yaptı. Evet, O'Day benim için çok şey yaptı, bunu biliyorum."

Ira gibi, O'Day de evli değildi. "Başa bela anlaşmalar" dedi Ira'ya, "hiçbir zaman bulaşmak istemediğim bir şeydir. Çocukları kötü niyetlilerce alınmış rehineler olarak görüyorum. Ira'dan ancak bir yıl daha fazla tahsili olmasına rağmen, O'Day kendi kendine, bir ilkokul sözlüğü yardımıyla, cümlelerin yapısını inceleyerek, her türlü kitaptan köle gibi pasaj pasaj kopyalayarak, onun deyişiyle, "kendisini sözlü ve yazılı tartışmalarda ustalaştırmıştı." Ira'nın hayatını yeniden yarattığım iddia ettiği cep sözlüğünü ona veren O'Day idi. "Geceleri okuduğum bir sözlüğüm vardı," dedi Ira bana, "Roman okur gibi. Birisine bir *Roget's Thesaurus** aldırtmıştım. Bütün gün gemileri boşalttıktan sonra, sözcük dağarcığımı geliştirmek için her akşam çalışıyordum."

Okumayı keşfetti. "Bir gün –ordunun yaptığı en kötü hatalardan bir olsa gerek– bize eksiksiz bir kütüphane gönderdiler. Ne hata," dedi, gülerek. "Sonunda muhtemelen o kütüphanedeki her kitabı okudum. Kitapları içine koymak için prefabrik bir kulübe inşa ettiler ve raflar

* İngilizce eşanlamlar ve karşıtanlamlar sözlüğü. (ç.n.)

yaptılar, adamlara da şöyle dediler, 'Kitap isterseniz, buraya gelip bir tane alın.'" Ona hangi kitapların alınacağını söyleyen –hâlâ da söyleyen– O'Day idi.

Başlangıçta, Ira bana O'Day'in, İran'da birliktelerken hazırlamış olduğu "Ringold'un Kullanması için Bazı Somut Öneriler" başlıklı üç sayfalık kâğıt gösterdi. "Bir: Sütçüye bile bir not yazarken, her zaman el altında bir sözlük bulundur – bol bol karşıt ve eşanlam içeren iyi bir sözlük. Ve onu kullan. Yapmaya alışık olduğun gibi, okunuşta ve tam anlam nüanslarında cesur davranma. İki: Aklına sonradan gelen fikirleri ve düzeltmeleri ekleyebilmek için yazdığın her şeyde iki satır aralık ver. Kişisel yazışma söz konusu olduğunda, satır atlama iyi kullanımı bozuyorsa da umurumda değil; doğru anlatımı sağlıyor. Üç: Düşüncelerinin hepsini birden aralıksız tek bir daktilo sayfasına dökme. Yeni bir düşünceyi ele aldığında ya da ayrıntılara girdiğinde, her defasında, yeni bir paragraf aç. Kesik kesik olabilir, ama çok daha okunabilir olacaktır. Dört: Klişelerden kaçın. Kuyruğundan tutup sürüklemek zorunda kalsan bile, okuduğun ya da duyduğun bir şeyi özgün kelimeleriyle değil, başka kelimelerle ifade et. Göstermek bakımından, önceki gece kütüphane toplantısındaki cümlelerinden biri: 'Mevcut rejimin bazı kötülüklerini kısaca belirttim...' Onu okumuştun, Demir Adam, senin değil; başka birinin cümlesi. Sanki bir konserve kutusundan çıkmış gibi geliyor. Diyelim ki aynı düşünceyi şu şekilde ifade ettin: 'İddiamı, toprak sahipliği ve yabancı sermayenin hâkimiyetinin burada, İran'da şahit olduğum etkisi üzerine oluşturdum.'"

Toplam olarak yirmi nokta vardı ve Ira'nın onları bana gösterme nedeni *benim* yazıma –lise radyo piyeslerime değil ama, hatırladığım zaman "düşüncelerimi" yazmaya başladığım "politik" olmaya niyetli, günceme– yardımcı olmaktı. Güncemi, Johnny O'Day'i taklit ederek kendininkini tutmaya başlamış olan Ira'yı taklit ederek tutmaya başladım. Üçümüz de aynı marka defter kullandık: Woolworth dükkânından on sentlik bir bloknot, on santime yedi buçuk santim ebatlarında, çizgili, elli iki sayfalı, üst tarafı dikişli ve ebruli kahverengi karton kapakla ciltlenmiş.

O'Day mektubunda bir kitaptan, herhangi bir kitaptan bahsettiğinde, Ira bir kopyasını, ben bir kopyasını alırdım; Doğruca kütüphaneye gidip onu alırdım. "Bu aralar Bower'ın *Young Jefferson* adlı kitabını okuyorum," yazıyordu O'Day, "diğer ilk dönem Amerika tarihinin ele alınışlarıyla beraber ve o dönemdeki Mektuplaşma Komiteleri, dev-

rimci düşünceli kolonistlerin bilgilerini geliştirip, planlarını koordine ettikleri en önemli kurumlardı. Lisedeyken *Young Jefferson*'ı okumaya başlayışım böyle oldu. O'Day, "Birkaç hafta önce *Bartlett's Quotations*'ın [Bartlett'in Alıntıları] on ikinci baskısını satın aldım, güya başvuru kitaplığım için, aslında kitap karıştırmaktan aldığım keyif için" diye yazıyordu ve O'Day'in yaptığını hayal ettiğim şekilde Bartlett'ı karıştırarak, yanımda güncem, olgunlaşmamı hızlandıracak ve beni dikkate alınacak biri yapacak bilgelik yolunda her sayfaya göz atarak başvuru kitapları arasında oturmak için, ana kütüphaneye, şehir merkezine gittim. "Düzenli olarak (Bükreş'te basılan resmi yayın organı) *Cominform*'u satın alıyorum," yazıyordu O'Day, ama *Cominform*'u –Komünist Danışma Bürosu adının kısaltılmış şekli– herhangi bir yerel kütüphanede bulamayacağımı biliyordum ve sağduyu aramaya gitmemem için beni uyardı.

Radyo piyeslerim diyalog şeklindeydi ve O'Day'in Somut Önerilerinden ziyade Ira'nın bana tekrar ettiği ya da daha doğrusu kelime kelime önümde canlandırdığı O'Day'le aralarındaki konuşmalara daha yatkındı. Radyo piyesleri, New York'a geldikten ve bir radyo aktörü olduktan çok sonraları Ira'nın konuşmasında birdenbire oluşmaya başlayan emekçi argosuyla renkleniyordu ve inandırıcılıkları, O'Day'in Ira'ya yazdığı, Ira'nın, ricam üzerine sıklıkla bana okuduğu şu uzun mektuplardan güçlü bir şekilde etkileniyordu.

Konum, sokaktaki insanın, sıradan Joe'nun kaderiydi – radyo yazarı Norman Corwin'in, savaşın Avrupa'da bittiği akşam (ve sonra gene, sekiz gün sonra, genel istek üzerine) CBS radyosundan yayımlanan altmış dakikalık oyunu *Zafer Notu*'nda "küçük adam" olarak yücelttiği adam, bu dünyanın haksızlıklarını yazmak yoluyla düzeltmeye çaba gösteren o kurtuluşçu edebi ülkülere enerjik bir şekilde bulaştırdı beni. *Zafer Notu*'nu sevdiğim gibi sevdiğim bir şeyin sanat olup olmadığı konusunda bugün yargıda bulunmak umurumda değil; bana sanatın o büyülü *gücünün* ilk duygusunu verdi ve ilk fikirlerimin bir edebiyatçının dilinin olmasını istediğim ve beklediğim güce ulaşmasını sağladı: zorda olanın mücadelesini saygın bir yere koymak. (Ve öğretmenlerimin ısrar ettiğinin aksine, bir cümleye "ve" ile başlayabileceğimi öğretti.)

Corwin'in oyununun biçimi serbestti, konusuzdu – ayak doktoru babama ve evkadınlığı yapan anneme "deneysel," diye bilgi verdim hakkında. Kısmen Clifford Odets, kısmen Maxwell Anderson'dan, kıs-

men de yirmilerin, otuzların Amerikalı oyun yazarlarının sahne için takdire şayan bir üslup yaratma çabalarından türemiş, doğal ancak coşkulu renkleri ve ciddi imaları olan, Norman Corwin örneğinde ise, 12 yaşında benim üzerimde ruhen demokratik, kapsamca görkemli, Çalışma Projeleri İdaresi* programı çerçevesinde yapılmış bir duvar resminin şifahi karşıtı olarak etki yapan, günlük dilin ritmini belli belirsiz bir edebi görkemle birleştiren şiirleştirilmiş günlük konuşma dilinde, aliterasyon tarzı yazılmıştı. Whitman, külhanbeyleri uğruna Amerika'ya sahip çıktı, Norman Corwin ise –vatansever savaşı yapmış ve tapman bir ulusa geri dönen Amerikalıların ta kendisi olduğu ortaya çıkan– küçük adam adına sahip çıktı Amerika'ya. Küçük adam, Amerikalının ta kendisiydi! Corwin'in "küçük adam"ı "proletarya" için Amerikalıydı ve şimdi anladığım kadarıyla Amerika'nın işçi sınıfının verdiği kavga ve kazanılan devrim, aslında, İkinci Dünya Savaşı'ydı, ne kadar küçük olursa olsun, hepimizin bir parçası olduğumuz büyük bir şeydi, herkesçe taşınacak bir ulusal karakter mitinin gerçekliğini doğrulayan devrim.

Ben dahil. Ben bir Yahudi çocuğuydum, burası kesindi, ama Yahudi karakteri taşımak umurumda değildi. Ne olduğunu, tam olarak, bilmiyordum bile. Bilmeyi pek istemedim. Ulusal karakteri taşımak istiyordum. Hiçbir şey, Amerika doğumlu ebeveynime daha doğal gelmemişti, hiçbir şey bana daha doğal gelmedi ve hiçbir yöntem, Norman Corwin'in konuştuğu, savaşın uyandırdığı, toplumun heyecanlı duygularının dilbilimsel damıtılması, İkinci Dünya Savaşı'nın kutsal dini olan sıradan halkın kullandığı şiir diline katılmaktan daha derin olamazdı.

Tarih küçültülmüş ve kişiselleştirilmişti, Amerika küçültülmüş ve kişiselleştirilmişti: Benim için bu, yalnızca Norman Corwin'in değil, aynı zamanda dönemin de büyülü cazibesiydi. Siz tarihe taşarsınız ve tarih size taşar. Siz Amerika'ya taşarsınız ve Amerika size taşar. Hepsi New Jersey'de hâlâ yaşıyor olmaktan, on iki yaşında olmaktan ve 1945 yılında radyonun başında oturmaktan dolayı. Geçmişte popüler kültürün küçük adamın diline yeterince bağlı olduğu zamanlarda bütün bunların benim için bayıltıcı bir yanı vardı.

---

* İng. Work Projects Administration (WPA). ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in, Yeni Düzen döneminde işsizlere yardım amacıyla 1935'te başlattığı program. Büyük Bunalım sırasında işsiz kalan milyonlarca kişiye uygun iş olanakları sağlama amacıyla başlatılan program çerçevesinde yürürlüğe konan projelerden biri de Federal Sanat Projesi'ydi. (ç.n.)

Harekâta uğursuzluk getirmeden en sonunda denebilir ki:
Çökmüş demokrasiler, beceriksiz bolşevikler,
aptallar ve yufka yürekliler,
Faşist kabadayılardan daha sert ve zekiydiler de eninde sonunda:
Bir papazı kırbaçlamadan, bir kitabı yakmadan ya da bir Yahudiyi
yumruklamadan, bir kızı geneleve kapamadan ya da plazma için
bir çocuğun kanını akıtmadan,
Uzaklara savrulmuş sıradan insanlar, basit ama özgür,
Alışkanlıklarından ve evlerinden uzaklaşırken,
bir sabah erken kalktılar, kaslarını esnettiler, (amatörler olarak)
silahların kullanma kılavuzunu öğrendiler ve profesyonellere
günlerini göstermek
için çok tehlikeli düzlüklere ve okyanuslara yollandılar.
Onlar yaptılar bunu.
Teyit etmek için, Müttefik Yüksek Komutası damgasını taşıyan,
Son bildiriye bak.
Onu sabah gazetesinden kesip saklamaları için
çocuklarınıza verin.

Zafer Notu kitap olarak çıktığında, hemen bir kopyasını satın aldım (kütüphane kartımla ödünç almaktan ziyade, parayı bastırıp sahip olduğum ilk ciltli kitap oluyordu) ve birkaç haftayı aşkın bir sürede, metnin serbest nazım gibi düzenlenmiş paragraflarının altmış beş sayfasını ezberledim, özellikle günlük sokak İngilizcesiyle eğlenceli değişiklikler yapılan ("Eski Dnepropetrovsky şehrinde bu gece hararetli bir zaman yaşanıyor.") ya da beklenmedik özel isimleri birleştirerek bana şaşırtıcı ve heyecan verici ironiler gibi gelen ("kutsal savaşçı, Samuray kılıcını Baltimore'lu bakkal tezgâhtarının önüne koyar") satırlardan zevk alarak. Benim yaşımdaki –savaş başladığında hemen hemen dokuz ve bittiği zaman on iki buçuk– birinde güçlenecek temel vatanseverlik duyguları için görkemli bir uyarıcı unsur sağlamış olan büyük bir savaş çabasının neticesinde, Amerikan şehirlerinin ve eyaletlerinin, radyodaki, önemsiz iktibası ("New Hampshire'ın dondurucu gece havasından," "Mısır'dan Oklahoma ova şehrine," "Ve Danimarka'daki matem tutma nedenleri, Ohio'dakilerle aynı"), tasarlanan ilahlaştırma etkisinin bütün ağırlığına sahipti.

Bu yüzden vazgeçtiler.
Sonunda hallettiler ve sıçan, Wilhelmstrasse'in arkasında

dar bir sokakta öldü.
Reverans yap, Amerikan askeri,
Reverans yap, küçük adam
Yarının süpermeni, bu öğleden sonrasının
sokaktaki adamlarının ayaklarının dibinde yatıyor.

Oyunu açan methiye buydu. (Radyoda, Iron Rinn'inkinden farklı olmayan, kahramanımıza hak ettiği övgüyü vermek için onu saldırganca tanımlayan cesur bir ses vardı. Bu, lise koçunun –ayrıca İngilizce öğreten koçun– kararlı, sevecen bir şekilde sert, hafifçe haşin devre arası sesi, sokaktaki adamın kolektif bilincinin sesiydi.) Ve bu Corwin'in son sözüydü, bugünkü temel eğitimi –çoktan doğrulanmış bir ateist– bana bütünüyle laik ve kilise dışı gelen, aynı zamanda, günün başlangıcında okulda ezberden okunduğunu duymuş olduğum ya da babamla birlikte Dini Bayram ayinlerindeyken, sinagogdaki dua kitabında tercüme edilmiş şeklini okumuş olduğum herhangi bir duadan daha kutsal ve cüretkâr bir dua.

Havadaki merminin ve patlamanın Yüce Tanrısı...
Çıtır ekmeğin ve huzurlu sabahların Yüce Tanrısı...
Paltonun ve geçim parasının Yüce Tanrısı...
Yeni özgürlükler ölçüp biç...
Kanıtları o kardeşliğe postala...
Antlaşma masasına otur ve küçük insanların umutlarını
beklenen dar boğazlardan geçirmek için yoldaşlık et...

On milyonlarca Amerikalı aile radyolarının başında oturmuştu ve duymaya alışkın olduklarından daha karmaşık olan bu metni, benim kendi hesabıma daha önce radyoda dinlediğim herhangi bir şeyin neticesinde hiç yaşamadığım, bende başkalaştıran, kendini kaybettiren bir duygu seli uyandırmış olan, masumca onlarda da uyandırdığını farz ettiğim, şeyi dinlediler. O yayının gücü! Radyodan dışarı, insanı hayrete düşüren bir şekilde çıkan bir *ruh* vardı. Sokaktaki Adamın Ruhu, halk arasında çok büyük bir hayranlık karışımı uyandırmıştı, Amerikalı yürekten Amerikalı ağza dökülen bir sözcük akıntısı, Corwin'in kesinlikle sıradan Amerikalıların insanlığıyla aynı olduğunu tespit etmekte ısrar ettiği paradoksal üstünlüğe bir saatlik bir hürmet: "uzaklara savrulmuş sıradan insanlar, basit ama özgür."

Corwin, riski demokratikleştirerek, Tom Paine'i, yalnızca adil bir vahşi adam meselesi değil, ama birlikte başaran bütün küçük adil insanların bir ortaklaşalığı haline getirerek benim için modernleştirdi. Değerlilik ve insanlar birdi. *Büyüklük* ve insanlar birdi. Nefes kesici bir fikir. Ve Corwin'in bunun gerçekleşmesini, en azından hayal gücüne dayanarak, zorlamak için uğraşmış olması.

*

Ira, savaştan sonra, ilk kez bilinçli olarak sınıf mücadelesine girdi. Bütün hayatı boyunca, bana anlattı, neler olup bittiği konusunda fikri olmadan bu işe baş koymuştu. Ta Chicago'da, Elektrik İşçileri Birliği'nin düzenlediği, sendika kiralama olanağı bile sağlayan, çok sağlam bir sözleşmeyle haftada kırk beş dolara bir plak fabrikasında çalıştı. Bu arada O'Day, Indiana Limanı'nda Inland Steel'deki arma ekibinde işine geri döndü. O'Day defalarca ayrılmayı düşledi ve geceleri odalarında hayal kırıklığını anlatarak Ira'ya içini döküyordu. "Altı ay, kelepçelenmeden profesyonel olabilsem, parti burada, limanda gerçekten kurulabilir. Çok sayıda iyi insan var, ama gerekli olan, *tüm* zamanını örgütlemeye harcayabilecek bir adam. Örgütlenmede o kadar da iyi değilim, bu doğru. Utangaç bolşeviklerle el sıkışan biri gibi olmak zorundasın ve ben daha çok onların kafasına vurmak için elimi uzatırım. Ve zaten ne farkı var ki? Parti, bir profesyoneli desteklemek için fazlasıyla meteliksiz. Güç bela bir araya getirilen her kuruş liderliğimizin savunmasına, matbaaya ve bekleyemeyecek onlarca başka şeye gidiyor. Son maaş çekimden sonra meteliksiz kaldım, ama bir süre bir lokma ekmekle geçinip gittim. Ama vergiler, lanet araba, bir şey, sonra bir şey daha... Demir Adam, altından kalkamıyorum - işe gitmek *zorundayım.*"

Kaba sendikacıların aralarında kullandığı, cümle yapıları ortalama işçininki kadar basit olmayan ancak sözün gücünü bilen Johnny O'Day gibi adamların bile sözlüğün tahrip edici etkisine rağmen tüm yaşamları boyunca etkili bir şekilde kullandığı o dili Ira tekrar ettiği zaman hoşuma gidiyordu. "Bir süre ağırdan almam lazım... Tüm bu yönetimi dengeleyen baltayla... Çiviyi söker sökmez... Çocuklar sağlam pabuç birini bulur bulmaz.... Sarı sendika sözleşmelerini kabule zorlamaya yeltenirlerse, kan gövdeyi götüreceğe benziyor..."

Ira, kendi sendikası, Elektrik İşçileri Birliği'nin çalışmalarını anlat-

tığı ve çalıştığı plak fabrikasındaki insanları tarif ettiği zaman hoşuma gidiyordu. "Sağlam bir sendikaydı, ilerici bir şekilde yönetiliyordu, sıradan üyelerle kontrol ediliyordu." *Sıradan üyeler* – beni çok heyecanlandıran iki küçük kelime, çok çalışma fikrinin, yılmaz cesaret ve ikisini kaynaştıracak adil bir davanın heyecanlandırdığı gibi. "Her vardiyadaki yüz elli üyeden yaklaşık yüzü iki haftada bir yapılan atölye toplantılarına katıldı. İşin çoğu saat başına ücretlendirildiği halde," dedi Ira bana, "o fabrikada sallanan bir kırbaç yok. Anlıyon mu? Bir patronun sana söyleyecek bir şeyi varsa, bu konuda naziktir. Ciddi kusurlar için bile, kusurlu, işçi temsilcisi ile birlikte ofise çağrılır. Bu büyük bir fark yaratıyor."

Ira bana, sıradan bir sendika toplantısında olan biteni anlatırdı –"yeni bir sözleşmeye öneriler, devamsızlık sorunu, park yeri sızlanmaları, beliren savaşın tartışması" (Sovyetler Birliği ile Birleşik Devletler arasındaki savaşı kastediyordu), "ırkçılık, ücretler-ülküler-fiyatlar efsanesi gibi her zamanki işler"– yalnızca tüm bunları öğrenmeye hevesli, on beş on altısında biri olduğumdan değil; aynı zamanda Calumet City'den New York'a radyoda çalışmak için tüydükten ve kendini *Özgür ve Cesur*'da Iron Rinn olarak sağlam bir şekilde kanıtladıktan sonra bile, Ira plak fabrikasından ve sendika toplantılarından iş arkadaşlarının karizmatik dilinde söz etmeye devam etti, sanki her sabah hâlâ oraya çalışmaya gidiyormuş gibi konuştu, durup dinlenmeden devam ederek. Gündüzlerinin kendine kalabilmesi için, daha doğrusu "misyonerlik işi" için –ki bununla Komünist Parti için yandaş toplamak demek istediğini sonradan öğrendim– kısa bir süre sonra kendisini gece vardiyasına yazdırmış.

O'Day, İran'da doklardayken Ira'yı partiye yazdırmıştı. Tıpkı, öksüz olmaktan uzak olan benim Ira'nın öğretileri için mükemmel hedef olmam gibi, öksüz bırakılmış Ira, O'Day'inkiler için mükemmel hedefti.

Birisinin, sırım gibi, yumru yumru eklemli, kaba Kızılderili benzeri siyah saçları olan, yumuşak, koca adımlarla yürüyüyen bir adam olan Ira'yı Abe Lincoln'e dönüştürme fikrini edinmesi, onun ta Chicago'daki ilk şubatında, sendikasının Washington-Lincoln doğum günü para toplama toplantısında olmuştu: Ona favori taktılar, silindir bir şapka, yüksek topuklu bağcıklı ayakkabılar ve eski moda üstüne otur-

mayan siyah takım elbiseyle donattılar ve Lincoln'ün en etkili kölelik kınamalarından biri olan Lincoln-Douglas tartışmalarından parçalar okumak üzere kürsüye çıkardılar. "Kölelik" kelimesine güçlü bir işçi sınıfı, politik bir görüş açısı vermek için öylesine kocaman bir eli vardı ki –kendisi de bunu yapmaktan keyif aldı– dokuz buçuk yıllık eğitiminden ezbere hatırladığı tek şeyle, Gettysburg Söylevi ile dosdoğru devam etti. Finalde tiyatroda bir alkış tufanı koparttı, cennette söylenmiş ya da dünya kurulduğundan beri yeryüzünde dile getirilmiş herhangi bir cümleden daha muhteşem bir kararlılık taşıyan o cümle. Son derece esnek, parmak eklemleri boğumlu, kıllı ellerini kaldırarak, oransız uzun parmaklarının en uzununu sendikalı dinleyicilerinin gözlerine üç defa sallayarak, sesini dramatik bir şekilde alçalttı ve "insanlar"ın içini cızlattı.

"Herkes aşırı histen kendimden geçtiğimi zannetti," dedi Ira bana. "Beni ateşleyenin bu his olduğunu. Ama his değildi. İlk defa *akıl* ile kendimden geçişimdi bu. Hayatımda ilk kez konuştuğumun ne halt olduğunu anladım. Bu ülkede neler döndüğünü anladım."

O geceden sonra, hafta sonlarında, tatillerinde, Galesburg ve Springfield kadar uzaklara, ta otantik Lincoln kırsalına kadar, Sanayi Örgütleri Kongresi toplantıları, kültürel programları, geçit törenleri ve piknikleri için Abraham Lincoln rolünü oynayarak, Sanayi Örgütleri Kongresi şerefine Chicago bölgesini dolaştı. Lincoln'den daha uzun olduğunu kimsenin görmediği radyo programlarına çıkmaya devam etti, her sözü açık bir anlam ifade edecek biçimde söyleyip Lincoln'ü kitlelere taşıyarak mükemmel bir iş yaptı. İnsanlar, Ira Ringold kürsüye çıkacağı zaman çocuklarını yanlarında getirmeye başladılar ve daha sonra, tüm aileler onunla tokalaşmaya geldikleri zaman, çocuklar onun dizinde oturmak ister ve Noel için istediklerini anlatırlardı. Şerefine sahne aldığı sendikaların genellikle Sanayi Örgütleri Kongresi'nden ayrılmış ya da Sanayi Örgütleri Kongresi Başkanı Philip Murray 1947 yılında, üye sendikaları komünist liderlik ve komünist üyelikten arıtmaya başladığı zaman atılmış yerel sendikalar olması pek garip değildi.

Ancak 1948 yılında Ira, New York'ta yükselen bir radyo yıldızıydı, ülkenin en saygı duyulan radyo aktrislerinden biriyle yeni evlenmiş ve şimdilik yalnızca Amerika'daki Sovyet yanlısı, Stalin yanlısı bir politik duruşu olan işçi hareketinden değil onu temelli yok edecek savaşımdan güvenle korunmuştu.

Plak fabrikasından bir radyo tiyatrosu programına nasıl geçti? Chicago'yu ve her şeyden önce O'Day'i neden terk etmişti? Bunun Komünist Parti ile bir ilgisi olduğu hiç aklıma gelmezdi, özellikle de, o zamanlar onun Komünist Parti'nin bir üyesi olduğunu hiç bilmediğim için.

Benim anladığım, Chicago'yu ziyaret eden, radyo yazarı Arthur Sokolow'un, bir gece Batı Yakası'ndaki bir sendika binasında Lincoln rolünü oynarken Ira'ya rastlayıvermesiydi. Ira, Sokolow ile önceden askerde tanışmıştı. Sokolow İran'a, bir Amerikan askeri olarak, *İşte Ordu* gösterisiyle gelmişti. Sol kanattan çok sayıda insan gösteriyle birlikte geziyordu ve bir akşam geç saatlerde Ira, hatırladığı kadarıyla, "dünyadaki bütün politik şeyleri" tartıştıkları bir geyik muhabbeti için birkaçıyla dışarı çıkmıştı. Grupta Ira'nın, bir dava uğruna daima mücadele eden biri olarak hemencecik hayran olduğu Sokolow da vardı. Sokolow yaşamına, Polonyalıları püskürten Yahudi bir sokak çocuğu olarak Detroit'te başladığı için, bütünüyle takdir edilir biriydi ve Ira, kökleri olmayan İrlandalı O'Day'e hiçbir zaman bütünüyle duymadığı bir yakınlık duyuvermişti hemen.

Şimdi *Özgür ve Cesur*'u yazan bir sivil olarak Sokolow, Chicago'da ortaya çıkıverdiği sırada Ira, Lincoln olarak tam bir saat sahnedeydi, yalnızca konuşma ve belgeleri ezberden anlatmıyor ya da okumuyor, aynı zamanda Abraham Lincoln kılığında, Lincoln'ün yüksek tonlu genizden sesiyle, hantal dev hareketleriyle ve şakacı, açıksözlü bir şekilde, güncel politik tartışmalar hakkında izleyici sorularını yanıtlıyordu. Fiyat kontrollerini destekleyen Lincoln. Smith Yasası'nı kınayan Lincoln. Emekçilerin haklarını savunan Lincoln. Mississippi'nin Senatör Bilbo'sunu karalayan Lincoln. Sendika üyeleri, yürekli, kendi kendini yetiştirmiş tarafların karşı konmaz vantrilokluğuna, onun Ringoldizmlerinin, O'Dayizmlerinin, Marksizmlerinin ve Lincolnizmlerinin karman çormanlığına bayıldılar ("Bastır koçum!" diye bağırdılar, sakallı, siyah saçlı Ira'ya. "Göster günlerini, Abe!") ve Ira'yı, sola meyilli sempatizan, New Yorklu bir pembe dizi yapımcısı, başka bir Yahudi eski Amerikan askeriyle tanıştıran Sokolow da sevmişti. Bu tanıştırma, Ira'nın o zamanlar radyonun hafif dizilerinden birinde, Brooklyn'de bir apartmanın kavgacı kiracısı olarak ikinci derece bir rol almasına yol açmıştı.

Ücret haftada elli beş dolardı. 1948'de bile çok sayılmaz, ama istikrarlı bir iş ve plak fabrikasında kazandığından daha çok para. Ve ne-

redeyse hemen, başka işler de yapmaya, her yerden işler almaya, bekleyen taksilere atlayıp, stüdyodan stüdyoya koşturarak, bir gündüz programından ötekine, günde altı programa, daima işçi sınıfı kökenleri olan, öfkelerini kabul edilebilir kılmak için politiklikleri budanmış, ki bana açıkladığı şekilde, "taşakları ve beyinleri kesilerek radyo için Amerikalılaştırılmış proletarya" kabadayıları gibi konuşan adam karakterleri oynamaya başladı. Onun, birkaç ay içinde, Sokolow'un prestijli, bir saat uzunluğundaki haftalık gösterisi *Özgür ve Cesur*'da başrol oyuncusu olmak için yolunu açan tamamen bu emekti.

Orta Batı'da, Ira'nın üstesinden gelmesi gereken fiziksel problemler ortaya çıkmaya başlamıştı ve bunlar da ona şansını doğuda yeni bir çalışma düzeninde yeniden deneme güdüsü sağladı. Adale ağrısından mustaripti, öylesine kötü bir sızı ki haftada birçok kereler –bu acıya dayanarak Lincoln'ü oynamak ya da misyonerlik görevini yapmak zorunda olmadığı zaman– kendini doğruca eve atıp, odasının yanında dumanları tüten suyla dolu bir banyo küvetinde yarım saat suda kalırdı ve sonra bir kitap, sözlüğü, bloknot defteri ve etrafta yiyecek ne varsa onunla yatağına giderdi. Askerdeyken yediği bir iki kötü dayak bu sorunun nedeni gibi geliyordu ona. Dayakların en kötüsü yüzünden –ona "zenci sever" olmakla kancayı takan limandan bir çete üstüne çullanmıştı– üç gün hastanelik olmuştu.

Üç mil ötede nehir kıyısına konuşlandırılan ırk ayrımcılığına maruz kalarak tecrit edilmiş birlikten birkaç zenci asker ile arkadaşlık etmeye başladığı zaman onu sözle taciz etmeye başlamışlardı. O'Day o zamanlar prefabrik kütüphanede buluşan ve onun rehberliğinde politika ve kitapları tartışan bir grubu çalıştırıyordu. Irk ayrımcılığına maruz kalmış birlikten iki zenci gruba katılana kadar, haftada birkaç gece yiyecek peşinde Bellamy'nin *Looking Backward* veya Platon'un *Devlet* veya Machiavelli'nin *Hükümdar* adlı kitapları hakkında konuşmak için oraya sürüklenen dokuz on Amerikan askerine ya da kütüphaneye neredeyse üsteki hiç kimse dikkat etmemişti.

Önceleri Ira, kendisini zenci sever olarak adlandıran kendi birliğindeki adamları ikna etmeye çalıştı. "Neden siyah ırktan olan insanlar hakkında kaba sözler söylüyorsunuz? Zenci ırk hakkında sizin gibi adamlardan bütün duyduğum kaba sözlerden ibaret. Ve sizler yalnızca zenci karşıtı değilsiniz. Sizler emek karşıtısınız, sizler liberallik karşıtısınız, ve sizler akıl karşıtısınız. Sizler çıkarınıza olan kahrolası her şeye karşısınız. İnsanlar nasıl oluyor da üç ya da dört yıllarını orduya

verebiliyor, arkadaşlarının ölmesini görebiliyor, yaralanıyor, hayatlarını parçalatabiliyor ve yine de bunun neden olduğunu ve neler olup bittiğini bilmiyorlar? Tüm bildiğiniz Hitler'in bir şeyi başlattığı. Tüm bildiğiniz askerlik şubesinin sizi askere aldığı. Neden bahsediyorum biliyor musunuz? Sizin gibi adamlar, yerlerinde olsaydınız Almanların eylemlerinin aynısını yapardınız. Toplumumuzdaki demokratik unsur yüzünden bu biraz uzun sürerdi ama sizin yediğiniz boku yiyen insanlar yüzünden, sonunda tamamıyla faşist, diktatör ve her şey olurduk. Bu limanı işleten üst düzey subayların ırk ayrımcılığı yeterince kötü, ama meteliğe kurşun atan adamlar, montaj hattı için, taşeron işyerleri için, kömür madenleri için yemden başka bir şey olmayan, sistemin üzerine *işediği* adamlar –düşük ücretler, yüksek fiyatlar, astronomik kârlar– yoksul ailelerden gelen *siz* insanlar ve neticede bir grup feryat figan bağıran, bağnaz, Kızıl-avcısı alçaklar olup çıkıyorsunuz bilmeden..." Sonra onlara bilmedikleri her şeyi anlatırdı.

Hiçbir şeyi değiştirmeyen ateşli tartışmalar, Ira kabul ediyordu ki mizacı yüzünden işleri yalnızca daha kötüleştiriyordu. "Başlangıçta fazlasıyla heyecanlı olduğum için onları etkilemek isteğim şey büyük ölçüde değerini yitiriyordu. Sonradan bu tür insanlarla birlikteyken sakin olmayı öğrendim ve onlardan birkaçını bazı gerçeklerle etkilediğime inanıyorum. Ama, derinlerde kökleşmiş fikirlere sahip olduklarından, böyle adamlarla konuşmak çok zordur. Onlara ayrımcılığın psikolojik nedenlerini, ayrımcılığın ekonomik nedenlerini, onların çok sevdiği 'zenci' kelimesinin kullanımının psikolojik nedenlerini açıklamaya çalışmak – onlar böyle şeyleri kavramaktan uzaklar. Bir zenci zenci olduğu için zencidir diyorlar – onlara durmadan açıklıyor, açıklıyordum ve bana verdikleri yanıt bu olacaktı. Çocukların eğitimi ve kişisel sorumluluğumuz hakkında duvarları dövdüm ve buna rağmen, bütün kahrolası açıklamalarıma rağmen, beni öyle kötü benzettiler ki öleceğimi sandım.

Stars and Stripes'a ordudaki ayrımcılık yapılmış birliklere ilişkin bir şikâyet mektubu yazıp, birleşme talep ettiği zaman, zenci sever olarak ünlenmesi Ira için gerçekten tehlikeli oldu. "İşte o zaman sözlüğümü ve *Roget's Thesaurus*'umu kullandım. Bu iki kitabı yalayıp yutacak ve yazarak onları pratik kullanıma koymaya çalışacaktım. Benim için mektup yazmak darağacı inşa etmek gibiydi. İngilizceyi bilen biri tarafından eleştirilebilirdim. Gramerim Tanrı bilir nasıldı. Ama yapmam gerekenin bu olduğunu hissettiğim için mektubu yazdım her ne

halde ise. Çok beter kızgındım, anlıyon mu? Anlıyon mu? İnsanlara bunun *yanlış* olduğunu anlatmak istedim."

Mektup yayımladıktan sonra, bir gün, yükleme sepetini çalıştıran adamlar, zencileri dert etmeyi kesmezse onu ambara atmakla tehdit ettikleri zaman gemi ambarının yukarısında, yükleme sepetinde çalışıyordu. Bir dahaki sefere düşürmeye ve bedenindeki her kemiği kırmaya yemin ederek, onu on on beş metre aşağı tekrar tekrar salladılar, ancak ne kadar korkmuş olursa olsun, onların duymak istediğini söylemedi, sonunda onu bıraktılar. Sonra, ertesi sabah yemekhanede birisi ona Yahudi piçi diye seslendi. Zenci seven Yahudi piç. "Koca ağızlı güneyli bir hödük," diye anlattı Ira bana. "Yemekhanede her zaman Yahudiler hakkında, zenciler hakkında yorumlarda bulunuyordu. İşte bir sabah, kahvaltının sonuna doğru orada oturuyorum –orada çok fazla adam kalmamıştı– ve zencilerle Yahudiler hakkında atıp tutmaya başladı. Önceki gün gemideki olay yüzünden hâlâ öfkeden köpürüyorum, bu yüzden daha fazla dayanamadım ve gözlüğümü çıkarıp yanımda oturan bir adama, hâlâ benimle oturan tek adama verdim. O zamana kadar, iki yüz adamın oturduğu yemekhanede yürürdüm ve politikam yüzünden bütünüyle dışlanırdım. Her neyse, kahpenin dölüne saldırdım. O bir erdi ve ben bir çavuştum. O yemekhanenin bir ucundan öbür ucuna tekme tokat giriştim ona. Sonra başçavuş bana gelip 'Bu adam aleyhine suçlamada bulunmak istiyor musun? Resmi görevli olmayan bir subaya saldıran bir er?' dedi. Bulunursam da kahrolacağım bulunmazsam da kahrolacağım muhtemelen, dedim kendime hızla. Değil mi? Ama o andan itibaren, bir daha kimse ben etraftayken antisemit yorumlarda bulunmadı. Ama bu, onların zenciler konusunda yumuşayacakları anlamına gelmiyordu. Zenciler şöyle, zenciler böyle, günde yüz kere. Bu hödük o akşam beni yine yokladı. Yemekhane malzemelerini yıkıyorduk. Orada pis kokan küçük bıçaklar vardır, bilir misin? O bıçakla üstüme yürüdü. Yine üstesinden geldim, onu yuttum, ama bu konuda daha fazla bir şey yapmadım."

Saatler sonra, Ira karanlıkta pusuya düşürüldü ve hastaneyi boyladı. Plak fabrikasında çalıştığı sırada oluşmaya başlayan acıları teşhis edebildiği kadarıyla, o acımasız dayağın neden olduğu hasardan kaynaklanıyordu. Şimdi her zaman bir adelesi inciniyor ya da bir eklemi burkuluyordu –ayak bileği, el bileği, dizi, boynu –ve çoğunlukla gerçek anlamda hiçbir şey yapmadan, eve gelirken otobüsten aşağı adım

atarken ya da yemek yemeye gittiği vagon restoranda tezgâhtaki şeker kâsesine uzanırken bile.

Birisi radyo sahnesi seçmesinden bahsettiğinde, bundan bir şeyin çıkması olasılık dışı olsa bile, Ira'nın fırsatı kaçırmamasının nedeni budur.

Belki de Ira'nın New York'a taşınmasının ve bir gece içinde radyodaki parlak başarısının arkasında bildiğimden çok entrika vardı, ama o zamanlar öyle düşünmüyordum. Düşünmemeliydim. Eğitimimi Norman Corwin'in ötesine götürecek, bana evvela, Corwin'in bahsetmediği Amerikan askerlerini, pek de sevimli olmayan, bu yüzden de, *Zafer Notu*'nun kahramanları kadar antifaşist olmayan Amerikan askerlerini, Yahudileri ve zencileri düşünerek denizaşırı ülkelere giden ve eve Yahudileri ve zencileri düşünerek dönen Amerikan askerlerini anlatacak adam buradaydı. Ateşli bir adam, Corwin'in anlatmadığı bütün vahşi Amerikan davranışının birinci elden kanıtını kendisiyle birlikte getiren, kaba ve başından geçmiş olayların kötü izlerini taşıyan adam buradaydı. Bana Ira'nın bir gece içindeki radyo başarısını açıklamak için komünist bağlantıları gerekmiyordu. Sadece şöyle düşündüm, Bu adam harika. O bir demir adam.

II

1948 yılında, o gece, Newark'taki Henry Wallace toplantısında, Eve Frame ile de tanışmıştım. Ira'yla ve harpçı kızı Sylphid ile birlikteydi. Murray bana çocukken farkına varmadığım pek çok şeyi, Ira'nın evliliği hakkında anlamadığım ya da anlayamadığım, onu birkaç ayda bir görmeye gittiğim o iki yıl boyunca, ya o Murray'i ziyarete geldiğinde, ya da ben onu New Jersey'in kuzeybatısındaki Zinc Town'ın küçük bir köyünde bulunan –Ira'nın "kulübem" dediği– kulübesinde ziyaret ettiğimde Ira'nın benden sakladığı her şeyi bana anlatmaya başlayıncaya kadar Sylphid'in annesi hakkında neler hissettiğini hiç fark etmedim, onların didişmesi hakkında hiçbir bilgim yoktu.

Ira, kasıma kadar çamurlu sularda yüzerek, soğuk kış aylarında kar ayakkabılarıyla ormanda dolaşarak ya da yağmurlu günlerde Jersey

plakalı arabasıyla –ikinci el '39 model bir Chevy coupe– avare avare dolaşarak, mahalli mandıra çiftçilerine ve eski çinko madencilerine sistem tarafından nasıl düzüldüklerini anlatmaya çalışarak, doğal bir yaşam sürmek için, doğaya yakın olmaktan çok, zorlu koşullara yakın yaşamak için Zinc Town'a çekilirdi. Orada közde sosis ve fasulye pişirmeyi, hatta kahve yapmayı sevdiği bir ocağı vardı, hepsi Iron Rinn olduktan sonra, biraz para ve şöhret ile biti kanlandıktan sonra, hâlâ "sıradan bir işçi"den başka bir şey olmadığını, otuzlu yıllar boyunca trenlerde yatıp kalkarak iş arayan ve inanılmaz bir şekilde şansı dönen, basit zevkleri ve beklentileri olan basit bir adam olduğunu kendine hatırlatmak için. Zinc Town kulübesinin sahibi olmak konusunda, "Fakir olmak konusunda beni formda tutuyor. Her ihtimale karşı," derdi.

Kulübe, Batı On Birinci Cadde'ye bir panzehir, Batı On Birinci Cadde'den bir kaçış, şehrin kötü havasından kurtulmak için gidilen bir sığınak oldu. Bu ayrıca, ilk kez olarak yabancılar arasında hayatta kalmaya çalıştığı o zorlu, belirsiz ve Ira için hep olacağı gibi mücadeleli ilk serserilik günlerine bir bağlantıydı. On beşinde evi terk ettikten ve Newark'ta bir yıl hendek kazdıktan sonra Ira, Jersey'in en kuzeybatısında, çeşitli fabrikalarda yerleri süpürdüğü, bazen bir rençber olarak, bekçi olarak, elinden her iş gelen bir işçi olarak çalıştığı ve sonra, iki buçuk yıl boyunca, neredeyse on dokuzuna gelip batının yolunu tutana kadar, Sussex çinko madenlerinde yerin altmış metre altındaki maden kuyularında korkudan nefes nefese kaldığı işlere girmişti. Patlamadan sonra, her yer hâlâ dumanlı ve mide bulandırıcı dinamit ve gaz kokusuyla doluyken Ira, horlananların en horlananı olarak, ayaktakımından dedikleri biri olarak Meksikalıların yanında bir kazma, bir kürekle çalıştı.

Bu yıllarda Sussex madenleri örgütsüzdü ve dünyanın herhangi bir yerindeki çinko madenlerinde olduğu gibi, New Jersey Çinko Fabrikası için kârlı olduğu kadar, New Jersey Çinko işçileri için nahoştu. Maden cevheri, ta Newark'taki Passaic Caddesi'nde eritilerek yabancı maddelerden ayrılıp madeni çinko haline getiriliyor, ayrıca boya için çinko oksit olarak işleniyordu ve kırklı yılların sonlarında Ira kulübesini satın aldığı sıralarda Jersey çinko dış rekabet karşısında kayba uğramasına ve madenler tükenmeye yüz tutmuş olmasına rağmen, onu uzaktaki Sussex tepelerine geri çeken, –parçalanmış maden cevheri ve kaya parçalarını maden arabasına yükleyerek yeraltında geçen sekiz saat, sekiz saat boyunca berbat baş ağrılarına katlanma ve kırmızı kah-

verengi toz yutma ve talaş kovalarının içine sıçma... hepsi saatte kırk iki sent için– vahşi hayata bu ilk büyük dalıştı yine de. Zinc Town kulübesi, radyo aktörünün bir zamanlar olduğu vazgeçilebilir, yontulmamış bir hiç ile kendisinin tarif ettiği şekliyle, "beyinsiz bir insan piyonunun en iyi örneği" ile dayanışmasının açıkça duygusal dışavurumuydu. Başka birisi, başarı elde ettikten sonra, bu dehşet verici anıları sonsuza dek yok etmek isteyebilirdi, ama önemsizliğinin tarihçesini bir şekilde somutlaştırmadan, Ira kendisini gerçekdışı ve bir şeylerden fena halde yoksun bırakılmış hissederdi.

Newark'a geldiği zaman ben son dersimden çıktıktan sonra Weequahic Park'tan geçip, gölün etrafını dolaşıp mahallemizin büfesi, Coney Island'lı Nathan'ın yeri Milman'da "garnitür"lü bir sosisli sandviçle son bulan yürüyüşlere çıkardık ve onun Lehigh Caddesi'ne gitmesinin tek sebebi erkek kardeşini ziyaret etmek değildi. Bu öğleden sonraları okul çıkışlarında, Ira askerlik yıllarından ve İran'da öğrendiklerinden, O'Day'den ve O'Day'in ona öğrettiklerinden, kendisinin yakın geçmişteki bir fabrika işçisi ve bir sendikacı olarak yaşamından ve madenlerde pisliğe kürek sallayan bir çocuk olarak deneyimlerinden bahsederdi; geldiği günden itibaren, kendisinin Sylphid tarafından hoş karşılanmayan ve istenmeyen biri olmasından ve Yahudileri umulmadık bir biçimde horlaması yüzünden Eve Frame ile gittikçe aralarının açıldığı bir evden kurtulmak için kendisine sığınacak bir yer arıyordu.

Bütün Yahudileri değil, diye açıkladı Murray – Eve'in Hollywood'da ve Broadway'de, radyo işinde tanışmış olduğu en üstteki başarılı Yahudileri değil, genellikle, çoğu düzenli olarak Batı On Birinci Cadde'deki evinin salonunda görülebilen, çalıştığı yönetmenleri, aktörleri, yazarları ve müzisyenleri değil. Onun hor gördüğü, büyük mağazalarda alışverişte gördüğü, bildiğimiz alelade Yahudiler, tezgâhın gerisinde çalışan ya da Manhattan'da kendi küçük dükkânlarıyla ilgilenen New York aksanlı sıradan insanlar, taksi süren Yahudiler, Central Park'ta birlikte yürüyüp konuştuklarını gördüğü Yahudi ailelerdi. Eve'i sokakta deliye çeviren şey, onu seven, onu tanıyan, yanına gelip imza isteyen Yahudi bayanlardı. Bu kadınlar onun eski Broadway izleyicileriydi ve onları hor görüyordu. Yaşlı Yahudi kadınların yanından bir iğrenme sesi çıkarmadan geçemiyordu. "Şu suratlara bakın!" derdi omzunu silkerek. "Şu iğrenç suratlara bakın!"

"Kendini yeterince maskelememiş olan Yahudiden hiç hoşlanma-

ması," dedi Murray, "bir hastalıktı. Uzun bir süre hayata paralel gidebilirdi. Hayatın *içinde* değil – hayata paralel. Seçmiş olduğu hanımefendi gibi, son derece uygar rolde oldukça ikna edici olabiliyordu. Yumuşak ses. Titiz anlatış tarzı. Yirmili yıllarda, İngiliz Kibarlığı, Amerikalı kızların bir çoğunun, aktris olmak isterlerken, üzerinde çalıştıkları bir tarzdı. Ve o sıralarda Hollywood'ta çalışmaya başlayan Eve Frame de bu tarzı tuttu, pekiştirdi. İngiliz kibarlığı katılaşıp mum katmanları gibi bir biçim aldı – yalnızca tam ortada yanan fitildi, pek de kibar olmayan bu alev alev yanan fitil. Bütün hareketleri, yumuşak gülümsemeyi, dramatik ağız sıkılığını, bütün hoş jestleri biliyordu. Ama ondan sonra, paralel rotasından, çok gerçek görünen şeyden sapardı ve sizi şaşkınlık içinde bırakabilen bir olay yaşanırdı."

"Ve ben asla böyle birşeye tanık olmadım," dedim. "Bana karşı her zaman nazik ve düşünceli, sempatikti, beni rahat ettirmeye çalışıyordu – ki hiç de kolay değildi. Kolay heyecanlanan bir çocuktum ve o radyo günlerinde bile, üzerinde bir film yıldızı havası vardı."

Konuşurken, yine Mosque'deki o geceyi düşünüyordum. Ona hiçbir zaman ne diyeceğini bilemeyen bana, Paul Robeson'a ne diyeceğini bilmediğini, onun önünde nutkunun tutulduğunu söylemişti. "Sen de onun karşısında benim kadar huşuya kapılıyor musun?" diye fısıldadı, *ikimiz* de on beş yaşındaymışız gibi. "Şimdiye kadar gördüğüm en güzel adam. Bu utanç verici – kendimi ona bakmaktan alamıyorum."

Onun neler hissettiğini biliyordum, çünkü ben de *ona* bakmaktan kendimi alamamıştım, sanki yeterince uzun süre baksam ortaya bir *anlam* çıkacakmış gibi bakarak. Yalnızca onun hareketlerinin inceliği, tavrının saygınlığı, güzelliğinin sınırsız zarafeti –esrarlı egzotiklik ile ağırbaşlı çekingenlik arasında gidip gelen ve oranları sürekli olarak değişen bir güzellik, doruğunda büyüleyici olması gereken bir tür güzellik– yüzünden bakmıyordum, ayrıca bütün ölçülü olma haline rağmen ondaki gözle görünür olan, o sırada, Eve Frame olmasından doğan katışıksız coşkunlukla ilişkilendirdiğim bir değişkenlik yüzünden etkileniyordum.

"Ira ile tanıştığım günü hatırlıyor musun?" diye sordum Murray'e. "Siz ikiniz birlikte çalışıyordunuz, tel pencereleri aşağıya Lehigh Caddesi'ne taşıyordunuz. Senin evinde ne işi vardı onun? 1948 Ekim ayındaydı, seçimden bir iki hafta önce."

"Ah, o berbat bir gündü. O günü çok iyi hatırlıyorum. Durumu vahimdi, Doris ve benimle kalmak için o sabah Newark'a geldi. İki gece kanepede uyudu. Bu ilk kez oluyordu. Nathan, o evlilik başından beri yanlıştı. Öyle bir şeyi önceden yapmıştı zaten, ancak sosyal yelpazenin öteki ucunda. Gözden kaçması mümkün değildi. Mizaçta ve ilgi alanlarında muazzam farklılık. Bunu herkes görebilirdi."

"Ira göremedi mi?"

"Görmek mi? Ira mı? Şey, evvela bu konuda cömert olmak gerekirse, ona âşıktı. Tanıştılar ve Eve'i çok beğendi, ilk iş olarak, gidip ona, giysilerdeki beğenisi her zaman Dior olan birine, asla giymeyeceği çok süslü bir Paskalya geçit töreni şapkası aldı. Ama Dior'un ne olduğunu bilmiyordu; ona bu kocaman, komik, pahalı şapkayı aldı ve ilk randevularından sonra evine gönderttı. Aşk çarpmış, yıldız çarpmış. O, gözlerini kamaştırıyordu. O, göz kamaştırıcıydı – ve göz kamaştırıcılığın kendine özgü bir mantığı vardır.

"Eve onda ne gördü? Kendini New York'ta bir pembe dizide bulan bu iri kıyım taşralıda ne buldu? Şey, bu aslında büyük bir bilmece değil. Kısa bir çıraklık döneminden sonra, o basit bir taşralı değildir, *Özgür ve Cesur*'da bir yıldızdır, işte bu böyledir. Ira canlandırdığı o kahramanları benimsedi. *Ben* bunu asla yutmadım, ama ortalama dinleyiciler Ira'ya ta kendileriymiş gibi inandılar. Kahramansı bir saflık havasına sahipti. Kendine inanıyordu ve bundan dolayı bir odaya girer ve bingo. Bazı partilerde görünür ve Eve de oradadır. Kırklı yaşlarında, üç kez boşanmış bu yalnız aktris ve bu yeni yüz, bu yeni adam, bu *ağaç* ve kadın muhtaçtır ve ünlüdür ve ona boyun eğer. Hep böyle olmaz mı? Her kadının kendi baştan çıkarma yolları vardır ve boyun eğme Eve Frame'inkiydi. Görünüşte, fabrika işçiliği, yükleme boşaltma işçiliği yapmış olan ve artık bir aktör olan, devasa elli, saf, fasulye sırığı bir dev. Son derece çekici, bu adamlar. Böyle kaba olan bir şeyin hassas da olabileceğine inanmak zordur. Yumuşak bir kabalık, irikıyım kaba bir adamın iyiliği – bütün o şeyler. Eve için karşı konulmaz. Bir dev nasıl *başka* bir şey olabilirdi onun için? Ira'nın kendisini maruz bıraktığı zorlu hayat onun için heyecan vericiydi. Onun gerçekten yaşamış olduğunu hissetti ve Ira da onun hikâyesini dinledikten sonra, o da *onun* gerçekten yaşamış olduğunu hissetti.

"Tanıştıkları zaman, Sylphid, babasıyla birlikte yazı geçirmek için Fransa'dadır ve Ira bu önemli unsuru ilk elden görmeyi başaramaz. Ve bu yüzden, Eve'in *sui generis** olsa da, bu güçlü annelik içgüdüleri

* (Lat.) Eşsiz, emsalsiz. (ç.n.)

Ira'ya yönelir ve birlikte bütün yaz boyunca bu mutluluğu yaşarlar. Adam yedi yaşından sonra annesiz kalmıştır ve bir annenin hiç esirgemediği ince bir dikkat ve özenin eksikliğini duyuyordur ve evde, kız olmadan yalnız yaşıyorlardır ve New York'a geldiğinden beri, işçi sınıfının iyi bir üyesi gibi, Aşağı Doğu Yakası'nda mezbelelik bir yerde yaşıyordu. Ucuz yerlere takılır, ucuz lokantalarda yemek yer ve derken bu iki kişi Batı On Birinci Cadde'de birlikte yalnız kalırlar ve Manhattan'da yazdır ve bu harikadır, cennet gibi bir hayattır. Evin her yerinde Sylphid'in resimleri vardır, çocuk önlüğüyle küçük bir kız Sylphid ve Eve'in böylesine içten bağlı olmasını muhteşem bulur. Evlilik ve erkeklerle ilgili korkunç deneyimlerini anlatır, Hollywood'dan ve gaddar yönetmenlerden, kültürsüz yapımcılardan, berbat, korkunç zevkten yoksun gösterişten bahseder ve bu Othello'nun zıddıdır: 'Acayipti, ziyadesiyle acayipti; acıklıydı, hayret verici bir şekilde acıklıydı' – atlattığı tehlikelerden dolayı Eve'i sevdi. Ira'nın kafası allak bullak olmuştur, büyülenmiştir ve ona *ihtiyaç duyulmaktadır*. O iriyarıdır, güçlü kuvvetlidir ve bu yüzden hızla harekete geçer. Acınası bir kadın. Anlatacak bir hikâyesi olan, acınası bir kadın. Dekolte elbiseli ruhu genç bir kadın. Ira'nın koruyucu mekanizmasını kim daha iyi harekete geçirir?

"Hatta onu bizimle tanıştırmaya Newark'a getirir. Evimizde bir kadeh bir şey içeriz ve sonra hepimiz Elizabeth Caddesi'ne, Tavern'e gideriz ve Eve iyi davranır. Anlaşılamaz hiçbir şey yoktur. Onu anlamak şaşırtıcı bir şekilde kolay göründü. Eve'i evimize ilk kez getirdiği ve yemeğe çıktığımız o akşam, ben şahsen yanlış bir şey görmedim. Bunu anlayamayanın yalnızca Ira olmadığını söylemek sadece adil olur. Ira onun kim olduğunu bilemez, çünkü, dürüst olmak gerekirse, *hiç kimse* hemen bilemezdi. Hiç kimse anlayamazdı. Toplum içinde Eve, bütün o nezaketinin maskesi arkasında görünmezdi. Ve bu nedenle, başkaları daha temkinli hareket etse de, doğası yüzünden Ira, dediğim gibi, hemen atılır.

"Bende derhal iz bırakan şey, Eve'in yetersizlikleri değil, Ira'nınkilerdi. Eve, bende onun için fazla zeki, fazla terbiyeli ve elbette fazla kültürlü izlenimi bıraktı. İşte akıllı bir film yıldızı, diye düşündüm. Çocukluğundan beri özenle kitap okuduğu ortaya çıktı. Kütüphanemin raflarında onun aşinalıkla bahsedemeyeceği hiçbir roman olmadığı ortaya çıktı. Hatta o gece, onun hayattaki en büyük zevki kitap okumakmış gibi göründü. On dokuzuncu yüzyıl romanlarının karmaşık konu-

larını hatırlıyordu – kitapları öğretiyordum ama hâlâ onları hatırlayamıyordum.

"Elbette, en iyi tarafını gösteriyordu. Elbette, ilk karşılaşmada herkes gibi, hepimiz gibi, en kötü tarafını tedbirli bir dikkatle saklıyordu. Ama bir en iyi taraf vardı orada, bir tane iyi tarafı *vardı*. Gerçek gibi görünüyordu ve gösterişsizdi, böylesine ünlü birinde, bu çok çekici görünüyordu. Bunun katiyen ruhların kaçınılmaz birleşmesi olmadığını –görmeden edemedim– gördüm. Büyük bir ihtimalle aralarında hiçbir bağlılık yoktu. Ama o ilk gece, sadece dış görünüşünden değil, onun gösterişsiz yapısından da gözlerim kamaştı.

"Şöhretin etkisini unutma. Doris ve ben onun şu sessiz filmleriyle büyümüştük. Her zaman daha büyük adamlarla, uzun boylu adamlar, çoğunlukla beyaz saçlı adamlarla rol paylaşıyordu ve küçük kız gibi, kız çocuğu hatta *torun* gibi görünen bir tip – adamlar her zaman onu öpmek istiyorlardı ve o her zaman hayır diyordu. O günlerde sinema salonunda işleri kızıştırmak için bundan fazlası gerekmiyordu. Onun bir filminin adı, belki ilk filmi, *Sigaracı Kız*'dı. Eve, bir gece kulübünde çalışan sigaracı kızdır ve filmin sonunda, hatırladığım kadarıyla, gece kulübünün sahibi tarafından bir hayır cemiyeti etkinliğine götürülür. Bu, Beşinci Cadde'deki zengin, soğuk bir dul mirasyedi kadının malikânesinde düzenlenir, sigaracı kıza hemşire üniforması giydirilir ve adamların onu öpmek için açık artırma yapması istenir – Kızıl Haç'a gidecek para. Bir adam diğerinin fiyatını her artırışta, Eve, ağzını eliyle örtüp elinin arkasında geyşa gibi kıkır kıkır güler. Açık artırma yükselir de yükselir ve izleyen tombul sosyetik hanımefendiler donakalmışlardır. Ama kara bıyıklı seçkin bir banker –Carlton Pennington– fiyatı bin dolarlık bir miktara artırıp, hepimizin görmeyi beklediği öpücüğü kondurmak üzere adım attığında, hanımefendiler izlemek için çılgınca öne doğru dalga halinde yuvarlanırlar. Finalde, perdenin ortasındaki öpücük yerine, onların her şeyi örten büyük korseli sosyetik kıçları vardır.

1924 yılında bu şahane bir şeydi. Şahane bir şeydi *Eve.* Işıltılı gülümseme, umutsuz omuz silkme, o günlerde gözlerle yapılan oyunculuk – daha çocukluğunda hepsinde uzmanlaşmıştı. Yenilmiş gibi davranabilirdi, öfke sergileyebilirdi, eli alnında ağlıyor rolü yapabilirdi; komik kıç üstü düşüşler de yapabilirdi. Eve Frame mutlu olduğunda seke seke koşardı. Mutluluktan havalara uçuş. Çok çekici. Ya yoksul sigaracı kız ya önemli bir kimseyle tanışan yoksul çamaşırcı kızı ya da

kalbini tramvay kondüktörüne kaptıran şımarık zengin kızı canlandırdı. Sınıf engellerini aşmakla ilgili filmler. Bütün ham enerjileriyle göçmen yoksulların sokak sahneleri, sonra bütün kısıtlamaları ve tabularıyla ayrıcalıklı Amerikalı zenginlerin akşam yemeği sahneleri. Bebek Dreiser. Bu şeyleri bugün izleyemezdin. O zaman da onları güçbela izleyebilirdin, Eve olmasaydı.

"Doris, Eve ve ben aynı yaştaydık. On yedi yaşındayken Hollywood'ta çalışmaya başlamıştı ve sonra savaş öncesine kadar hâlâ, Broadway'deydi. Doris ve ben onu bu oyunların bazılarında balkondan görmüştük ve iyiydi, biliyorsun. Oyunlar öyle çok iyi değillerdi, ama bir sahne aktrisi olarak dolaysız bir tarzı vardı, onu sessiz film yıldızı olarak popüler yapanın aksine. Sahnedeyken çok zekice olmayan şeyleri zekice ve ciddi olmayan şeyleri oldukça ciddi gösterme yeteneğine sahipti. Onun sahnedeki mükemmel dengesi tuhaf. Bir insan olarak, her şeyi abartarak sona erdirirdi ve yine de bir sahne aktrisi olarak, abartılı bir şey yoktu onda, sadece soğukkanlılık ve incelikten ibaretti. Ve sonra, savaştan sonra, Lorraine dinlemekten hoşlandığı için onu radyoda dinlerdik ve hatta şu *Amerikan Radyo Tiyatrosu* programlarında, son derece berbat bazı şeylere zevkli bir hava getirdi. Benim kitap raflarıma bakarken onu oturma odamızda ağırlamak, ona Meredith, Dickens ve Thackeray'den söz etmek – ha, onun gibi deneyimi ve merakları olan bir kadının kardeşimle ne işi olabilir?

"Onların evlenebileceklerini hiç çıkaramadım o gece. Fakat Ira'nın bir şekilde kibri okşandı, heyecanlıydı ve Tavern'de haşlanmış ıstakoz yerken onunla çok ama çok gurur duyuyordu. Newark'ta Yahudilerin yemek yediği en lüks lokanta ve tiyatro dünyasının temsilcisi Eve Frame'e eşlik eden, Newark'ın Fabrika Sokağı'ndaki bir zamanların kabadayısıdır ve içinde bir gram tereddüt yoktur. Ira'nın bir zamanlar Tavern'de komi olduğunu biliyor muydun? Okulu terk ettikten sonraki önemsiz işlerinden biri. Bir ay kadar sürdü. Mutfak kapısından dolu tepsilerle aceleyle geçmek için fazla iriydi. Bininci tabağını kırdıktan sonra onu kovdular ve o zaman, Sussex ilçesinin, çinko madenlerinin yolunu tuttu. Böylece – neredeyse yirmi yıl geçer ve Tavern'e bir radyo yıldızı olarak geri döner ve o gece kardeşiyle yengesine caka satar. Hayatın kendisiyle böbürlenen efendisi.

"Tavern'in sahibi, Tieger, Sam Tieger, Eve'i fark eder ve bir şişe şampanyayla masaya gelir; Ira onu bizimle bir kadeh içmesi için davet eder, onu 1929 yılında Tavern komisi olarak otuz günlük hikâyesiyle

eğlendirir ve madem ki yaşamında başarısız olmamıştır, herkes onun talihsizliklerinin komedisinden ve Ira'nın buraya geri dönmesinin ironisinden zevk alır. Eski yaraları konusunda onun sportmence gayretinden hepimiz zevk alırız. Tieger ofisine gidip bir fotoğraf makinesiyle döner ve yemek yerken dördümüzün resmini çeker, sonradan onu, orada yemek yemiş olan bütün diğer ileri gelenlerin fotoğraflarının yanına, Tavern'in fuayesine asar. Ira on altı yıl önce kara listeye alınmamış olsaydı, o resmin, '67 ayaklanmasından sonraki meseleden Tavern kapanana kadar orada asılı kalmaması için hiçbir neden yoktu. Sanki onun hayatı başarısız *olmuş* gibi, resmi aniden indirmişler.

"Hikâyelerinin ilk başladığı zamana dönecek olursak – geceleyin kiraladığı odanın yolunu tutar, ancak yavaş yavaş tutmamaya başlar, ve sonra onun evindedir; çocuk değildirler ve kadın son zamanlarda bir halt yememiştir; yatağa bağlanmış bir çift seks suçlusu gibi Batı On Birinci Cadde'deki o eve tek başlarına kapanmak ateşli ve harikadır. Orta yaşların başlangıcındaki o kendiliğinden gelen gizli aşk macerası. Kendini koyuverme ve romantik ilişkinin içinde bulma. Bu Eve'in salıverilmesi, onun azat edilmesi, onun özgürlüğüdür. Onun *kurtuluşu.* İstemesi halinde Ira ona yeni bir senaryo vermiştir. Kırk bir yaşında, her şeyin bittiğini düşünmüştür ama bunun yerine kurtarılmıştır. 'Bak işte,' der Ira'ya, 'hayatı dengede tutmak için sabırla eğitilmiş arzu suya düştü.'

"Eve, Ira'ya daha önce kimsenin söylemediği şeyler söyler. İlişkilerini şu biçimde adlandırır, 'son derece iç sızlatan hoş ve garip şeyimiz.' Ona şöyle der, 'Beni sürekli eritiyor.' Ona şöyle der, 'Tam birisiyle konuşmamın ortasında, birden orada olmuyorum.' Ona '*mon prince*'* diye seslenir. Emily Dickinson'dan alıntı yapar. Emily Dickinson, Ira Ringold için. 'Çölde, seninle / Susuzlukta seninle / Tamarind ormanında, seninle / Leopar nefes alıyor – sonunda!'

"İşte, Ira'ya hayatının aşkı gibi gelir bu. Ve hayatının aşkıylayken ayrıntıları düşünmezsin. Böyle bir şeyi bulursan bir kenara atmazsın. Evlenmeye karar verirler ve Fransa'dan döndüğü zaman Sylphid'e Eve bunu söyler. Anne yeniden evleniyor ama bu kez harika bir adamla. Sylphid'in bunu yuttuğu farz edilir. Sylphid, *eski* senaryodan.

"Eve Frame kocaman bir dünyaydı Ira için. Hem neden olmasındı ki? Ira bebek değildi, birçok engebeli araziden geçmişti ve nasıl sert olunacağını biliyordu. Ama, Broadway mi? Hollywood mu? Green-

* (Fr.) Prensim. (ç.n.)

wich Village mı? Onun için hepsi yepyeni şeyler. İş kişisel ilişkilere gelince, Ira etraftaki en zeki adam değildi. Kendini oldukça iyi yetiştirmişti. O ve O'Day, onu Fabrika Sokağı'ndan çok ama çok ilerilere götürmüştü. Ama hepsi politik şeylerdi. Ve keskin düşünmek de değildi bu. 'Düşünmek' hiç değildi. Sahtebilimsel Marksist sözlük, onunla birlikte ütopik laflar – bu şeyleri Ira kadar cahil ve kötü eğitimli birine verin, akıl işlerinde pek becerikli olmayan bir yetişkine Büyük Kapsamlı Düşüncelerin entelektüel göz kamaştırıcılığını telkin edin, sınırlı zekâsı olan bir adama, Ira kadar öfkeli olan, kolay heyecanlanır bir tipe tekrarlayarak kafasına sokun... Ama bu başlı başına bir konudur, küskünlükle düşünmeme arasındaki bağ.

"Bana ikinizin tanıştığı o gün, niçin Newark'ta olduğunu soruyorsun? Ira, bir evliliğin sorunlarını çözmeye yardımcı bir hayata atılmaya meyilli değildi. Ve ilk günlerdi, sahnenin, perdenin ve radyonun yıldızıyla evleneli ve onun şehirdeki evine taşınalı yalnızca aylar geçmişti. Bunun bir hata olduğunu ona nasıl söyleyebilirdim? Eninde sonunda adam kibirsiz değildi. Gurursuz değildi, benim kardeşim. *Ölçüsüz* de değildi. Ira'da abartılı bir içgüdü, kendisine karşı alçakgönüllü olmayan bir tavır vardı. Büyük öneme sahip biri olmayı umursamadığını sanma. İnsanlar yetmiş iki saat içinde intibak ederler ve genellikle sonuç canlandırıcıdır. Her şey hemencecik olanakla dolar, her şey hareket halindedir, her şeyin *eli kulağındadır* – Ira, kelimenin her anlamıyla oyunda. Hayatı olan hikâye üzerinde çok büyük bir kontrol sağladı. Keder ve kayıp gerçeklerinden geldiği ve hayatının abes *olmadığına* dair –abesten *başka* her şey olduğuna dair– narsistçe yanılsamayla hemencecik doluvermişti. Sınırlarının gölgesindeki vadide yürümek yoktu artık. Dışlanmış dev, sonsuza dek garip biri olmayı onaylamıyordu artık. O yüzsüz cesaretle hantal hantal yürür – ve o oradadır. Belirsizliğin kontrolü dışında. Ve dönüşümünden kıvançlı. Bunun neşe ve zindeliği. Nahif düş – Ira bunun içinde! Yeni Ira, maddeci Ira. Kocaman hayatı olan kocaman bir adam. Dikkatli olun.

"Üstelik, bunun bir hata olduğunu çoktan söylemiştim – ve ondan sonra altı hafta konuşmadık, sonra New York'a gidip, ona benim hatalı olduğumu söyledim, bunu bana karşı kullanmaması için yalvardım ve adamı geri kazandım. Bunu ikinci defa denemiş olsaydım ateş edip beni temelli olarak öldürürdü. Ve tam bir bozuşma – bu her ikimiz için de berbat olurdu. Doğduğu günden beri Ira'ya göz kulak oluyordum. Yedi yaşındaydım, onun bebek arabasını Fabrika Sokağı'nda iterdim.

Annemiz öldükten sonra, babam yeniden evlenip de eve bir üvey anne geldiği zaman, etrafta ben olmasaydım, Ira ıslahevini boylayacaktı. Harika bir annemiz vardı. O da pek iyi bir hayat sürmedi. O babamızla evliydi. Kolay iş değildi."

"Baban nasıl biriydi?" diye sordum.

"Bu konuya girmek istemeyiz."

"Ira da böyle derdi."

"Burada söylenecek tek şey budur. Babamız... ah, hayatta çok sonraları, onu ayakta tutan şeyin ne olduğunu öğrendim. O zaman da çok geçti. Her neyse, kardeşimden daha şanslıydım. Hastanedeki o berbat aylardan sonra, annem öldüğü zaman lisedeydim. Sonra Newark Üniversitesi'nde burs kazandım. Yolum açılmıştı. Ama Ira hâlâ bir çocuktu. Zor bir çocuk. Ham bir çocuk. Güvensizlik dolu.

"Mahalle ayakkabıcılarından biri beslediği kanaryasını gömdüğü zamanki, eski First Ward'daki kanarya cenaze törenini biliyor musun? Bu sana Ira'nın ne kadar sert olduğunu –ve ne kadar sert olmadığını– gösterir. 1920 yılındaydı. Ben on üçümdeydim, Ira ise yedisindeydi ve harap apartmanımızdan bir iki sokak aşağıda, Boyden Caddesi'nde, bir ayakkabı tamircisi vardı, Russomanno, Emidio Russomanno, yoksul görünümlü, ufak tefek, kocaman kulaklı, sıska yüzlü, beyaz sakallı, sırtında yüz yıllık yıpranmış giysisi olan yaşlı bir adam. Ona arkadaşlık etmesi için dükkânında bir kanarya besliyordu Russomanno. Kanaryanın adı Jimmy idi ve Jimmy uzun bir zaman yaşadı, sonra Jimmy yememesi gereken bir şey yedi ve öldü.

"Rossomanno perişan oldu, bu yüzden bir tören bandosu kiraladı, bir cenaze arabası ve iki at tarafından çekilen bir fayton tuttu ve kanarya ayakkabı tamir dükkânındaki –çiçekler, mumlar ve bir haç ile güzel bir şekilde sergilenen– bir bankın üzerinde görülmesi için yatırıldıktan sonra, dışarıda saz sepetlerinin içinde istiridyeler ve vitrininde bir Amerikan bayrağı olan Del Guercio'nun manav dükkânının yanından, Melillo'nun sebze meyve tezgâhından, Giordano'nun fırınının yanından, Mascellino'nun fırınının, Arre'nin İtalyan Lezzeti Çıtır Ekmek Fırını'nın önünden, bütün bölgenin sokaklarından geçen bir cenaze alayı oldu. Biondi'nin kasap dükkânı, De Lucca'nın at koşum takımı dükkânı, De Carlo'nun garajı, D'Innocencio'nun kahve dükanı, Parisi'nin ayakkabı dükkânı, Nole'nin bisiklet dükkânı, Celentano'nun *latteria*'sı, Grande'nin bilardo salonu, Basso'nun berber dükkânı, Esposito'nun berber dükkânı ve müşterilerin ulaşmak için yüksekçe bir plat-

forma adım atmak zorunda olduğu iki tane ezik büzük eski yemek sandalyesi olan ayakkabı boyacısının önünden geçip gitti.

"Göçüp gideli kırk yıl oldu. Belediye, düşük kiralı yüksek konutların yolunu açmak için bütün bu İtalyan mahallesini yerle bir etti. 1994 yılında, yüksek binaları ulusal TV'de havaya uçurdular. O zamana kadar yaklaşık yirmi yıldır kimseler onların içinde oturmamıştı. Oturmaya elverişsiz. Şimdi orada hiçbir şey yok. St. Lucy ve hepsi bu. Ayakta kalan tek şey o. Mahalle kilisesi, ama mahalle yok, mahalle sakinleri yok.

"Yedinci Cadde'deki Nicodemi's Café, Yedinci Cadde'deki Café Roma ve Yedinci Cadde'deki D'Auria'nın bankası. Orası, ikinci savaş patlak vermeden önce Mussolini'ye kredi veren bankaydı. Mussolini Etiyopya'yı ele geçirdiği zaman, rahip kilise çanlarını yarım saat boyunca çaldı. Burada Amerika'da, Newark'ın Birinci Bölge'sinde.

"Makarna fabrikası, dekorasyon fabrikası, hediyelik eşya dükkânı, kukla tiyatrosu ve sinema salonu, top yuvarlama oyununun oynandığı dar sokaklar, buzhane, basımevi, kulüpler ve restoranlar. Mafya üyesi Ritchie Boiardo'nun mekânı, Victory Café'yi geçerek. Otuzlu yıllarda, Boiardo hapisten çıktığı zaman, Sekizinci Cadde'nin ve Summer Caddesi'nin köşesinde Vittorio Castle'ı inşa ettirdi. Şov dünyasından insanlar Castle'da akşam yemeği yemek için New York'tan kalkıp gelirlerdi. Castle, Joe DiMaggio'nun Newark'a geldiğinde yemek yediği yerdir. Castle, Joe DiMaggio ve kız arkadaşının nişan partilerini yaptıkları yerdir. Boiardo'nun Birinci Bölge'ye hükmettiği yer. Ritchie Boiardo, Birinci Bölge'deki İtalyanlara hükmediyordu; Longy Zwillman ise Üçüncü Bölge'deki Yahudilere hükmediyordu ve bu iki gangster her zaman savaş halindeydi.

"Onlarca mahalle barının önünden geçerek, doğudan batıya, kuzeye bir sokak yukarı ve güneye bir sokak aşağı, bütün yolu kıvrıla kıvrıla gitti cenaze alayı, Clifton Caddesi Belediye Banyo'suna kadar – Birinci Bölge'nin, kilise ve Katedral'den sonraki en abartılı mimari parçası, annemin bizi bebekken banyo yaptırmaya götürdüğü heybetli, eski halk hamamı. Babam da oraya giderdi. Duş bedava, havluysa bir sent.

"Kanarya, dört kişinin taşıdığı küçük beyaz bir tabuta konmuştu. Büyük bir kalabalık toplandı, cenaze alayının izlediği güzergâh boyunca belki de on bin kişi sıralandı. İnsanlar, yangın merdivenlerinde ve çatılarda itiş kakış duruyordu. Bütün aileler izlemek için dairelerinin pencerelerinden dışarı sarkıyorlardı.

"Russomanno tabutun arkasındaki arabaya binmişti, Birinci Bölge'deki başka herkes gülerken Emidio Rossomanno hüngür hüngür ağlıyordu. Bazı insanlar gülmekten öylesine katılıyorlardı ki kendilerini yerde buldular. Katılmaktan ayağa kalkamadılar. Tabut taşıyıcılar bile gülüyorlardı. Bu bulaşıcıydı. Cenaze arabasını süren adam gülüyordu. Yaslı olana saygıdan, kaldırımdaki insanlar Russomanno'nun arabası geçip gidene kadar kendilerini tutmaya çalıştılar, ama bu çoğu için fazlasıyla gırgır bir şeydi, özellikle de çocuklar için.

"Bizimki, veletlerle kaynayan küçücük bir mahalleydi: dar sokaklarda veletler, sahanlığa doluşan veletler, harap binalardan dışarı dökülen veletler ve Clifton Caddesi'nden Broad Sokağı'na doğru çılgınca koşuşan veletler. Bütün gün boyunca ve yaz süresince, gece yarısına kadar bu veletlerin birbirlerine bağırdıklarını duyabilirdin, 'Yakaladım seni! Yakaladım seni!' Nereye baksan, takımlarca velet, taburlarca velet – para fırlatan, iskambil oynayan, zar atan, bilardo oynayan, dondurma yalayan, top oynayan, ateş yakan, kızları korkutan veletler. Yalnızca ellerinde cetvel, rahibeler bu veletleri kontrol edebiliyordu. Binlerce ama binlerce velet vardı orada, hepsi on yaşın altında. Ira onlardan biriydi. Binlerce ama binlerce minik İtalyan ufaklık, demiryolu raylarını döşeyen, sokaklara taş döşeyen ve kanalizasyon çukurları kazan İtalyanların çocukları, seyyar satıcıların, fabrika işçilerinin, eskicilerin, meyhanecilerin çocukları. Giuseppe, Rodolfo, Raffaele ve Gaetano adında veletler ve Ira adında bir Yahudi velet.

"Şey, İtalyanlar çok eğleniyorlardı. Bu kanarya cenazesi gibi bir şeyi hiç görmemişlerdi. Böyle bir şeyi bir daha da hiç görmediler. Elbette, ondan önce cenaze alayları vardı, cenaze marşı çalan bandolar ve sokakları dalga dalga dolduran yaslı insanlar vardı. Bütün yıl boyunca İtalya'dan getirdikleri bütün bu azizler şerefine yortu günleri vardı, giyinip süslenerek ve azizin nakışlı bayrağını taşıyarak, otomobil jantı büyüklüğünde mumlar taşıyarak kendi topluluklarının özel azizine saygılarını gösteren yüzlerce ama yüzlerce insan. Ve Aziz Lucy'nin Noel *presepio*'su vardı, İsa'nın doğumunu tasvir eden bir Napoli köyünün kopyası, içine Meryem, Hz. Yusuf ve İsa'yı temsil eden Bambino* ile beraber yüz kadar İtalyan figürü yerleştirilmiş. Alçı Bambino ile geçit töreni yapan İtalyan gaydacılar ve Bambino'nun arkasında, İtalyanca Noel ilahileri söyleyen tören alayındaki insanlar vardı. Ve Noel arifesi yemeği için sokaklar boyunca yılanbalığı satan satıcılar. İnsanlar,

* (İt.) Bebek İsa. (ç.n.)

bu dini olay için sürüler halinde geldi ve her neyin aziziyse onun alçı heykelinin cüppesinin her yerine dolar banknotlar iliştirdiler ve pencerelerden dışarı kâğıt şerit gibi çiçek taçyaprakları attılar. Hatta kafeslerden kuşlar bıraktılar, bir telefon direğinden ötekine kalabalığın üzerinde çılgınca uçuşan güvercinler. Bir aziz gününde güvercinler kuş kafesinin dışını asla görmemiş olmayı dilemiş olmalıydılar.

"Aziz Mikail yortusunda, İtalyanlar birkaç küçük kızı melek gibi giydirirlerdi. Sokağın her iki yanındaki yangın merdivenlerinden, küçük kızları bağladıkları iplerden kalabalığın üzerinde sallandırırlardı. Haleler ve kanatlar takılmış beyaz elbiseler içinde küçük sıska kızlar dua okuyarak havada göründüklerinde kalabalık huşu içinde sessizleşirdi ve kızların melekliği sona erdiğinde, kalabalık aklını oynatırdı. İşte o zaman güvercinleri serbest bırakırlar, havai fişekleri patlatırlar ve birisi bir iki parmağı kopmuş olarak hastaneyi boylar.

"Bu yüzden, hareketli tören, Birinci Bölge'deki İtalyanlar için yeni bir şey değildi. Komik tipler, yaşatılan eski memleket, gürültü ve dövüşler, renkli gösteriler – yeni bir şey değil. Cenazeler elbette yeni değildi. Grip salgını süresince öyle çok insan öldü ki tabutların sokağa dizilmesi gerekti. On dokuz, on sekiz. Cenaze salonları işin üstesinden gelemedi. Tabutların arkasında, cenaze alayları bütün gün boyunca Aziz Lucy Kilisesi'nden birkaç kilometre ötedeki Holy Sepulcher Mezarlığı'na yollandı. Bebekler için minicik tabutlar vardı. Bebeğini gömmek için sıranı beklemek zorundaydın – önce komşularınınkinin gömülmesini beklemek zorundaydın. Bir çocuk için unutulmaz bir dehşet. Ve grip salgınından daha iki yıl geçmeden, kanarya Jimmy için o cenaze... şey, o hepsini gölgede bıraktı.

"O gün oradaki herkesin gülmekten kasıkları çatlıyordu. Bir kişi dışında. Ira, Newark'ta şakaya katılmayan tek kişiydi. Ona bunu açıklayamadım. Denedim, ama anlayamadı. Neden? Belki aptal olduğu için, belki de aptal olmadığı için. Belki karnaval zihniyetiyle doğmamıştı sadece – belki ütopyacılar öyle değildir. Ya da annemiz birkaç ay önce ölmüş olduğu ve Ira'nın katılmak istemediği kendi cenazemiz olduğu içindi belki de. Bunun yerine dışarıda, sokakta olmak, bir topu tekmelemek istedi. Bana onu iş tulumlarını çıkarıp mezarlığa gitmeye zorlamamam için yalvardı. Bir dolabın içine saklanmayı denedi. Ancak yine de bizimle birlikte geldi. Babam bunun icabına baktı. Mezarlıkta annemi gömmemizi izleyerek orada ayakta durdu, ancak elimi tutmayı veya kolumu ona dolamamı reddetti. Sadece kaşlarını çatarak

hahama baktı. Ona ters ters baktı. Ona dokunulmasını ya da teselli edilmeyi reddetti. Ağlamadı da, tek damla gözyaşı yok. Gözyaşı dökemeyecek kadar kızgındı.

"Ama kanarya öldüğü zaman, Ira dışında cenaze törenindeki herkes gülmekten kırılıyordu. Ira, Jimmy'yi yalnızca okula giderken ayakkabı tamircisinin dükkânının önünden geçerken vitrinde gördüğü kafesinden tanıyordu. Dükkânın içine adımını attığını hiç sanmıyorum ve yine de, Russomanno dışında, ortalıkta gözyaşları içindeki tek kişi oydu.

"*Ben* gülmeye başladığımda –çünkü komikti, Nathan, *çok* komik– Ira bütünüyle kontrolden çıktı. Ira'nın böyle olduğunu ilk defa gördüm. Yumruklarını savurmaya ve bana bağırmaya başladı. O zamanlar bile iriyarı bir veletti; onu zapt edemedim ve birdenbire, yanımızda gülmekten çatlayan birkaç velete yumruk salladı. Onu ayırmak ve bir sürü çocuk tarafından parçalanmaktan kurtarmak için uzandım ve yumruklarından biri burnuma geldi. Burnumun kemerini kırdı, yedi yaşında biri. Kan içinde kaldım, lanet şey belli ki kırılmıştı ve Ira kaçıp uzaklaştı.

"Ertesi güne kadar onu bulamadık. Clifton Caddesi'ndeki bira fabrikasının arkasında uyumuştu. Bu ilk kez olmuyordu. Bahçede, yükleme iskelesinin altında. Babam sabahleyin onu orada buldu. Ira'yı okula ve dersin çoktan başlamış olduğu sınıfa kadar ensesinden sürükledi. Çocuklar, bütün geceyi geçirdiği kirli tulumuyla ve yaşlı babası tarafından sınıfın içine savrularak atılan Ira'yı gördükleri zaman, hep bir ağızdan "Sümsük" diye bağırmaya başladılar ve bu sonradan aylarca Ira'nın takma adı oldu. Sümsük Ringold. Kanarya cenaze töreninde ağlayan Yahudi çocuğu.

"Şans eseri, Ira her zaman diğer yaşıtlarından daha iriydi, güçlüydü ve top oynayabiliyordu. Gözleri öyle olmasaydı yıldız bir sporcu olurdu. O mahallede ne saygınlık kazandıysa top oynamaktan kazandı. Ama kavgalar? O zamandan sonra her zaman kavga etti. Onun aşırılıklarının başlaması o zamana rastlar.

"Yoksul Yahudilerle birlikte Üçüncü Bölge'de büyümememiz, doğrusu, bizim için bir şanstı. Birinci Bölge'de büyüyen Ira, İtalyanlar için her zaman ağzı kalabalık bir yabancıydı ve bu yüzden, ne kadar iriyarı, güçlü ve kavgacı olursa olsun, Boiardo onu hiçbir zaman gangster çetesi için aday bir mahalli yetenek olarak algılamadı. Ama Üçüncü Bölge'de, Yahudiler arasında, farklı olabilirdi. Çocuklar arasında resmen aforoz edilmiş olmayacaktı orada. Longy Zwillman'ın

dikkatini, sadece cüssesi yüzünden çekmiş olacaktı herhalde. Anladığım kadarıyla, Ira'dan on yaş daha büyük olan Longy, Ira gibi büyümüştü: Okulu terk etmiş, öfkeli, gözdağı veren iriyarı bir çocuk; sokak kavgalarında korkusuz ve kendi çapında emreden akıllı bakışları olan Ira'ya çok benziyordu. İçki kaçakçılığında, kumarda, satış otomatlarında, doklarda, işçi hareketinde, inşaatçılıkta – Longy sonunda işleri büyüttü. Ama, Bugsy Siegel, Lansky, Lucky Luciano ile birleştiği zaman, zirvedeyken bile, en yakın ahbapları, sokaklarda birlikte büyüdüğü arkadaşlardı, kendisi gibi hemen sinirlenen Üçüncü Bölge Yahudi çocukları. Niggy Rutkin, kiralik katili. Sam Katz, koruması. George Goldstein, muhasebecisi. Billy Tiplitz, hesap adamı. Doc Stacher, tahsildarı. Longy'nin kuzeni, Abe Lew, Longy adına perakendeci tezgâhtarlar birliğini yönetiyordu. Tanrım, Üçünücü Bölge gettosunda başka bir sokak çocuğu, Meyer Ellenstein – Newark belediye başkanı olduğu zaman, Ellenstein şehri Longy için yönetti neredeyse.

"Ira, Longy'nin sadık bir şekilde işlerini yapan adamlarından biri olabilirdi. Tavlanmaya açıktı. Bunda anormal bir şey yoktu: Bu çocuklar suç için yetiştirilmişlerdi. Bu bir sonraki mantıklı adımdı. Yasadışı örgütlü eylemlerde korku uyandırmak ve rekabette üstünlük kazanmak için bir iş taktiği olarak gereksinim duyulan o şiddet onların içinde vardı. Ira, Kanada'dan gelen kaçak viskileri sürat teknesinden Longy'nin kamyonlarına yükleyerek Newark Limanı'nda işe başlayabilirdi ve sonunda, West Orange'da malikâne sahibi bir milyoner ve boynunda bir iple, Longy gibi birisi olabilirdi.

"Çok kaypak, değil mi, kim olacağın, nasıl olacağın? Longy'nin peşine takılma fırsatının Ira'nın yoluna hiç çıkmaması yalnızca minicik bir coğrafi rastlantı yüzündendir. Longy'nin rakipleri üzerinde bir cop kullanarak, Longy'nin müşterilerini sıkıştırarak, Longy'nin kumarhanelerinde oyun masalarını denetleyerek başarılı bir kariyere başlama fırsatı. Eve gidip kendini asmadan önce Kefauver kurulu önünde iki saat boyunca ifade vererek bunu sonlandırma fırsatı. Ira büyük etkisi olacak kendinden daha sert ve daha zeki birisiyle tanıştığı zaman, çoktan ordudaydı ve bu yüzden onda dönüşümü sağlayan bir Newark gangsteri değil, komünist bir çelik işçisiydi. Ira'nın Longy Zwillman'ı Johnny O'Day oldu."

"Bizimle kaldığı o ilk gece, evliliği sepetleyip çekip gitmesini neden söylemedim? Çünkü o evlilik, o kadın, o güzel ev, bütün o kitaplar,

plaklar, duvardaki tablolar, Eve'in sosyetik, kibar, ilginç, eğitimli insanlarla doldurduğu o hayat – Ira'nın hiçbir zaman bilmediği her şeydi. Kendisinin de şimdi önemli birisi olmasını boşver. Adamın bir *evi* vardı. Daha önce buna hiç sahip olmamıştı ve o zamana kadar otuz beş yaşına varmıştı. Yaşı otuz beş ve artık bir odada yaşamıyordu, artık kafeteryalarda yemek yemiyordu, artık garson kadınlarla, barda çalışan kızlarla ve daha kötüsü –adlarını yazamayan bazı kadınlarla– yatmıyordu.

"Terhisinden sonra, O'Day ile yaşamak üzere Calumet City'ye ilk gittiği zaman Ira, on dokuz yaşında bir striptizci kız ile ilişki yaşadı. Kızın adı Donna Jones'tu. Ira onunla çamaşırhanede tanıştı. Önce onu mahalleden bir lise öğrencisi sandı ve bir süre kız da, Ira'ya gerçeği söyleme zahmetine girmedi. Küçük, sıska, yüzsüz, sert. En azından görünürde sertti. Ve o, küçük bir zevk fabrikasıdır. Çocuk sürekli eli apış arasında dolaşıyordu.

"Donna, Michigan'da göl kenarında bir sayfiye şehri olan Benton Harbor'dandır. Donna, Benton Harbor'da, yazın göl kenarındaki bir otelde çalışırdı. On altı yaşında, bir oda hizmetçisi ve Chicago'dan gelen müşterilerden biri tarafından hamile bırakılır. Hangisi olduğunu bilmiyordur. Bebeği doğurana kadar taşır, evlat edinilmesi için bırakır, şehri gözden düşmüş bir şekilde terk eder, sonunda kendini Cal City batakhanelerinin birinde striptiz yaparken bulur.

"Pazar günleri sendika için Abe Lincoln olmadığı zaman Ira, Donna'yı Benton Harbor'da annesini ziyaret etmeye götürmek için O'Day'in arabasını ödünç alırdı. Anne, Benton Harbor'ın ana caddesinde tatilcilere sattıkları bonbon ve şekerlemeleri üreten küçük bir fabrikada çalışıyordu. Fabrikanın şekerlemesi ünlüydü ve bütün Orta Batı'ya şekerleme gönderiyordu. Ira bonbon fabrikasını işleten adamla konuşmaya başlar, şekerleri nasıl yaptıklarını görür ve çok geçmeden, bana Donna ile evleneceğini ve onunla birlikte memleketine döneceğini, göl kenarında bir bungalovda yaşayacağını ve ordudan aldığı tazminattan geri kalanla bu adamın işine ortak olacağını yazar. Ayrıca, askeri gemide eve dönerken zar atararak kazanmış olduğu bin dolar vardı – hepsi bonbon işine gidebilirdi. O Noel, Lorraine'e bir paket şekerleme hediye gönderdi. On altı farklı çeşit: hindistan cevizli çikolata, fındık ezmesi, fıstıklı, mentollü draje çikolata... hepsi taze ve kaymak gibi, doğrudan doğruya Michigan, Benton Harbor'daki Şekerleme Mutfağı'ndan. Söyle bakalım, Amerikan sistemini yıkmakla kafayı yemiş Kızıl çatlağın birinin, Michigan'da bayramlarda yaşlı yenge-

sine göndermek üzere şekerleme paketleyen biri olmasından daha öte ne olabilirdi? 'Göl Kenarında Yapılmış Şekerlemeler' – bu kutunun üzerindeki slogan. 'Dünya İşçileri Birleşin' değil, 'Göl'de Yapılan Lezzet.' Ira, Donna Jones ile evlenmiş olsaydı, yaşamını sürdüreceği slogan olacaktı *bu*.

"Konuşarak onu Donna'dan vazgeçiren ben değil, O'Day idi. 'Duncan Hines tarafından Tavsiye Edilen Taze Yiyecek, Bayan Shalimar' olarak Cal City Kit-Kat Klub'da ön plana çıkarılan on dokuz yaşında birinin, herhangi bir şekilde bir eş ya da anne olarak kötü bir risk olacağı için değil; Kayıp Bay Jones, Donna'nın babası, karısını ve çocuklarını döven bir alkolik olduğu için değil; Benton Harbor'daki Joneslar cahil rençberler olduğu ve dört yıllık askerlikten dönmüş birinin sürekli sorumluluk olarak üstlenmeyi isteyeceği bir aile olmadığı için değil – ona kibarca anlatmaya çalıştığım şey buydu. Ancak Ira için, aile felaketine karşı garantili reçete olan her şey, Donna'yı seçmek *için* gerekli savı oluşturuyordu. Kazanma şansı zayıf olanın cazibesi. Tepeden tırnağa mahrum bırakılmış birinin mücadelesi *karşı konulmaz* bir cazibeydi. Çok içersin, tortuları içersin: Ira'ya göre insanlık, zorluk ve felaketle eşanlamlıydı. Adı kötüye çıkmış olsa bile, zorluk karşısında bağlılık bozulmazdı. Tamamen afrodizyak olan Donna Jones'u ve on altı çeşit şekerleme düğümünü çözmek O'Day'e kaldı. Politikasını kişisel ilişkilere döndürdüğü için ona sözle hücum eden O'Day oldu ve O'Day bunu benim 'burjuva' mantığımla yapmadı. O'Day, Ira'nın kusurlarını eleştirmeye kalktığı için özür dilemedi. O'Day asla hiçbir şey için özür dilemedi. O'Day insanların yanlışını düzeltirdi.

"O'Day, Ira'ya, kendisinin savaştan önce evlilikle tanışmasına dayanarak, 'dünya devrimiyle ilgisi olduğu için evlilik konusunda takviye kursu' olarak adlandırdığı kursu verdi. 'Calumet City'ye benimle geliş nedenin bu mu senin? Bir bonbon fabrikası işletmeye hazırlanmak mı yoksa bir devrime yönelmek mi? Bu saçma sapmalara zaman yok! Bu böyle, delikanlı! Son on yıldır bizim bildiğimiz çalışma şartları için ölüm kalım meselesi bu! Bütün hizipler ve gruplar tam buraya Lake County'ye geliyorlar. *Sen* bunu görüyorsun. Bu eğilimi tutabilirsek, gemiden kimse atlamazsa, o zaman kahretsin, Demir Adam, bır, bilemedin en çok iki yıl içinde fabrikalar bizim olacak!'

"Bu yüzden, yaklaşık sekiz ay sonra, Ira Donna'ya her şeyin bittiğini söyledi ve Donna birkaç hap içip kendini öldürür gibi yaptı. Bir ay kadar sonra –o zamana kadar Donna, Kit Kat'a dönmüştür ve kendine

yeni bir adam bulmuştur– Donna'nın uzun zamandır kayıp babası, kardeşlerinden biriyle, kızma yaptıkları için Ira'ya bir ders vereceğini söyleyerek Ira'nın kapısında bitiverir. Ira girişte ikisini püskürtür, baba bıçak çeker ve O'Day bir hamleyi karşılayıp, alçağın çenesini kırar ve bıçağı yakalar... Ira'nın evlenerek ait olacağı *ilk* aile buydu.

"Böyle bir maskaralıktan geri dönüş yolu her zaman kısa değildir, ancak 1948 yılına kadar, küçük Donna'nın sözümona kurtarıcısı, *Özgür ve Cesur*'un Iron Rinn'i olmuştur ve sonraki büyük hatası için ayakta ve hazırdır. Eve'in hamile olduğunu öğrendiği zaman onu duymalıydın. Bir çocuk. Kendine ait bir aile. Ve abisinin onaylamadığı bir eski striptizci kızla değil, Amerikan radyo dinleyicilerinin hayran olduğu ünlü bir aktris ile. Bu yoluna çıkabilecek en büyük şeydi. Daha önce asla sahip olmadığı o dayanak. Buna inanmakta güçlük çekiyordu. İki yıl – ve bu! Adam artık geçici değildi."

"Hamile miydi? Bu ne zamandı?"

"Evlendikten sonra. On haftadan çok sürmedi. Benimle kalmış olmasının nedeni buydu ve ikinizin tanışması o zaman olmuştur. Eve kürtaj olmaya karar vermişti."

Dışarıda balkonda arkamıza yaslanmış oturuyor, havuza ve uzaklarda, batıdaki sıra dağlara bakıyorduk. Ben burada yalnız yaşıyorum ve ev küçük, yazdığım ve yemek yediğim bir oda – bir banyosu ve bir ucunda mutfak nişi olan bir çalışma odası, kitaplardan oluşan bir duvara dik açıda bulunan taştan bir şömine ve geniş saman tarlasına bakan beş tane otuza otuz bir sıra sürme pencere ve beni tozlu yoldan ayıran bir sürü koruyucu yaşlı akçaağaç. Diğer oda, uyuduğum odadır, bir yatak, bir elbise dolabı, bir odun sobası, dört köşede dimdik duran eski kirişler, biraz daha kitap rafı, okumalarımı yaptığım rahat bir sandalye, küçük bir çalışma masası ve batı duvarında, ben ve Murray'in yemekten önce bir martini içtiğimiz balkona açılan, sürme cam kapılı, makul boyutlarda, sade görünümlü bir oda. Evi satın almış, kışlık hale getirmiş –birisinin yazlık eviymiş– ve genellikle insanlardan uzak, yalnız yaşamak için altmışımda buraya gelmiştim. Bu dört yıl önceydi. Fakat, bu kadar sade ve süssüz, insanın varlığını oluşturmak için genellikle gittiği çeşitli etkinlikler olmadan yaşamak her zaman arzu edilir bir şey değildir, ben en az zararlı olan tercihi yaptığıma inanıyorum. Ancak buradaki hikâye benim inzivaya çekilmem değil. Bu hiçbir şekilde bir hikâye değil. Ben buraya geldim, çünkü artık hikâye istemiyorum. Benim hikâyem var.

Murray'in şimdiye kadar evimi, Ira'nın çok sevdiği, kalabalıktan uzak dinlenme yeri ve '49 ve '50 yılları yaz ayında onunla bir hafta geçirmek için gittiğim zaman Amerikan kırsal hayatının tadını ilk kez tesadüfen aldığım yer olan, Delaware Su Kanalının Jersey yakasındaki iki odalı kulübenin geliştirilmiş kopyası olarak görüp görmediğini merak ettim. O kulübede Ira ile ilk kez yalnız kaldığım o bir haftayı çok sevmiştim ve bana bu ev gösterildiğinde, hemen onun yeri geldi aklıma. Daha geniş ve daha geleneksel bir ev arıyorduysam da, hemen satın aldım. Odalar, Ira'nınkilerle hemen hemen aynı büyüklükteydi ve benzer bir planı vardı. Uzun oval gölet hemen hemen onunkiyle aynı boyutlarda ve arka kapıdan hemen hemen aynı uzaklıktaydı. Fakat benim evim daha aydınlıktı –zamanla, onun çam kereste duvarları neredeyse siyaha dönmüştü, kirişi alçaktı (onun için komiklik ölçüsünde alçak) ve pencereler küçük ve o kadar çok değildi– benimki, onunki gibi bir tozlu yoldaydı ve evin karanlık, yıkıldı yıkılacak dış görüntüsü açıkça "Münzevi burada – uzak durun" demiyorsa da, saman tarlasından evin kilitli kapısına giden patika gibi bir şeyin olmayışından da sahibinin ruh hali fark ediliyordu. Dar ve tozlu yol evin çalışma odası tarafından, kışın arabamı park ettiğim açık kulübeye doğru dolanıyordu; evden daha eski bu ahşap virane Ira'nın sekiz dönümlük kocaman arazisinden hemen havalanarak gelmiş gibiydi.

Nasıl oldu da Ira'nın kulübesi düşüncesi hükmünü o kadar zaman korudu? Şey, yaşamın lütuflarla ve şamarlarla dolu olmasına rağmen, inatla varlığını sürdüren –bağımsızlık ve özellikle özgürlük– en eski imgelerdir. Ve bununla birlikte, kulübe düşüncesi Ira'nın değildir. Bir tarihi vardır. Rousseau'nundu. Thoreau'nundu. İlkel kulübenin yatıştırıcılığı. Özüne döndüğün, kendini mücadeleden arındırmak, aklamak için döndüğün yer –geldiğin yer olmasa bile– giydiğin üniformaları, içine girdiğin kostümleri çıkardığın, bütün tüylerini döktüğün, ezilmişliğini, kızgınlığını, dünyaya verdiğin tavizi ve dünyaya meydan okumanı, dünyayı kullanmanı ve dünyanın seni tartaklamasını üzerinden attığın yer. Yaşlanan adam ayrılıp ormana gider – Doğu felsefinde bu motif bol bol vardır, Taocu felsefe, Hindu felsefesi, Çin felsefesi. "Orman sakini," hayat yolundaki son aşama. Şu Çin'e özgü dağın altındaki yaşlı adam tablolarını, otobiyografinin sıkıntısından geri kaçan, dağın altında tamamen yalnız yaşlı Çinli adamı düşün. Zinde bir şekilde yaşamla yarışa girmiştir; şimdi, sadeliğin, son görevin içine çekilmiş, sakinleşmiş olarak ölümle yarışa girer.

Martiniler, Murray'in fikriydi. Güzel fakat harika bir fikir değil, zira hoşça vakit geçirdiğim biriyle bir yaz gününün sonunda bir kadeh içki, Murray gibi biriyle konuşmak bana arkadaşlığın keyiflerini hatırlattı. Hayata ilgisiz bir katılımcı olmadım, ondan geri çekilmedim, birçok insandan hoşlandım...

Ama hikâye, Ira'nın hikâyesi. *Onun* için bunun olanaksız olma sebebi.

"Bir oğlan çocuk istemişti," dedi Murray. "Ona arkadaşının ismini vermeye can atıyordu. Johhny O'Day Ringold. Doris ve benim Lorraine'imiz vardı, kızımız ve ne zaman gece bizde kalsa, kanepede yatsa, Lorraine her zaman onun neşesini yerine getirirdi. Lorraine, Ira'nın uyumasını izlemeyi severdi. Kapı eşiğinde durup Lemuel Gulliver'in uyumasını izlemekten hoşlanırdı. O küçük kıza kara perçemlerinden bağlanmıştı. Ve kız da ona. Eve geldiği zaman, iç içe geçen Rus oyuncak bebekleriyle oynatırdı onu. Onları doğum günü için vermişti Lorraine'e. Bilirsin, eşarplı geleneksel Rus kadını, merkezdeki fındık büyüklüğündeki bebeğe ulaşana kadar, bir kopya diğerinin içine yerleştiriliyor. Bebeklerin her biri hakkında ve bu küçük insanların Rusya'da ne kadar çok çalıştıkları hakkında hikâyeler uydururlardı. Sonra görülmeyecek şekilde o ellerinin birinin içine yerleştirirdi bütün şeyi. Tamamı o spatula parmakların içinde kayboluverir – öylesine uzun, tuhaf parmaklar, Paganini'de olması gereken parmaklar. Lorraine, o bunu yaptığında çok hoşlanırdı: Hepsinden daha büyük olan bebek bu iriyarı amcaydı.

"Lorraine'in sonraki doğum günü için Rus şarkılarını söyleyen Sovyet Ordu Korosu ve Bandosu'nun albümünü aldı. O koroda yüzden fazla adam ve bandoda bir yüz adam daha. Basların mucizevi gürlemesi – müthiş ses. Lorraine ve Ira bu plakla çok güzel vakit geçirirlerdi. Şarkılar Rusçaydı ve birlikte dinlerlerdi ve Ira bas solist rolü yapardı, dudaklarını oynatarak anlaşılmaz kelimeleri söyler gibi yaparken, coşkulu 'Rus' el kol hareketleri yapardı ve nakarat geldiği zaman, Lorraine koronun anlaşılmaz kelimelerini söyler gibi yapardı. Çocuğum nasıl bir komedyen olunacağını biliyordu.

"Lorraine'in özellikle sevdiği bir şarkı vardı. Güzeldi de, 'Dubinuşka' adında heyecan verici, dokunaklı, ilahimsi bir halk şarkısı, geri planda balalaykayla söylenen basit bir şarkı. 'Dubinuşka' şarkısının İngilizce sözleri albüm kapağının iç tarafında basılmıştı, bunları ezberledi ve aylarca bunları söyleyerek evde dolaştı.

Çok şarkılar dinledim memleketimde –
Neşeli şarkılar, acılı şarkılar.
Ama bunlardan biri kazındı belleğimin derinliklerine:
Sıradan işçinin şarkısıdır bu.

Bu solo bölümüydü. Ama söylemeyi en çok sevdiği, koro nakaratıydı. Çünkü içinde 'Heyamola' vardı.

Ekh, kaldır sopayı,
Heyamola!
Safları sıklaştırın,
Heyamola!

Lorraine odada kendi başınayken, bütün içi boş bebekleri sıraya dizerdi ve 'Dubinuşka' plağım koyup, bebekleri oraya buraya iterken trajik bir şekilde 'Heyamola! Heyamola!' diye şarkı söylerdi."

"Dur bir dakika. Murray, bekle," dedim ve kalkıp balkondan eve girdim, yatak odama, CD çalarımın ve eski pikabımın olduğu yere. Plaklarımın çoğu kutulanıp bir dolabın içine konmuştu, ama aradığımı hangi kutuda bulacağımı biliyordum. Ira'nın *bana* ta 1948 yılında vermiş olduğu albümü aldım ve 'Dubinuşka' şarkısının Sovyet Ordu Korosu ve Bandosu tarafından icra edildiği plağı çıkardım. Pikabın devrini 78'e getirdim, plağın tozunu aldım ve pikaba yerleştirdim. İğneyi plağın sonunu gösteren şeritten önceki şarkı aralığına yerleştirdim ve müziği, Murray'in yatak odamı balkondan ayıran açık kapılardan duyabileceği kadar yüksek sese getirip, ona katılmak üzere dışarı çıktım.

Karanlıkta dinledik, fakat şimdi ne ben onu ne de o beni, ikimiz de "Dubinuşka"yı dinledik. Tıpkı Murray'in tarif ettiği gibiydi: çok güzel, heyecan verici, dokunaklı, ilahimsi bir halk şarkısı. Eski plağın aşınmış yüzeyinden gelen hışırtı dışında –yaz ayında kırların doğal, tanıdık gece sesi gibi olmayan bir dönme sesi– şarkı uzak tarihi bir geçmişten geliyor gibiydi. Hiç de balkonda uzanıp, Tanglewood'dan canlı yayımlanan cumartesi gecesi konserlerini radyodan dinlemek gibi değildi bu. "Heyamola! Heyamola! Uzak bir yerden ve zamanın içinden çıkıp geliyordu, programlı bir şekilde, nahifçe –çılgınca, affetmeden– değişmeye can atan herkesin, insanlığın en soylu düşünceleri bozup onları trajik maskaralık haline dönüştürmesini küçümsediği zamanki o sevinçli devrim günlerinin hayali kalıntısı. Heyamola! Heyamola! Sanki insan kurnazlığı, zayıflığı ve yozlaşmasının, yaşamlarını

yenilemek ve adaletsizliği yok etmek için birlik olan insanların kudretine karşı, kolektifliğe karşı şansı yokmuş gibiydi. Heyamola.

"Dubinuşka" bittiği zaman, Murray sessizdi ve onun konuşmasını dinlerken filtreden geçirmiş olduğum her şeyi yeniden duymaya başladım: horultular, tıngırtılar ve kurbağaların titrek sesleri, Blue Swamp'daki demiryolu, evimin tam batısındaki sazlık, ku-ki-kik, kuki kik sesleri ve eşleriyle çene çalan çalıkuşları. Ve dalgıçkuşları, manik depresif dalgıçkuşlarının ağlaması ve gülmesi. Birkaç dakikada bir, acı ve ince çığlık atan uzaktaki bir baykuşun sızlanması vardı ve sürekli olarak her tarafta, batı New England cırcırböceği yaylı sazlar topluluğu, böceklerin Bartók'unu çalıyordu. Bir rakun yakınlardaki korulukta cıvırdadı ve zaman geçtikçe, ağaçlık arazideki ırmak ayaklarının göletimi beslediği yerde bir ağacın sırtını kemiren kunduzları duyduğumu bile düşündüm. Sessizlikten şaşkına dönmüş bir iki geyik evin çok yakınlarında sinsi sinsi dolaşıyor olmalı, çünkü birdenbire –varlığımızı sezen geyik– onların mors alfabesi gibi kaçışı yavaşça duyuldu: burnundan hava çıkarma, olduğu yerde tekme atma, tepinme, toynakların çarpması, seke seke zıplama. Bedenleri zarifçe sık maki çalılığa karışıyor ve sonra, hemen hemen duyulmaz bir şekilde kaçıp canlarını kurtarıyorlar. Sadece Murray'in mırıltılı nefesi duyuluyor, muntazaman nefes alan yaşlı bir adamın belagati.

Konuşmadan yarım saate yakın zaman geçmiş olmalı. Pikabın kolu başlama noktasına dönmemişti ve şimdi, etiketin üstünde takılmış vınlayan iğneyi de duyabiliyordum. Masalcımı sakinleştirmiş ve yoğun sükûnetinin yaratmış olduğu her neyse onu yarıda kesmemek için düzeltmeye içeri gitmedim. Bir şey söylemeden önce bunun ne kadar süreceğini, belki de hiç konuşmayıp, sadece ayağa kalkarak yurda götürülmeyi isteyip istemeyeceğini –içinde hangi duygular serbest kalmışsa, yatıştırmak için derin bir gece uykusu gerektirip gerektirmeyeceğini– merak ettim.

Ancak, tatlı tatlı gülerek, Murray şöyle dedi sonunda, "Bu beni çarptı."

"Öyle mi? Neden?"

"Kızımı özlüyorum."

"O nerede?"

"Lorraine öldü."

"Bu ne zaman oldu?"

"Lorraine yirmi altı yıl önce öldü. Bin dokuz yüz yetmiş bir. Otu-

zunda öldü, geride iki çocuk ve bir koca bırakarak. Menenjit ve bir gecede öldü."

"Doris de öldü."

"Doris mi? Tabii."

Pikabın iğnesini kaldırıp yerine koymak için yatak odasına gittim. "Biraz daha dinlemek ister misin?" diye seslendim Murray'e.

Bu kez içten bir şekilde gülerek şöyle dedi, "Ne kadar dayanabileceğimi mi anlamaya çalışıyorsun? Benim gücüm konusundaki fikrin, Nathan, biraz fazla. 'Dubinuşka' benim hakkımdan geldi."

"Pek sanmam," dedim, dışarıya çıkıp sandalyeme otururken. "Anlatıyordun –?"

"Anlatıyordum... Anlatıyordum... Evet. Ira kapı dışarı edildiği zaman, Lorraine'in perişan olduğunu. Sadece dokuz ya da on yaşındaydı, ama ateş püskürüyordu. Ira, komünist olduğu için işten atıldıktan sonra, Lorraine bayrağı selamlamadı."

"Amerikan bayrağını mı? Nerede?"

"Okulda," dedi Murray. "Bayrağı başka nerede selamlarsın? Öğretmen onu korumaya çalıştı, onu bir kenara çekip, bayrağı selamlamak zorundasın, dedi. Ama bu çocuk bunu yapmadı. Bir sürü öfke. Gerçek Ringold öfkesi. Amcasını seviyordu. Ona çekmişti."

"Ne oldu?"

"Onunla uzun bir konuşma yaptım ve bayrağı yeniden selamlamaya başladı."

"Ona ne söyledin?"

"Ona, benim de kardeşimi sevdiğimi söyledim. Benim de bunun doğru olduğunu düşünmediğimi. Onun düşündüğü gibi, bir insanı politik inançları yüzünden işten atmanın çok yanlış olduğunu düşündüğümü söyledim. Ben düşünce özgürlüğüne inanıyordum. *Mutlak* düşünce özgürlüğü. Ama ona, bu tür bir kavgaya bulaşmamasını söyledim. Bu önemli bir konu değil. Eline ne geçiyor? Ne kazanıyorsun? Ona şöyle dedim, kazanamayacağını bildiğin, kazanmaya bile değmeyecek bir kavgaya girme. Ateşli konuşma sorunu konusunda kardeşime bir zamanlar söylemeye çalıştığım şeyi söyledim ona – küçük bir çocuk olduğu zamandan beri denedim, onda ne kadar işe yaradıysa. Önemli olan öfkeli olmak değil, doğru şeyler için öfkeli olmaktır. Ona şöyle dedim, Buna Darwin açısından bak. Öfke, seni etkili yapmak içindir. Bu onun yaşamsal işlevidir. Sana verilmesinin nedeni budur. Eğer seni etkisiz hale getiriyorsa, sıcak patatesmiş gibi bırak gitsin onu."

Murray Ringold, yaklaşık elli yıl önce öğretmenim olarak, konuları oyunlaştırır, dersi bir eğlenceye dönüştürür, bizi uyanık tutmak için onlarca numara yapardı. Öğretmek onun için tutkulu bir meşgaleydi ve heyecan verici bir adamdı. Ama şimdi, hiçbir şekilde enerjisini kaybetmemiş olsa da, anlattığını netleştirmek için kendini paralamayı gerekli görmüyordu artık, ancak kendini bütünüyle serinkanlı olmaya yöneltmişti. Ses tonu az çok değişmez, ılımlıydı – sesiyle, yüzüyle ya da elleriyle ve hatta "Heyamola. Heyamola" diye şarkı söylerken bile sizi açıkça etkileyerek yönlendirme (ya da yanlış yönlendirme) girişimi yoktu.

Kafatası çok kırılgan ve küçük görünüyordu şimdi. Ancak onun içinde doksan yıllık bir geçmiş yatıyordu. İçinde epeyce şey vardı. Evvela, bütün ölüler oradaydı, onların bütün yanıtlanamayan sorularla bir noktaya yönelen eylemleri, kötülükleri, asla emin olamayacağınız şu şeyler... ona titizlik isteyen bir görev yaratmak için: adil bir şekilde hesaplayarak, hikâyesini fazla hata olmadan anlatmak.

Biliyoruz, zaman sonlara doğru çok hızlı geçer, ancak Murray sona öylesine uzun zamandır yakındı ki, onun yaptığı gibi belli bir ılımanlıkla, tam yerinde, sabırla –yalnızca aralıklı olarak candan bir şekilde o martiniden yudum almak için duraksayarak– konuştuğu zaman, zamanın onun için yok olduğu, ne çok hızlı ne de çok yavaş aktığı, artık zaman içinde değil de yalnızca kendi kabuğunun içinde yaşadığı duygusuna kapıldım. Özenli bir öğretmen, yurttaş ve aile adamı olarak, o aktif, gayretli, girişken yaşamı, şevksizlik durumuna ulaştırmak için uzun bir mücadele vermiş gibiydi. Ne dermansızlığa doğru kocamak ne kayıtsızlığın kavranılmazlığı; ne de her şeyin hiçbir şeye dönüşmesi dayanılmazdı. *Hepsi* katlanılabilir olmuştu, hatta aşağılanmayı hak edeni, bağışlamadan aşağılamak bile.

İnsanın tatmininsizliğinin karşılığını Murray Ringold'da bulduğunu düşündüm. O, tatminsizliğe göğüs gerdi. Her şeyin geçmesinden sonra geriye kalan şudur, metanetin dizginde tutulmuş hüznü. Bu soğumadır. Çok uzun bir süre çok sıcaktır, yaşamdaki her şey çok yoğundur ve sonra yavaş yavaş azalır, sonra soğuma gelir, sonra küller gelir. Bana bir kitapla nasıl dövüşüleceğini ilk öğreten adam, şimdi yaşlılıkla nasıl dövüşüleceğimi göstermek için geri döndü.

Ve büyüleyici, soylu bir beceridir bu, çünkü hiçbir şey, sağlıklı bir yaşam sürmüş olmaktan daha çok şey öğretemez yaşlılık hakkında.

III

"Ira'nın beni görmeye gelmesinin nedeni," diye devam etti Murray, "ve ikinizin tanışmasından bir önceki gün bizde kalmaya gelmesinin nedeni, o sabah duymuş olduğu şeydi."

"Eve kürtaj yaptırmayı istediğinden bahsetmişti ona."

"Hayır, bunu ona önceki gece çoktan söylemişti, kürtaj için Camden'e gideceğini. Kürtaj riskli bir iş olduğu zaman birçok zengin insanın gittiği bir doktor vardı Camden'de. Eve'in kararı bütünüyle sürpriz olmadı. Haftalarca bir ileri bir geri gitti, ne yapacağından emin olmadan. Kırk bir yaşındaydı – Ira'dan büyüktü. Yüzü göstermiyordu, ancak Eve Frame çocuk değildi. O yaşta, çocuk sahibi olmak konusunda endişeliydi. Ira bunu anlıyordu, ancak bunu kabullenemedi ve onun kırk bir yaşında olmasının şanslarını zorlayacak bir şey olduğuna inan-

mayı reddetti. Pek tedbirli değildi, bilirsin. Topyekûn ezici bir yanı yardı ve kaygılanacak bir şeyleri olmadığına Eve'i ikna etmek için çabaladı durdu.

"Onu ikna *etmiş* olduğunu sandı. Ancak ortaya yeni bir mesele çıktı – iş. İlk defasında bir kariyer ve bir çocukla, kız çocuğuyla, Sylphid ile meşgul olmak yeterince zor olmuştu. Sylphid doğduğu zaman Eve daha on sekizindeydi – o zamanlar Hollywood'da bir yıldız adayıydı. Bir aktörle evliydi, Pennington. Ben gençken büyük bir isim. Carlton Pennington, tamı tamına klasik özelliklerle şekil verilmiş bir kişiliğe sahip sessiz film kahramanı. Uzun boylu, ince, kuzgun gibi siyah ve parlak saçlı ve kara bıyıklı zarif bir adam. İliklerine kadar zarif. Sosyal aristokrasinin ve şehvet aristokrasisinin itibarlı üyesi – onun oyunculuğu her ikisinin de karşılıklı etkileşmesinde büyür. Bir peri masalı prensi –ve bir cinsel güç santrali– bir arada, gümüş kaplı Eros Oku ile sizi zevke ulaştıracağı garanti.

"Evliliği stüdyo ayarladı. Eve ve Pennington birlikte büyük bir başarı yakalamışlardı ve Eve ona öylesine âşıktı ki, stüdyo evlenmeleri gerektiğine karar verdi. Ve evlendiklerindeyse, bir çocuk sahibi olmaları gerektiğine. Tüm bunlar Pennington'un homoseksüel olduğu söylentilerini susturmak içindi. Tabii ki öyleydi.

"Pennington ile evlenmek için, kurtulması gereken bir ilk koca vardı. Pennington ikinci kocaydı. Birincisi, on altı yaşındayken kaçmış olduğu, Mueller adında bir adamdı. Donanmada beş yıldan sonra yeni dönmüş eğitimsiz bir kabadayı, Newark yakınlarında, Kearny'deki bir barmenin çocuğu olarak yetişmiş olan Alman asıllı Amerikalı, kocaman, irikıyım bir çocuk. Görgüsüz. Kaba adam. İdealizmi olmayan bir tür Ira. Eve onunla mahalle tiyatro grubunda tanıştı. O bir aktör olmak istiyordu, Eve ise bir aktris. O pansiyonda yaşıyordu, Eve ise lisedeydi ve ailesiyle yaşıyordu ve birlikte Hollywood'a kaçtılar. Eve'in, çocukken barmenin oğluyla kaçarak, California'yı boylaması böyledir. Bir yıl içinde, bir yıldız oldu ve hiçbir şey olmayan Mueller'den kurtulmaya gelince, Eve'in stüdyosu onun maaşına zam işine son verdi. Mueller bir iki sessiz filmde –ödülün bir parçası olarak– oynadı ve hatta ilk sesli filmlerde bir iki kabadayı rolü bile aldı, ama onun Eve ile ilişkisi sicil defterlerinden neredeyse tamamen silindi. Yani, çok sonraları. Mueller'e geri döneceğiz. Eve'in Pennington ile evlenmesi konusu herkes için bir başarıdır: Stüdyo evliliği vardır, küçük bir bebek vardır ve sonra Pennington ile yaşanan on iki yıllık bir rahibe hayatı.

"Ira ile evlendikten sonra bile Sylphid'i Avrupa'ya Pennington'u görmeye götürürdü. Pennington şimdi yaşamıyor, ancak savaştan sonra Fransız Riviera'sında yaşadı. St. Tropez'in arkasındaki tepelerde bir villası vardı. Her gece sarhoş, etrafı kolaçan eden, kariyerini mahveden, Hollywood'u yöneten Yahudiler hakkında abuk sabuk atıp tutan tahammül edilmez, eski bir önemli şahsiyet. Eve Pennington'u görmesi için Sylphid'i Fransa'ya götürürdü ve hep birlikte St. Tropez'de akşam yemeğine çıkarlardı ve Pennington birkaç şişe şarap içip, bütün yemek boyunca gözünü bir garsona dikerdi ve sonra Sylphid ile Eve'i otellerine yollardı. Ertesi sabah kahvaltı için Pennington'a giderlerdi ve garson bornozla masada olurdu ve hep birlikte taze incir yerlerdi. Eve, gözyaşları içinde Ira'ya dönerdi, adamın şişman, alkolik olduğunu ve orada her zaman yanında uyuyan on sekizlik bir garson, ya da bir plaj serserisi, ya da bir sokak temizlikçisi olduğunu ve bir daha Fransa'ya asla gitmeyeceğini söyleyerek. Ama geri dönerdi – iyilikte ya da kötülükte, babasını görmesi için yılda bir iki defa Sylphid'i St. Tropez'e götürdü. Çocuk için kolay olmazdı bu.

"Pennington'dan sonra, Eve bir emlakçı ile evlenir, elindeki her şeyi harcadığını, neredeyse evini devretmeye zorladığını iddia ettiği Freedman'dır bu adam. Bu yüzden, Ira New York'ta radyo sahnesine çıkageldiği zaman, ona âşık olur doğal olarak. Soylu ray sökücüsü, sempatik, kirlenmemiş, herkes için eşitlik ve adalet hakkında gevezelik eden dev gibi kocaman ayaklı bir vicdan. Ira ve onun idealleri, Donna Jones'tan Eve Frame'e ve aradaki problemli her şeyi, bütün türleri cezbetmişti. Üzüntülü kadınlar onun için çıldırıyordu. Canlılık. Enerji. Samson benzeri devrimci dev. Hantal türden bir şövalyeliğe sahipti. Ve Ira güzel kokardı. Bunu hatırlıyor musun? Kendi doğal kokusu. Lorraine şöyle derdi, 'Ira Amca akçaağaç şurubu gibi kokuyor.' Kokuyordu. Dirilik kokuyordu.

"Başlangıçta, Eve'in kızını Pennington'a götürmesi Ira'yı deliye çeviriyordu. Sanırım bunun sadece Pennington'u görmesi için Sylphid'e bir şans vermek için olmadığını – Eve'in Pennington'da hâlâ cazip bir şeyler bulduğunu düşünüyordu. Belki de haklıydı. Belki Pennington'un ibneliği. Belki o asil geçmişi. Pennington eski California zenginiydi. Franda'da geçindiği para buydu. Sylphid'in taktığı bazı mücevherler, babasının ailesi tarafından edinilmiş İspanyol mücevherleriydi. Ira bana şöyle derdi: 'Kızı onunla evde bir odada, o ise başka odada bir denizciyle birlikte. Eve kızını böyle şeylerden korumalı. Onu öyle şey-

lere tanık olması için Fransa'ya peşinden sürüklememeli. Kızını neden korumuyor?'

"Kardeşimi tanırım – ne söylemek istediğini bilirim. O bir daha oraya gitmeni yasaklıyorum, demek istiyor. Ona şöyle dedim, 'Sen kızın babası değilsin. Onun çocuğunun bir şey yapmasını yasaklayamazsın.' Dedim ki, 'Bu yüzden evliliğinden vazgeçmek istiyorsan, bu yüzden vazgeç. Aksi halde, otur oturduğun yerde.'

"Bu o güne kadar söylemek istediğim şeyi ilk ima edişimdi. Eve ile alay etmek bir şeydi. Bir film yıldızı – neden olmasın? Ama evlilik? Her bakımdan yanlış olduğu aşikâr. Bu kadının politikayla ve özellikle komünizm ile hiç alakası yok. Victoria Çağı romancılarının karmaşık konularının girdisini çıktısını bilir, Trollop'daki insanların isimlerini ezbere söyleyebilir, ancak toplumun ve herhangi bir şeyin olağan işleyişinden tamamen habersizdir. Kadın Dior'dan giyiniyor. Olağanüstü giysiler. Küçük peçeli bin tane küçük şapkası vardır. Yılan derisinden yapılmış ayakkabılar ve el çantaları. Giysilere çok para harcar. Ira ise 4 dolar 99 sente ayakkabı alan biridir. Ira, sekiz yüz dolarlık bir giysinin faturasını bulur. Bunun ne anlama geldiğini bile bilmez. Onun dolabına gidip elbiseye bakar ve nasıl bu kadar pahalı olabileceğini anlamaya çalışır. Bir komünist olarak, ilk saniyeden itibaren ona sinir olması gerekiyordu. Öyleyse bir yoldaşla değil de Eve ile bu evliliği nasıl açıklanır? Partide, mücadelede onunla birlikte olan, onu destekleyecek birini bulamamış mıydı?

"Doris her zaman onu mazur gördü ve ona hoşgörü gösterdi, eleştirmeye her başladığımda Ira'yı savundu. 'Evet,' dedi Doris, 'O bir komünist, büyük bir devrimci, kendi gayretiyle parti üyesi ve bu yılki ince bel ceketler ve uzun etekler içindeki, ünlü ve güzel, poşet çay gibi aristokrat gösterişler içinde demlenen, düşünmeyen bir kadına âşık olur ve bu onun bütün ahlâki standartlarına ters düşer – ama bu aşktır.' 'Öyle midir?' diye sorardım ona. 'Bana saflık ve şaşkınlık gibi geliyor. Ira'nın duygusal konularda hiç sezgisi yoktur. Duygusal sezinin olmayışı, onun bir nevi radikal bir düztaban olmasıyla eş gider. Bu insanlar psikolojik olarak pek uyum sağlayamazlar.' Ancak Doris'in cevabı ise aşkın yıkıcı gücüyle Ira'yı savunmasıdır. 'Aşk' diyor Doris, 'aşk mantıklı olan bir şey değil. Kibir mantıklı olan bir şey değil. *Ira* mantıklı olan bir şey değil. Bu dünyada her birimizin kendi kibri ve bu yüzden de kendine has körlüğü vardır. Eve Frame, Ira'nınkidir.'

"Yirmi kişi bile olmayan cenaze töreninde, Doris, herkesin önünde

konuşmaktan ödü kopan bir kadın, kalkıp tam da bu konuda bir konuşma yaptı. Ira'nın hayata karşı zayıflığı olan bir komünist olduğunu, bununla birlikte, partinin kapalı kuşatması altında yaşamaya zorlanamayacak ateşli bir komünist olduğunu ve onu yıkıp mahvedenin bu olduğunu söyledi. Ira komünist bakış açısından mükemmel değildi – Tanrıya şükür. Vazgeçemediği kişilik. Militan ve tek amaç güden biri olmayı denediyse de, Ira'nın dışına taşmayı sürdürdü kişilik. Partiye bağlılığının olması bir şeydir ve olduğun gibi olmak ile kendini dizginleyememek başka bir şeydir. Basturabildiği hiçbir yönü yoktu. Ira her şeyi kişişel olarak yaşadı, dedi Doris, sapına kadar, çelişkileri dahil.

"Şey, belki evet, belki hayır. Çelişkiler tartışılmazdı. Kişisel açıklık ve komünist gizlilik. Ev hayatı ve parti. Bir çocuk gereksinimi, bir aile arzusu – amaçları olan bir parti üyesi bu şekilde çocuk sahibi olmayı istemeli mi? İnsan çelişkilerine bile bir sınır koyabilir. Sokaklardan gelen bir adam bir *artist* ile evleniyor? Otuzlu yaşlarında bir adam, hâlâ evde yaşayan büyük yetişkin bebekli kırklı yaşlarında bir kadınla evleniyor? Uyuşmazlıklar sonsuzdu. Ancak o zaman, bu bir meydan okumaydı. Ira için ne kadar çok yanlış varsa, düzeltecek o kadar çok şey vardır.

"Ona 'Ira, Pennington durumu *düzeltilemez*. Onu düzeltmenin tek yolu orada olmamaktır,' dedim. Üç aşağı beş yukarı, O'Day'in Donna ile ilgili olarak ona söylemiş olduğu şeyleri söyledim. 'Bu politika değil – bu özel hayat. Genel hayata getirdiğin ideolojiyi özel hayata sokamazsın. Eve'i değiştiremezsin. Elinde ne varsa, o var; eğer katlanılmazsa, o zaman çek git. Bir homoseksüel ile evlenmiş, homoseksüel kocası ona dokunmadan on iki yıl yaşamış ve kızlarının önünde, kızlarının iyiliğine zararlı olduğunu düşündüğü şekilde davranmaya devam ettiği halde onunla ilişkisine devam eden bir kadın bu. Babasını hiç görmemesinin Sylphid için çok daha zararlı olduğunu düşünüyor olmalı. Bir ikileme kapılmış, belki onun için yapacak doğru bir şey yok – öyleyse oluruna bırak, onun canını bununla sıkma, bırak gitsin.'

"Sonra şunu sordum, 'Söyle bakalım, katlanılamaz başka şeyler var mı? İçine girip değiştirmek istediğin diğer şeyler? Çünkü eğer varsa, unut gitsin. Sen *hiçbir şeyi* değiştiremezsin.'

"Ancak değişim Ira'nın uğruna yaşadığı şeydi. Onun yaşamasının *nedeni. Faal bir şekilde* yaşamasının nedeni. Her şeye iradesine karşı bir meydan okuma gibi davranması, insanın doğasında vardır. Her zaman çaba göstermek zorundadır. Her şeyi değiştirmek zorundadır.

Onun için dünyada olmanın amacı buydu. Değiştirmek istediği her şey buradaydı.

"Ancak kontrolünün ötesinde olanı tutkuyla istediğin zaman, kösteklenmeye mahkûmsun – dizlerinin üzerine çökertilmeye mahkûmsun.

"'Söyle bakalım,' dedim Ira'ya, 'bütün katlanılmaz şeyleri alt alta yazman, altına çizgi çekip toplaman gerekse, bunların hepsi "Bütünüyle Katlanılmaz" anlamına mı gelir? Çünkü öyleyse, o zaman oraya yalnızca evvelki gün varmış bile olsan, bu evlilik hâlâ yepyeni olsa bile, gitmek zorundasın. Çünkü, bir hata yaptığında gitmek senin huyun değildir. Senin huyun, işleri bu ailedeki insanların işleri düzeltmeyi sevdiği o ateşli biçimde düzeltmek. Şu anda benim kaygım bu.'

"Bana Eve'in üçüncü evliliğinden bahsetmişti, Pennington'dan sonra Freedman ile olan evlilik ve bu yüzden ona 'Bir felaketin ardında yeni bir tane gibi geliyor. Ve sen tam olarak ne yapacaksın – felaketleri mi düzelteceksin? Sahneden inmiş Büyük Kurtarıcı da devrede mi bari? Her şeyden önce Eve'in peşinden gitme nedenin bu mu? Ona büyük Hollywood yıldızından daha büyük ve daha iyi bir adam olduğunu mu göstereceksin? Ona bir Yahudinin Freedman gibi açgözlü bir kapitalist değil de senin gibi adalet yaratan bir makine mi olduğunu göstereceksin?' dedim.

"Doris ve ben önceden oraya yemeğe gitmiştik. Pennington-Frame ailesini eylem halinde görmüştüm ve bu yüzden bu konuda da içimi döktüm. Her şeyle ilgili içimi döktüm. 'Sylphid bir saatli bomba, Ira. Öfke dolu, somurtkan, uğursuz – kendisini tam anlamıyla sergilemeye odaklanmış aksi halde orada olmayan bir kişi. İstediğini elde etmeye alışmış iradesi güçlü biri ve sen, Ira Ringold, ona engelsin. Elbette, senin de güçlü iraden var, daha iri, daha yaşlı ve bir erkeksin. Ancak iradeni fark ettiremeyeceksin. Kız söz konusu olduğunda, daha iri, daha yaşlı ve bir erkek olduğun *için* hiçbir ahlâki otoriteye sahip olamayacaksın. Bu, senin gibi ahlâki otorite işinde kral olan biri için hüsran kaynağı olacak. Kız, annesinden asla öğrenemediği bir kelimenin anlamını keşfedecek sende: direnme. Sen bir doksanlık bir engel, anası olan yıldız üzerindeki zorbalığına bir tehlikesin.'

"Sert dil kullandım. O günlerde gergin bir heriftim. Akılsızlık, özellikle kardeşimden yayıldığı zaman, tedirginleşirdim. Olmam gerektiğinden daha ateşliydim, ama durumu abartmadım. Hemencecik anladım, kapının dışında, oraya yemeğe gittiğimiz gece. Gözünden

kaçmamıştır biliyorum, Ira öfkelenir. 'Bütün bunları nereden biliyorsun? Bütün bu şeyleri nereden biliyorsun? Sen çok zeki olduğun için mi,' der, 'yoksa ben çok aptal olduğum için mi?' 'Ira,' dedim ona, 'o evde yaşayan iki kişilik bir aile var, üç kişilik bir aile değil, birinin diğeriyle ilişkisinden başka hiçbir somut insan ilişkisi olmayan iki kişilik bir aile. *Hiçbir şey* için doğru kefeyi bulamayan bir aile var o evde. O evdeki anneye kız tarafından duygusal şantaj yapılıyor. Duygusal şantaj yapılan birinin koruyucusu olarak mutlu olamazsın. O ailede otoritenin tersine dönmesinden daha açık bir şey yok. Sylphid, kırbacı kullanan kişi. Kızın anneye karşı beslediği kinden daha açık bir şey yok. Kızın affedilmez bir suç yüzünden anneye bu kini duymasından daha açık bir şey yok. İkisinin aşırı heyecanlı duygularının ne kadar gem vurulmamış olduğundan daha açık bir şey yok. Bu ikisinin arasında kesinlikle hiçbir haz yok. Böylesi korkutulmuş bir anne ve bu kendinden fazla emin, sütten kesilmemiş çocuk arasında nazik, ılımlı bir uyuma benzer bir şey hiçbir zaman olmayacak.

"'Ira, anne ile kız ya da anne ile oğul arasındaki ilişki hiç de karmaşık değil. Benim bir kızım var,' dedim ona, 'Kız evlatları bilirim. Ona tutkun olduğun için, onu çok sevdiğin için, kızınla birlikte olmak bir şeydir; ondan çok korktuğun için birlikte olmak başka şeydir. Ira, annesinin yeniden evlenmesine karşı kızın duyduğu öfke, başlangıçtan itibaren yuvanı mahvedecek. "Her mutsuz aile kendi tarzında mutsuzdur." Yalnızca o ailenin mutsuz olma şeklini anlatıyorum.'

"Bana parladığı zaman bu. 'Bak, ben Lehigh Caddesi'nde oturmuyorum,' dedi bana, 'senin Doris'i severim, harika bir eş ve harika bir annedir, ama ben kendi adıma iki takım tabakla burjuva Yahudi evliliği yapmaya meraklı değilim. Ben asla burjuva gelenekleriyle yaşamadım ve şimdi başlamaya da niyetim yok. Sen, sevdiğim, yetenekli, harika bir insandan –ki bu arada hayatı hiç de rahat geçmemiş– bir kadından vazgeçmemi mi öneriyorsun gerçekten, harp çalan bu çocuk yüzünden ondan vazgeçip kaçmamı mı? Sana göre benim hayattaki en büyük sorunum bu mu? Benim hayatımdaki sorun, üyesi olduğum şu sendika, Murray, o lanet olası oyuncular sendikasını saplandığı yerden ait olduğu yere taşımak. Hayatımdaki sorun oyun programımın yazarı. Benim sorunum, Eve'in çocuğuna engel olmak değil – ben Artie Sokolow'a bir engelim, sorun *bu*. Senaryoyu teslim etmeden önce bu adamla otururum ve onunla birlikte senaryonun üzerinden geçerim ve rolümü sevmezsem, Murray, ona söylerim. Sevmezsem lanet olası ro-

lü *oynamayacağım.* Otururum ve toplumsal olarak yararlı olan bir mesaj iletecek bir şey verene kadar onunla kavga ederim –'

"Ne demek istediğini anlamayıp saldırganlaşma işini Ira'ya bırak. Aklı çalıştı, tamam, ama açıklıkla değil. Ama zorla çalıştı. 'Bana ne,' dedim ona, 'sahnede kasılarak yürüyüp insanlara senaryolarını nasıl yazmaları gerektiğini söylüyorsan. Ben başka bir şeyden söz ediyorum. Geleneksel olandan ya da olmayan veya burjuvaziden ya da bohemden söz etmiyorum. Annenin, kız çocuğunun üzerinde tepindiği zavallı bir halı olduğu bir evden söz ediyorum ben. Bizim evimizde büyüyen, babamızın evladı, senin ev içi düzenlerin ne kadar patlayıcı olabileceğinin, insanlar için ne kadar yıkıcı olabileceğinin farkında olmaman delilik. Yıpratıcı atışmalar. Günlük umutsuzluk. Saatten saate tartışma. Bu, bütünüyle işleyemez durumda bir ailedir –'

"Şey, Ira için 'Siktir git' ve seni bir daha görmek istemiyorum demek zor değildi. Sesinin tonunu değiştirmedi. Birinci vites ve sonra birden beşinci vites ve kayboldu. Durduramadım, durdurmazdım ve bu yüzden bana siktirip gitmemi söyler ve çeker gider. Altı hafta sonra cevaplamadığı bir mektup yazdım ona. Sonra, cevaplamadığı aramalar yaptım telefonla. Sonunda New York'a gittim ve adamı yakalayıp özür diledim. 'Sen haklıydın, ben hatalıydım. Beni hiç ilgilendirmez. Seni özlüyoruz. Geri dönmeni istiyoruz. Eve'i getirmek istiyorsan, getir – istemiyorsan getirme. Lorraine seni özlüyor. Seni seviyor ve neler olduğunu bilmiyor. Doris seni özlüyor...' Vesaire. Şöyle demek istedim, 'Gözünü yanlış tehdide dikmişsin. Senin için tehdit, emperyalist kapitalizm değil. Senin için tehdit senin kamu eylemlerin değil, senin için tehdit senin özel hayatın. Bu her zaman öyleydi ve her zaman öyle olacak.'

"Uyuyamadığım geceler oldu. Doris'e şöyle derdim, 'Neden *terk etmiyor*? Neden *terk edemiyor*?' Ve biliyor musun Doris ne yanıt verirdi? 'Çünkü o herkes gibi – bir şeyleri yalnızca bittikleri zaman fark edersin. *Beni* neden terk etmiyorsun? Birisinin başka birisiyle birlikte olmasını zorlaştıran bütün insani şeyler – bizde yok mu? Tartışmalarımız var. Anlaşmazlıklarımız var. Herkeste olan bizde de var – biraz bu, biraz şu, biriken küçük hakaretler, biriken küçük ayartmalar. Seni cazip bulan kadınlar olduğunu bilmiyorum mu sanıyorsun? Okuldaki öğretmenler, sendikadaki kadınlar, güçlü bir şekilde kocamın cazibesine kapılmış değil mi? Savaştan döndükten sonra, neden hâlâ benimle olduğunu bilmediğin, her gün kendine, 'Neden onu terk etmiyorum?' di-

ye sorduğun bir yıl geçirdiğini bilmiyorum mu sanıyorsun? Ama terk etmedin. Çünkü insanlar genellikle terk etmez. Herkes hoşnutsuzdur, ama insanlar genellikle terk *etmezler*. Özellikle de sen ve kardeşin gibi kendileri terk edilmiş olan insanlar. İkinizin vardığınız sonuca varırlar ve siz istikrara çok değer verirsiniz. Muhtemelen fazla değer verirsiniz. Dünyadaki en zor şey yaşamınızın düğümünü kesip terk etmektir. İnsanlar en patolojik davranışı düzeltmek için bile on bin ayarlama yapıyor. Duygusal olarak, onun tipinde bir adam karşılıklı olarak neden onun tipinde bir kadına bağlanır? Her zamanki neden: kusurları uygundur. Ira, Komünist Parti'yi o evlilikten daha kolay terk eder.'

"Her neyse, bebek. Johnny O'Day Ringold. Eve Ira'ya Sylphid Hollywood'da doğduğunda bunun onun için Pennington'un hissettiğinden daha farklı olduğunu söyledi. Pennington her gün bir filmde çalışmak üzere çıktığında, bunu herkes kabul etti; kendisi bir filmde çalışmak üzere evden çıktığında, bebek bir mürebbiyeye bırakıldı ve bu yüzden Eve kötü bir anneydi, ihmalkâr anneydi, bencil bir anneydi ve herkes mutsuzdu, kendisi dahil. Ira'ya bunları yeniden yaşayamayacağını söyledi. Kendisi için ve Sylphid için fazlasıyla zor olmuştu. Ira'ya *kendisinin* Hollywood kariyerini mahveden şeyin birçok bakımdan bu yük olduğunu söyledi.

"Ama Ira artık onun filmlerde olmadığını, radyoda olduğunu söyledi. Radyonun en iyisiydi. Her gün bir stüdyoya gitmiyordu – haftada iki gün gidiyordu. Hiç de aynı şey değildi. Ve Ira Ringold, Carlton Pennington değildi. Onu çocukla yüzüstü bırakmazdı. Mürebbiyeye ihtiyaçları olmazdı. Canı cehenneme. Zorunda kalırsa Johnny O'Day'lerini kendisi büyütürdü. Ira bir kez eline bir şeyi geçirdi mi, pek bırakmazdı. Ve Eve soru yağmuruna dayanabilecek birisi değildi. İnsanlar onun peşinden gitti ve o çöktü. Ve bu yüzden Ira onu bu konuda da ikna etmiş olduğuna inandı. Sonunda Eve, onun haklı olduğunu söyledi, hiç de aynı şey değildi ve peki dedi, bebekleri olacaktı ve Ira keyifliydi, başı göğe eriyordu – onu duymalıydın.

"Ama Newark'a gelmeden önceki o gece, ikiniz tanışmadan önceki gece, Eve ruhen çöktü ve bunu gerçekleştiremeyeceğini söyledi. Ona çok istediği bir şeyi verememekten dolayı kendisini ne kadar berbat hissettiğini ama bunları yeniden yaşayamayacağını anlattı. Bu saatlerce sürdü, hem ne yapabilirdi? Bunun onların aile hayatlarına –kendine, ya da ona, ya da küçük Johnny'ye– kime ne yararı vardı? Çok mutsuzdu ve o gece üçe dörde kadar ayaktaydılar ama ona göre

bu iş bitmişti. Israrlı bir adamdı, ama Eve'i yatağına bağlayıp, çocuk sahibi olmak için onu orada yedi ay tutamazdı. İstemiyorduysa, istemiyordu. Ve böylece, Camden'e, kürtaj için doktora onunla birlikte gideceğini söyledi. Eve yalnız olmayacaktı."

Murray'i dinlerken, Ira ile ilgili anılarıma, sahip olmayı sürdürdüğümü bile bilmediğim anılara, onun sözlerini ve yetişkin inançlarını nasıl yuttuğuma dair anılara, Weequahic Park'ta ikimizin yürüyüşünün ve onun İran'dayken –Ira tarafından "Ay-ran" diye telaffuz edilir– görmüş olduğu yoksullaştırılmış çocukları anlatmasının somut anılarına yakalanmaktan kendimi alamadım.

"İran'a gittiğim zaman," dedi Ira bana, "oradaki yerli halk düşünebileceğin her türlü hastalıktan mustaripti. Müslüman olduklarından, tuvalete gitmeden önce ve sonra ellerini yıkarlardı – ama bunu ırmakta yapıyorlardı, tabiri caizse, önümüzdeki ırmakta. Ellerini içine işedikleri aynı suda yıkıyorlardı. Yaşam koşulları berbattı, Nathan. Şehir, şeyhler tarafından yönetiliyordu. Bunlar romantik şeyhler değillerdi. Bu adamlar aşiretin diktatörü gibiydi. Anlıyon mu? Yerli halkın bize çalışması için ordu onlara para verdi ve biz yerli halka pirinç ve çay tayını verdik. Hepsi buydu. Pirinç ve çay. O yaşam koşulları – bir daha hiç öyle bir şey görmedim. Büyük Bunalım zamanında işte köle gibi çalışmıştım, Ritz'de büyütülmemiştim – ama bu başka bir şeydi. Tuvalete gitmek zorunda olduğumuzda, örneğin, asker kovalarına yapardık – demir kovalar, evet demir kovalardı bunlar. Ve birisi onları dışarı boşaltmak zorundaydı ve bu yüzden biz onları çöp yığınına boşalttık. Ve orada kim vardı dersin?"

Birden Ira devam edemedi, konuşamadı. Yürüyemedi. Böyle olduğu zamanlar beni her zaman dehşete düşürürdü. Ve bunu bildiği için, sabırla beklemem için, bana sakin olmamı işaret ederek, eliyle hafifçe havayı döverdi.

Hoşlanmadığı şeyleri dengeli bir şekilde tartışamazdı. İnsanın aşağılanmasını içeren ve belki de çocukkenki kendi paramparça gelişimi yüzünden, çocukların acısını ve aşağılanmasını içeren herhangi bir şey, bütün o erkeğe yakışan tavrını neredeyse kabul edilenin ötesinde değiştirebilirdi. Bana, "Ve orada kim vardı dersin?" dediği zaman, "Aaah... aaah... aaah." diye solumaya başlayış şeklinden, orada kim olduğunu biliyordum. Ölmek üzere olan biri gibi soluk soluğa. Duygusal

olarak yürüyüşe devam edecek kadar kendini topladığı zaman, bilmiyormuşum gibi sordum, "Kim, Ira? Orada kim vardı?"

"Çocuklar. Orada yaşıyorlardı. Ve yiyeceklerini çöp yığınından topluyorlardı –"

Bu kez konuşmaktan vazgeçtiğinde korkum beni alt etti: yeniden benim hayran olduğum o cesur, kızgın kahraman olmanın yolunu hiçbir zaman bulamayacağından, –sadece duygularına değil birdenbire onun gücünü alıyor görünen müthiş bir yalnızlığa– saplanıp yenik düşebileceğinden korkarak, bir şey yapmak zorunda olduğumu biliyordum, elimden gelen herhangi bir şey ve bu yüzden en azından onun adına düşüncesini tamamlamaya çalıştım. "Berbat bir şeydi bu," dedim.

Sırtımı sıvazladı ve yeniden yürümeye başladık.

"Benim için öyleydi," diye yanıtladı sonunda. "Ordu arkadaşlarım için bunun önemi yoktu. Hiç kimsenin bu konuda yorum yaptığını asla duymadım. Durumdan acı duyan –benim Amerikam'dan– hiç kimseyi görmedim. Gerçekten çok sinirlenmiştim. Ama yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Orduda demokrasi yoktur. Anlıyon mu? Gidip üst makama anlatamazsın. Ve Tanrı bilir bu ne kadar zamandır devam etmekteymiş. Dünya tarihi*dır* bu. İnsanların yaşayış biçimidir." Sonra birden püskürdü, "İnsanların yaşamaya *zorlandığı* biçimdir!"

Ira'nın bana gerçekten bilmediğim Yahudi olmayan mahalleleri gösterebilmesi için birlikte Newark civarında gezintiler yaptık –Birinci Bölge, büyüdüğü ve yoksul İtalyanların yaşadığı yer; Down Neck, yoksul İrlandalıların ve yoksul Polonyalıların yaşadığı yer– ve Ira, büyürken duymuş olabileceklerimin tersine, bunların Yahudi olmamakla kalmadığını, ama "bu ülkenin her yerindeki çalışan insanlar gibi, özenli ve sebatlı, yoksul, güçsüz, kahrolası her gün doğru dürüst ve itibarlı bir yaşam için mücadele eden çalışan insanlar" olduklarını açıklıyordu bana.

Zencilerin, eski Yahudi göçmen mahallesinin evlerini ve sokaklarını işgal ettikleri Newark'ın Üçüncü Bölge'sine gittik. Ira gördüğü herkesle konuştu, erkekler, kadınlar, oğlanlar ve kızlar, ne yaptıklarını, nasıl yaşadıklarını ve belki onları eşitlikten mahrum eden "tiksinç sistemi değiştirmek ve bütün kahrolası cahil zalimlik düzenini" değiştirmek konusunda ne düşündüklerini sordu. Babamın büyüdüğü Belmont Caddesi'ndeki apartmanın köşesi civarındaki, pespaye Spruce Sokağı'ndaki bir zenci berber dükkânının dışındaki mermer bir banka otur-

muş, kaldırıma toplanmış insanlara, "Ben hep diğer insanların konuşmalarına burnunu sokan biriyim," diyordu ve onlara eşitlikten söz etmeye başlardı; Newark'ın Essex İlçesi Hükümet Binasına çıkan geniş basamakların dibindeki dökme bronzdan, misafirperver pozunda ve zeki, ağırbaşlı, babacan ve iyi olduğunu gözler önüne seren sıska, sakallı yüzüyle, hükümet binasının önündeki mermer bankta oturmuş bekleyen, Gutzon Borglum'ın mahalli olarak ünlü heykeli Abraham Lincoln'üne hiçbir zaman daha çok benzememişti benim için. Spruce Sokağı berber dükkânının önünde –birisi düşüncesini sorduğunda, Ira'nın hararetle şu şekilde konuşmasıyla, "bir zencinin, hesabı ödeyerek istediği herhangi bir lanet yerde yemek yeme hakkı vardır!"– daha önce hiçbir zaman zencilerle böylesine içli dışlı olan beyaz bir kişiyi, bırakın görmeyi, hayal bile etmemiş olduğumu fark ettim.

"Zencilerin somurtkanlıkları ve aptallıkları konusunda çoğu insanın yanıldığı şey – ne olduğunu biliyor musun, Nathan? Koruyucu bir kabuktur. Ama ırkçı önyargıdan kurtulmuş biriyle tanıştıkları zaman – neler oluyor görüyorsun, o kabuğa *gereksinimleri* yoktur. Elbette onlar da ruhsal bozukluktan paylarını alıyorlar, ama kim almaz söylesene."

Ira bir gün berber dükkânının önünde, insanlığın hayvanlığına olan hıncını ateşli tartışmayla çıkarmaktan başka zevki olmayan çok yaşlı, karamsar bir siyah adam keşfettiği zaman –"Bildiğimiz her şey, zalimlerin zorbalığından değil, insanoğlunun açgözlülüğü, cehaleti, vahşiliği ve nefretinin zorbalığından gelişmiştir. Şerrin zalimi *Sokaktaki Adamdır!*"– birçok kereler daha gittik ve her zaman temizce siyah takım elbiseyle, kravat takan ve bütün diğer adamların saygılı bir şekilde "Bay Prescott" diye hitap ettikleri sızlanıp duran bu etkileyici adamla tartışan Ira'yı dinlemek için insanlar etrafa toplanırdı: Lincoln-Douglas tartışmalarının aldığı garip yeni biçimde, her defasında bir zenciyi, teke tek, fikrinden caydırmaya çalışan Ira.

"Hâlâ emin misiniz," diye sordu Ira ona, kibar bir şekilde, "işçi sınıfının, emperyalistin masasından kırıntılara razı olacağına?" "Eminim, bayım! *Hangi* renkten olursa olsun insan kitlesi akılsız, uyuşuk, kötü ve aptaldır ve her zaman öyle olacaktır. Daha az yoksullaşırlarsa hele, daha da akılsız, uyuşuk, kötü ve aptal olacaklardır!" "Şey, ben de bunu düşünüyorum, Bay Prescott ve sizin hatalı olduğunuza eminim. İşçi sınıfını tok ve uysal tutmak için yeterli kırıntı olmaması gerçeği bu teoriyi çürütür. Buradaki siz bütün beyefendiler, endüstriyel çöküşün yakın olmasını hafife alıyorsunuz. Çalışan insanlarımızın çoğunun, iş-

lerini kaybetmeyeceklerinden emin olsalar, Truman ve Marshall Plam'm destekleyecekleri doğrudur. Ancak çelişki şudur: Üretim hacminin, hem Amerikan silahlı kuvvetleri hem de şu kukla hükümetler için savaş malzemesine kanalize edilmesi *Amerikalı işçileri yoksullaştırıyor*."

Bay Prescott'un görünürde zor kazanılmış insan sevmezliği karşısında bile, Ira tartışmaya biraz mantık ve umut koymaya çalıştı, Bay Prescott'a değilse bile kaldırımdaki dinleyiciye, birlikte yapılan politik eylem ile insanlığın yaşamını etkileyebilecek dönüşümlerin olabileceğinin bilincini aşılamaya çalıştı. Benim için bu, Wordsworth'ün Fransız Devrimi günlerini tasvir ettiği gibi, "tam Cennet"ti: Büyük mutluluktu o şafakta hayatta olmak, / Ama genç olmak tam bir Cennetti!" Beyaz olan ikimiz on, on iki siyah adamla çevrelenmiştik, bizim için endişelenecek bir şey yoktu ve onlar için korkacak bir şey yoktu: Onların zorbaları bizler değildik ya da düşmanımız onlar değildi – hepimizi dehşete düşüren zalim düşman, toplumun düzenlenme ve yönetilme biçimiydi.

Bana Weequahic Diner'da peynirli kek ısmarlaması Spruce Sokağı'na ilk ziyaretimizden sonraydı ve yerken, Chicago'da birlikte çalışmış olduğu zencileri anlattı.

"Bu fabrika Chicago'nun kara kuşağının göbeğindeydi," dedi. "Çalışanların yaklaşık yüzde doksan beşi siyahtı ve sana sözünü ettiğim ruhun olduğu yerdir. Burası bir zencinin herkesle tam olarak eşit durumda olduğu, bulunduğum tek yerdir. Bu yüzden beyazlar kendilerini suçlu hissetmezler ve zenciler her zaman kızgın değillerdir. Anlıyon mu? Terfiler yalnızca kıdeme dayanırdı – bu konuda hile yoktur."

"Zencilerle çalışırken nasıllar?"

"Belirleyebildiğim kadarıyla, biz beyazlardan şüphe edilmiyordu. Her şeyden önce, siyah insanlar Birleşik Elektrik Sendikası'nın bu fabrikaya gönderdiği herhangi bir beyazın, ya bir komünist ya da son derece sadık bir yoldaş olduğunu biliyorlardı. Bu yüzden çekingen değillerdi. Bizlerin, günümüzdeki bir yetişkinin ve bir toplumun olabileceği kadar ırkçı önyargıdan uzak olduğumuzu biliyorlardı. Bir gazetenin okunduğunu gördüğünde, bu ikiye bir şansla *Daily Worker*'dır. İkinci sırada ise *Chicago Defender* ve at yarışı gazetesi *Racing Form* hemen hemen at başı beraberdiler. Hearst ve McCormick ortalıkta yoktu."

"Ama zenciler gerçekte nasıllar? Sence."

"Pekâlâ, ahbap, bazı çirkin tipler var, sorduğun şey buysa. Bunun

bir gerçeklik temeli vardır. Ama bu küçük bir azınlıktır ve banliyo treniyle gettolara bir gezi, açık fikirli birine insanları bu şekle neyin soktuğunu göstermeye yeterlidir. Zenci insanlar arasında en çok fark ettiğim karakteristik onların sıcak dostluklarıdır. Ve bizim plak fabrikasında, müzik aşkı. Bizim fabrikada, mekânın her yerinde hoparlörler, amplifikatörler vardı ve özel bir şarkının çalınmasını isteyen herhangi birinin –tüm bunlar çalışma saatlerindedir– sadece istemesi yeterliydi. Adamlar şarkı söyleyip, caz yaparlardı – bir adamın bir kızı tutup dans etmesi sıradışı değil. Çalışanların üçte biri zenci kızlardı. Güzel kızlar. Sigara içerdik, kitap okurduk, kahve yapardık, avazımız çıktığı kadar tartışırdık ve iş aksamadan ya da mola vermeden güzel güzel devam ederdi."

"Zenci arkadaşların var mıydı?"

"Elbette. Elbette vardı. Paul Robeson'a benzediği için hemencecik kanımın kaynadığı Earl bilmemne adında irikıyım bir adam vardı. Onun da benim gibi aynı tür serseri bir sıradan işçi olduğunu keşfetmem çok sürmedi. Earl tramvayla ve banliyö treniyle benim kadar uzaklara giderdi ve herkesin yaptığı gibi, çene çalacak birisi olması için aynı tramvay ve banliyöye binmeye özen gösteriyorduk. Ta fabrika giriş kapısına kadar, Earl ve ben işte yaptığımız gibi konuşup gülerdik. Ama tanımadığı beyazların olduğu yere, içeri girince, Earl hemen ağzını kapar ve ben banliyöden inince, sadece, 'Hoşçakal' der. İşte böyle. Anlıyon mu?"

Ira'nın savaştan geri getirmiş olduğu küçük kahverengi not defterlerinin sayfalarında, askerlikte tanıştığı politik olarak benzer düşünen neredeyse her askerin adı ve adresi, onun gözlemleri ve düşünceleri arasına serpiştirilmişti. Ülkenin her yanına mektuplar göndererek ve New York ile Jersey'de oturan adamları ziyaret ederek, bu insanların izini sürmeye başlamıştı. Bir gün, İran'dayken Johnny O'Day kadar –Ira ona "çok iyi gelişmiş bir Marksist" derdi– aşırı solcu olan, ancak eve dönünce evlenerek Newark'ta yatak fabrikası sahibi bir aileye dahil olmuş olduğunu ve şimdiyse, üç çocuk babası, bir zamanlar karşı çıktığı her şeyin yandaşı olduğunu keşfettiğimiz, eski çavuş Erwin Goldstine'ı ziyaret etmek için, Newark'ın tam batısındaki, Maplewood banliyösüne bir yolculuk yaptık. Taft-Hartley hakkında, ırk ilişkileri konusunda, fiyat kontrolleri konusunda, Ira ile tartışmadı bile. Yalnızca güldü.

Goldstine'ın eşi ve çocukları öğleden sonrası için başka bir yerdey-

diler ve oldukça zayıf, ufak tefek ve sokak dolandırıcısının kendini beğenmişlik ve çok bilmişlik havasında bir adam olan Goldstine, Ira'nın söylediği her şeye gülüp küçümserken, muftağında oturmuş birlikte gazoz içiyorduk. Dönekliğinin açıklaması mı? "Otu boktan ayırt edemedim. Neden bahsettiğimi bilmiyordum." Goldstine bana şöyle dedi, "Onu dinleme, ufaklık. Amerika'da yaşıyorsun. Bu, dünyadaki en güzel ülkedir ve dünyadaki en iyi sisteme sahiptir. Elbette, insanlar boka batar. Sovyetler Birliği'nde insanlar boka batmıyor mu sanıyorsun? Kapitalizmin, altta kalanın canının çıktığı bir sistem olduğunu söylüyor sana. Altta kalanın canının çıkmadığı bir sistem değilse, nedir hayat? Bu hayatla uyumlu olan bir sistemdir. Ve öyle olduğu için, işler. Bak, komünistlerin kapitalizm hakkında söylediği her şey doğrudur ve kapitalistlerin komünizm hakkında söylediği her şey doğrudur. Fark şurada, bizim sistemimiz işliyor çünkü insanların bencilliği gerçeğine dayanır ve onlarınki çalışmaz, çünkü insanların *kardeşliği* hakkında bir peri masalına dayanır. Öylesine delice bir peri masalıdır ki, inandırmak için insanları alıp Sibirya'ya tıkmak zorundaydılar. Onları kardeşliğe inandırmak için, insanların her düşüncesini kontrol etmek ya da onları vurmak zorundaydılar. Ve bu arada, Amerika'da, Avrupa'da, komünistler, orada gerçekte ne olduğunu öğrendiklerinde bile bu peri masalını sürdürürler. Elbette, kısa bir süre bilmezsin. Ama bilmediğin nedir? İnsanları biliyorsun. Öyleyse her şeyi biliyorsundur. Bu peri masalının mümkün olamayacağını biliyorsundur. Çok genç biriysen, bunda mesele yok. Yirmi, yirmi bir, yirmi iki, tamam. Ama ondan sonra? Vasat bir zekâya sahip birinin bu hikâyeyi, bu komünizm peri masalını yutmasının hiçbir mantığı yok. 'Harika olacak bir şey yapacağız...' Ancak kardeşimizin ne olduğunu biliriz, değil mi? O bir boktur. Ve arkadaşımızın ne olduğunu biliriz, değil mi? O bir yarı boktur. Ve *bizler* yarı boklarız. Öyleyse nasıl harika olabilir? Olumsuzluk değil, şüphecilik bile değil, yalnızca sıradan insan gözlemleri bize *bunun mümkün olmadığını* söylüyor.

"Benim kapitalist fabrikama gelip bir kapitalistin bir yatağı nasıl yaptığını izlemek ister misiniz? Gelin, gerçek çalışan adamlarla konuşacaksınız. Bu adam bir radyo yıldızı. Bir işçiyle konuşmuyorsun, bir radyo yıldızıyla konuşuyorsun. Hadi, Ira, sen Jack Benny gibi bir yıldızsın – sen emek hakkında ne halt bilirsin? Çocuk fabrikama geliyor, bizim bir yatağı nasıl ürettiğimizi görecek, gösterdiğimiz özeni görecek, yatağımın içine etmediklerini görmek için bütün çalışmanın her

adımında nasıl başlarında durmak zorunda olduğumu görecek. Üretim araçlarının sahibi olmanın ne demek olduğunu görecek. Günde yirmi dört saat kıçını yırtmaktır. İşçiler saat beşte eve gidiyor – ben gitmiyorum. Ben her gün gece yarısına kadar oradayım. Eve geliyorum ve uyumuyorum, çünkü kafamdaki hesapları yapıyorum ve sonra işyerini açmak için sabah altıda yeniden oradayım. Seni komünist düşüncelerle doldurmasına izin verme, ufaklık. Onların hepsi yalan. Para kazan. Para yalan değildir. Para, skoru korumanın demokratik yoludur. Kendi paranı kazan – sonra, hâlâ zorundaysan, *o zaman* insanların kardeşliği konusunda kendi fikirlerini açıklarsın."

Ira sandalyesinde geriye yaslandı, devasa elleri ensesinde kavuşacak şekilde kollarını kaldırdı ve hor gördüğünü gizlemeyecek bir şekilde şöyle dedi –ama ev sahibimize değilse bile, onu alabildiğine sinir edecek şekilde, bana doğru anlamlı olarak– "Hayatın en güzel duygularından biri nedir biliyor musun? Belki de *en iyisi*? Korkmamaktır. Evinde bulunduğumuz paragöz enayi – hikâyesinin ne olduğunu biliyor musun? O korkuyor. Bu onun küçük gerçeği. İkinci Dünya Savaşı'nda Erwin Goldstine korkmuyordu. Ama şimdi savaş bitti ve Erwin Goldstine eşinden korkuyor, kayın pederinden korkuyor, hesap tahsildarından korkuyor – o her şeyden korkuyor. Kocaman gözlerinle kapitalist dükkân vitrinine bakıyorsun, istiyorsun da istiyorsun, kapıyorsun da kapıyorsun, alıyorsun da alıyorsun, elde ediyorsun, sahipleniyorsun ve biriktiriyorsun, inançlarımn sonu ve korkularının başlangıcı işte budur. Benim vazgeçemeyeceğim hiçbir şeyim yoktur. Anlıyon mu? Bağlandığım ve bir paragözün bağlandığı gibi bağlı olduğum hiçbir şey çıkmamıştır benim yoluma. Babamın Fabrika Sokağı'ndaki berbat evinden bu Iron Rinn tipine nasıl oldu da vardım, ardında bir buçuk yıllık bir lise eğitimiyle Ira Ringold, nasıl tanıştığım insanlarla tanışmaya ve tanıdığım insanları tanımaya ve ayrıcalıklı sınıfın kart sahibi biri olarak şimdi sahip olduğum konfora sahip olmayı nasıl da başardım – hepsi öylesine inanılmaz ki bir gecede her şeyi yitirmek bana çok garip gelmezdi. Anlıyon mu? Beni anlıyon mu? Orta Batı'ya geri dönebilirim. Fabrikalarda çalışabilirim. Ve zorunda kalırsam yapacağım. Bu adam gibi bir tavşan olmaktan başka herhangi bir şeyi. Politik olarak olduğun şey bu şimdi," dedi en sonunda Goldstine'a bakarak – "adam değil, bir tavşan, önemsiz bir tavşan."

"İran'da bir sürü saçmalık ve hâlâ bir sürü saçmalık, Demir Adam." Sonra, yeniden bana –ben ses yansıtıcısı, yardakçı, bombadaki emni-

yet pimiydim– şöyle dedi Goldstine, "Onun söylediği hiçbir şeyi kimse dinleyemezdi. Kimse onu ciddiye alamazdı. Adam bir şaka. O düşünemez. Asla yapamadı. Bir şey bilmez, bir şey görmez, bir şey öğrenmez. Komünistler Ira gibi bir mankafayı alır ve onu kullanırlar. İnsanlığın en aptalı, daha aptal olmaz." Sonra, Ira'ya dönerek, şöyle dedi: "Evimden defol, seni sersem komünist pislik."

Daha, Goldstine'ın mutfak dolabı çekmecesinden, gümüş çatal bıçakların saklandığı tam arkasındaki çekmeceden çıkarmış olduğu tabancayı görmeden önce kalbim yerinden çıkacak gibi küt küt atmaya başlamıştı. Newark polisinin belinde güvenli bir şekilde takılı duran tabanca dışında, daha önce hiç bu kadar yakından bir tabanca görmemiştim. Tabanca, Goldstine'ın ufak tefek olması yüzünden böyle büyük görünmemişti. Büyüktü, imkânsız bir şekilde büyük, siyah, iyi yapılmış, biçimli, otomatik – olasılığın belagatini taşıyordu.

Goldstine ayakta durmuş tabancayı Ira'nın alnına doğrultmuş olmasına rağmen, ayaktayken bile oturmakta olan Ira'dan daha uzun değildi.

"Senden korkuyorum, Ira," dedi Goldstine ona. "Senden her zaman korktum. Sen vahşi bir adamsın, Ira. Butts'a yaptığını bana yapmanı beklemeyeceğim. Butts'ı hatırlıyor musun? Küçük Butts'ı hatırlıyor musun? Kalk ve defol, Demir Adam. Yalaka ufaklığı da yanında götür. Yalaka, Demir Adam Butts'ı hiç anlatmadı mı sana?" Goldstine şöyle dedi: "Butts'ı öldürmeye çalıştı. Butts'ı boğmaya kalktı. Butts'ı yemekhane salonundan sürükleyerek çıkardı – ufaklığa anlatmadın mı, Ira, İran'daki seni, İran'daki öfke ve hiddetten bağırıp çağırmaları? Elli beş kilo çeken bir adam yemek bıçağıyla buradaki Demir Adam'ın üstüne yürür, çok tehlikeli bir silah, anlıyorsun ve Demir Adam onu havaya kaldırıp onu yemekhane salonundan dışarı taşır ve onu iskeleye kadar sürükler ve tepe taklak aşağı suya sallar, onu ayaklarından tutar ve şöyle der, 'Yüzsene, hödük.' Butts ağlıyordur, 'Hayır, hayır, yapamam' ve Demir Adam şöyle der, 'Yapamaz mısın?' ve onu suya atar. İskelenin yan tarafından baş aşağı Şattü'l-Arap Nehri'ne. Nehir on metre derinliğindedir. Butts doğruca dibe iner. Sonra Ira döner ve *hepimize* bağırıyordur. 'Ellemeyin bağnaz piçi! Defolun buradan! Kimse o suya yaklaşmayacak!' 'O boğuluyor, Demir Adam.' 'Bırak boğulsun,' der Ira, 'geri çekilin! Ben ne yaptığımı biliyorum! Bırakın dibi boylasın! Birisi Butts'a ulaşmaya çalışmak için suya atlar ve Ira onun peşinden suya atlayıp, tepesine iner ve adamın başını yumruklamaya,

gözlerini oymaya ve *onu* suyun altında tutmaya başlar. Ufaklığa Butts'ı anlatmadın mı? Nasıl olur? Ona Garwych'i de mi anlatmadın? Solak'ı? Becker'i? Kalk. Kalk ve defol, seni manyak kafa ütüleyici katil çatlak."

Ama Ira kımıldamadı. Gözleri dışında. Gözleri yüzünden uçup gitmek isteyen kuşlar gibiydi. Daha önce hiç görmediğim bir şekilde seğirip kırpılıyorlardı, bu sırada gözkapaklarının çırpması kadar dehşete düşürücü bir gerginlikle, boylu boyunca kaskatı olmuş gibi görünüyordu.

"Hayır, Erwin,' dedi, "yüzümde bir tabancayla değil. Beni dışarı çıkarmanın yolları tetiği çekmek ya da polisleri aramak."

Hangisinin daha ürkütücü olduğunu bilemiyordum. Neden Ira Goldstine'ın istediğini yapmıyordu – neden *ikimiz* kalkıp gitmiyorduk? Hangisi daha çılgındı, dolu silahı olan yatak üreticisi mi yoksa onu ateş etmeye yüreklendiren dev mi? Burada neler oluyordu? New Jersey, Maplewood'da güneşli bir mutfakta, şişeden Royal Crown içiyorduk. Üçümüz de Yahudiydik. Ira eski bir askerlik ahbabına merhaba demek için uğramıştı. Bu adamların nesi vardı?

Ben titremeye başlayınca Ira'nın aklından geçen mantıksız bir düşünceyle kaskatı olmuş biçimsiz hali sona erdi. Masanın karşısından dişlerimin hepsinin kendi kendine çarptığını, ellerimin istemsiz bir şekilde kendi kendine titrediğini gördü ve kendini toplayıp yavaşça sandalyesinden kalktı. Banka soyguncularının filmlerde "Eller yukarı!" diye bağırdıklarında olduğu gibi kollarını başının üstüne kaldırdı.

"Hepsi geçti, Nathan. Kavga karanlık yüzünden ertelendi." Ancak bunu söylemeyi başardığı uysal haline rağmen, alaycı bir şekilde kaldırdığı kollarında saklı olan boyun eğişe rağmen, mutfak kapısından çıkıp Murray'in yoldaki arabasına doğru yol alırken, Goldstine, tabancası Ira'nın kafasından birkaç santim uzakta, peşimizden geldi.

Bir tür uyur halde Ira, ilk evlerini, ilk bahçelerini ve ilk özel kulüp üyeliklerini yakın zamanlarda elde etmiş olan eski Newark Yahudilerinin yaşadığı bütün hoş evlerin yanından geçerek, Maplewood sokaklarında sürdü arabayı. Çekmecelerinde yemek takımlarıyla birlikte bir tabanca bulmayı umacağınız türden insanlar ya da mahalle değil.

Irvington yolunu geçip Newark'a yöneldiğimizde Ira kendine gelerek bana şöyle sordu, "Sen iyi misin?"

Berbattım, fakat şimdi korkmuş olmaktan çok küçük düşürülmüş ve utanmış durumdaydım. Sesim rahat çıkacak şekilde boğazımı te-

mizleyerek, şöyle dedim, "Pantolonuma işedim."

"Öyle mi?"

"Seni öldüreceğini düşündüm."

"Sen cesurdun. Çok cesurdun. Mükemmeldin."

"Caddeye inen yolda yürürken pantolonuma işedim," dedim kızgın bir şekilde. "Kahretsin! Lanet olsun!"

"Bu *benim* hatam. Hepsi. Seni o serseme maruz bıraktım. Silah çekmek ha! *Silah*!"

"O bunu neden *yaptı*?"

"Butts boğulmadı," dedi Ira birdenbire. "*Hiç kimse* boğulmadı. Hiç kimse boğulmayacaktı."

"Onu attın mı?"

"Elbette. Elbette attım. O, bana pis Yahudi diyen hödüktü. Sana o hikâyeyi anlattım."

"Hatırlıyorum." Ancak bana anlattığı o hikâyenin sadece bir bölümüydü. "Pusuya yatıp yolunu kestikleri gece. Seni fena halde dövdüler."

"Evet. Beni dövdüler, doğru. O eşşoğlu eşeği balık gibi sudan çıkardıktan sonra."

Kimsenin olmadığı ve ıslak giysilerimi çamaşır sepetine atabildiğim, duş alıp sakinleşebildiğim evime bıraktı beni. Duştayken yine titremeler geldi, Ira'nın alnına silahını dayayan Goldstine ile mutfak masasında oturduğumu ya da yuvalarından fırlayacak gibi görünen Ira'nın gözlerini hatırladığım için değil de, çatallar ve bıçaklarla birlikte duran dolu bir silah mı, diye düşündüğüm için. New Jersey, Maplewood'da? Niçin? Garwych yüzünden, nedeni bu! Solak yüzünden! Becker yüzünden!

Arabadayken Ira'ya sormaya cesaret edemediğim bütün soruları, duşta yalnızken yüksek sesle sormaya başladım. "Onlara ne yaptın, Ira?"

Babam, annemin aksine, Ira'yı benim için bir sosyal ilerleme vasıtası olarak görmüyordu; beni aramasına her zaman şaşırıyor ve canı sıkılıyordu: Bu yetişkin adamın bu çocuktan çıkarı nedir? Düpedüz netameli değilse bile, karmaşık bir şeylerin olduğunu düşünüyordu. "Onunla nereye gidiyorsun?" diye sorardı babam.

Onun şüpheciliği, beni çalışma masamda *Daily Worker*'ın bir nüs-

hasını okurken bulduğu bir gece patladı. "Evimde Hearst gazetelerini istemiyorum," dedi babam, "ve evimde *o* gazeteyi istemiyorum. Biri ötekinin kopyasıdır. Eğer bu adam sana *Daily Worker* veriyorsa –" "Hangi 'adam'?" "Senin aktör arkadaşın. *Rinn*, kendisini adlandırdığı şekliyle." "*Daily Worker*'ı o vermiyor bana. Şehir merkezinden satın aldım. Kendim satın aldım. Buna karşı bir yasa mı var?" "Sana satın almanı kim söyledi? Gidip satın almanı o mu söyledi sana?" "O bana herhangi bir şey yapmamı söylemiyor." "Umarım bu doğrudur." "Yalan söylemiyorum! Öyle!"

Öyleydi. Howard Fast'ın *Worker*'da sütunu olduğunu Ira'nın söylediğini hatırlamıştım, ancak gazeteyi satın almak kendi fikrimdi, görünüşte Howard Fast okumak için ama aynı zamanda basit, inatçı merak yüzünden Proctor sinema salonunun karşısında, Market Caddesi'ndeki bir gazete bayiinden. "Ona yasak mı koyacaksın?" diye sordum babama. "Hayır – şansın yok. Seni Birinci Madde* gazisi yapmayacağım. Onu okuyup, inceleyip düşündükten sonra sayfa dolusu yalan olduğunu fark edecek ve ona kendin yasak koyacak akla sahip olmanı umuyorum sadece."

Okul senesinin sonuna doğru, Ira, o yaz kendisiyle kulübede bir hafta geçirmem için davet ettiği zaman, babam, Ira önce kendisiyle konuşmadıkça gidemeyeceğimi söyledi.

"Niçin?" diye bilmek istedim.

"Ona bazı sorular sormak istiyorum."

"Nesin sen, Amerika'ya Karşı Etkinlikler Kurulu mu? Niçin bundan olay çıkarıyorsun?"

"Çünkü benim gözümde *sen* büyük bir şeysin. Onun New York'taki telefon numarası nedir?"

"Ona sorular *soramazsın*. Ne hakkında?"

"Senin bir Amerikalı olarak *Daily Worker* satın almaya ve okumaya hakkın var mı? Benim bir Amerikalı olarak herhangi bir kimseye isteğim herhangi bir şeyi sormaya hakkım var. Bana yanıt vermek istemiyorsa, bu *onun* hakkı."

"Ve yanıt vermek istemezse, onun ne yapması bekleniyor, Beşinci Madde'yi** kabul etmesi mi?"

"Hayır. Bana, gidip göle atlamamı söyleyebilir. Bunu sana şimdi

* ABD Anayasası'nın Birinci Maddesi vatandaşlarının özgürlüklerini (din-düşünce-basın-konuşma) tanımlayan maddedir.(ç.n.)

** ABD Anayasası'nın Beşinci Maddesi kişiye yargılanma hakkı ve kendi aleyhinde konuşmama hakkı verir. (ç.n.)

açıkladım: Bizler bunu ABD'de böyle yaparız. Bunun Sovyetler Birliği'nde gizli polisle böyle işleyeceğini söylemiyorum, ama burada genellikle bir yurttaşın politik düşüncelerin konusunda sana ilişmemesi için bu yeterlidir."

"Seni rahat bırakıyorlar mı?" diye sordum, acı bir şekilde. "Temsilciler Meclisi üyesi Dies seni rahat bırakıyor mu? Temsilciler Meclisi üyesi Rankin seni rahat bırakıyor mu? Belki bunu *onlara* açıklasan daha iyi olur."

Ira'ya, telefonda, konuşmak için bürosuna gelmesini söylerken orada oturup, onu dinlemek zorundaydım – zorunda olduğumu o söyledi. Iron Rinn ve Eve Frame, Zuckerman evine dış dünyadan girecek en büyük şeylerdi, ancak babamın ses tonundan bunun onu hiç etkilemediği açıktı.

"*Evet* dedi mi?" diye sordum, babam telefonu kapattığında.

"Nathan da olursa, orada olacağını söyledi. Orada olacaksın."

"Ah, hayır olmayacağım."

"Evet," dedi babam, "olacaksın. Gidip gitmemeni düşünmeye bile başlamamı istiyorsan olacaksın. Neden korkuyorsun, düşüncelerin açıkça tartışılmasından mı? Bu işleyen bir demokrasi olacak, gelecek çarşamba, okuldan sonra, üç buçukta ofisimde. Geç kalma, evlat."

Neden korkuyordum? Babamın öfkesinden. Ira'nın mizacından. Eğer babamın ona saldırış biçimi yüzünden Ira, Butts'ı havaya kaldırdığı gibi ya babamı da tutup Weequahic Park'ındaki göle taşıyıp içine atarsa? Ya bir kavga patlak verirse, ya Ira ona ölümcül bir yumruk atarsa...

Babamın ayak bakım muayenehanesi, bizim apaçık sıkıcı mahallemizin köhne sınırına yakın, estetik ameliyat isteyen gösterişsiz bir mesken olan, Hawthorne Caddesi'nin altında üç ailenin yaşadığı bir evin zemin katındaydı. Erkenden oradaydım, karnım ağrıyarak. Ciddi ve (henüz) hiç hiddetlenmemiş görünen Ira, tam üç buçukta geldi. Babam oturmasını istedi.

"Bay Ringold, oğlum Nathan alelade bir çocuk değildir. Mükemmel bir öğrenci ve inanıyorum ki, yaşına göre çok bilgili ve ergin olan ağırbaşlı bir çocuktur. Onunla çok gurur duyuyoruz. Ona elimden gelen bütün serbestliği vermek istiyorum. Hayatta, bazı babaların yaptığı gibi, onun yolunu kapamak istemiyorum. Ama, samimiyetle onun için sınırın gökyüzü olduğunu düşünmeye başladığımdan, ona bir şey olmasını istemiyorum. Eğer bu çocuğa bir şey olursa..."

Babamın sesi boğuklaştı ve birdenbire konuşmayı kesti. Ira ona gülecek diye, Goldstine ile dalga geçtiği gibi dalga geçecek diye ödüm koptu. Babamın nutku sadece ben ve benim verdiğim söz yüzünden tutulmamıştı, ayrıca gerçek bir üniversiteye gitmeleri ve gerçek doktorlar olmaları hedeflenmiş olan geniş ve yoksul ailesinin ilk üyeleri, iki küçük erkek kardeşi, gençliklerinin baharında hastalıktan ölmüş oldukları için tutulmuştu. Fotoğrafçıda çekilmiş portreleri yan yana ikiz çerçevelerde yemek odamızın büfesinde duruyordu. Ira'ya Sam ve Sidney'den bahsetmeliydim, diye düşündüm.

"Size, sormak istemediğim bir şeyi sormak zorundayım, Bay Ringold. Başka bir kişinin –dini, politik ya da başka türlü– inançlarının beni ilgilendirdiğini düşünmüyorum. Sizin özel hayatınıza saygım var. Burada söyleyeceğiniz herhangi bir şeyin bu odanın dışına çıkmayacağına sizi temin edebilirim. Ama komünist olup olmadığınızı bilmek istiyorum ve oğlumun sizin komünist olup olmadığınızı bilmesini istiyorum. Geçmişte komünist olup olmadığınızı sormuyorum. Geçmiş umurumda değil. Beni şu an ilgilendiriyor. Size söylemeliyim ki Roosevelt'ten çok önce bu ülkede işlerin gidişatından, bu ülkedeki antisemitizmden, zenci karşıtı önyargıdan, Cumhuriyetçilerin bu ülkedeki zavallıları hor görmesinden, büyük şirketlerin açgözlülüğünün bu ülkenin insanlarını ölümüne sömürmesinden öylesine tiksiniyordum ki, bir gün, tam burada Newark'ta –ve bu, yaşam boyu Demokrat olan babasının Franco'nun sağında olduğunu düşünen oğlum için bir şok olacak – ancak bir gün... Şey, Nathan," dedi, şimdi bana bakarak, "onların karargâhı vardı – Robert Treat Oteli'nin nerede olduğunu biliyor musun? Sokağın tam aşağısında. Üst katta. Park Lane otuz sekiz. Yukarıda büroları vardı. Bir tanesi Komünist Parti'nin bürosuydu. Bunu annene hiç anlatmadım bile. Beni öldürürdü. O zamanlar benim kız arkadaşımdı – 1930 yılı olsa gerek. Şey, bir keresinde, bir gün, kızgındım. Bir şey olmuştu, artık ne olduğunu bile hatırlamıyorum, ancak gazetelerde bir şey okumuştum, oraya gittiğimi hatırlıyorum ve orada kimse yoktu. Kapı kilitliydi. Öğle yemeğine gitmişlerdi. Kapı kolunu tıkırdattım. Komünist Parti'ye en fazla yaklaşmam bu kadardır. Kapıyı tıkırdatıp, şöyle dedim, 'Bırakın gireyim.' Bunu bilmiyordun, değil mi evlat?"

"Hayır," dedim.

"Eee, şimdi biliyorsun. Şans eseri, o kapı kapalıydı. Ve sonraki seçimde Franklin Roosevelt başkan oldu ve beni Komünist Parti bürosu-

na yollayan kapitalizm biçimi, bu ülkenin hiçbir zaman benzerini görmediği bir revizyondan geçmeye başladı. Büyük bir adam bu ülkenin kapitalizmini kapitalistlerden kurtardı ve benim gibi yurtsever insanları komünizmden korudu. Hepimizi komünizmin sonucu olan diktatör rejimden kurtardı. Beni sarsan bir şeyi anlatmama izin verin – Masaryk'in ölümü. Bu sizin canınızı sıktı mı, Bay Ringold, benim canımı sıktığı kadar? Adını ve halkı için yaptıklarını ilk duyduğumdan beri, Çekoslovakya'daki Masaryk'e her zaman hayran oldum. Onu her zaman Çek Roosevelt olarak düşündüm. Onun öldürülmesini nasıl izah edeceğimi bilmiyorum. Siz biliyor musunuz, Bay Ringold? Bu yüzden üzülmüştüm. Komünistlerin onun gibi bir adamı öldürebileceklerine inanamadım. Ancak öldürdüler... Bayım, politik bir tartışma başlatmak istemiyorum. Size bir tek soru soracağım ve oğlum ile benim nerede durduğumuzu bilmemiz için yanıtlamanızı istiyorum. Komünist Parti'nin bir üyesi miniz?"

"Hayır, Doktor, değilim."

"Şimdi oğlumun size sormasını istiyorum. Nathan, Bay Ringold'a Komünist Parti'nin şimdi bir üyesi olup olmadığını sormanı istiyorum."

Birisine öyle bir soru sormak benim her türlü politik prensibime aykırıydı. Ama sormamı babam istediği ve babamın Ira'ya bunu sormuş olmasının hiçbir kötü etkisi olmadığı için ve babamın ölmüş küçük kardeşleri Sam ve Sidney yüzünden, bunu yaptım.

"Öyle misin, Ira?" diye sordum ona.

"Yoo. Hayır, bayım."

"Komünist Parti'nin toplantılarına gitmiyor musun?" diye sordu babam.

"Gitmiyorum."

"Nathan'ın seni ziyaret etmek istediği yerde planın–yerin adı neydi?"

"Zinc Town. Zinc Town, New Jersey."

"Oralarda onu öyle toplantılara götürmeyi planlamıyorsun, değil mi?"

"Hayır, Doktor, planlamıyorum. Onu yüzmeye, yürüyüşe ve balık tutmaya götürmeyi planlıyorum."

"Bunu duyduğuma sevindim," dedi babam. "Size inanıyorum, bayım."

"Şimdi ben *size* bir soru sorabilir miyim, Dr. Zuckerman?" diye

sordu Ira babama Abraham Lincoln rolü oynarken takındığı o şakacı haliyle yan yan gülerek. "Her şeyden önce niye beni bir Kızıl yerine koyuyorsunuz?"

"İlerici Parti, Bay Ringold."

"Henry Wallace'ı Kızıl yerine koyuyor musunuz? Bay Roosevelt'in eski başkan yardımcısını? Bay Roosevelt'in Amerika Bireşik Devletleri'nin başkan yardımcısı olarak bir Kızılı seçeceğini mi düşünüyorsunuz?"

"Bu o kadar basit değil," diye yanıtladı babam. "Keşke öyle olsaydı. Ancak dünyada olanlar o kadar basit değil."

"Dr. Zuckerman," dedi Ira, taktik değiştirerek, "Nathan ile ne işim olduğunu mu merak ediyorsunuz? Onu kıskanıyorum – hepsi bu. Onun sizin gibi bir babası olmasını kıskanıyorum. Onun kardeşim gibi bir öğretmeni olmasını kıskanıyorum. Sağlam gözleri olmasını ve bardak dibi kadar kalın bir gözlük olmadan okuyabilmesini ve gidip kanal kazmak için okulu bırakacak kadar dangalak olmamasını kıskanıyorum. Gizli ya da gizleyecek hiçbir şeyim yok, Doktor. Kendi adıma bir gün onun gibi bir evlada sahip olmayı isterdim. Belki bugün dünya basit değil, ancak şu kesinlikle basit: Sizin çocuğunuzla konuşmaktan zevk alıyorum. Newark'taki her çocuk kahramanı olarak Tom Paine'i seçmez."

Burada babam ayağa kalkıp elini Ira'ya uzattı. "Ben bir babayım, Bay Ringold – *iki* çocuk babası, Nathan'ın ve ayrıca övünülecek birisi olan küçük kardeşi Henry'nin babası. Ve bir baba olarak sorumluluklarım... şey, hepsi bundan ibaret."

Ira, babamın normal boyuttaki elini devasa elinin içine aldı ve bir kez çok sert bir şekilde, öyle sert bir şekilde –öylesine samimiyet ve içtenlikle– pompaladı ki, bunun sonucu olarak babamın ağzından petrol ya da en azından su, saf bir şeyin kaynaçı fışkırarak gelebilirdi. "Dr. Zuckerman," dedi Ira, "oğlunuzun sizden çalınmasını istemiyorsunuz ve hiç kimse onu çalmayacak."

Bunun üzerine yüksek sesle ağlamaya başlamamak için insanüstü bir çaba harcamam gerekti. Kendi kendime benim hayattaki bütün amacımın ağlamamak, sevgi dolu bir şekilde el sıkışan iki adamın huzurunda asla ağlamamakmış gibi davranmam gerekti – ve bunu güç bela başarabildim. Başardılar! Bağrışmadan! Kan akmadan! Kışkırtıcı, bozucu öfke olmadan! Fevkalade bir biçimde becermişlerdi – fakat büyük ölçüde Ira gerçeği söylemediği için.

Buraya şunu ekleyeceğim ve babamın yüzünde açılan yara konusuna dönmeyeceğim. Uygun olduğu zaman okuyucunun bunu hatırlayacağına güveniyorum.

Ira ve ben babamın muayenehanesinden birlikte çıktık ve kutlamak için –Zinc Town'a yaklaşan yaz ziyaretimi manalı bir şekilde kutlamak ama ayrıca suç ortaklığı içinde babam üzerindeki zaferimizi kutlamak için– Stosh'un malzemesi bol jambonlu sandviçlerinden birini yemek üzere bir iki blok ötedeki Stosh'a gittik. Saat dört on beşte Ira ile birlikte o kadar çok yemek yedim ki altıya beş kala eve vardığımda hiç iştahım yoktu ve herkes annemin yemeğinden yerken ben masadaki yerimde oturdum – ve babamın yüzündeki yarayı o zaman gözlemledim. Ira ile muayenehanesinin kapısından çıkarak ve sonraki hasta gelene kadar onunla biraz daha konuşmak için kalmayarak onu oraya daha önce ben açmıştım.

İlkönce, onu hakir gördüğümden değil ama kesinlikle *Özgür ve Cesur*'un Iron Rinn'i ile birlikte neredeyse kol kola oradan çıktığım için, kendimi üstün gördüğüm için bu yarayı suçluluk hissiyle hayal ettiğimi düşünmeye çalıştım. Babam oğlunun kendisinden çalınmasını istemiyordu ve doğrusunu söylemek gerekirse, kimse kimseyi çalmadığı halde, adam aptal değildi ve kaybettiğini anlamıştı, komünist olsa da olmasa da, bir doksanlık davetsiz misafir kazanmıştı. Babamın yüzünde teslim olmuş bir hayal kırıklığı ifadesi, boşvermişlikle melankoli arasında –endişeli bir şekilde bastırılmış– bir duyguyla yumuşamış sevecen gri gözlerini gördüm. Bu, ben Ira ile ya da daha sonra Leo Glucksman, Johnny O'Day ya da her kimle olursa, yalnızken, hiçbir zaman bütünüyle unutamayacağım bir bakıştı. Bu adamlardan eğitim almakla, sanki babamı küçük düşürüyormuşum gibi geliyordu bana. O zaman beni gelecek konusunda eğiten adamın yüzü o ifadeyle her zaman beliriyordu. İhanetin yarasını taşıyan yüzü.

Babanızın başkalarına karşı çaresiz olduğunu ilk fark ettiğiniz an yeterince kötüdür, ama *size* karşı çaresiz olduğunu, sizin ona ihtiyaç duyduğunuzu düşündüğünüzden daha çok onun size hâlâ ihtiyaç duyduğunu anladığınız zaman, onu gerçekten korkutabileceğinizi, hatta isterseniz onu *ezebileceğinizi* fark ettiğiniz zaman – şey, bu düşünce, evlada yakışır bu alışılmış eğilimlerle öylesine uyuşmazlık içindedir ki, hiç anlamazsınız bile onu. Bir ayak doktoru, bir koruyucu, aile geçindiren biri olabilmek için harcadığı onca emek, ve şimdiyse ben başka bir adam ile kaçıyordum. Bu, ahlâki ve duygusal olarak, güzel bir kı-

zın sevgili edinmesi gibi bütün o ekstra babaları edinme, o dönemde bilinenden çok daha tehlikeli bir oyundur. Ama yaptığım şey buydu. Kendimi daima tamamıyla evlat edinilebilir kılarak, kendinizinkini sevmenize rağmen, vekil bir baba bulmaya çalışmaktan ortaya çıkan ihanet duygusunu keşfettim. Ucuz bir avantaj uğruna Ira'ya veya başka birine babamın kötü taraflarını açığa vurduğumdan değil – sadece özgürlüğümü kullanarak, başka birisi uğruna sevdiğim adamı satmak yeterliydi. Keşke ondan nefret etmiş olsaydım, kolay olurdu.

Chicago'daki üçüncü yılımda, Şükran günü tatilinde eve yanımda bir kız getirdim. Kibar, terbiyeli ve zeki bir kızdı ve ailemin onunla konuşmaktan aldıkları keyfi hatırlıyorum. Bir akşam, annem oturma odasında, bizimle birlikte akşam yemeği yiyen teyzemi misafir ederken, babam, ben ve kız birlikte köşedeki kafeye gittik ve birlikte dondurma yedik. Bir ara, yan tezgâhtan tıraş kremi gibi bir şey almaya gittim ve masaya geri döndüğüm zaman, babamın kıza doğru eğildiğini gördüm. Onun elini tutuyordu ve onun şöyle dediğine kulak misafiri oldum, "On altı yaşındayken Nathan'ı kaybettik. On altısında bizi terk etti." Ki bununla onu terk etmiş olduğumu kastediyordu. Yıllar sonra eşlerime de aynı kelimeleri kullanacaktı. "On altısında bizi terk etti." Ki bununla hayattaki bütün hatalarımın o düşüncesizce gidişimden kaynaklandığını kastediyordu.

O da haklıydı. Hatalarım olmasaydı, hâlâ evde ön verandada oturuyor olacaktım.

Ira'nın gerçeği söyleme noktasına yaklaşması yaklaşık iki hafta kadar sürdü. Ağabeyini görmek için bir cumartesi Newark'taydı ve yetmiş beş sente, ızgarada kızartılmış soğan, turşu, kızarmış patates, lahana salatası ve ketçapla kömürde ızgara biftek sandviçleri –Ira için altmış sente– servis yaptıkları Belediye Binası yakınlarındaki ocakbaşı lokantasında öğle yemeği için buluştuk. Tatlı olarak ikimiz de silgi büyüklüğünde Amerikan peyniriyle birlikte elmalı turta ısmarladık, bana Ira'nın tanıttığı ve benim "ocakbaşı lokantasında" bir parça turta yemenin erkeklik göstergesi olduğunu düşündüğüm bir bileşim.

Sonra Ira taşıdığı bir paketi açtı ve bana *Sovyet Ordusu Koro ve Bandosu Sevilen Şarkıları* adını taşıyan bir albüm plak verdi. Boris Alexandrov tarafından yönetilen. Baslarda Artur Eisen ve Alexei Sergeyev ve tenor Nikolai Abramov. Albümün kapağında şef, bando ve

hepsi Rus askeri üniformaları içinde ve büyük mermer Halk Konser Salonu'nda –Rus işçi sınıfının konser salonu– eseri icra eden yaklaşık iki yüz kişilik koronun bir fotoğrafı ("Fotoğraf SOVFOTO izniyle") vardı.

"Onları hiç dinledin mi?"

"Hiç dinlemedim," dedim.

"Eve götür ve dinle. Senindir."

"Teşekkürler, Ira. Bu harika."

Ama bu korkunçtu. Bu albümü eve nasıl götürebilirdim ve evde nasıl *dinleyebilirdim*?

Öğle yemeğinden sonra Ira'yla arabayla mahalleye geri dönmek yerine, ona, tarih ödevi üzerinde çalışmak için Washington Caddesi'ndeki merkez halk kütüphanesine gitmek zorunda olduğumu söyledim. Ocakbaşı lokantasının dışında ona öğle yemeği ve hediye için tekrar teşekkür ettim ve ben Askeri Park ve büyük ana kütüphane yönünde Broad Caddesi'nde ilerlerken, Ira steyşın vagon arabasına binip Lehigh Caddesi'ndeki Murraylere geri döndü. Gerçekten kütüphaneye gidiyormuşum gibi Market Caddesi'ni ve parka giden bütün o yolu geçtim, ancak sonra Rector Caddesi'nde sola dönmek yerine, birden sağa sıvışıverdim ve Pennsylvania İstasyonu'na ulaşmak için nehir boyunca bir arka yoldan gittim.

İstasyondaki bir gazete bayiinden bana bir dolar bozmasını istedim. Dört çeyreklikle depo alanına gittim ve bir çeyrekliği kiralık dolapların en küçüğünün bozuk para deliğine attım ve plak albümünü dolaba tıktım. Kapıyı çarparak kapadıktan sonra, umursamaz bir tavırla dolap anahtarını pantolon cebime koydum ve ondan sonra, anahtarı nereye saklayacağım konusunda endişelenerek başvuru kitapları bölümünde saatlerce oturmak dışında yapacak hiçbir şeyimin olmadığı kütüphaneye doğru ilerledim.

Babam bütün haftasonu evdeydi, ama pazartesi günü muayenehanesine gitti ve pazartesi öğleden sonraları annem kız kardeşini ziyaret için Irvington'a giderdi ve bu yüzden son dersimden sonra okulun karşısındaki caddeden 14 numaralı otobüse atlayıp, son durağa, Penn Durağı'na kadar gittim, plağı dolaptan çıkardım, o sabah defterimin arasına katlayıp koyup okula götürdüğüm Bamberger alışveriş torbasının içine koydum. Evde, plağı, annemin, Hamursuz Bayramı cam tabaklarımızı manav kartonlarında depoladığı bodrumdaki küçük penceresiz bir sandıkta sakladım. Bahar ve Hamursuz bayramı gelip de, tabakları

o hafta kullanmamız için çıkardığı zaman yeni bir saklama yeri bulmak zorunda kalacaktım, ama şimdilik albümün patlayıcı potansiyeli zararsız hale getirilmişti.

Üniversiteye başlayana kadar plakları pikapta çalamadım ve o zaman geldiğinde Ira ve ben çoktan ayrı yönlere sürükleniyorduk. Ki bu, "Wait for Your Soldier" [Askerini Bekle], "To an Army Man" [Bir Askere], "A Soldier's Farewell" [Askerin Vedası] – ve evet "Dubinuşka" şarkılarını söyleyen Sovyet Ordusu Koro ve Bandosu'nu dinlediğim zaman, bütün dünyadaki işçi sınıfları için eşitlik ve adalet düşünün içimde yeniden uyanmadığı anlamına gelmiyordu. Yurttaki odamda, o albümü atınayacak yürekliliğe sahip olmaktan gurur duyuyordum –albümle Ira'nın bana şunları söylemeye çalışmış olmasını anlayacak cesarete hâlâ sahip olmasam da: "Evet, ben komünistim. Elbette ben komünistim. Ancak kötü bir komünist değil, Masaryk'ı ya da başka birisini öldürecek bir komünist değil. Ben, insanları seven, bu şarkıları seven güzel, yürekten bir komünistim!"

"Sonraki sabah ne oldu?" diye sordum Murray'e. "Ira neden o gün Newark'a geldi?"

"Şey, Ira o sabah geç saate kadar uyudu. Dörde kadar kürtaj konusu yüzünden Eve ile ayakta kalmıştı ve sabah on civarı, alt kattan bağıran birisi tarafından uyandırılana dek uyudu. Batı On Birinci Cadde'de, ikinci kattaki büyük yatak odasındaydı ve ses merdivenlerin dibinden geliyordu. Bağıran Sylphid idi...

"Ira'yı çılgına çeviren ilk şeyin, Sylphid'in onların düğünlerine gelmeyeceğini Eve'e söylemesi olduğundan bahsetmiş miydim? Eve, Ira'ya Sylphid'in bir flütçüyle bir tür program hazırladığını ve düğünün olduğu pazar gününün diğer kızın prova yapabileceği tek gün olduğunu söyledi. Sylphid'in düğüne gelip gelmemesini Ira da pek umursamıyordu, ama Eve umursuyordu, bu yüzden ağlıyordu ve çok endişeliydi, bu da Ira'yı sinirlendiriyordu. Sürekli kızına kendisini incitecek araçları ve gücü veriyor – ve sonra o inciniyor, ama Ira bunun ilk kez farkına varır ve çileden çıkar. 'Annesinin *düğünü*,' dedi Ira. 'Annesi bunu istiyor da, nasıl oluyor annesinin düğününe gelemiyor? Ona gelmesini *söyle*. Ondan rica etme – ona *söyle*!' 'Ona söyleyemem,' der Eve, 'Bu onun profesyonel yaşamı, bu onun müziği –' 'Pekâlâ, ona ben söyleyeceğim,' der Ira.

"Neticede, Eve kızla konuştu ve ne söylediğini ya da ne vaat ettiğini veya nasıl yalvardığını Tanrı bilir, ama Sylphid, şu giysiler içinde düğüne çıkageldi. Saçlarında bir eşarp. Saçları kıvırcıktı, bu yüzden, rahat ve şık olduğunu düşündüğü için bu Yunan eşarplarını takar ve bu annesini çılgına çevirir. Onu iriyarı gösteren köylü bluzları giyer. Üzerinde Yunan işlemeleri olan şeffaf ve ince kumaştan bluzlar. Halka küpeler. Bir sürü bilezik. O yürürken şıngırdar. Onun geldiğini duyarsınız. Nakışlı schmattas* ve bir sürü mücevher. Greenwich Village'da satın alabileceğiniz Yunan sandaletleri giyiyordu. Dizlerine kadar bağcıkları olan ve bacaklarına gömülüp iz bırakan sandaletler ve bu da Eve'in keyfini kaçırıyordu. Ama, nasıl görünürse görünsün, en azından kız oradaydı ve Eve mutluydu, bu yüzden Ira da mutluydu.

"Ağustos sonunda, programları yayında değilken evlendiler ve uzun bir hafta sonu için Cape Cod'a gittiler ve sonra Eve'in evine döndüler; Sylphid ortadan kaybolmuştu. Hiçbir not, hiçbir şey yok. Onun arkadaşlarını ararlar, belki ona geri dönmeye karar vermiştir diye düşünerek, Fransa'daki babasını ararlar. Polisi ararlar. Dördüncü gün, nihayet Sylphid'den haber alırlar. Juilliard'dan yaşlı öğretmenin biriyle Yukarı Batı Yakası'ndadır. Onunla kalmaktadır; Sylphid onların ne zaman döneceklerini bilmiyormuş gibi davranır ve bu, onun Doksan Altıncı Cadde'den telefon etme zahmetine girmeyişini açıklıyordur.

"O akşam hep birlikte yemek yerler ve sessizlik korkunçtur. Annenin elinden, bu kızın yemek yiyişini izlemekten başka bir şey gelmiyordur. Sylphid'in kilo problemi normal bir gecede Eve'i çileden çıkarır – hem bu gece normal bir gece değildir.

"Yemeğini her bitirişinde, Sylphid tabağını aynı şekilde temizlerdi. Ira, ordu yemekhanelerinde, ucuz lokantalarda bulunmuştu – görgü kurallarından sapmalar onu pek rahatsız etmezdi. Ama Eve kibarlık abidesiydi ve Sylphid'in tabağını temizlemesini izlemek, Sylphid'in çok iyi bildiği gibi, annesi için bir işkenceydi.

"Sylphid, işaretparmağını alır, anlayacağın ve bütün sos ile artıkları alacak şekilde boş tabağın kenarından geçirirdi. Hepsini parmağından yalardı ve sonra parmağı tabakta gıcır gıcır ötene kadar bunu yeniden yeniden yapardı. Şey, Sylphid, ortadan kayboluşundan sonra eve gelmeye karar verdiği gece, yemekte, tabağını kendi tarzında temizlemeye başladı ve sıradan bir akşam için iyice gerilen Eve patladı. Yüzüne sakin bir şekilde yapıştırılmış o ideal anne gülümsemesini bir sa-

* Hint şalları. (ç.n.)

niye daha koruyamadı. 'Kes şunu!' diye çığlık atar. 'Kes şunu! Yirmi üç yaşındasın! Kes şunu, lütfen!'

"Birdenbire Sylphid ayağa dikilir ve annesinin başını yumruklar – yumruklarıyla vurur. Ira ayağa fırlar ve Sylphid Eve'e, 'Seni Yahudi kaltak!' diye bağırır ve Ira sandalyesine geri çöker. 'Hayır,' der. 'Hayır. Böyle olmaz. Ben artık burada yaşıyorum. Ben annenin kocasıyım ve ona benim önümde vuramazsın. Ona vuramazsın, nokta. Bunu yasaklıyorum. Ve o kelimeyi kullanamazsın, benim önümde olmaz. Asla. *Benim önümde asla*. O pis kelimeyi *bir daha* asla kullanma!'

"Ira kalkar ve evi terk eder, sakinleştirici yürüyüşlerinden birini yapar – Village'dan Harlem'e kadar bütün yolu yürüyüp geri gelir. Resmen patlamamak için her şeyi dener. Kızın neden kızgın olduğuna dair bütün nedenleri anlatır kendine. Bizim üvey annemiz ve bizim babamız. Ona nasıl davrandıklarını hatırlar. Onlara dair nefret ettiği her şeyi hatırlar. Hayatta asla olmayacağına yemin ettiği berbat her şeyi. Ama o kim ki bir şey yapacak? Çocuk annesine yumruk atıyor, ona Yahudi diyor, Yahudi kaltak diyor – Ira ne yapacak?

"Gece yarısına doğru eve gelir ve *hiçbir şey* yapmaz. Uyumaya gider, yepyeni eşiyle yatağa girer ve şaşırtıcı bir şekilde hepsi budur. Sabahleyin, yepyeni eşi ve yepyeni üvey kızıyla kahvaltıya oturur ve hep birlikte barış ve uyum içinde yaşayacaklarını, bunu başarmak için birbirlerine saygı duymak zorunda olduklarını anlatır. Her şeyi, ona çocukken hiçbir şeyin açıklanmadığı biçimde, mantıklı olarak açıklamaya çalışır. Gördükleri ve duyduklarıyla hâlâ dehşet içinde ve öfkelidir, yine de Sylphid'in gerçekten kelimenin gerçek Karalama Karşıtı Birlik anlamında antisemit olmadığına inanmak için elinden gelenin en iyisini yapıyordur. Ki durum ihtimalden öte böyleydi: Sylphid'in Sylphid adına ego adaleti istemi öyle geniş, öyle kişiye özel, öyle *otomatikti* ki, Yahudilerden nefret etmek gibi, en basit, en talepkâr olmayan türden bile olsa büyük bir tarihsel düşmanlık onun içinde kök salmış olamazdı – onun içinde buna yer yoktu. Antisemitizm onun için fazla teorikti zaten. Sylphid katlanamadığı insanlara geçerli ve somut bir nedenden dolayı katlanamıyordu. Bunda kişisel olmayan bir şey yoktu: Onun yolunda duruyorlardı ve onun görüşünü kapatıyorlardı; krala yakışır hakimiyete, *kız evlat olma hakkına* hakaret ettiler. Ira, bütün olayın Yahudilerden nefret etmekle bir ilgisi olmadığını tahmin eder. Karışık bir toplumsal sorun sergileyen Yahudileri, zencileri ve herhangi bir grubu –acil bir özel sorun yaratan birinin aksine – şu ya

da bu şekilde umursamıyordur. O anda yalnızca Ira'yla ilgilidir. Sonuç olarak, Ira'nın çekip gitmesine ve bir daha onun evine adım atmamasına sebep olacak içgüdüsel olarak öylesine çirkin, öylesine kötü, iğrenç, ölçüsüz kötü niyetli sözlerin ağzından dökülmesine izin verdi. 'Yahudi kaltak', Sylphid'in Yahudilerin varlığına karşı –hatta Yahudi annesinin varlığına karşı– protestosu değil, ama *Ira'nın* varlığına karşı protestosudur.

"Ancak tüm bunları bir gecede çözdükten sonra, –ihtiyatla düşünür– kendisinin hak ettiği özrü Sylphid'ten istemeyecek kadar, bırakın ima edilene kapılıp ortadan kaybolmayı, *ondan* özür dileyecek kadar ileri gider. Hinoğlu onu bu şekilde ehlileştirecektir, başkasının işine burnunu sokan kişi olduğundan dolayı bir özür arz ederek. Bir yabancı, dışarıdan biri olmasından dolayı, onun kendi babası değil, dünyada sevmek ya da güvenmek için hiçbir nedeni olmadığı, özellikleri henüz bilinmeyen bir kimse olmasından dolayı. Ira Sylphid'e, başka bir insan olduğunu ve insanların büyük bir sicil defterleri olmadığı için, ondan *hoşlanmaması* ve ona *güvenmemesi* için muhtemelen her türlü neden olduğunu anlatır. Şöyle der, 'Son adamın çok cazip olmadığını biliyorum. Ama neden beni denemiyorsun? Benim adım Jumbo Freedman değil. Ben seri numarası farklı olan farklı bir kumaştan farklı bir kişiyim. Neden bana bir şans vermiyorsun, Sylphid? Bana doksan gün vermeye ne dersin?'

"Sonra Sylphid'e Jumbo Freedman'ın açgözlülüğünü açıklar – bunun nasıl *Amerika*'nın yozlaşmasından kaynaklandığını. 'Kirli bir oyun bu, Amerikan ticareti. Bir üye oyunudur bu,' diye anlatır ona, 've Jumbo klasik üyedir. Jumbo gayri menkul vurguncusu bile değildir, ki bu oldukça kötü olurdu. Vurguncu için tırıs giden bir attır. İşten bir parça elde eder ve tek kuruşunu bile kayda geçmez. Şimdi, temelde Amerika'da büyük paralar sırlarla kazanılır. Anlıyon mu? Yer altında olan ticari muameleler. Tabii, herkesin aynı kurallarla oynadığı farz edilir. Tabii, erdem yalanı vardır. Herkesin adil olduğu yalanı. Bak, Sylphid – bir vurguncu ile yatırımcı arasındaki farkı biliyor musun? Yatırımcı gayri menkulü elinde tutar ve söz konusu riski göze almıştır; kazancı onundur zararı da. Vurguncu ticaret yapar. Çokça ticaret yapar. Servetler bu yolla kazanılır. Şimdi, krizden önce insanlar mülklerinin bedelini bankalardan alıp bu parayı kullanarak kazanç sağlamak amacıyla alıp sattılar. Olan şey şuydu, bütün bu borçlar istendiğinde, mülklerini kaybettiler. Arazi bankalara geri gitti. Dünyanın Jumbo Freedman'ları

burada devreye girer. Bankalar ellerinde tuttukları bu değersiz kâğıtlardan biraz nakit kaldırmak için, bunları büyük iskonto yaparak satmak zorundaydılar, bir dolara bir sent...'

"Eğitimci, Marksist ekonomist Ira, Johnny O'Day'in gözde öğrencisi Ira. Eve çok sevinçlidir, yeni bir kadındır, her şey gene harikadır. Kendisi için gerçek bir erkek, kızı için gerçek bir baba. Sonunda bir babanın yapması beklenen şeyi yapan bir baba!

"'Şimdi, bunun yasadışı bölümü, Sylphid, rüşvet yoluyla ayarlanmış bir iş oluşudur,' diye açıklar Ira, 'söz konusu danışıklı dövüş...'

"Sonunda ders bittiği zaman, Eve kalkar ve gidip Sylphid'in elini tutar ve şöyle der, 'Seni seviyorum.' Ama bir kez değil. Hayır. Bu 'Seni seviyorum Seni seviyorum Seni seviyorum Seni seviyorum Seni seviyorum –' şeklindedir. Çocuğun elini sımsıkı tutarak 'Seni seviyorum' demeyi sürdürür. Her tekrar sonuncudan daha içtendir. O bir oyuncu – bir şey içten olduğunda kendisini ikna edebilir. 'Seni seviyorum Seni seviyorum Seni seviyorum' – Git, diye düşünür mü Ira kendi kendine? Bu kadın saldırı altında, bu kadın, hakkında çok az şey bildiğim bir şeyle karşı karşıya: Bu savaş halinde bir aile ve yaptığım *hiçbir şey* işe yaramayacak, diye düşünür mü kendi kendine?

"Hayır. Olduğu yere ulaşmak için her dezavantajı yenen Demir Adam'ın yirmi üç yaşında biri tarafından bozguna uğratılamayacağını düşünür. Adam aşırı duyarlılıktan yumuşamıştır: Eve Frame'e delicesine âşıktır, onun gibi bir kadını hiç tanımamıştır, ondan bir çocuk sahibi olmayı ister. Bir evi, bir ailesi ve bir geleceği olmasını ister. İnsanların yaptığı gibi yemek yemek ister – bir yerlerde tezgâhın birinde yalnız, şekeri kahvesine kirli bir teneke kutudan boşaltarak değil, ama kendi ailesiyle güzel bir masada. Sırf yirmi üç yaşında birisi sinir nöbeti geçirdi diye, hep düşünü kurduğu her şeyden yoksun mu bırakacaktı kendisini? Alçaklarla dövüş. Alçakları *eğit*. Onları *değiştir*. Eğer biri işleri yoluna sokabilir ve insanları düzeltebilirse, bu Ira ve onun inadıdır.

"Ve işler sakinleşir. Yumruklaşma yok. Patlama yok. Sylphid mesajı alıyor gibi görünür. Bazen yemek masasında, iki dakika için Ira'nın ne dediğini dinlemeye bile çalışır. Gelişimin şokuydu diye düşünür Ira. Hepsi bu. O Ira olduğu için, boyun eğmediği için, terk etmediği için, her şeyi herkese altmış iki defa açıkladığı için üstün geldiğini düşünür. Ira Sylphid'ten annesine saygı göstermesini ister ve bunu sağlayabileceğine inanır. Ama bu tam da Sylphid'in affedemeyeceği

bir istektir. Annesine emirler yağdırabildiği sürece istediği her şeye sahip olabilir, ki bu Ira'yı hemen bir engel haline getirir. Ira bağırdı, Ira haykırdı, ama o, Eve'in hayatında ona doğru dürüst davranan ilk adamdı. Ve Sylphid'in tahammül edemediği de buydu.

"Sylphid, profesyonel olarak çalmaya başlamıştır ve Radio City Music Hall'deki orkestrada ikinci harpçı olarak başkasının yerine vekillik ediyordu. Hayli düzenli olarak, haftada bir ya da iki defa çağrılıyordu ve ayrıca cuma gecesi East Sixties'deki lüks bir restoranda çalıyordu. Ira onu harpıyla birlikte Village'dan restorana kadar arabasıyla götürürdü ve sonra işi bittiğinde gidip onu ve harpı alırdı. Steyşın vagon arabası vardı ve evin önüne çekip içeri girer ve harpı merdivenlerden aşağı indirmek zorunda kalırdı. Harp keçe kılıfındadır ve Ira bir elini sütuna, bir elini arkadaki ses deliğine yerleştirir ve kaldırıp, steyşın vagonda tuttukları bir şiltenin üzerine yatırır ve Sylphid ile harpı restorana şehre götürür. Restoranda harpı arabadan indirir ve büyük radyo yıldızıdır ya, içeri taşır. Saat on buçukta, restoran yemek servisini bitirip, Sylphid, Village'a dönmeye hazır olduğu zaman, onu almak için oralara gelir ve bütün işlem tekrarlanır. Her cuma. Bunun fiziki zahmetinden nefret ediyordu –o şeyler yaklaşık elli kilo ağırlığındadır– ama bunu yapıyordu. Hastanede delirdiği zaman bana şöyle dediğini hatırlıyorum, 'Kızının harpını taşıtmak için benimle evlendi! Bu kadın bunun için benimle evlendi! O kahrolası harpı taşıtmak için!'

"O cuma yolculuklarında, Ira, Sylphid ile Eve etraftayken konuşamadığı şekilde konuşabildiğini keşfetti. Bir film yıldızının çocuğu olmayı sordu. Ona söyle derdi, 'Küçük bir kızken herkesin bu şekilde büyümediği ne zaman kafana dank etti?' Kız ona tur otobüslerinin Beverly Hills'deki sokaklarında aşağı yukarı gidip geldiği zaman olduğunu söyledi. Genç kız olana kadar ebeveynlerinin filmlerini hiç görmediğini söyledi. Ebeveynleri onu normal tutmaya çalışıyorlardı ve bu yüzden bu filmleri evde küçümsediler. Zengin çocuğun diğer film yıldızlarının çocuklarıyla birlikte Beverly Hills'de geçen hayatı bile, tur otobüsü evinin önünde durup da, tur rehberinin 'Bu, Carlton Pennington'un eşi Eve Frame ile birlikte yaşadığı ev,' dediğini duyana kadar normal görünüyordu.

"Kız, doğum günü partilerinin film yıldızlarının çocukları için nasıl bir gösteri olduğundan bahsetti ona – palyaçolar, sihirbazlar, midilliler, kukla gösterileri ve her çocuğun yanında beyaz hemşire üniformasıyla hazır bir dadı. Yemek masasında, her çocuğun arkasında bir

dadı olurdu. Penningtonların kendi sinema salonları vardı ve film oynatırlardı. Çocuklar gelirdi. On beş, yirmi çocuk. Ve dadılar da gelirdi, bu yüzden ve hepsi arkada otururdu. Filmlerde Sylphid tepeden tırnağa giyinmek zorundaydı.

"Annesinin elbiselerinden, *annesinin* elbiselerinin onun gibi küçük bir çocuk için ne kadar dehşet verici olduğundan bahsetti Ira'ya. Bütün o kuşaklar, sutyenler, korseler, bel kolanları, çoraplar ve çirkin ayakkabılardan bahsetti – o günlerde giydikleri bütün o şeylerden. Sylphid bunu nasıl başarabileceğini düşünüyordu. Saç tuvaletleri. Kombinezonlar. Ağır parfümler. Tüm bunların kendisinin başına nasıl geleceğini merak ettiğini hatırladı.

"Hatta ona babasından bile bahsetti, sadece bir iki şey, ama çocukken babasına ne kadar hayran olduğunu anlaması için Ira'ya yeterliydi. Bir teknesi vardı, *Sylphid* adında bir tekne, Santa Monica sahiline demirlenmiş. Pazarları, dümende babası, Catalina'ya yelken açarlardı. İkisi birlikte ata biniyorlardı. O günlerde, Rodeo Drive'dan Sunset Bulvarı'na giden bir atlı yolu vardı. Babası, Beverly Hills Oteli'nin arkasında polo oynardı ve sonra Sylphid ile birlikte atlı yolunda ata binerlerdi. Bir Noel, babası stüdyodan bir dublöre onun için bir Piper Cub uçaktan hediyeler attırdı. Arka bahçede alçaktan uçarak birden indi ve hediyeleri attı. Babasının gömleklerini Londra'da yaptırdığını söyledi Ira'ya. Takım elbiselerini ve ayakkabılarını Londra'da yaptırıyordu. O zamanlar, Beverly Hills'de hiç kimse takım elbisesiz, kravatsız dolaşmıyordu, ama onun babası en güzel giyineniydi. Sylphid'e göre, bütün Hollywood'da hiçbir baba daha yakışıklı, daha tatlı ve daha çekici değildi. Ve sonra, on ikisine geldiğinde, annesi onu boşadı ve Sylphid babasının maceralarını öğrendi.

"Tüm bu şeyleri Ira'ya o cuma geceleri anlattı ve Newark'ta o da bana anlattı ve büsbütün yanılmış olduğumu, Ira'nın bu çocuğu da arkadaşı yapacağını düşünmem bekleniyordu. Hâlâ, hepsinin birlikte yaşamalarının başlangıcıydı ve bütün konuşmalar Sylphid ile bir bağ kurmaya çalışmak içindi, onunla barış yapmak için vesaire. Ve işe yarıyor gibiydi – yakınlık gibi bir şey gelişmeye başladı. Sylphid çalışırken geceleyin içeri girmeye bile başladı. Ona şöyle sorardı, 'O şeyi nasıl çalıyorsun yahu? Sana söylemeliyim ki, birinin harp çalmasını her gördüğümde –' Ve Sylphid şöyle derdi, 'Harpo Marx'ı düşünüyorsun,' ve bu doğru olduğu için ikisi de gülerlerdi. 'Ses nereden geliyor?' diye sordu Sylphid'e. 'Teller niçin farklı renklerde? Hangi pedalın hangisi

olduğunu nasıl bilebiliyorsun? Parmakların acımıyor mu?' İlgilendiğini göstermek için yüzlerce soru sordu ve Sylphid bunları yanıtladı, harpın nasıl çalıştığını açıkladı ve ona nasırlarını gösterdi; işler düzeliyordu, işler kesinlikle güzel görünmeye başlıyordu.

"Ama sonra Eve bebeği doğuramayacağını söylediğinin ertesi sabahı hüngür hüngür ağladı, ağladı ve Ira, Pekâlâ, öyle olsun, diye düşündü ve onu Camden'deki doktora götürmeye razı oldu – merdivenlerin dibinde Sylphid'i duyduğu o sabah. Annesine verip veriştiriyor, onu gerçekten azarlıyordu ve Ira yatak odası kapısını açmak için yataktan fırlar ve o zaman Sylphid'in söylediklerini duyar. Bu kez Eve'e Yahudi kaltak demiyordur. Ondan daha kötüdür. Kardeşimi doğruca Newark'a gönderecek kadar kötü. Ve senin onunla tanışman böyledir. Bu onu iki geceliğine bizim kanepeye yerleştirir.

"O sabah, o an, Ira'nın, Eve'in kendisinden bir çocuk yapmak için çok yaşlı hissettiğinin doğru olmadığının farkına varır. Alarm çalıyordur ve Eve'in kariyerinde yeni bir bebeğin etkisi konusunda kaygılı olduğunun doğru olmadığının farkına varır. Eve'in de, en az kendisinin istediği kadar, bebeği istediğini, sevdiği bir adamın çocuğunu kürtajla aldırmaya karar vermenin, *özellikle* kırk bir yaşındayken, kolay bir şey olmadığının farkına varır. En derin duygusu güçsüzlük duygusu olan ve bunu yapacak kadar cömert olmamanın, bunu yapacak kadar büyük olmamanın, bunu yapacak kadar *özgür* olmamanın güçsüzlüğünü yaşayan bir kadındır bu – bu kadar acı acı ağlamasının nedeni *buydu.*

"O sabah kürtajın Eve'in kararı olmadığının farkına varır – Sylphid'in kararıdır. O sabah ne yapılacağına karar verilecek bebeğin kendininki olmadığının farkına varır – ne yapılacağına karar verilecek bebek Sylphid'in bebeğidir. Kürtaj, Eve'in kızının gazabından kurtulmasıydı. Evet, alarm çalıyordur, ama hâlâ, Ira'nın sıvışması için yeterince yüksek sesle değil.

"Sylphid'ten süzülen her tür ilkel şeyin harp çalmakla bir ilgisi yoktu. Sylphid'in annesine söylediğini duyduğu şey şudur, 'Sakın ama sakın, bir daha bunu denersen, küçük dangalağı beşiğinde boğarım.'"

IV

Ira'nın, Eve Frame ve Sylphid ile yaşadığı Batı On Birinci Cadde'deki evi, onun zarafeti, güzelliği, konforu, mütevazı lüks sıcaklığı, binlerce ayrıntısının dingin estetik uyumu –zengin bir sanat eseri olarak sıcak bir mesken– benim hayat kavramımı, bir buçuk yıl sonra kayıt yaptırdığım zaman Chicago Üniversitesi'nin değiştireceği kadar değiştirdi. On yaş daha büyük hissetmek için sadece kapıdan geçmem yeterli olmuştu ve çoğunlukla keyifle, fazla çaba harcamadan bağlı kalarak, kabullenmiş olarak büyüdüğüm aile geleneklerinden azat oldum. Ira'nın varlığı sayesinde, etrafta fitilli kadife bol pantolonları, eski mokasenleri, kolları çok kısa damalı pazen gömleklerle aylak aylak, kayıtsız biçimde yürüyüşü sayesinde, yabancı bir zenginlik ve ayrıcalık atmosferi gözümü korkutmadı; Ira'nın cazibesine katkıda bulunan şu

cana yakın kendine mal etme gücü yüzünden –hem Newark'ın kasvetli Spruce Sokağı'ndaki hem de Eve'in salonunda– lüks hayatın ne kadar sıcak konforlu, ne kadar *evcilleştirilmiş* olabileceği düşüncesine hemen vardım. Ayrıca yüksek kültür. Bu, bir yabancı dili iyice kavramak ve seslerinin yabancılaşurıcı tuhaflığına rağmen, onu akıcı bir şekilde konuşan yabancıların, bütün yaşam süresince İngilizce olarak duyduklarımızdan daha fazla bir şey söylemediklerini keşfetmek gibiydi.

Kütüphane raflarına dizilen şu yüzlerce ama yüzlerce ciddi kitap –şiir, roman, oyun, ciltlerce tarih, arkeoloji, eski çağlar, müzik, kostüm, dans, sanat, mitoloji hakkında kitaplar– pikabın her iki tarafında iki metre yükseklikte sıralanmış klasik plaklar, duvarlardaki o tablolar, karakalem resimler, gravürler, şömine kenarları boyunca yerleştirilmiş ve masa üstlerini dolduran sanat eserleri –heykelcikler, mine kutular, değerli taş parçaları, süslü küçük tabaklar, çok pahalı antika armalar, bazıları tanınacak biçimde simgesel, diğerleri tuhaf ve soyut, camdan, gümüşten ve altından oyulmuş sıradışı nesneler– dekorasyon değil, dekoratif süs eşyaları değil, ama zevkli yaşamla ve aynı zamanda, *dürüstlükle*, uzmanlık ve düşünce ile önem kazanacak insanlığın büyük amacıyla bir bütün oluşturacak şekilde bağlı iyeliklerdi. Böyle bir ortamda, akşam gazetesini arayarak odadan odaya dolaşmak, ateşin önünde oturup elma yemek kendi içlerinde büyük bir girişimin bir parçası olabilirdi. Ya da, kendi evi temiz, tertipli ve yeterince konforlu olsa da, onda ya da başka birinde ideal insan durumu üzerine derin düşünceler uyandırmamış olan bir çocuk için böyle görünüyordu. Karşılaştırınca benim evim –nekahet dönemindeki aile üyelerine hediye gelen *Information Please Almanac* (Lütfen Bilgi Almanağı) ve dokuz ya da on kitaplık kütüphanesiyle– eski püskü, iç karartıcı, renksiz bir baraka gibi geldi. O zamanlar, Batı On Birinci Cadde'de birisinin kaçmak isteyeceği bir şey olduğuna inanamamıştım. Bana lüks gemi limanları gibi, dengenizin bozulmasından endişe etmek zorunda kalacağınız son *yer* gibi geliyordu. Evin kalbinde, kütüphanedeki şark halısının üstünde, antreden oturma odasına döndüğünüzde zarif zenginliğiyle hemen göze çarpan, medeniyetin aydınlatılmış geçmişine kadar giden, varoluşun görkemli dünyası, sadece biçimi bile insanın dünyevi doğasındaki her kabalık ve bayağılık kusuruna bir uyarıyı dışavuran harika enstrüman... o haşmetli üstünlük enstrümanı, Sylphid'in altın yapraklı Lyon and Healy harpı.

*

"O kütüphane, oturma odasının arkasına doğru, bir adım yukarıdaydı," diye anımsıyordu Murray. "Bir odayı diğerinden ayıran sürgülü meşe kapılar vardı, ama Sylphid prova yaparken, Eve dinlemeyi severdi ve bu yüzden kapılar açık bırakılırdı, enstrümanın sesi evin içine yayılırdı. Yedi yaşındayken Beverly Hills'de Sylphid'i harp çalmaya başlatan Eve, buna doyamıyordu, ama Ira klasik müzikten hiçbir anlam çıkaramıyordu –bildiğim kadarıyla, radyodaki popüler şeyler ve Sovyet Ordu Korosu dışında asla bir şey dinlemedi– ve bu yüzden geceleyin, Eve ile oturma odasında alt katta oturuyor olmayı, konuşmayı, gazete okumayı, evdeki bir koca, vesaire olmayı arzu ettiği zamanlarda, çalışma odasına çekilmeyi sürdürdü. Sylphid çalgısını çalardı ve Eve, ateşin önünde örgüsünü örerdi ve başını kaldırdığında Ira gitmiş olurdu, üst kata, O'Day'e mektup yazmaya.

"Ama Eve üçüncü evliliğinde çektiklerinden sonra, dördüncüsü, başladığında, hâlâ oldukça şahaneydi. Ira ile tanıştığı zaman, kötü bir boşanmadan çıkmıştı ve bir sinir çöküntüsünün ardından nekahat dönemindeydi. Üçüncü koca, Jumbo Freedman, anladığım kadarıyla bir seks soytarısıydı, onları yatak odasında eğlendirmede uzman. Birlikte coşkun, hoş zamanlar geçirmişlerdi ta ki bir gün Eve provadan eve erken gelip de onu üst kat yazıhanesinde birkaç kadınla birlikte bulana kadar. Ama o, Pennington'un olmadığı her şeydi. California'da, şüphesiz Carlton Pennington ile on iki yıl geçiren bir kadın için, şüphesiz çok tutkulu bir ilişkisi vardı ve sonunda Freedman eşinden ayrılır ve o da Pennington'dan ayrılır ve Eve, Freedman ve Sylphid, Doğu'ya tüyerler. Eve Batı On Birinci Cadde'deki o evi satın alır ve Freedman oraya taşınır, sonradan, Ira'nın çalışma odası olan odaya yazıhanesini kurar ve New York'ta, ayrıca L.A.'de ve Chicago'da emlak ticareti yapmaya başlar. Bir süre Times Meydanı emlakları alıp satıyordur ve böylece büyük tiyatro yapımcılarıyla tanışır ve hepsi birlikte vakit geçirmeye başlarlar ve çok geçmeden Eve Frame Broadway'dedir. Salon komedileri, heyecanlı piyesler, hepsinde bir zamanların sessiz perde güzeli başrolde. Birinin ardından diğeri başarılı olur. Eve kucak dolusu para kazanıyordur ve Jumbo bunun iyi harcanmasını garanti eder.

"Eve, Eve olduğu için, bu adamın aşırılıklarına razı olur, onun deli dolu alışkanlıklarına boyun eğer, hatta bunlara kapılır. Bazen hiç yoktan ağlamaya başlayıp da Ira ona nedenini sorduğu zaman, ona

‘Bana yaptırdığı şeyler – yapmak zorunda olduğum şey...’ derdi. Eve o kitabı yazdıktan ve Ira ile evliliği bütün gazetelere çıktıktan sonra, Ira, Cincinnati’de kadının birinden bir mektup aldı. Kendisinin küçük kitabıyla ilgileniyorsa, bir sohbet için Ohio’ya gelmek isteyebileceğini yazıyordu. Otuzlu yıllarda bir gece kulübünde çalışmıştır, bir şarkıcı, Jumbo’nun kız arkadaşı. Ira’nın, Jumbo’nun çekmiş olduğu bazı fotoğrafları görmek isteyebileceğini söylüyordu. Belki birlikte kendilerinin bir biyografisi üzerinde işbirliği yapabilirlerdi – kelimeleri Ira sağlayacaktı ve o da, bir fiyat karşılığı, resimleri teslim edecekti. O zaman Ira o kadar intikam almayı kafasına koymuştu ki kadına cevap yazdı ve ona yüz dolarlık bir çek gönderdi. Kadın elinde onlarca olduğunu iddia etti ve bu yüzden, sadece bir tanesine bakmak için istediği yüz papeli Ira ona gönderdi.”

“Eline geçti mi?”

“Kadın sözüne sadık biriydi. Ona bir tane gönderdi, tamam, iadeli taahhütlü olarak. Ama insanların kardeşimin hayatının ne anlama geldiğine dair düşüncelerini daha fazla çarpıtmasına izin vermeyeceğim için, resmi ondan aldım ve yok ettim. Aptal. Duygusal, ahlâk hocalığı taslayan, aptal ve başıma gelecekleri de pek önceden göremeyen ben. Olanlarla karşılaştırıldığında resmi yaymak hayırlı olacaktı.”

“Resimle Eve’i rezil etmek istedi.”

“Bak, bir zamanlar Ira’nın tek düşündüğü insan acımasızlığının etkilerinin nasıl hafifletileceğiydi. Her şey bundan geçiyordu. Ama Eve’in kitabı çıktıktan sonra, Ira’nın tek düşündüğü acıya nasıl yol açacağıydı. Onu işinden, ev hayatından, adından, itibarından yoksun bıraktılar ve bunların hepsini kaybettiğini, statüyü kaybettiğini ve artık bunu doğrulayacak bir yaşam sürmek zorunda olmadığını fark ettiği zaman, Iron Rinn olmaktan çıktı, *Özgür ve Cesur* olmaktan çıktı, Komünist Parti’den sıyrıldı. Hatta çok konuşmayı bile bıraktı. Bütün o sonsuz öfkeli içi boş konuşmalar. Bu iriyarı adamın yapmayı gerçekten istediği şey saldırmak olduğu için sürüp giden. Konuşma bu arzuları köreltmenin yoluydu.

“Abe Lincoln rolünün ne olduğunu sanıyorsun? O silindir şapkayı takmak. Lincoln’ün sözlerini söylemek. Ama, onu ehlileştiren her şeyden, bütün uygarlaştırıcı kılıklardan soyundu ve doğruca Newark’ta kanal kazmış olan Ira’lığa geri döndü. Ta Jersey tepelerinde çinko madeninde çalışan Ira’ya geri döndü. Küreğinin ilk öğretmeni olduğu, ilk deneyimini geri istedi. Bütün ahlâki ıslah vuku bulmadan önceki, Ba-

yan Frame'in Yetiştirme Okuluna gidip bütün o görgü kuralları derslerini almadan önceki Ira ile temasa geçti. Babalık dürtüsü ortaya çıkarak ve sana, iyi, saldırgan olmayan bir adamın nasıl olabileceğini göstererek, *seninle*, Nathan, görgü okuluna gitmeden öncesine. *Benimle* görgü okuluna gitmeden öncesine. *O'Day* ile yetiştirme okuluna, Marx ve Engels yetiştirme okuluna gitmeden öncesine. Politik eylem yetiştirme okuluna. Çünkü O'Day, gerçekten ilk Eve idi ve Eve onu Newark çukurundan çıkarıp aydınlık dünyaya sürükleyen O'Day'in başka bir biçimiydi.

"Ira kendi yapısını biliyordu. Fiziksel olarak alışılmışın dışında ölçülerde olduğunu ve bunun onu tehlikeli bir adam yaptığını biliyordu. İçinde öfke ve şiddet vardı, bir doksan boyunda olmasıyla üstünlüğe sahipti. Ira-terbiyecilerine ihtiyacı olduğunu biliyordu – bütün öğretmenlerine ihtiyacı olduğunu biliyordu, senin gibi bir çocuğa ihtiyacı olduğunu biliyordu, onun sahip olmadığı her şeye sahip olan ve hayran olunası çocuğu, senin gibi bir çocuğu çok arzu ettiğini biliyordu. Ama, *Bir Komünistle Evlendim* çıktıktan sonra, yetiştirme okulu eğitimini terk etti ve senin hiç görmediğin, orduda adamların canını çıkaran Ira'yı, çocukken tek başına yollara düşen, kendisini şu İtalyan adamlara karşı korumak için çukur kazdığı küreği kullanan Ira'yı geri istedi. İş aletini bir silah olarak kullandı. Bütün hayatı o küreği eline almamak için bir çabaydı. Ama Eve'in kitabından sonra Ira, kendi yontulmamış ilk haline dönmeye girişti."

"Döndü mü peki?"

"Ira, ne kadar zahmetli olursa olsun, asla çetin işten yan çizmedi. Kanal kazıcısı Eve'in üzerinde etki bıraktı. Eve'i yapmış olduğu şeyle temas haline getirdi. 'Pekâlâ, onu eğiteceğim,' dedi Ira bana, 'iğrenç resim olmadan.'"

"Ve bunu yaptı."

"Bunu yaptı, tamam. Kürek vasıtasıyla aydınlanma."

1949 yılı başlarında, Henry Wallace fena halde bozguna uğratıldıktan yaklaşık on hafta sonra –ve ben biliyorum, kürtajından sonra– Eve Frame, Ira'yı neşelendirmeye çalışmak için büyük bir parti (öncesinde daha küçük bir akşam yemeği partisi) verdi ve beni davet etmek için evimizi aradı. Ira'yı Newark'ta Mosque'deki Wallace toplantısından sonra, yalnızca bir kez daha görmüştüm ve o şaşırtıcı telefon konuşması-

na kadar ("Ira Ringold, ahbap. Delikanlım nasıl?") onu bir daha hiç görmeyeceğime inanmaya başlamıştım. İkinci buluşmamızdan sonra –ve "Ay-ran"ı öğrendiğim, Weequahic Park'a ilk yürüyüşümüzden sonra– radyo piyesim *The Stooge of Torquemada*'nın [Torquemada Yardakçısı] bir nüshasını ona New York'a göndermiştim. Haftalar geçtikçe ve ondan yanıt almadıkça, benim en iyi oyunum olduğunu düşünsem bile, onu profesyonel bir radyo aktörüne vermekle hata yaptığımı fark ettim. Bende çok az yetenek bulduğundan ve böylece bana duyabileceği bir ilgiyi de öldürmüş olduğumdan şimdi emindim. Sonra, bir gece ev ödevimi yaparken telefon çaldı ve annem koşarak odama girdi. "Nathan – tatlım, Bay Iron Rinn telefonda!"

O ve Eve Frame akşam yemeği veriyorlardı ve misafirlerin arasında, benim senaryomu okuması için verdiği, Arthur Sokolow da olacaktı. Ira onunla tanışmak isteyeceğimi düşünmüştü. Sonraki öğleden sonra annem bir çift siyah şık ayakkabı satın almak üzere Bergen Caddesi'ne gönderdi beni ve pantolonumun paçalarıyla ceketimin kollarını Schapiro'ya uzattırmak için yegâne takım elbisemi Chancellor Caddesi'ndeki terziye götürdüm. Ve sonra bir cumartesi erkenden, ağzımda bir çikleti balon yaparak ve sanki cinayet işlemek için eyalet sınırını geçmeye niyetliymişim gibi kalbim küt küt atarak, Chancellor Caddesi'ne gittim ve New York'a giden bir otobüse bindim.

Yemek masasındaki arkadaşım Sylphid'di. Bütün tuzaklar benim için kurulmuş –sekiz parça çatal bıçak takımı, dört tane farklı şekillerde kadeh, enginar adında büyük bir meze, hizmetçi üniforması giymiş, ağırbaşlı siyah bir kadın tarafından arkamdan ve omzumun üzerinden servis edilen tabaklar, parmak tası, parmak tası muamması – kendimi büyük değil de çok küçük bir çocuk gibi hissetmeme neden olacak her şey; Sylphid, bütün bu tantananın pek tehlikeli bir durum olmadığını yavaş yavaş anlamama yardım etmekle birlikte olaya bir nükte, küçümser bir açıklama getirecek, hatta sadece budalaca bir sırıtışla ya da gözlerini devirerek bu yardımı geçersiz hale getiriyordu. Onun muhteşem olduğunu düşündüm, özellikle hicivlerinde.

"Annem," dedi Sylphid, "Buckingham Sarayı'nda büyüdüğü zaman olduğu gibi her şeyi bir tarz haline getirmekten hoşlanır. Günlük yaşamı bir şakaya çevirmek için hiçbir fırsatı kaçırmaz." Sylphid yemek boyunca bunu sürdürdü, Beverly Hills'de –Jimmy Durante'ye

komşu– ve sonra Amerika'nın Paris'i Greenwich Village'da büyümüş olan birinin dünyasıyla dolu yaygın lafları kulağıma fısıldadı durdu. Benimle dalga geçtiği zaman bile kendimi rahatlamış hissettim, sanki talihsizliğim sadece bir tabak ötede uzanmıyormuş gibi. "Doğru şeyi yapmak için fazla endişe etme, Nathan. Yanlış şeyi yaparken çok daha az komik görünürsün."

Ayrıca Ira'yı izlerken cesaret aldım. Weequahic Park'taki sosis tezgâhında yediği şekilde yiyordu burada; aynı şekilde de konuşuyordu. Masadaki adamların arasında yalnızca onun kravatı, gömleği ve ceketi yoktu ve sıradan masa görgü kurallarından yoksun olmasa da, yemeğine çatalını saplayıp, yutmasından Ira'nın damak tadının Eve'in mutfağının inceliklerini titizlikle değerlendiremediği açıkça anlaşılıyordu. Bir sosisli sandviç tezgâhı ile görkemli bir Manhattan yemek salonunda izin verilebilir davranış arasına herhangi bir çizgi çekmişe benzemiyordu. On uzun mumun yandığı şamdanların yakıldığı ve beyaz çiçekli kâselerin büfeyi aydınlattığı burada bile, her şey onu öfkelendiriyordu – bu gece, ezici Wallace bozgunundan sadece birkaç ay sonra (İlerici Parti, beklediğinin yaklaşık altıda biri, yurt çapında bir milyondan biraz fazla oy almıştı), Seçim Günü kadar tartışmasız gibi görünen bir şey bile.

"Size bir şey söyleyeceğim," diye seslendi masaya ve güçlü, doğal, protesto yüklü ve Amerikalı hemşerilerinin aptallığını hor gören iğneli ses tonuyla, sadece beni dinleyin, diye emrettiğinde, herkesin sesi yavaşça kesildi. "Sanırım sevgili ülkemiz politikadan anlamıyor. Dünyanın başka neresinde, demokratik bir ülkede, insanlar Seçim Günü işe gidiyor? Başka nerede okullar hâlâ açıktır? Gençseniz, büyüyorsanız ve 'Hey, bugün Seçim Günü, bugün tatil değil mi?' diyorsanız, anne ve babanız 'Hayır, bu Seçim Günü, hepsi bu' diyorsa, size düşünecek ne kalır? Okula gitmek zorundaysanız Seçim Günü ne kadar önemli olabilir? Dükkânlar ve başka her yer açıksa nasıl önemli olabilir? Değerleriniz hangi cehennemde, itoğlu itler?"

"İtoğlu itler" ile masadaki kimseyi kastetmiyordu. Hayatında dövüşmek zorunda kaldığı herkesi kastediyordu.

Burada Eve Frame, onu dizginlemek için parmağını dudaklarına koydu. "Sevgilim," dedi, güçlükle duyulabilen son derece kısık bir ses tonuyla. Ira "Eee, daha da önemlisi," diye yüksek sesle yanıtladı, "Columbus Günü'nde evde kalmak mı? Kıçı boklu bir tatil yüzünden okulları kapatıyorsunuz, ama Seçim Günü yüzünden kapatmıyor musu-

nuz?" "Ama kimse konuyu tartışmıyor," dedi Eve bir gülümsemeyle, "kızgınlık niye öyleyse?" "Bak, kızıyorum," dedi ona, "hep kızdım, ölene kadar kızgın *kalmayı* umuyorum. Kızgın olduğum için başım belaya giriyor. Çenemi kapatmadığım için başım belaya giriyor. Bay Truman, komünizmin bu ülkede büyük bir sorun olduğunu söylediğinde ve insanlar da ona inandıklarında ülkeme çok kızıyorum. Irkçılık değil. Eşitsizlikler değil. Bunlar sorun değildir. Komünistler sorundur. Kırk bin veya altınış bin veya yüz bin komünist. Yüz elli milyonluk bir ülkenin hükümetini devirecek. Zekâmı küçümsemeyin. Bütün bu yeri neyin devireceğini söyleyeyim size – siyah insanlara davranış biçimimiz. İşçi sınıfına davranış biçimimiz. Bu ülkeyi yıkan komünistler olmayacaktır. Bu ülke insanlara hayvan gibi davranarak kendi kendini yıkacak!"

Karşımda Arthur Sokolow oturuyordu, sert, duygusal tavırlarını eski mahalle bağlılıklarının (ve de cahil göçmen babalarının) belirlediği, Avrupa'yı, politikayı ve Amerika'yı gerçek anlamda yan yana yaşamak zorunda kaldıkları askerlerden keşfeden, resmi bir yardım almadan sanatın gücünü kullanabileceklerine dair nahif bir inançla Dostoyevski romanlarının ilk altınış-yetmiş sayfasını okudukları savaştan yeni dönmüş, kendi kendini yetiştirmiş şu kendine çok güvenen Yahudi gençlerden biri, radyo yazarı. Kara liste onun kariyerini yok edene kadar, Corwin kadar ünlü bir yazar olmasa da, Arthur Sokolow, kesinlikle hayran olduğum diğer radyo yazarları sınıfındaydı: *Lights Out*'u yazan Arch Oboler, *Inner Sanctum*'u yazan Himan Brown, *Vic and Sade*'i yazan Paul Rhymer, *I Love a Mystery*'yi yazan Carlton E. Morse ve ayrıca, kendi oyunlarım için kaynak olarak kullandığım birçok radyo savaş programı yapan William N. Robson. Arthur Sokolow'un ödüllü radyo piyesleri (aynı zamanda iki Broadway oyunu), apaçık ikiyüzlü bir baba tarafından temsil edilen yozlaşmış otoriteye yoğun nefret damgasını vurmuştu. Bütün yemek boyunca, bir zamanlar Detroit lisesi takımında bekte oynayan defans balyozu, kısa boylu, tıknaz Sokolow'un, Norman Corwin'den çalmış olduğum bütün şeyler yüzünden, beni göstererek masadaki herkese bir fikir hırsızı olarak ihbar etmesinden korktum.

Yemekten sonra kadınlar, yemek sonrası konukları gelmeye başlamadan önce kendilerine çekidüzen vermek için Eve'in odasına giderken, erkekler, puro içmek üzere Ira'nın ikinci kattaki çalışma odasına davet edildiler. Ira'nın çalışma odası arka bahçedeki projektörlerle ay-

dınlatılmış heykellere bakıyordu ve bütün Lincoln kitaplarını, savaştan üç hurç içinde eve taşıdığı politik kütüphaneyi ve Dördüncü Cadde'deki sahafları karıştırarak o zamandan beri topladığı kütüphaneyi üç duvar dolusu kitap rafında tutuyordu. Puroları dolaştırdıktan ve konuklarına viski arabasından dilediklerini almalarını söyledikten sonra Ira, masif maun ağacından çalışma masasının –O'Day ile yazışmalarını sürdürdüğünü hayal ettiğim masanın– üst çekmecesinden benim radyo oyunumun kendi nüshasını aldı ve yüksek sesle oyunun açılış konuşmasını okumaya başladı. Ve beni fikir hırsızlığıyla ihbar etmemek üzere okumak için. Bundan ziyade, Arthur Sokolow dahil arkadaşlarına, "Bu ülke adına bana umut veren şey nedir biliyor musunuz?" dedi ve tamamen ışıl ışıl ve ürkek bir şekilde anlaşılmayı bekleyen beni göstererek. "Böyle bir çocuğa, Henry Wallace'a oy vermeye hazırlıklı, oy sandığına giden ve sevgili yurdumdaki bütün o sözümona yetişkin insanlardan daha çok güvenim var, birdenbire gözlerinin önünde Dewey'in kocaman bir resmini gördüler –kendi *ailem*deki insanlardan bahsediyorum– ve böylece Harry Truman'ın etkisini yıktılar. Bu ülkeyi III. Dünya Savaşına götürecek olan Harry Truman ve bu aydın insanların seçimi! Marshall Planı, bu onların seçimi. Bu ülkedeki yoksulun yaşam standardını yükseltmek için kullanılabilecek olan yüzlerce ama yüzlerce milyon doları Marshall Planlarına sifonlarken, düşünebildikleri tek şey Birleşmiş Milletler'in yanından geçerek Sovyetler Birliği'ni kuşatmak ve Sovyetler Birliği'ni yok etmektir. Ama söyleyin bana, Moskova ve Leningrad sokaklarına atom bombalarını attığı zaman Bay Truman'ı kim kuşatacak? Masum Rus çocuklarının üstüne atom bombaları atmayacaklarını mı düşünüyorsunuz? Harika demokrasimizi korumak için bunu yapmayacaklarını mı? Bana başka bir şey söyleyin. Buradaki bu çocuğu dinleyin. Hâlâ lisede ama bu ülkede neyin yanlış olduğunu sandık başındaki sevgili yurttaşlarımızın her birinden daha iyi biliyor."

Kimse gülmedi hatta gülümsemedi. Arthur Sokolow, sessizce Ira'nın Lincoln koleksiyonundan indirdiği bir kitabın sayfalarını karıştırarak kitaplığa yaslanmıştı ve diğerleri ayakta purolarını içip, viskilerini yudumladılar ve sanki o gece eşleriyle birlikte dinlemeye gelmiş oldukları benim Amerika görüşümmüş gibi davrandılar. Önsözümün kabul edildiği ortak ciddiyetin, onların herkese hükmeden evsahiplerinin tahriklerine ne kadar çok alışık olduklarından başka bir anlama gelmediğini çok sonra fark ettim.

"Dinleyin," dedi Ira, "bunu dinleyin hele. Küçük bir şehirde yaşayan Katolik bir aile ve mahalle bağnazları hakkında bir oyun." Bunun üzerine Iron Rinn satırlarıma başladı: Düşündüğüm ve hakkında kesinlikle hiçbir şey bilmediğim türden, sıradan, iyi huylu, Hıristiyan Amerikalı *postu* içinde Iron Rinn.

'"Ben Bill Smith'im,'" diye başladı Ira, yüksek arkalıklı deri koltuğuna kendini bırakıp, ayaklarını çalışma masasının üstüne atarak. "'Ben Bob Jones'um. Ben Harry Campbell'im. Adımın bir önemi yok. Kimsenin canını sıkan bir isim değil. Ben beyazım ve Protestanım ve bu yüzden benim için kaygılanmanıza gerek yok. Sizinle iyi geçiniyorum, canınızı sıkmıyorum, sizi taciz etmiyorum. Sizden nefret dahi etmiyorum. Şirin küçük bir şehirde sessiz sedasız geçimimi kazanıyorum. Centerville. Middletown. Okay Falls. Şehrin adını unutun. Herhangi bir yer olabilir. Buraya, Bir Yer *diyelim.* Bu Bir Yer'deki çoğu insan ayrımcılığa karşı savaşa sahte destek veriyor. Onlar, azınlıkları sosyal toplama kamplarında tutan çitleri yıkma gereğinden söz ediyorlar. Ama birçoğu dövüşlerini soyut terimlerle sürdürüyor. Adaleti, namusu, doğruyu, Amerikanizmi, İnsanların Kardeşliğini, Anayasayı, Bağımsızlık Bildirisi'ni düşünüp bundan bahsediyorlar. Bunların hepsi güzel, ama bu, onların ırk, din ve millet ayrımcılığının ne olduğundan ve niçin olduğundan gerçekten haberleri olmadığını gösteriyor. Bu şehri ele alın, Biryer'i ele alın, tam köşedeki bir Katolik ailenin, ateşli Protestanlığın, Torquemada kadar zalim olabileceğini öğrendiğinde burada olanları ele alın. Torquemada'yı hatırlarsınız. Ferdinad ve Isabella'nın baltalı adamı. İspanya kralı ve kraliçesi adına Engizisyonu uyguladı. 1492 yılında Ferdinand ve Isabella adına Yahudileri İspanya'dan sürgüne yollayan adam. Evet, doğru duydunuz, dostum – 1492. Colombus vardı, elbette, *Niña*, *Pinta* ve *Santa Maria* vardı – sonra Torquemada vardı. Her zaman Torquemada vardır. Belki her zaman olacaktır... Eee, işte tam burada, bütün insanların eşit yaratıldığı ABD'de, Biryer'de, Amerikan bayrağı altında olanlar, 1492'de değil...'"

Ira sayfaları hızla çevirdi. "Ve şöyle devam ediyor... ve burada, son kısım. Bu son kısım. Yeniden anlatıcı. On beş yaşında bir çocuğun bunu yazmaya cesareti var, anlıyonuz mu? Bunu sahneye koymaya cesaret edecek yayın şebekesi, söyleyin bana. 1949 yılında, Kumandan Wood'a ve komitesine kafa tutacak, Kumandan Hoover'a ve onun faşist hayvanlarına kafa tutacak, Amerikan Lejyonu'na, Katolik Savaş

Gazilerine, VFW'ye,* DAR'a** ve bizim bütün sevgili vatanseverlerimize kafa tutacak, ona kahrolası Kızıl alçak herif denip, değerli ürünü boykot edilmekle tehdit edildiğinde aldırmayacak bir sponsor söyleyin bana. Yapılacak en doğru şey olduğu için bunu yapmaya cesareti olan birini söyleyin bana. Hiç kimse! Çünkü onlar, konuşma özgürlüğünü orduda birlikte olduğum adamlardan daha çok iplemiyorlar. Onlar benimle konuşmadılar. Size bundan hiç söz ettim mi? Yemekhane salonuna girerdim, anlıyonuz mu, iki yüz küsur adam, hiç kimse selam vermedi, söylediğim şeyler ve *Stars anda Stripes*'a yazdığım mektuplar yüzünden hiç kimse hiçbir şey söylemedi. Bu adamlar size, İkinci Dünya Savaşı'nın onları taciz etmek için yapıldığına dair başka bir izlenim verirdi. Sevgili çocuklarımız hakkında bazı insanların düşünebileceğinin aksine, onların en ufak fikri yoktu, ne halt yemeye orada olduklarını bilmiyorlardı, faşizm, Hitler umurlarında değildi –neyi umursuyorlardı? Zencilerin sosyal sorunlarını mı öğretti onlara? Kapitalizmin işçi sınıfını güçsüzleştirmeye çabaladığı hileli yolları mı öğretti onlara? Frankfurt'u bombaladığımız zaman I.G. Farben fabrikalarına neden dokunmadığımızı mı öğretti onlara? Belki ben eğitimsizliğim yüzünden özürlüyüm, ancak 'çocuklarımızın' bayağı düşünceleri şiddetle midemi bulandırıyor! 'Özeti şudur,'" birden benim yazımdan okumaya başladı. "'Kıssadan hisse isterseniz, işte burada: Irkçı, dinci ve ulusçu grupların palavralarını yutanlar avanaktır. Kendisine, ailesine, sendikasına, cemiyetine, eyaletine ve ülkesine zarar verir. O Torquemada'nın yardakçısıdır.'" Ira öfkeli bir şekilde senaryoyu çalışma masasının üzerine fırlatarak, "On beş yaşında bir çocuk tarafından yazılmış!" dedi.

Akşam yemeğinden sonra, bir elli kişi daha gelmiş olmalı. Ira'nın çalışma odasında bana yüklediği itibara rağmen, imdadıma gelen Sylphid olmasaydı, orada kalıp sıkışık salonda herkesin arasına karışmaya asla cesaretim olmayacaktı. Aktörler, aktrisler, yönetmenler, yazarlar, şairler vardı, avukatlar, edebi temsilciler, tiyatro yapımcıları vardı, Arthur Sokolow vardı ve misafirlere sadece adlarıyla hitap etmekle kalmayıp, onların kusurlarının karikatürize edilmiş ayrıntılarını bilen Sylphid vardı. O, pervasız, eğlendirici bir konuşmacı, iri bir et

* Veterans of Foreign Wars. (ç.n.)
** Daughters of American Revolution. (ç.n.)

parçasını fileto yapan, köfte haline getiren, rostosunu yapan bir aşçıbaşının yeteneğine sahip fazlasıyla nefret dolu biriydi ve amacı radyonun cesur, taviz vermeyen doğrucu Davutu olmak olan ben, onun eğlenceli hor görmelerini bırakın saklamayı, bahane bulmak için bile bir şey yapmayışının saşkınlığı içindeydim. Şuradaki New York'un en boş adamı... şuradakinin üstün olma gereği... şuradakinin samimiyetsizliği... şuradakinin en küçük bir fikri yok... şuradaki çok sarhoş oldu... şuradakinin yeteneği öyle minik, öyle ölçülemeyecek kadar küçük ki... şuradaki hayata öyle küskün ki... şuradakinin ahlâkı öyle bozuk ki... o deli konusunda en gülünç olan şey onun şatafatlılığı...

İnsanları küçümsemek – ve onların küçümsendiğini izlemek ne kadar keyifli. Özellikle de o partideki tüm içgüdüsü saygı duymak olan bir çocuk için. Eve geç kalmak konusunda ne kadar kaygılı olsam da, küçümsemenin keyfindeki bu birinci sınıf eğitimden yoksun bırakamadım kendimi. Sylphid gibi birini hiç tanımamıştım: Çok genç ve yine de çok muhalif, çok dünyevi bir şekilde zeki ve yine de, bir falcıymış gibi, açıkça tuhafımsı uzun ve aşırı zevksiz, süslü bir şey giymiş. *Her şeyin* iğrendiriyor olması konusunda son derece aldırmaz. Sylphid'in zıtlık yaratmak için ne kadar hevesli olduğunu görene kadar, ne kadar uysal, ne kadar duygularını açığa vuramayan biri olduğum, memnun etmeye ne kadar hevesli olduğum konusunda hiçbir fikrim yoktu, bencilliğin kendisi sosyal korkudan bir kez salıverildiğinde keyfi sürülecek ne kadar çok özgürlük olduğu konusunda hiçbir fikrim yoktu. Cazibesi şuydu: Üstünlüğü. Sylphid'in korkusuz olduğunu, başkaları için oluşturabileceği tehdidi içinde geliştirmekten korkmadığını gördüm.

Kendisinin hiç tahammül edemediği iki insan, cumartesi sabahı radyo programı annemin gözdesi olan bir çiftti. New York, Dutches County'de, Hudson River çiftlik evinden çıkan *Van Tassel and Grant* adlı programın popüler romancısı Katrina Van Tassel Grant ve onun kocası, *Journal-American* köşe yazarı ve magazin eleştirmeni Bryden Grant. Katrina, bir zamanlar çekici olduğu düşünülen uzun siyah lüleli ve romanlarıyla Amerika'yı etkisinde bıraktığı duygusundan yoksun olmadığını hissettiren bir tavır içinde, müthiş zayıf, bir seksenlik biriydi. O akşama kadar onun hakkında bildiğim çok az şeyi –Grant evindeki o akşam yemeği onun dört yakışıklı çocuğunun topluma karşı yükümlüklerinin ve (ataları, Van Tasseller'in, rivayete göre İngilizlerin gelmesinden çok önceleri, on yedinci yüzyılda mahalli aristokrasi olarak ilk yerleştiği) geleneksel eski Staatsburg'daki arkadaşlarının ku-

sursuz etik ve eğitsel kimliklere sahip olduğunun tartışılmasına ayrılmıştı– annem *Van Tassel ve Grant*'i dinlerken kazara duymuştum.

"Kusursuz", koşuşturma içindeki şehir ve sade kırsal bölgelerde kendisinin zengin ve çeşitli rekorlar kıran varoluşu üzerine haftalık monoloğunda Katrina'nın en gözde kelimesiydi. Sadece onun cümleleri "kusursuz" ile dolu olmakla kalmıyordu, ayrıca ister dişlerini yapan adam olsun, ister tuvaletini tamir eden adam, Grant'in sosyal alanına girecek kadar talihli olanların üstünlüğünü öven, –annemin "kültürlü" olduğunu düşündüğü– Katrina Van Tassel Grant'i bir saat dinledikten sonra annemin cümleleri de öyle oluyordu. Katrina "Kusursuz bir tesisatçı, Bryden, kusursuz," dedi, annem, milyonlarca başkası gibi, kendinden geçmiş bir şekilde, en varlıklı Amerikalıların evlerinin bile başına bela olan kanalizasyon problemleri tartışmasını dinlerken ve sağlam bir şekilde Sylphid'in tarafında olan babam ise "Ööf, şu kadım kapatacak mısınız, lütfen?" derdi.

Sylphid'in bana hakkında "O deli konusunda en gülünç olan şey onun şatafatlılığı" şeklinde mırıldandığı Katrina Grant idi: "Şuradaki New York'un en boş adamı," dediği, koca, Bryden Grant idi.

"Annem Katrina ile öğle yemeğine gider ve eve öfkeden bembeyaz kesilmiş döner. 'Bu kadın imkânsız biri. Bana tiyatrodan bahsediyor, bana en son romanlardan bahsediyor ve her şeyi bildiğini düşünüyor ve *hiçbir şey* bilmiyor.' Ve bu doğrudur: Öğle yemeğine gittiklerinde, Katrina değişmez bir şekilde Anneme, Annemin hakkında her şeyi bildiği bir şey üstüne nutuk çeker. Annem, Katrina'nın kitaplarına tahammül edemez. Onları okuyamaz bile. Denediği zaman gülmekten katılır ve sonra Katrina'ya ne kadar harika olduklarını söyler. Annemin, kendisini korkutan herkes için bir takma adı vardır – Katrina'nınki 'Deli'dir. 'Deli'yi O'Neill'in oyununda duymalıydın,' der annem bana. 'O kendini aştı.' Sonra Deli ertesi sabah dokuzda telefon eder ve Annem, onunla telefonda bir saat geçirir. Annem, müsrif birinin mevcut parasını bir çırpıda harcadığı gibi şiddetli kızgınlık geçirir, sonra tam tersine döner ve onun adındaki 'Van' yüzünden ona yağcılık eder. Ve çünkü Bryden, Annemin adını köşe yazısında zikrettiği zaman, ona 'Radyoların Sarah Bernhardt'ı diye hitap eder. Zavallı Annem ve onun toplumsal amaçları. Katrina, Staatsburg'daki nehir kenarında yaşayan zengin insanların en gösteriş meraklısıdır ve *kocasının* ise Ulysses S. Grant'in soyundan geldiği farz edilir. İşte," dedi Sylphid, davetlilerin gagalarını birbirlerinin içkilerinden uzak tutmak için ellerinden geleni

yapıyorlarmış gibi göründüğü partinin tam ortasında ve Katrina Van Tassel'in bir romanını aramak için arkamızdaki kitap raflarına döndü. Oturma odası şöminesinin her iki tarafında kitap rafları yerden tavana kadar uzanıyordu, öyle yüksekti ki en üst raflara ulaşmak için bir kütüphane merdivenine çıkmak gerekiyordu.

"İşte," dedi. "*Eloise and Abelard.*" "Annem onu okudu," dedim. "Annen utanmaz şırfıntının biri," diye yanıtladı Sylphid, şaka yaptığını anlayana kadar dizlerimin bağını çözerek. Sadece benim annem değil, neredeyse yarım milyon Amerikalı onu satın alıp okumuştu. "İşte – bir sayfa aç, herhangi bir sayfa, parmağını herhangi bir yere koy ve sonra kendinden geçmeye hazır ol, Newarklı Nathan."

Bana söylediği gibi yaptım ve Sylphid, parmağımın işaret ettiği yeri gördüğü zaman gülümsedi ve şöyle dedi, "Oh, V.T.G.'yi yeteneğinin doruğunda bulmak için çok uzağa bakmana gerek yok." Sylphid bana yüksek sesle okudu, "'Elleriyle onu belinden kavradı, kendine çekti ve onun bacaklarının güçlü adalelerini hissetti. Başı geriye düştü. Dudakları onun öpücüğünü kabul etmek için aralandı. Eloise'e olan bu tutkusu yüzünden bir gün vahşice, intikamcı bir ceza olarak hadım edilecekti, ancak şimdilik sakat olmaktan çok uzaktı. Sıkı sıkı sarıldıkça, kadının duyarlı bölgelerindeki baskı da o kadar artıyordu, dehası geleneksel Hıristiyan ilahiyat öğretisini yenileyip, yeniden hayat verecek bu adam, öyle uyarılmıştı ki. Kadının meme uçları sertleşmiş ve sivrilmişti ve "Yirminci yüzyılın en büyük yazarı ve düşünürünü öpüyorum!" diye düşünürken poposu sertleşti. "Vücudun muhteşem," diye adam kulağına fısıldadı, "dolgun göğüsler, daracık bel! Uzun elbisenin saten etekleri bile kalçalarının ve baldırlarının güzelliğini gözden saklayamıyor." Tümeller sorununa çözümleriyle ve diyalektiği özgün kullanımıyla ünlü olmasına rağmen, entelektüel ününün doruğunda, şimdi de, bir kadının kalbini nasıl eriteceğini biliyordu... Sabaha kadar tatmin oldular. Sonunda, kadın Notre Dame'ın papazı ve öğretmenine "Şimdi Öğret bana, lütfen. Öğret bana, Pierre! Tanrının Baba, Oğul ve Kutsal Ruhun gizeminin diyalektik analizini açıkla bana. Adam Teslisçi dogmanın kendi usavurumcu yorumunun ayrıntılarına sabırla girerek, bunu yaptı ve sonra on birinci defa bir kadın olarak ona sahip oldu.'

"On bir defa," dedi Sylphid, sırf duyduğu şeyin keyfinden kendisini kucaklayarak. "Onun şu kocası *iki*nin ne olduğunu bilmiyor. O homo *bir*in ne olduğunu bilmiyor." Gülmesinin durması biraz zaman aldı – her ikimizin de durabilmesi. "'Oh, öğret bana, *lütfen*, Pierre,'" di-

ye bağırdı Sylphid ve dünyada –mutluluktan başka– hiçbir neden olmaksızın burnumun ucunu taciz edici bir şekilde öptü.

Sylphid, *Eloise ve Abelard*'ı rafa geri koyduktan ve ikimiz de az çok ciddileştikten sonra, kendimi bütün gece sormayı istediğim bir soruyu sormak için yeterince cesaretlenmiş hissettim. Sormak istediğim sorulardan biri. "Beverly Hills'de büyümek nasıl bir şey?" değil; "Jimmy Durante ile kapı komşusu olmak nasıl bir şey?" değil; "Film yıldızı ebeveynlere sahip olmak nasıl bir şey?" değil. Benimle alay etmesinden korktuğum için, en ciddi sorum olduğunu düşündüğüm şeyi sordum sadece.

"Radio City Music Hall'de çalmak," dedim, "nasıl bir şey?"

"Dehşet verici bir şey. *Kondüktör* dehşet verici. 'Sevgili hanımefendiciğim, o ölçü çizgisinde dörde kadar saymanın *çok* zor olduğunu biliyorum, ama, sizin için bir sakıncası *yoksa*, *çok* hoş olacak.' Ne kadar çok nazikleşirse, o kadar çok iğrençleştiğini biliyorsun. Gerçekten kızgınsa, şöyle der, 'Benim sevgili, *sevgili* hanımefendiciğim.' 'Sevgili'den zehir damlayarak. "Orası tam doğru değil, tatlım, orası arpejli yapılmalıydı.' Ve senin nota baskında arpejsiz yazar. Kavgacı görünmeden ve zaman harcamadan geriye dönüp şöyle diyemezsin, 'Affedersin, maestro, burada gerçekten diğer türlü yazılı.' Bu yüzden herkes, nasıl yapılacağını bilmiyor musun, geri zekâlı – sana söylemek zorunda mı, diye düşünerek sana bakar. O dünyanın en kötü kondüktörüdür. Yönettiği bütün müzik standart repertuardandır ve yine de bu parçayı hiç duymamış mıdır, diye düşünmek zorundasındır. Sonra orkestra kafesi vardır. Music Hall'da. Bilirsin, orkestrayı sahneye taşıyan şu platform. Yukarı, geri, ileriye ve aşağıya doğru hareket eder ve her hareket edişinde, şiddetle sarsılır –hidrolik bir asansörün üzerindedir– ve oturup, düşmemek için harpına tutunursun, akordu bozulacak olsa bile. Harpçılar zamanlarının yarısını akort etmeye harcarlar ve diğer yarısını ise akortsuz çalmaya. Bütün harplardan nefret ediyorum."

"Gerçekten mi?" dedim, gülüp konuyu geçiştirerek, kısmen komik olduğu için, kısmen de, kondüktörü taklit ederken, o da güldüğü için.

"Çalması imkânsız bir şekilde zordur. Sürekli bozulurlar. Bir harpın üzerine *nefes verirsin*," dedi, "ve akordu bozulur. Bir harpı mükemmel durumda tutmaya çalışmak beni *çılgına* çeviriyor. Onu sağa sola taşımak – bir uçak gemisini taşımak gibidir."

"Öyleyse neden harp çalıyorsun?"

"Çünkü kondüktör haklı – ben aptal*ım*. Obuacılar zekidir. Keman-

cılar zekidir. Ama harpçılar değil. Harpçılar enayidir, moron enayilerdir. Hayatını harap edip bir harpın yaptığı gibi yönetecek olan bir enstrümanı seçmekle ne kadar zeki olabilirsin? Hiç yolu yoktur, yedi yaşında olmasaydım ve daha iyisini bilmeyecek kadar aptal olmasaydım, bırak hâlâ harp çalmayı, çalmaya başlarmıydım hiç. Harptan öncesine ait bilinçli anılarım bile yoktur."

"Neden o kadar genç başladın?"

"Harpa başlayan çoğu küçük kız, Anneleri, bunun onlar için yapılacak çok *güzel* bir şey olduğunu düşündüğü için harpa başlar. Çok hoş görünür ve bütün müzik lanet şekilde tatlıdır ve bir damlacık ilgilenmeyen nazik insanlar için küçük odalarda nazikçe çalınır. Kolonu altın varakla boyanmıştır – bakmak için güneş gözlüğüne gerek duyarsın. Gerçekten zarif. Orada durur ve sürekli olarak kendisini sana hatırlatır. Ve devasa bir şekilde büyüktür, asla bir yere kaldıramazsın. *Nereye* koyacaksın? Her zaman oradadır, orada durur ve seninle alay eder. Ondan asla kaçamazsın. Annem gibi."

Birdenbire paltosu hâlâ üzerinde ve elinde küçük bir siyah kutu tutan genç bir kadın, Sylphid'in arkasında belirdi, geç kaldığı için İngiliz aksanıyla özür dileyerek. Onunla birlikte, –zarif bir şekilde tersyüz edilmiş ve sanki bütün ayrıcalığıyla birlikte korselenmiş gibi, tombulluğunu bir asker edasıyla dik tutan– tombul, siyah saçlı, genç bir adam vardı ve tombulluğun hemen sınırında, açık tenini dengeleyecek şelale gibi dökülen kıvırcık, kızıl, altın rengi saçlı duyarlılıklı genç bir kadın. Eve Frame, yeni gelenleri karşılamak için koşturdu. Adı Pamela olan, küçük, siyah kutuyu taşıyan kızı kucakladı ve sonra Pamela tarafından, Rosalind Halladay ve Ramón Noguera adında, nişanlı ve yakında evlenecek olan romantik çiftle tanıştırıldı.

Bir iki dakika içinde Sylphid, dizlerine dayanmış ve akordunu yaparken omzunun üstüne tünemiş harpla, kütüphanedeydi, Pamela, paltosunu çıkarmış ve flütünün ses perdelerine parmaklarını koymuş Sylphid'in yanı başındaydı ve ikisinin yanında oturan Rosalind, keman olduğunu düşündüğüm ancak çok geçmeden viyola adında birazcık daha büyük bir çalgı olduğunu keşfettiğim bir yaylı çalgıyı akort ediyordu. Yavaş yavaş oturma odasındaki herkes, ayakta sessizliği bekleyen Eve Frame'in bulunduğu kütüphaneye yöneldi, Eve Frame, sonradan elimden geldiğince anneme tarif ettiğim ve annemin bana, beyaz pliseli şifon etek ve zümrüt yeşili şifon kuşağı olan bir üst olduğunu söylediği bir kıyafet giyiyordu. Hatırladığım kadarıyla saç modelini tarif et-

tiğimde, annem bana her tarafında uzun bukleleri, düzgün bir tepesi olan bülbül yuvası olduğunu anlattı. Eve Frame sabırla beklerken bile, güzelliğini (ve benim için cazibesini) artıran zayıf bir gülümseme, neşe dolu bir heyecan açık bir şekilde içinde yükseliyordu. Konuştuğunda, "Güzel bir şeyler olmak üzere," dediği zaman, bütün o zarif resmiyet silinip süpürülecek gibi göründü.

Tam bir icraydı, özellikle de yarım saat sonra 107 numaralı Newark otobüsüne binip, gerginlikleri onda hüsrandan başka bir şey yaşatmayan bir eve dönmek zorunda kalacak ergenlik çağındaki bir genç için. Eve Frame geldi ve bir dakika geçmeden gitti, ancak tam basamaktan aşağı görkemli bir şekilde adım atıp oturma odasına büyük adımlarla geri gittiğinde, bütün geceye yeni bir anlam verdi: Hayatın uğruna yaşandığı macera yavaş yavaş görünmek üzereydi.

Eve Frame'i rol yapıyor gibi göstermek istemiyorum. Tersine: Bu onun *özgürlüğünün* gözler önüne serilmesiydi. Engellenmemiş, kendinden geçerek yıldırılmamış, sakin bir vecit halinde Eve Frame. Sanki, hayatlarımızın rolünü o tayin etmiş gibiydi – en büyük düşleri gerçekleştirilmiş olan imtiyazlı insanların rolü. Gerçeklik, sanatsal sihirbazlığa kurban edilmişti. Bir tür gizli sihir, gecenin olağan sosyal işlevini saflaştırmış, bütün alçak içgüdülerin, ahlâksız entrikaların parıldayan o çakırkeyif kalabalığını arındırmıştı. Ve bu yanılsama pratikte bir hiçten yaratılmıştı: Kütüphane basamağının eşiğinden mükemmel bir şekilde telaffuz edilmiş birkaç hece ve bir Manhattan suaresinin bütün ipe sapa gelmez kendini arayanları, estetik cennet mutluluğuna kaçmak için romantik bir çaba içinde eriyip yok oldu.

"Sylphid Pennington ve Londralı genç flütçü Pamela Solomon, flüt ve harp için iki düet çalacaklar. İlki, Fauré'nin ve 'Berceuse' adında. İkincisi, Franz Doppler'in, 'Casilda Fantasie'si. Üçüncü ve son eser, Debussy'nin Flüt, Viyola ve Harp için Sonat'ının, Interlude, canlı ikinci bölümü olacak. Viyolacı, Londra'dan New York'a gelen, Rosalind Halladay. Rosalind, İngiltere, Cornwall'lıdır ve Londra Guildhall Müzik ve Drama Okulu mezunudur. Londra'da, Rosalind Halladay, Kraliyet Operası Orkestrası'nda çalıyor."

Flütçü, kederli görünen, uzun yüzlü, siyah gözlü ve narin bir kızdı ve ona baktıkça, daha da büyüleniyordum –ve Rosalind'e baktıkça, daha da büyüleniyordum– arkadaşım Sylphid'in bir erkeğin arzusunu uyandırmakta ne kadar yetersiz olduğunu daha da keskin bir şekilde gördüm. Kare gövdesi, tombul bacakları ve sırtının üst tarafını bir bi-

zon gibi birazcık kalınlaştıran o tuhaf et fazlasıyla, Sylphid harp çalarken –teller boyunca hareket eden ellerinin klasik zarafetine rağmen– harp ile güreşen bir güreşçi gibi, Japon sumo güreşçilerinden biri gibi göründü bana. Bu, sahip olmaktan utanç duyduğum bir düşünce olduğu halde, performans daha da ilerledikçe daha da kuvvetlendi.

Müziğe bir anlam veremedim. İra gibi, bildik olanlar dışında (benim durumumda, cumartesi sabahları *Make-Believe Ballroom*'da ve cumartesi akşamları *Your Hit Parade*'de duyduklarım dışında) herhangi bir sese sağırdım, ancak Sylphid'in tellerden çıkardığı seslerle büyülenmiş görüntüsü ve çalışındaki *tutku*, gözlerinde görülen yoğunlaşmış tutku –içindeki alaycı ve olumsuz olan her şeyden kurtulmuş bir tutku– müzisyenliğinin yanı sıra narin annesinin şekilli yüzüne sahip olsaydı ne gibi güçleri olurdu diye düşündürdü bana.

Sylphid'in kendini rahat hissetmeye başlayabilmesinin tek yolunun annesinden nefret etmek ve harp çalmak olduğunu, Murray Ringold'un ziyaretinden sonra, ancak yıllar sonra anladım. Annesinin deli edici zayıflığından nefret etmek, semavi bir şekilde büyüleyici sesler üretmek, mümkün olan bütün aşk temasını Fauré, Doppler ve Debussy ile kurmak.

İzleyicilerin ön sırasındaki Eve Frame'e baktığımda, Sylphid'e öylesine muhtaç bir bakışla baktığını gördüm ki, Sylphid'in Eve Frame'den doğduğunu değil de, tam tersini düşünürdünüz.

Sonra durmuş olan her şey yeniden başlıyordu. Alkışlar, bravolar, reveranslar vardı ve Sylphid, Pamela ve Rosalind, kütüphanedeki sahneden aşağı indiler ve Eve Frame her birini sırayla kucaklamak üzere oradaydı. Pamela'ya "Nasıl görünüyordun biliyor musun, tatlım? İbrani bir prenses!" dediğini duyacak kadar yakındaydım. Ve Rosalind'e ise, "Ve sen harikaydın, kesinlikle harika!" Ve son olarak kızına, "Sylphid, Sylphid," dedi, "Sylphid Juliet, asla ama asla daha iyi çalamazdın! Asla tatlım! Doppler özellikle harikaydı."

"Anne, Doppler salon süprüntüsüdür," dedi Sylphid.

"Ah, seni seviyorum!" diye bağırdı Eve. "Annen seni öyle seviyor ki!"

Diğerleri müzik triosunu tebrik etmek üzere gelmeye başladı ve hatırladığım sonraki şey, Sylphid'in, kolunu belime dolayıp, iyi huylu bir tavırla beni Pamela, Rosalind ve Rosalind'in nişanlısıyla tanıştırmasıydı. "Bu, Newarklı Nathan," dedi Sylphid. "Hayvan, Nathan'ın politik hamisidir." Bunu bir gülümsemeyle söylediği için, ben de gü-

lümsedim, bu hakaret sözünün zararsız olduğuna, Ira'nın boyu konusunda bir aile şakasından başka bir şey olmadığına inanmaya çalışarak.

Odanın her yerinde Ira'ya bakındım ve orada olmadığını gördüm, ama gidip onu bulmak üzere izin istemek yerine, kendime Sylphid'in kavrayışı içinde zapt edilmiş –ve arkadaşlarının ince zevki tarafından çevrelenmiş– olarak kalma izni verdim. Ramón Noguera kadar genç birinin o kadar da iyi giyinmiş, terbiyeli ve kibar olduğunu hiç görmemiştim. Esmer Pamela ve sarışın Rosalind'e gelince, her biri bana öyle güzel görünüyordu ki, ikisine de bir defada kısa bir andan daha uzun süre açık bir şekilde bakamadım, fakat aynı anda onların bedeninden sadece bir iki santimetre uzakta durma fırsatından vazgeçemiyordum.

Rosalind ve Ramón üç hafta içinde, hemen Havana'nın dışındaki Nogueralar malikânesinde evleneceklerdi. Nogueralar, tütün yetiştiricisiydiler, Ramón'un babasına, Ramón'un büyük babasından, Partido adlı bir bölgede binlerce hektarlık çiftlik arazisi miras kalmış, ki bu arazi Ramón'a ve zaman içinde Ramón ve Rosalind'in çocuklarına kalacaktı. Ramón hayret verici bir şekilde sessizdi –dünya puro içicileri tarafından ona bahşedilen yetki konumunun rolünü sonuna kadar özenle oynamaya kararlı, kendi kaderiyle vakur– Rosalind ise –birkaç yıl önce kırsal İngiltere'nin uzak bir köşesinden gelen Londralı fakir bir müzik öğrencisi iken şimdi bütün korkularının sonuna yakın olduğu kadar bütün o harcamaların başlangıcına da yakın biri olarak– giderek daha hayat dolu hale geliyordu. Ve de konuşkan. Bize Ramón'un büyük babasından, Nogueraların en meşhur ve en saygıdeğer olanı, Başkan Mendiata'nın (kurmay başkanı, kazara tanıdığım, adı kötüye çıkmış Fulgencio Batista olan) kabinesine girene kadar, yaklaşık otuz yıl boyunca bir vali ve aynı zamanda arazi sahibi olduğundan bahsetti; ayrıca Küba purolarının dış sarım yaprağını yetiştirdikleri büyük tütün çiftliklerinin güzelliğinden bahsetti bize; ve sonra Nogueraların onlar için planladığı büyük İspanyol usulü düğünden bahsetti bize. Bir çocukluk arkadaşı olan Pamela, Noguera ailesi hesabına, New York'tan Havana'ya uçakla gidiyordu ve malikânedeki bir konuk evine yerleştirilecekti ve Sylphid vakit bulabilirse, dedi kabına sığmayan Rosalind, Pamela ile birlikte buyurup gelebilecekti.

Ben, peki ama tütün işçileri olan Kübalı köylüleri – bir aile düğünü için New York-Havana arasında götürüp getiren kim, diye düşünürken, Rosalind, hevesli bir masumiyetle, gurur ve başarının keyifli karışımıyla Nogueraların muazzam serveti hakkında konuştu. *İşçiler* gü-

zel tütün çiftliklerinde ne tür "konukevleri"nde yaşıyorlar? Ya tütün işçileriniz arasındaki hastalık, kötü beslenme ve cehalete ne dersin, Bayan Halladay? Bütün o parayı İspanyol usulü düğününe çarçur etmek yerine neden nişanlının ailesinin gayrimeşru olarak elinde tuttuğu toprakların fiyatını Kübalı kitlelere aktarmaya başlamıyorsun?

Ama Ramón Noguera kadar ağzı sıkıydım, fakat, onun içten içe, duygusal olarak kontrollü halinden çok uzaktım; zira, Ramón askeri birlikleri teftiş eder gibi korkusuzca dimdik ileri bakıyordu. Rosalind'in söylediği her şey beni dehşete düşürüyordu ve yine de bunu yüzüne söyleyecek kadar yakışıksız davranmadım. Zenginliği ve kökeni konusunda İlerici Parti'nin değerlendirmesiyle Ramón Noguera'nın üstüne gidebilecek gücü de toplayamadım. Rosalind'in İngiliz pırıltısından da gönüllü olarak uzaklaşamadım, ideallerini Ramón'un albenisi uğruna terk ederek –veya kendi ideallerini değilse bile, benimkileri terk ederek– Küba'nın oligarşik, toprak ağası zenginler sınıfından biriyle evlenerek, yalnızca bir sanatçının değerlerinden ölümcül bir şekilde taviz verdiğini değil, aynı zamanda, benim politik değerlendirmemde, onun yeteneğine –ve onun kızılımsı altın saçlarına ve ziyadesiyle okşanası bedenine– örneğin, benden, daha az layık biriyle kendisini bayağılaştırdığını belli ki anlamayan hem fiziksel olarak güzel hem de müzikal anlamda yetenekli genç bir kadın.

Neticede, Ramón'un, Stork Club'da Pamela, Rosalind ve kendisi için bir masa ayırttığı anlaşıldı ve Sylphid'in onlara katılmasını istediği zaman, ayrıca, boş bir özgüvenle, zenginler sınıfında nezaket sayılan bir özgüvenle beni de davet etti. "Lütfen, bayım," dedi, "konuğum olarak gelin."

"Gelemem, hayır –" dedim, ama sonra, açıklama yapmadan –yapmam gerektiğini, zorunda olduğumu bildiğim için ... *Ira*'nın yapacağını bildiğim için– "Sen veya senin gibileri tasvip etmiyorum!" ama bunun yerine şu şekilde ekleyerek, "Teşekkürler. Yine de teşekkürler," döndüm ve yetişmekte olan bir yazar için Sherman Billingsley'in ünlü Stork Club'ını ve Walter Winchell'in oturduğu masayı görmek için olağanüstü bir fırsattan değil de sanki vebadan kaçar gibi, şimdiye kadar gözlerimle gördüğüm ilk nüfuslu zengin tarafından sallandırılan havuçtan aceleyle uzaklaştım.

Ceketimi çift kişilik yatakların üzerine yığılmış onlarca ceketin altından bulabildiğim ikinci kattaki misafir yatak odasına yalnız çıktım ve orada Ira tarafından oyunumu okuması söylenen Arthur Sokolow'a

rastladım. Ira'nın kısa okumasından sonra yukarıda, Ira'nın çalışma odasında ona bir şey söyleyemeyecek kadar çekingen davranmıştım ve kendisini Lincoln kitabının sayfalarını karıştırmakla meşgul ettikten sonra, bana söyleyecek bir şeyi yokmuş gibi görünmüştü. Bununla birlikte, parti boyunca birkaç kez, oturma odasında birilerine saldırgan bir şekilde bir şeyler söylediğine kulak misafiri olmuştum. "Bu beni öylesine kızdırıyor ki," dediğini duydum. "En sıkışık zamanda oturdum ve o piyesi bir gecede yazdım"; onun şöyle dediğini duydum, "Olasılıklar sınırsızdı. Yeni sınırlar saptamak için bir özgürlük, isteklilik atmosferi vardı"; sonra onun gülüp şöyle dediğini duydum, "Eee, beni radyodaki bir numaralı programa karşı beslediler..." ve bunun bendeki etkisi şuydu: Kaçınılmaz gerçekle karşılaşmışım gibiydi.

Bilerek onu duyabilecek mesafede dolanarak Sokolow'un Ira için yazmayı düşündüğü bir oyunu, sadece konuşmaları üzerine değil, doğumundan ölümüne Abraham Lincoln'ün bütün hayatı üzerine bir kişilik bir oyunu, birkaç kadına tarif edişini dinlediğim zaman hayatta ne olmak istediğime dair o zamana kadarki en güçlü izlenimimi edindim. "Birinci Açılış Töreni, Gettysburg Söylevi, İkinci Açılış Töreni – bu hikâye değil. Bu retorik. Ira'nın orada *hikâyeyi* anlatmasını istiyorum. Ne kadar lanet bir şekilde *zor* olduğunu anlatmasını: eğitimsizliği, aptal babayı, berbat üvey anneyi, hukuk arkadaşlarını, Douglas'a çatmayı, kaybetmeyi, o isterik alışveriş delisi eşini, oğlunu vahşi bir şekilde kaybedişini –Willie'nin ölümünü– her taraftan ayıplanmayı, adam ofise adım attığı andan itibaren gündelik politik saldırıyı. Savaşın vahşetini, generallerin beceriksizliğini, Azat Bildirisini, zaferi, korunmuş sendikayı ve özgürleştirilmiş zencileri – *sonra* bu ülkeyi sonsuza dek değiştiren suikastı. Bir aktör için harika bir şey. Üç saat. Ara yok. Onları koltuklarında nutku tutulmuş bırakmak. İkinci döneminde de çalışıp Yeniden Yapılanmaya nezaret etmiş olsaydı, Amerika'nın bugün nasıl olabileceği, zenci *ve* beyaz adamın nasıl olabileceği üzüntüsü içinde bırakmak onları. O adam konusunda çok düşündüm. Bir aktör tarafından öldürüldü. Başka kim?" Güldü. "Başka kim Abraham Lincoln'ü öldürecek kadar boş ve aptal olabilirdi? Ira orada tek başına üç saat yapabilir mi? Nutuk yazıları – yapabildiğini biliyoruz. Aksi halde, birlikte üzerinde çalışacağız ve bunu becerecek: hiç rahat verilmemiş, nükteci, entelektüel kurnaz bir lider, bazen canlı bazen fena halde keyifsiz devasa bir yaratık ve" dedi Sokolow, gene gülerek, "Memorial heykelinin 'Lincoln'ü olduğundan henüz haberdar değil."

Şimdiyse Sokolow sadece gülümsedi ve nezaketiyle beni şaşırtan bir ses tonuyla "Genç Bay Zuckerman. Bu senin için harika bir gece olmalı," dedi. Başımla onayladım, ancak yine nutkum tutulmuştu, benim için herhangi bir tavsiyesi ya da oyunumun herhangi bir eleştirisi olup olmadığı soramadım. İyi gelişmiş gerçeklik duygusu (on beş yaşında bir çocuk için), Arthur Sokolow'un oyunu okumadığım söyledi bana.

Ceketimle yatak odasından dışarı adımımı atıyorken, Katrina Van Tassel'in banyodan bana doğru geldiğini gördüm. Yaşıma göre uzun boylu bir çocuktum ama, yüksek topuklu ayakkabılarla bana yukarıdan bakıyordu, belki de onun heybetliliğinin büyüsüne kapılmış olmama rağmen, otuz santimetre daha uzun olsaydım bile, kendisini herhangi bir şeyin en azametli örneği olarak gördüğünü hissettim. Her şey öylesine kendiliğinden oldu ki nefret etmem –hiç çaba sarf etmeden nefret etmem– gereken bu kişinin, nasıl olup da yakındayken böyle etkileyici olabildiğini anlayamadım. Değersiz bir yazar olduğu gibi Franco'nun destekçisi ve SSCB'nin düşmanı, ancak gerektiğinde, nerede benim antipatim? Kendimin şöyle söylediğini duyduğumda, "Bayan Grant? Bir imzanızı atar mısınız – annem için?" Birdenbire kim olduğumu ya da ne tür bir sanrı gördüğümü düşünmek zorunda kaldım. Bu, Kübalı tütün kralına davranışımdan daha kötüydü.

Bana gülümseyerek, Bayan Grant, bu büyük evdeki mevcudiyetimi açıklamak için gerçekte kim olabileceğime dair bir hatırlatmada bulundu. "Sen Sylphid'in erkek arkadaşı değil misin?"

Yalan söylemeyi düşünmek zorunda bile değildim. "Evet," dedim. Yeterince büyük göründüğümü bilmiyordum, ama belki de ergenlik çağındaki gençler Sylphid'in özel ilgi alanıydı. Ya da Bayan Grant hâlâ Sylphid'i sadece bir çocuk olarak görüyordu belki de. Ya da belki Sylphid'in beni burnumdan öptüğünü görmüştü ve o öpücüğün Abelard'ın Eloise'i on birinci defa becermesinden ziyade ikimizle ilgisi olduğunu sanmıştı.

"Sen de müzisyen misin?"

"Evet," dedim.

"Hangi enstrümanı çalıyorsun?"

"Aynısı. Harp."

"Erkek çocuk için tuhaf değil mi bu?"

"Hayır."

"Neyin üzerine yazayım?" diye sordu.

"Sanırım cüzdanımda bir kâğıt parçası var –" Ama sonra, okula giderken gömlek cebimin üzerine iki ay boyunca her gün taktığım ve feci seçimden sonra ayrılmak istemediğim, cüzdanımın içine iğnelenmiş, Başkan Wallace rozeti olduğunu hatırladım. Şimdi ise ne zaman bir şeyin bedelini ödemek için para çıkarmam gerekse onu bir polis rozeti gibi bir an gösteriyordum. "Cüzdanımı unuttum," dedim.

Bir elinde taşıdığı boncuklu çantasından bir bloknot ve gümüş bir dolmakalem çıkardı. "Annenin adı nedir?"

Yeterince nazik bir şekilde sormuştu ama, ona söyleyemedim.

"Hatırlamıyor musun?" dedi zararsız bir gülümsemeyle.

"Sadece *sizin* adınız. Bu yeter. Lütfen."

Yazarken bana şöyle dedi, "Geçmişin ne, genç adam?"

İnsanlığın hangi alt türlerine ait olduğumu sorduğunu önce anlamadım. 'Geçmiş' kelimesi kavranamazdı – ve sonra değildi. Yanıt verdiğimde komik olmak gibi bir niyetim yoktu, "Benim geçmişim yok."

Şimdi, neden bana Eve Frame'den daha büyük bir yıldız, daha *ürkütücü* bir yıldız gibi geliyordu? Özellikle Sylphid'in onu ve kocasını inceden inceye incelemesinin ardından, nasıl oluyor da ben bütün meraklıların korkaklığıyla böyle yenik düşüp, ona bir kuş beyinlinin ses tonuyla hitap ediyordum?

Sebep onun gücüydü, elbette, şöhretin gücü; kocasının gücünü de paylaşan birinin gücüydü, zira, Bryden Grant radyodan bir iki kelime konuşmasıyla ya da köşe yazısında bir lafla –*eksiltili* bir anlatımla– gösteri dünyası kariyerleri yaratabilir ya da yok edebilirdi. Katrina'nınki, insanların her zaman gülümsediği, teşekkür ettiği, kucakladığı ve nefret ettiği birinin ürpertici gücüydü.

Ama *ben* neden onun kıçını yaladım? Benim gösteri dünyasında işim yoktu. Kazanacak – ya da kaybedecek neyim vardı? Sahip olduğum her prensip, inanç ve sadakatten vazgeçmem bir dakikadan az sürmüştü. Ve acı çektirmeden imzasını atıp partiye dönmemiş olsaydı, buna devam edecektim. Anneme imza isteyene kadar beni umursamadığı için, bana da onu umursamamak düşüyordu. Ama annem imza toplayan birisi değildi, ne de birisi beni yaltaklanmaya ve yalan söylemeye zorlamıştı. Yapacak en kolay şeydi bu. Kolaydan daha kötü. Bu otomatikti.

"Cesaretini yitirme," diye uyarmıştı beni Paul Robeson, Mosque'deki kuliste. Gururla elini sıktım ve dışarı ilk çıkışımda cesaretimi yitirmiştim. Onu anlamsızca kaybettim. Polis merkezine çekilip, copla

dövülmedim. Ceketimle koridora yürüdüm. Küçük Tom Paine'nin raydan çıkması için bu kadarı yetmişti.

Söylediği her şeyin arkasında durmak zorunda olduğunu düşünecek kadar genç birinin kendinden iğrenmesi duygusuyla kaynayarak merdivenlerden aşağı yöneldim. Geri dönüp, ona bir şekilde ağzının payını vermek için gerekli olan güce sahip olmak için her şeyimi verirdim – sadece zavallı bir şekilde davranmış olmam yüzünden. Bununla birlikte, çok geçmeden benim kahramanım bunu benim için yapacaktı ve kininin koyu kayıtsızlığına benim korkunç kibarlığımla su katmadan. Ira, benim söylemeyi ihmal etmiş olduğum her şeyi telafi etmekten fazlasını yapacaktı.

Ira'yı, bodrum kat mutfağında yemek servisimizi yapmış olan hizmetçi Wondrous ve onun kızı Marva olduğu anlaşılan, yaklaşık benim yaşlarımda bir kızla beraber çifte lavaboda yıkanmakta olan tabakları kurularken buldum. İçeri girdiğim zaman, Wondrous Ira'ya, "Oyumu boşa harcamak istemedim, Bay Ringold. Değerli oyumu boşa harcamak istemedim," diyordu.

"Anlat ona," dedi Ira bana. "Kadın bana inanmıyor. Neden bilmiyorum. Ona Demokrat Parti'den bahset. Zenci bir kadının, Demokrat Parti'nin zenci ırkına verdiği sözlerden dönmeyeceğini kafasına nasıl sokabildiğini bilmiyorum. Ona bunu kimin söylediğini ya da onun buna nasıl inandığını bilmiyorum. Sana kim söyledi, Wondrous? Ben söylemedim. Kahretsin, sana altı ay önce söyledim – Jim Crow'a, senin Demokrat Parti'nin zayıf liberalleri bir son vermeyecekler. Onlar, asla zenci insanların arkadaşları değiller ve asla olmadılar! Seçimde bir zencinin oy verebileceği yalnızca bir parti vardı, mazlumlar için mücadele eden tek parti, bu ülkedeki zencileri birinci sınıf vatandaş yapmaya kendini adamış tek parti. Ve bu Harry Truman'ın Demokrat Parti'si değildi!"

"Oyumu çöpe atamazdım, Bay Ringold. Yapacağımın hepsi buydu. Onu kanalizasyona atmak."

"İlerici Parti, Amerikan tarihindeki herhangi bir partiden daha çok zenci aday gösterdi – önemli ulusal makamlar için İlerici Parti aday listesinde elli zenci aday! Mevkiler için hiçbir zenci, bırak makama alınmasını, aday bile gösterilmemiştir! Bu, bir oyu kanalizasyona atmak mıdır? Kahretsin, zekânı küçük görme ve benimkini de küçük

görme. Ne yaptığını bilmemekte yalnız olmadığınızı düşündüğümde zenci halkına çok kızıyorum."

"Üzgünüm, ama o adam gibi kaybeden biri bizim için hiçbir şey yapamaz. Bir şekilde biz de yaşamak zorundayız."

"Eee, *yaptığınız* şey hiçbir şeydi. Hiçbir şeyden de kötü. Oyunuzla yaptığınız şey, siz yaşadığınız sürece size ayrımcılığı, adaletsizliği, linç etmeyi ve seçim vergisini getirecek olan insanları tekrar iktidara geri getirmekti. Marva yaşadıkça. Marva'nın *çocukları* yaşadıkça. Anlat ona, Nathan. Sen Paul Robeson ile tanıştın. O Paul Robeson ile tanıştı, Wondrous. Bana göre, Amerikan tarihindeki en büyük zenci. Paul Robeson onun elini sıktı ve sana ne dedi, Nathan? Sana ne söylediğini Wondrous'a anlat."

"Şöyle dedi, 'Cesaretini yitirme.'"

"İşte yitirdiğiniz şey budur, Wondrous. Seçim sandığında cesaretinizi yitirdiniz. Size hayret ediyorum."

"Şey," dedi, "İstiyorsanız, hepiniz bekleyebilirsiniz, ama biz bir şekilde yaşamak zorundayız."

"Beni hayal kırıklığına uğrattınız. Daha kötüsü, Marva'yı hayal kırıklığına uğrattınız. Marva'nın *çocuklarını* hayal kırıklığına uğrattınız. Bunu anlamıyorum ve hiçbir zaman anlamayacağım. Hayır, bu ülkenin işçi sınıfını anlamıyorum! Hiddetle nefret ettiğim şey, kendi lanet çıkarları için nasıl oy kullanacağını bilmeyen insanları dinlemek! Bu tabağı fırlatmak istiyorum, Wondrous!"

"Ne isterseniz onu yapın, Bay Ringold. O *benim* tabağım değil.

"Zenci toplumuna, Henry Wallace'a yaptıkları ve yapmadıkları için, *kendilerine* yapmadıkları için, öyle acayip kızıyorum ki bu tabağı gerçekten kırmak istiyorum!"

"İyi geceler, Ira," dedim, kurulamayı bitirdiği yemek tabağını kırmakla tehdit ederek orada ayakta dururken. "Eve gitmeliyim."

Tam o sırada, Eve Frame'in sesi geldi: "Gel, Grantlere iyi geceler de, tatlım."

Ira duymamış gibi yaptı ve yeniden Wondrous'a döndü. "Yeni bir dünyanın insanlarının dalga geçerek sarf ettiği birçok güzel söz var, Wondrous –"

"Ira? Grantler gidiyor. İyi geceler demek için yukarı gelsene."

Birdenbire tabağı fırlattı, tabak sadece uçuruverdi. Duvara çarptığında, Marva, "Anne!" diye bağırdı, ama Wondrous omuz silkti –Jim Crow'a *muhalif* olan beyaz insanların bile mantıksızlığı onu şaşırtma-

dı– ve Ira, bir defada üç basamak birden çıkarak ve merdivenlerin tepesinden duyulabilecek şekilde bağırarak merdivenleri yıldırım gibi çıkarken, Wondrous kırık parçaları toplamaya koyuldu. "Anlayamıyorum, seçme özgürlüğün varken ve güya hiç kimsenin seni bir şey yapmaya zorlamadığı bizimki gibi bir ülkede yaşıyorken, o katil Nazi itiyle yemek yemeğe nasıl oturur insan. Bunu nasıl yaparlar? Hayatının işi, önceden insanları öldürdükleri şey her neyse onu daha mükemmelleştirmek olan bir adamla oturup yemek yemeye kim zorluyor onları?"

Ira'nın tam arkasındaydım. Üstünde İngiliz palto ve ipek bir eşarp olan ve bir elinde şapkasını tutan kapı aralığındaki Bryden Grant'e doğru gittiğini görene kadar neden söz ettiğini bilmiyordum. Grant, dikkat çeken çenesiyle kare suratlı, gıpta edilecek şekilde gür yumuşak, gri saçlı bir adamdı, yine de –yine de çok çekici olduğu için– zayıf karakterli, sağlam yapılı, elli yaşlarında biriydi.

Ira, son sürat Bryden Grant'e doğru gitti ve yüzleri bir iki santimetre yaklaşana kadar durmadı.

"Grant," dedi ona. "Grant, değil mi? Bu senin adın değil mi? Sen bir üniversite mezunusun, Grant. Harvardlı bir adam, Grant. Harvardlı bir adam ve Hearst gazetecisi ve –Grantlerin –Grant'isin! Senin ABC'den daha iyi bir şeyler bildiğin zannediliyor. Yazdığın boklardan biliyorum ki senin ana karakteristiğin, inançtan yoksun olmaktır, ama senin hiçbir şey konusunda hiçbir inancın yok mu?"

"Ira! Kes şunu!" Eve Frame elleriyle, rengi uçmuş olan yüzünü kapamıştı ve sonra elleri Ira'nın kolunu kavradı. "Bryden," diye bağırdı, Ira'yı oturma odasına girmeye zorlarken çaresizce omzunun üstünden geriye doğru bakarak, "Ben son derece, son derece –bilmiyorum–"

Ira onu kolaylıkla sürükledi ve şöyle dedi, "Tekrar ediyorum: Grant, senin *hiç* inancın yok mu?"

"Bu senin en iyi tarafın değil, Ira. En iyi tarafını sergilemiyorsun." Grant, sosyal olarak aşağı birine karşı kendisini savunmaya tenezzül etmemeyi çok genç yaşta öğrenmiş birinin üstünlüğüyle konuştu. "Hepinize iyi geceler," dedi, gürültü patırtının ne olduğunu görmek için koridorda toplanmış olan hâlâ evdeki yaklaşık on-on beş misafire. "İyi geceler, sevgili Eve," dedi Grant, ona bir öpücük göndererek ve sonra sokak kapısını açmak için döndü ve çıkmak için eşinin koluna girdi.

"Wernher von Braun!" diye ona bağırdı Ira. "Nazi köpeği mühendis. Pis faşist köpek. Onunla oturup yemek yiyorsun. Doğru mu yoksa yanlış mı?"

Grant gülümsedi ve mükemmel bir kendine hâkimiyetle –bir uyarı imasını açığa vuran sakin ses tonuyla– Ira'ya şöyle dedi, "Ziyadesiyle düşüncesizsiniz, bayım."

"Bu Naziyi akşam yemeği için evine getirdin. Doğru mu yoksa yanlış mı? Çalışıp insanları öldüren şeyleri yapanlar yeterince kötü, ama sizin bu arkadaşınız Hitler'in bir arkadaşıydı, Grant. Adolf Hitler için çalıştı. Onun öldürmek istediği insanlar Grantler olmadığı için bütün bunları belki hiç duymadın, Grant – onlar benim gibi insanlardı!"

Tüm bu süre içinde, Katrina kocasının yanında Ira'ya ters ters bakıyordu ve şimdi kocasının adına cevap veren kendisiydi. Van Tassel ve Grant'i bir sabah dinleyen herkes, Katrina'nın sık sık onun adına cevap verdiğini tahmin edebilirdi. Bu yolla, Bryden o uğursuz müteahhit tavrını korurdu ve Katrina gizlemek için hiç gayret sarf etmediği üstünlük hissini beslemeyi sürdürürdü. Bryden, konuşup otoritenin içten dışa akmasını izin verince daha yıldırıcı olduğunu düşünürken, Katrina'nın ürkütücülüğü –Ira'nınkinden farksız– her şeyi söylemesinden geliyordu.

"Haykırarak ifade ettiğin hiçbir şeyin anlamı yok." Katrina Grant'in ağzı normal büyüklükteydi ancak –şimdi dikkat ettim– konuşurken dudaklarının sadece ortası, öksürük pastili çapında bir delik hareket ediyordu. Bu delikten, kocasının savunmasını oluşturan kızgın küçük iğneleri fırlatıyordu. Karşılamanın büyüsü onun üzerineydi –bu savaştı– ve bu bir doksanlık herifin karşısında bile, etkileyici bir şekilde heykel gibi göründü. "Sen cahil bir adamsın, nahif, kaba, zorbalık eden, basit, küstah bir adamsın, sen hödüksün ve gerçekleri bilmiyorsun, gerçekliği bilmiyorsun, neden bahsettiğini bilmiyorsun, ne şimdi ne de başka bir zaman! Sadece *Daily Worker*'dan papağan gibi tekrarladıklarını biliyorsun!"

"Akşam yemeği konuğunuz von Braun," diye bağırdı Ira, "yeterince Amerikalı öldürmedi mi? Şimdi Rusları öldürmek için Amerikalılar için mi çalışmak istiyor? Harika! Bay Hearst, Bay Dies ve Ulusal Üreticiler Birliği için komünistleri öldürelim hadi. Bu Nazi kimi öldürdüğüne aldırmaz, çekini aldığı ve hürmeti –"

Eve çığlık attı. Bu, yapmacık ya da hesaplanmış gibi görünen bir çığlık değildi, ama güzel giyimli parti davetlileri ile dolu o koridorda –yine de, taytlar içinde bir adam taytlar içinde başka bir adama kılıç sallamıyordu– sahnede ya da sahne dışında, ses perdesi o zamana kadar duymuş olduğum en korkunç çığlığa müthiş bir hızla varmış görü-

nüyordu. Duygusal olarak, Eve Frame, olmak istediği yere varmak için uzağa gitmek zorunda görünmüyordu.

"Cicim," dedi, Eve'i omzundan tutup koruyucu bir şekilde kucaklamak için ileri doğru adım atmış olan Katrina.

"Eeh, kes şu şaçmalığı," dedi Ira, mutfağa inen merdivenlere doğru yönelirken. "Cicim iyi."

"İyi *değil*," dedi Katrina, "ne de olmak *zorunda*. Bu ev bir politik toplantı salonu değil," diye bağırdı ardından, "politik caniler için! Kışkırtıcı çeneni her açtığında kıyameti koparmak zorunda mısın, güzel, uygar bir eve senin komünist şeylerini sürüklemek zorunda –"

Ira bir anda merdiven boşluğunda dikilip şöyle bağırdı, "Bu demokrasidir, Bayan Grant! Benim inançlarım, benim inançlarımdır. Ira Ringold'un inançlarını bilmek istiyorsanız, tek yapmanız gereken ona sormaktır. Onları *veya* beni sevip sevmemeniz umurumda bile değil. Bunlar benim inançlarım ve *kimsenin* onlardan hoşlanıp hoşlanmadığı umurumda değil! Ama hayır, kocanız maaşını bir faşistten alıyor, bu yüzden faşistlerin duymaktan hoşlanmadığı şeyi söylemeye cesaret eden birisi çıkagelir, söylenen şu olur: 'Komünist, komünist, uygar evimizde bir komünist var.' Ama esnek düşünebilirsen, bir demokraside, komünist felsefe, *herhangi bir* felsefe–"

Eve Frame bu kez çığlık attığında, ne başı ne sonu olan bir çığlıktı, hayati tehlike arz eden acil bir durum işareti veren ve etkili bir şekilde bütün politik söylemi ve böylece, benim şehirdeki ilk büyük gecemi de sonlandıran bir çığlık.

V

"Yahudi düşmanlığı, Yahudileri küçük görme bu," dedim Murray'e. "Yine de Ira ile evlendi, ondan önce de Freedman ile evliydi..."

Bu bizim ikinci oturumumuzdu. Yemekten önce, gölete bakan balkonda dışarıda oturmuştuk ve martinilerimizi içerken, Murray üniversitedeki derslerini anlatmıştı. Onun zihinsel enerjisine, profesörün yaşını başını almış öğrencilerine verdiği –Hamlet'in en ünlü monoloğundaki herhangi bir satırı, bir ömrün perspektifinden tartışın– üç yüz kelimelik kompozisyon ödevine duyduğu şevke şaşırmamalıydım. Fakat bilincini kaybetmeye çok yakın bir adamın sonraki güne ev ödevi hazırlaması, neredeyse sonuna gelmiş olan bir yaşam için kendisini eğitmesi –bulmacanın onu şaşırtmaya devam etmesi, açıklık getirmenin yaşamsal bir gereksinim olarak kalması– beni şaşırtmaktan öteydi:

Üzerime kendim için, yaşadığım için ve her şeyden öyle mesafeli durduğum için, utanç sınırında, bir hata yapıyorum duygusu çöktü. Ama bu duygu sonra yok oldu. Artık başka zorluklar çıkarmak istemiyordum.

Barbeküde piliç ızgara yaptım ve akşam yemeğimizi dışarıda, balkonda yedik. Yemeğimizi bitirdiğimizde, saat sekizi epeyce geçmişti, ama daha sadece temmuzun ikinci haftasına girmiştik, o sabah mektuplarıma bakmak için gittiğimde, postane müdiresi, o ay günlerin kırk dokuz dakika kısalacağını– ve yakında yağmur yağmazsa, hepimizin böğürtlen ve ahududu reçeli için dükkâna gitmek zorunda kalacağımızı; mahalli trafik kazalarının geçen yılın bu vaktinden dört kat daha fazla olduğunu; birisinin ormanın kenarındaki kuş evinin yakınlarında, bizim sakinimiz, bir seksen boyundaki bir siyah ayının bir daha görüldüğünü– bildirmiş olsa da, bugün için henüz manzaranın sonu gelmemişti. Gece, süreklilikten başka hiçbir şeyin göstergesi olmayan açık bir gökyüzünün arkasına saklanmıştı. Sonsuz ve kargaşasız hayat.

"Eve bir Yahudi miydi? Öyleydi," dedi Murray, "marazi olarak mahcup bir Yahudi. O mahcubiyet sahte değil. Yahudi gibi göründüğüne mahçup –ve Eve Frame'in yüzü incelikle tam Yahudiydi, tam Scott'un *Ivanhoe*'sundan çıkmış, Rebecca benzeri bütün fizyonomik nüanslar vardı– kızının Yahudi gibi göründüğüne mahcup. İspanyolca konuştuğumu öğrendiğinde, bana şöyle dedi, 'Herkes Sylphid'i İspanyol zannediyor. İspanya'ya gittiğimizde, herkes onu oranın yerlisi zannetti.' Hakkında konuşulması bile acıklı bir şeydi bu. Zaten din kimin umurundaydı? Ira'nın umuru değildi. Ira'ya göre dinin kimseye faydası yoktu. Politik olarak karşıydı. Hiçbir türden dine dayanamıyordu. Hamursuz bayramında, Doris geleneksel dini yemek hazırlardı ve Ira yakınından bile geçmezdi. Kabilesel boş inanç.

"Sanırım, Eve Frame ile ilk kez tanıştıklarında, onun tarafından ve her şey tarafından şaşkına çevrilmişti –New York'a yeni, *Özgür ve Cesur*'a yeni, kolunda *Amerikan Radyo Tiyatrosu*'nun simgesinin eşlik etmesi– Eve'in Yahudi olması ya da olmaması aralarında hiç konuşulmadı. Ira için ne fark ederdi? Ya antisemitizm? *Bütün* farkı o yarattı. Yıllar sonra, herkesin önünde ne zaman 'Yahudi' dese Eve'in kendisini nasıl susturmaya çalıştığını anlattı. Birisini bir yerlerde ziyaret ettikten sonra bir apartmanda asansöre binerlerdi ve kollarında ya da bir pusette bebekli bir kadın olurdu orada ve Ira onlara dikkat bile etmezdi, ama sokağa çıktıklarında, Eve şöyle derdi, 'Tam anlamıyla iğrenç

bir çocuk.' İğrenç çocuğun, daima göze batan bir şekilde Yahudi gibi görünen bir kadının çocuğu olduğunu fark edene kadar onun nesi olduğunu anlayamazdı Ira.

"Ira o saçmalığın beş dakikasına bile nasıl tahammül edebildi? Eee, edemedi. Ama bu ordu değildi, Eve Frame güneyli bir taşralı değildi ve ona yumruk savunmayacaktı. Onun yerine Eve'i yetişkin eğitimiyle dövdü. Ira, Eve Frame için bir O'Day olmaya çalıştı, ama Eve Ira değildi. Antisemitizmin Sosyal ve Ekonomik Kökenleri. Kurs buydu. Onu çalışma odasına oturttu ve ona kitaplarını yüksek sesle okudu. Savaş boyunca yanında taşıdığı, gözlemlerini ve düşüncelerim yazdığı bloknotları yüksek sesle okudu ona. 'Yahudi olmakta üstün hiçbir şey yoktur – ve aşağılık ya da küçültücü olan hiçbir şey yoktur. Sen bir Yahudisin ve bu böyle. Hikâye budur.'

"Eve'e o zamanlar en sevdiği romanlardan birini satın aldı, Arthur Miller'ın bir romanı. Ira bu kitaptan onlarcasını dağıtmış olmalı. *Focus* adını taşıyor. Bir tane de Eve'e verdi, sonra, önemli bölümleri kaçırmasın diye onun için her yerini işaretledi. O'Day'in, İran'daki üs kütüphanesinde kitapları açıkladığı şekilde kitabı ona açıkladı. *Focus*'u hatırlıyor musun, Miller'ın romanı?"

Onu çok iyi hatırlıyordum. Ira bana da bir tane vermişti, on altıncı yaş günüm için ve O'Day'in ona yaptığı gibi, onu *bana* açıklamıştı. Lisedeki son yıllarımda, *Focus,* benim politik sevgi ve şefkat duygularımı doğrulayan ve ayrıca radyo oyunlarım için satırlar alabildiğim kutsal kaynağı zenginleştiren bir kitap olarak, *Zafer Notu* ve Howard Fast'ın romanlarının (ve bana verdiği iki savaş romanı, *The Naked and the Dead* ve *Young Lions*) yanında yerini aldı.

Focus, 1945 yılında yayımlandı, Ira'nın, kitaplarla dolu hurçlar ve palavralar sıkarak savaş gemisinde kazandığı bin papel ile denizaşırı ülkelerden döndüğü yıl ve *Death of a Salesman*'ın [Satıcının Ölümü] Broadway yapımının Arthur Miller'ı ünlü bir oyun yazarı yapmasından üç yıl önce. Kitap, büyük bir New York şirketinin personel memuru, kırklı yaşlarda ihtiyatlı, kaygı dolu bir konformist –ırkçı ve dinci bağnazlığına içten içe etkin bir şekilde bürünmek için fazlasıyla ihtiyatlı olan– Bay Newman adında birinin ironik kaderini sert bir şekilde anlatıyor. Bay Newman ilk gözlüğünü taktığında, bunun, burnunun Sami ırkına özgü çıkıntısını ortaya çıkardığını ve kendisinin tehlikeli bir şekilde bir Yahudiye benzediğini keşfeder. Ve yalnızca kendi kendine değil. Kötürüm, yaşlı annesi oğlunu yeni gözlüğüyle gördüğü za-

man, güler ve şöyle der, "Ya, neredeyse Yahudiye benzemişsin." Gözlüğüyle işyerine gittiğinde, bu dönüşüme tepki çok da yumuşak değildir: Birden personeldeki üst mevkisinden, sekreter olarak daha düşük bir vazifeye indirilir, Bay Newman'ın aşağılanarak istifa edeceği bir vazifeye. O andan itibaren, görünüşleri, kokuları, kabalıkları, para hırsları, kötü tavırları, hatta 'kadınlara karşı duyarlı şehvetleri' yüzünden Yahudileri küçük gören kendisi, nereye gitse Yahudi damgası yer. Uyandırdığı sosyal düşmanlık öylesine geniş çaplıdır ki okuyucuya, sorumlu olanın sadece Newman'ın yüzü olamayacağı, zulmün kaynağının kendisinin yasalaştırmaya hiç sesini çıkarmadığı yaygın antisemitizmin devasa, hortlaksı canlanışı gibi gelir – ya da ergenlik çağındaki bana öyle geldi. "Bütün yaşamını Yahudilere karşı bu tiksinme içinde geçirmişti" ve şimdi kendisini kabul etmeleri için tüm itaatli, uyumlu haliyle yaltaklandığı komşularının onu vahşice aforoz etmesiyle bu tiksinme Queens Caddesi'nde ve bütün New York'ta dehşet dolu bir kâbus gibi ortaya çıkar.

Eve girdim ve Ira'dan alıp, kutsal metinleri sakladığım çalışma masasındaki kitap dayanakları arasına kaldırmadan önce bir gecede tamamını okuduğum ve sonradan iki defa daha tamamen okuduğumdan beri kapağını açmadığım, *Focus*'un bir nüshasıyla geri geldim. Başlık sayfasında Ira bana bir mesaj yazmıştı. Kitabı Murray'e verdiğimde, yazıyı yüksek sesle okumaya koyulmadan önce (kardeşinden bir yadigâr) bir an elinde tuttu:

> Nathan – Zekice bir konuşma yapmak için birini bulduğum çok çok nadirdir. Çok okuyorum ve bundan edindiğim faydanın diğer insanlarla tartışmada şekillenmesi ve harekete geçirilmesi gerektiğine inanıyorum. Sen o insanlardan birisin. Senin gibi bir genç tanımak gelecek hakkında karamsarlığımı azaltıyor.
>
> Ira, Nisan 1949

Eski öğretmenim, 1949 yılında nelerin altını çizdiğimi görmek için *Focus*'un sayfalarını karıştırdı. Kitabın çeyreğinde durdu ve yeniden yüksek sesle bana okudu, bu kez kitabın sayfalarından birinden. "'Onun yüzü,'" diye okudu Murray. "'*O* bu yüz değildi. Hiç kimsenin suratı yüzünden onu ciddiye almamaya hakkı yoktu. Hiç kimse! O, *o* idi, şüphesiz belli bir geçmişi olan bir insan, yabancı ve kirli başka bir geçmişten kaynaklanmış gibi görünen bu yüz değildi o.'

"Eve bu kitabı Ira'nın isteği üzerine okur. Ira'nın onun için altını çizdiği yerleri okur. Ira'nın vaazını dinler. Ya vaazın konusu nedir? Konu, kitabın konusudur – *konu*, Yahudi yüzüdür. Eee, Ira şöyle derdi: Eve'in ne kadarını dinlediğini bilmek zordur. Bu öyle bir önyargıydı ki, ne dinlerse dinlesin, ne kadar çok dinlerse dinlesin, kurtulamıyordu."

"*Focus*'un yararı olmadı," dedim, Murray kitabı bana geri uzattığında.

"Dinle, onlar Arthur Miller'la bir arkadaşın evinde tanıştılar. Wallace şerefine bir partideydi belki, hatırlamıyorum. Eve onunla tanıştırıldıktan sonra, kitabını ne kadar çekici bulduğunu Arthur Miller'a kendiliğinden söyledi. Muhtemelen yalan da söylemiyordu. Eve birçok kitap okuyordu ve kitapta politik ve toplumsal gizli anlamlar bulmazsa, hepsi iyi değildir diye düşünen Ira'dan çok daha geniş bir kavrayış ve beğeniyle. Ama kitap okumaktan, müzikten, sanattan ya da oyunculuktan –ya da kişisel deneyimden, yaşadığı bütün o huzursuz yaşamdan– her ne öğrendiyse, içindeki nefreti etkilemedi. Bundan kurtulamıyordu. Değişiklik yapamayan bir kişi olduğundan değil. Profesyonel geleceği değiştiğinde ve bir değişikliğin yapılması gerektiğinde, adını değiştirdi, kocalar değiştirdi, filmlerden sahneye oradan radyoya geçti, ama bu onun içine işlemişti.

"Ira durmadan çalıştıkça işler daha iyi olmadı – ya da iyileşmiş gibi görünmüyordu demek istemiyorum. Ira'nın vaazlarından kurtulmak için, kendisini birazcık bastırdı muhtemelen. Ama, ya özde değişiklik? *Zorunda* olduğu zaman –toplumsal grubundan, toplumsal grubundaki önemli *Yahudilerden* ne hissettiğini saklamak zorunda olduğunda, Ira'nın kendisine karşı nasıl hissettiğini saklamak zorunda olduğunda– bunu yaptı. Ira'ya teslim oldu, Katolik Kilisesi'nde, Polonya köylü sınıfında ve Dreyfus olayı sırasında Fransa'daki antisemitizm hakkında verip veriştirdiği zaman sabırla dinledi. Ama affedilmez bir şekilde Yahudi bir yüz gördüğü zaman (eşimdeki gibi, Doris'inki gibi), onun düşünceleri, Ira'nınkiler ya da Arthur Miller'ınkiler değildi.

"Eve Doris'ten nefret ediyordu. Niçin? Hastane laboratuvarında çalışan bir kadından mı? Eski bir laboratuvar teknisyeninden mi? Newarklı bir anne ve ev kadınından mı? O, ünlü bir yıldıza nasıl bir tehdit yaratabilirdi ki? Doris'e tahammül etmek için ne kadar çaba gerekliydi? Doris'in belkemiği problemi vardı, yaşlandıkça acısı arttı, çubuk takmak için bir ameliyat olmak zorunda kaldı ve bu pek iyi gitmedi

vesaire, vesaire. Gerçek şu ki, tanıştığımız günden öldüğü güne kadar benim için resim kadar güzel olan Doris'in belkemiğinde biçim bozukluğu vardı ve bu fark edilirdi. Burnu, Lana Turner'ınki kadar düz değildi. *Bu* fark ediliyordu. O, İngilizceyi çocukken Bronx'da konuşulduğu biçimde konuşarak büyüdü – ve Eve onun yanında olmaya katlanamıyordu. Ona bakamıyordu. Eşim, yüzüne bakılmayacak kadar sinir bozucuydu onun için.

"Evli oldukları o üç yıl süresince, akşam yemeğine sadece bir defa davet edildik. Bunu Eve'in gözlerinde görebiliyordun. Doris'in giydiği, Doris'in söylediği, Doris'in nasıl göründüğü – hepsi onun için iğrendiriciydi. Eve benden çekiniyordu: Beni başka nedenlerden dolayı umursamadı. Ben Jersey'den bir öğretmendim, onun dünyasındaki önemsiz biri, ama beni potansiyel bir düşman görmüş olsa gerek, bu yüzden hep nazikti. Ve çekici. Sana karşı olduğu biçimde, eminim. Eve'deki cesarete hayran olmamak mümkün değildi: Kırılgan, alıngan bir kişi, kolaylıkla şaşkına çevrilen, elinde olduğu kadar ilerleyen, bir dünya kadını – inatçılık gerektiren. Denemeyi sürdürmek, başından tüm geçenlerden sonra, bütün mesleki başarısızlıklardan sonra tekrar su yüzüne çıkmayı sürdürmek, radyoda başarı sağlamak, o evi yaratmak, o salonu kurmak, bütün o insanları eğlendirmek... Kesinlikle, Eve, Ira için yanlıştı. Ve Ira da onun için. Birlikte olmamalıydılar. Her şeye karşın, onu hayatına kabul etmek, hâlâ başka bir koca edinmek, büyük, yeni bir hayata yeniden başlamak, bu *cesaret* ister.

"Kardeşimle onun evliliğini bozsaydım, onun eşime tavrına sınır koysaydım, ona bunlardan ayrı bakmayı deneseydim – eee, zeki, canlı bir şeydi o. Bütün bunlar bir yana, on altısında California'ya gidip, sessiz film aktrisi olan, aynı zeki, canlı şeydi muhtemelen. Onda azim vardı. Bunu şu sessiz filmlerde görebilirdin. Bütün o kibarlığın altında, büyük bir azmi maskeledi – söylemeye cüret ediyorum, *Yahudi* azmi. Yumuşadığında, ki bu pek sık olmazdı, onda cömert bir taraf vardı. Yumuşadığında, onda doğru şeyi yapmak isteyen bir yan olduğunu hissederdin. Dikkat etmeye çabalardı. Ama kadınının eli ayağı bağlıydı – işe yaramıyordu. Onunla bağımsız herhangi bir tür ilişki kuramazdın, sana bağımsız olarak herhangi bir ilgi gösteremezdi. Diğer tarafında Sylphid yokken de, onun yargısına uzun süre güvenemezdin.

"Eee, biz o gece çıktıktan sonra, Ira'ya söyle demiş, Doris'e ilişkin olarak, 'Şu harika eşlerden, şu paspaslardan nefret ediyorum.' Ama Eve'in Doris'te gördüğü şey paspas değildi. Eve, Doris'te tahammül

edemediği türden bir Yahudi kadın görüyordu.

"Bunu biliyordum; bana Ira'nın ipucu vermesi gerekmiyordu. Zaten kendini fazlasıyla taviz vermiş hissediyordu. Benim küçük kardeşim bana her şeyi söyleyebilirdi, herkese her şeyi söyleyebilirdi –konuşabildiği günden beri söylemişti– ancak *bunu*, her şey mahvolana kadar bana söyleyemedi. Benim kadının rolünün içine kısıldığını bilmem için Ira'nın bunu bana söylemesi gerekmezdi. Antisemitizm oynadığı rolün yalnızca bir bölümüydü, rolün oynanmasında araya giren dikkatsiz bir bölüm. Başlangıçta bunun neredeyse kasıtsız olduğunu düşünüyordum. Bu kötü niyetten çok düşüncesizlikti. Yaptığı her şeye bu şekilde devam etti. Başına gelenlerin farkında değildi.

"Sen ebeveynlerinin çocuğu olmak istemeyen bir Amerikalı mısın? Güzel. Yahudilerle görüşmek istemiyor musun? Güzel. Kimse senin Yahudi olarak doğduğunu bilmesin mi istiyorsun, dünyada geçiş yolunu gizlemek mi istiyorsun? Sorundan kurtulmak ve başka birisi olduğun numarası mı yapmak istiyorsun? Güzel. Doğru ülkeye geldin. Ama, ayrıca, Yahudilerden nefret etmek zorunda değilsin. Başka birisinin suratına yumruk atarak bir şeyden çıkış yolunu bulmak zorunda değilsin. Yahudilerden nefret etmenin ucuz keyifleri gerekli değil. Onlar olmadan da, bir Hıristiyan olarak inandırıcısın. İyi bir yönetmenin oyunculuğu konusunda ona söyleyeceği şey budur. Yönetmen ona antisemitizmin rolde aşırıya kaçmak olduğunu söylerdi. Yok etmeye çalıştığı bozukluktan daha aşağı kalır bir bozukluk değil bu. Ona şöyle dendi, 'Sen zaten bir film yıldızısın – olağanüstü şuhluğunun bir parçası olarak antisemitizme ihtiyacın yok.' Ona şöyle dendi, 'Bunu yaptığında, gereksiz yere abartıyorsun ve hiç ikna edici olmuyorsun. Çizmeyi aşıyorsun, aşırıya kaçıyorsun. Oyunculuk, mantıki olarak fazlasıyla eksiksiz, fazlasıyla yapmacıksız. Gerçek hayatta geçerli olmayan böyle bir mantığa yenik düşüyorsun. Kurtul bundan, buna ihtiyacın yok, bu olmadan çok daha iyi olacak.'

"Bununla beraber, sanat aristokrasisi vardır, peşinde olduğu şey aristokrasi ise – doğal olarak bir parçası olduğu bu oyuncu aristokrasisi. Bu, yalnızca antisemitizm karşıtı olmayı değil, aynı zamanda bir Yahudi olmayı bile içinde barındırabilir.

"Fakat Eve'in hatası, Pennington'du, onu örnek almasıydı. California yoluna koyuldu, adını değiştirdi ve çok başarılıydı, sinemaya girdi ve sonra stüdyonun baskısı altında ve yardımıyla, Mueller'i terk etti, bu sessiz film yıldızıyla, bu zengin, polo oynayan, *hakiki* üst tabaka

aristokratıyla evlendi ve Yahudi olmama fikrini *ondan* aldı. Pennington, Eve'in yönetmeniydi. Burada Eve her şeyi berbat eder. Hıristiyan akıl hocası olarak kendisi de dışarıda olan başka bir yabancıyı örnek almak, Eve'in rolünün başarısız olmasını sağlar. Çünkü Pennington yalnızca bir aristokrat değildir. O, ayrıca bir homoseksüeldir. O, ayrıca antisemittir. Ve Eve onun tavırlarını takınır. Tek yapmak istediği şey, başladığı yerden kaçıp uzaklaşmaktır ve bu suç değildir. Geçmiş tarafından rahatsız edilmeden Amerika'nın içine dalmak – bu senin seçimin. Suç, bir antisemiti yakınına yaklaştırmak bile değil. Bu da senin seçimin. Eve'in suçu, ona karşı gelememek, kendini saldırıya karşı savunamamak, onun tavırlarını kabul etmektir. Amerika'da, bana göre, kendine bundan başka her özgürlüğü tanıyabilirsin.

"Benim zamanımda, seninkinde olduğu gibi, bu türden bir şeyin Sandhurst'ü,* Yahudilerin kendilerini Yahudiliklerinden uzaklaştırması için dört dörtlük eğitim yeri –böyle bir şey varsa– genellikle Amerika'daki prestijli üniversitelerdi. *The Sun Also Rises*'daki Robert Cohn'u hatırlıyor musun? Princeton'dan mezun olur, orada boks yapar, kendisinin Yahudi tarafını asla düşünmez ve yine de garip bir şeydir, en azından Ernest Hemingway için. Eee, Eve diplomasını Princeton'dan değil, Hollywood'dan, Pennington idaresinde aldı. Onun görünürdeki normalliğinden dolayı Pennington'da karar kıldı. Yani, Pennington öylesine abartılı bir Hıristiyan aristokrattı ki, bir masum –yani bir Yahudi– olan Eve, onun abartılı değil de normal olduğunu düşündü. Oysa Hıristiyan bir kadın bunun kokusunu alır ve anlardı. Eve'in zekâsındaki Hıristiyan bir kadın, stüdyo olsun olmasın, onunla evlenmeye razı olmazdı; daha başlangıçta Pennington'un Yahudi bir yabancıya meydan okuyan, zarar veren ve kinci bir şekilde kendini üstün gören biri olduğunu anlardı.

"Balık daha baştan kokmuştu. Olmak istediği doğal örneğiyle bir yakınlığı yoktu, bu yüzden yanlış Hıristiyanı taklit etti. Ve gençti, kendini role fena halde kaptırdı, doğaçlama yapamıyordu. Oyun bir kez A'dan Z'ye kurulduğunda, herhangi bir parçasını çıkarmaktan korkuyordu, bütün oyunun çözüleceğinden korkuyordu. Onda özeleştiri yoktu ve bu yüzden küçücük değişiklik olasılığı yoktu. Eve rolün ustası değildir. Rol ona hükmediyordu. Sahnede, göze daha az çarpan bir oyunculuk sunabiliyordu. Ama, hayatta her zaman göstermediği bir bilinç düzeyine sahipti sahnede.

* Kraliyet Askeri Akademisi (Sandhurs, İngiltere) (ç.n.).

"Şimdi, gerçek bir Amerikalı Hıristiyan aristokrat olmak istiyorsan, hisset veya hissetme, Yahudilere büyük *sempatin* varmış gibi yaparsın. Bu, rolü yapmanın kurnazca yolu olurdu. Zeki, bilgili bir aristokrat olmaktaki amaç, başka herkesin aksine, kendinizi farklılığı hor gören tepkinin üstesinden gelmeye zorlamak ya da üstesinden geliyormuş gibi görünmek için zorlamaktır. Zorundaysanız, yine de gizlice onlardan nefret edebilirsiniz. Fakat iyi niyetli kolaylıkla Yahudilerle iletişimde bulunmamak, gerçek bir aristokratın şerefini ahlâksal olarak tehlikeye atar. İyi niyetli ve kolay – Eleanor Roosevelt'in bunu yapış biçimi böyledir. Nelson Rockefeller'in bunu yapış biçimi böyledir. Avarell Harriman'ın bunu yapış biçimi böyledir. Yahudiler bu insanlar için sorun değildir. Niçin olsunlar ki? Ancak Carlton Pennington için bir sorundur. Ve Eve'in onun yolunu tutması ve gereksinimi olmadığı bütün o tavırların içine iyice gömülmesi böyle olur.

"Onun için, Pennington'un sahte aristokrat genç eşi olarak, hoş görülebilir aykırılık, *uygar* aykırılık, Musevilik değildi ve olamazdı; hoş görülebilir aykırılık homoseksüellikti. Ira çıkagelene kadar, bütün antisemitizm donanımının sadece ne kadar çirkin olduğunun değil, aynı zamanda *kendisi* için ne kadar hasar verici olduğunun farkında değildi. Eve şöyle düşünürdü, Yahudilerden nefret edersem, ben nasıl bir Yahudi olabilirim ki? Olduğun şeyden nasıl nefret edebilirsin?

"Olduğu şeyden nefret ediyordu, görünüşünden nefret ediyordu. Hem de Eve Frame kendi görünüşünden nefret etti. Kendi güzelliği, onun kendi çirkinliğiydi, o sevimli kadın, sanki yüzüne yayılmış büyük bir kara lekeyle doğmuş gibiydi. O şekilde doğmuş olmanın kızgınlığı, bunun öfkesi, onu asla terk etmedi. O da, Arthur Miller'ın Bay Newman'ı gibi, kendi yüzü değildi.

"Freedman'ı merak ediyor olmalısın. Dürüst olmayan bir kişi, ama Freedman, Doris'in aksine, bir kadın değildi. O bir erkekti ve zengindi ve Eve'e Yahudi olması kadar ya da ondan bile daha çok baskı yapan her şeyden korumayı sağladı. Onun parasını yönetti. *Onu* zengin yapacaktı.

"Aklıma gelmişken, Freedman'ın çok büyük bir burnu vardı. Eve'in onu görür görmez kaçacağını düşünürdün – esmer küçük bir Yahudi, koca burunlu, çarpık bacaklı ve yüksek topuklu ayakkabıları olan bir gayri menkul vurguncusu. Hatta adamın aksam bile vardı. Turuncuya çalan kırmızımsı saçları, bir önceki memleketinin aksanı, sert küçük göçmen zindeliği ve dürtüsü olan, şu kıvırcık saçlı Polonya Ya-

hudilerinden biridir. Şehvet dolu, hayattan zevk alan bir irikıyımdır, ama bütün söylentilere göre, göbeği kadar büyük olmasının dışında, aleti daha uzun ve daha gözle görülebilirdir. Görüyorsun, Pennington Eve'in Mueller'e tepkisi olduğu gibi, Pennington'a tepkisi de Freedman'dı: Birinci defasında bir abartıyla evleniyorsun, bir sonrakinde karşıt abartıyla evleniyorsun. Üçüncü defasında ise Shylock ile evlenir. Neden olmasın? Yirmili yılların sonlarına doğru sessiz filmler neredeyse bitmişti ve o diksiyona rağmen, (ya da bunun yüzünden, çünkü o zamanlar fazla abartılı bir konuşma tarzıydı), sesli filmlerde asla yer almadı ve şimdi 1938 yılıdır, Eve bir daha asla çalışamayacağından korkuyordu ve bu yüzden, bir Yahudiye gittiğin nedenden Yahudiye gider – para, iş, şehvetli seks. Sanırım bir süreliğine onu cinsel olarak diriltti. Karmaşık bir ortak yaşam değildir bu. Bu bir alışverişti. Varını yoğunu kaybettiği bir alışveriş.

"Shylock'u hatırlıyor olmalısın, *III. Richard*'ı da hatırlıyor olmalısın. Lady Anne'in, Gloucester dükü Richard'dan milyonlarca kilometre uzağa kaçacağını düşünürdün. Bu, kocasını öldüren pis canavardır. Onun yüzüne tükürür. 'Neden tükürüyorsun bana?' der. 'Keşke ölümcül zehir olsaydı,' der Anne. Ancak hemen sonra biliyoruz, kur yapılır ve elde edilir. 'Ona sahip olacağım,' der Richard, 'lakin, onu uzun süre tutmayacağım.' Pis canavarın erotik gücü.

Nasıl karşı çıkması gerektiği ya da nasıl direnmesi gerektiği konusunda, bir tartışma ya da anlaşmazlıkta kendisini nasıl idare etmesi gerektiği konusunda en küçük bir fikri yoktu Eve'in. Fakat herkes her gün karşı çıkmak ve direnmek zorundadır. Bir Ira olmak zorunda değilsin, ama her gün kendini doğru yolda tutmak zorundasın. Ama Eve için, her anlaşmazlık bir saldırı olarak algılandığından, bir siren çalar, bir hava saldırı sireni ve asla akıl ortaya çıkmaz. Bir saniye kin ve öfkeyle patlama, hemen sonrasında teslim olma, çökme. Yüzeysel türden bir kibarlık ve nezaketi olan, ama her şey tarafından şaşkına çevrilmiş, acılı ve hayat tarafından, o kız çocuğu tarafından, kendi tarafından, güvensizliği tarafından, bir dakikadan ötekine bütünüyle güvensizliği tarafından zehirlenmiş bir kadın – ve Ira ona bayılır.

"Kadınlara kör, politikaya kör, her ikisine tepeden tırnağa adanmış. Her şeye aynı aşırı vaatlerle el koyar. Niçin Eve? Niçin Eve'i seçsin? Ira'nın dünyada en çok istediği şey Lenin, Stalin ve Johnny O'Day'e layık olmak ve bu yüzden Eve'e bulaşır. Her biçimde ezilene karşılık verir ve onların ezilmesine tam anlamıyla yanlış yolla karşılık verir.

Kardeşim olmasaydı, Ira'nın aşırı gururunu ne kadar ciddiye alırdım acaba. Eee, kardeşler bunun için olmalılar – acayipliği ciddiye almamak için."

"Pamela," diye patladı Murray, ismi hatırlamak için önemsiz bir engelin –beyninin yaşının– üstesinden gelmek zorunda kalarak. "Sylphid'in en iyi arkadaşı, Pamela adında bir İngiliz kızdı. Flüt çalı-, ordu. Onunla hiç tanışmadım. Bana sadece tarif edildi. Bir kez fotoğrafını gördüm."

"Ben Pamela ile tanıştım," dedim. "Pamela'yı tanıdım."

"Çekici mi?"

"On beşimdeydim. Başıma emsalsiz bir şey gelmesini istiyordum. Bu her kızı çekici yapar."

"Ira'ya göre, çok güzel."

"Eve Frame'e göre," dedim, "'bir İbrani prensesi.' Onunla tanıştığım o gece Pamela'ya bu şekilde seslenmişti."

"Eve için başka türlüsü mümkün müydü? Romantik olarak her şeyi büyütmeliydi. Abartı lekeyi çıkarır. Eve Frame'in evinde nezaketle karşılanmayı uman İbrani bir kadınsan, zaten prenses olmalısın. Ira'nın, İbrani prenses ile bir çılgınlığı olmuştu."

"Öyle mi?"

"Ira, Pamela'ya âşık oldu ve onun kendisiyle kaçmasını istedi. Pamela'nın boş gününde Ira onu Jersey dışına çıkarırdı. Pamela'nın Manhattan'da, Batı On Birinci Cadde'den on dakikalık yürüyüş mesafesinde, Küçük İtalya yakınında, yalnız başına yaşadığı küçük bir apartman dairesi vardı, fakat, Ira için onun evinde görünmek tehlikeliydi. Onun gibi iriyarı bir adamı sokakta gözden kaçıramazdın ve o günlerde şehrin her yerinde Lincoln rolünü yapıyordu, okullara bedava, vesaire ve Greenwich Village'daki birçok insan onun kim olduğunu biliyordu. Sokakta her zaman insanlarla konuşuyordu, geçimlerini nasıl kazandıklarını öğreniyordu ve onlara sistem tarafından nasıl becerildiklerini anlatıyordu. Bu nedenle, pazartesi günleri kızı Zinc Town'a götürürdü yanında. Günü birlikte geçirirlerdi ve sonra yemeğe zamanında yetişmek için deli gibi araba kullanırdı."

"Eve hiç fark etmedi mi?"

"Hiç fark etmedi. Hiç öğrenmedi."

"Ve ben de, çocuk olarak, bunu tahmin edemezdim," dedim. "Ira

asla bir kadın avcısı olmamıştır. Lincoln giysisi giyerek flört etmemiştir. Benim ona dair ilk izlenimime öyle bağlıyım ki, şimdi bile bunu inanılmaz buluyorum."

Murray, gülerek şöyle dedi, "Bir adamın, birçok inanılmaz yanının olmasının, senin kitaplarının konusu olacağını düşünüyordum. Romanında yazdığına göre, bir adam hakkında *her şey* inanılırdır. Tanrım, evet, kadınlar. Ira'nın kadınları. Büyük bir toplumsal vicdan ve buna yakışacak büyük bir cinsel iştah. Vicdanı olan bir komünist ve penisi olan bir komünist.

"Kadınlar konusunda bezdiğim zaman, Doris de bunu savunurdu. Sürdürdüğü hayata bakıp da, bunu ilk lanetleyecek kişi olacağını düşüneceğin Doris. Ama Doris, yengesi olarak, yumuşak ve nazik bir şekilde onu anlıyordu. Ira'nın kadınlara karşı zayıflığı konusunda, Doris'in şaşırtıcı şekilde yumuşak bir bakış açısı vardı. Doris göründüğü kadar sıradan değildi. Eve Frame'in düşündüğü kadar sıradan değildi. Bir aziz de değildi. Eve'in Doris'i küçük görmesi ayrıca Doris'in Ira'ya bağışlayıcı bakış açısıyla alakalıydı. Doris niçin aldırsın? Ira o primadonnaya ihanet ediyor – onun için uygundur. 'Bir adam sürekli olarak kadınlara tutuluyor. Ve kadınlar ona tutuluyor. Bu kötü müdür?' diye bana sorardı Doris. 'Bu insanca değil midir? Bir kadın mı öldürdü? Bir kadından para mı aldı? Hayır. Öyleyse o kadar kötü olan nedir?' Kardeşimin çaresine nasıl bakacağını çok iyi bildiği bazı ihtiyaçları. Diğerleri için Ira umudunu yitirmişti."

"Şu diğerleri hangileriydi?"

"Mücadeleni seçme gereksinimi. Bunu yapamadı. Her şeyle mücadele etmek zorundaydı. Bütün cephelerde, sürekli olarak, herkesle ve her şeyle savaşmak zorundaydı. O dönemde, etrafta Ira gibi birçok kızgın Yahudi herif vardı. Amerika'nın her yerinde kızgın Yahudiler, şununla ya da bununla savaşan. Amerikalı ve Yahudi olmanın imtiyazlarından biri, her zaman Ira'nın tarzında kızabilmek, inançları konusunda saldırgan olabilmek ve hiçbir hakaretin öcünü almadan bırakmamaktı. Omuz silkip, çekilmek zorunda değildin. Hiçbir şeyi bastırmak zorunda değildin. Kendin olarak bir Amerikalı olmak artık o kadar zor değildi. Sadece açığa çıkıp, amacını savun. Amerika'nın Yahudilere verdiği en büyük şeylerden biri budur – onlara öfkelerini verdi. Özellikle bizim kuşağa, Ira'nın ve benimkine. Özellikle savaştan sonra. Eve döndüğümüz Amerika gerçekten öfkelendirecek bir yer sundu bize, başta Yahudi bir yönetici olmaksızın. Hollywood'da öfkeli Yahudi

herifler. Giysi işinde öfkeli Yahudi herifler. Avukatlar, mahkeme salonundaki öfkeli Yahudi herifler. Her yerde. Fırıncılık mesleğinde öfkeli Yahudi herifler. Oyun sahasında. Oyun alanında. Komünist Parti'de öfkeli Yahudi herifler, dövüşken ve muhalif olabilecek herifler. Yumruk da sallayabilecek herifler. Amerika, öfkeli Yahudiler için cennetti. Pusan Yahudi hâlâ vardı, ama olmak istemiyorsan öyle biri olmak zorunda değildin.

"Sendikam. Benim sendikam öğretmenler sendikası değildi – Öfkeli Yahudiler Sendikası'ydı. Örgütlendiler. Sloganlarını biliyor musun? Senden daha Öfkeliyim. Bu senin sonraki kitabın olmalı. *İkinci Dünya Savaşı'ndan Beri Öfkeli Yahudiler*. Elbette, dost canlısı Yahudiler vardır –yersiz-gülen Yahudiler, herkesi-derinden-seviyorum Yahudileri, hiç-bu-kadar-duygulanmamıştım Yahudileri, Anam-ve-Babam-azizdiler Yahudileri, yetenekli-çocuklarım-için-her-şeyi-yaparım Yahudileri, burada-oturup-Itzhak-Perlman-dinliyor-ve-ağlıyorum Yahudileri, sürekli sözcük oyunu yapan eğlenceli Yahudi, seri Yahudi şakacı– ancak bunun senin yazacağın türden bir kitap olduğunu sanmıyorum."

Murray'in sınıflandırmasına katıla katıla gülüyordum ve o da gülüyordu.

Ama kısa bir süre sonra, kahkahası öksürüğe dönüştü ve şöyle dedi, "Sakinleşsem iyi olur. Doksan yaşındayım. Sadede gelsem iyi olur."

"Bana Pamela Solomon'u anlatıyordun."

"Şey," dedi Murray, "Sonunda Cleveland Senfoni Orkestrası'nda flüt çaldı. Bunu biliyorum, çünkü o uçak altmışlarda düştüğü zaman, ya da yetmişlerdi belki, hangisi ise, Cleveland Senfoni Orkestrası'nın onon iki üyesi uçaktaydı ve Pamela Solomon ölenler listesindeydi. Bariz bir şekilde çok yetenekli bir müzisyendi. Amerika'ya ilk geldiğinde biraz da bohemdi. Görgü kurallarına bağlı, Londralı boğucu bir Yahudi ailenin kızıydı, doktor olan babası İngilizden daha İngilizdi. Pamela ailesinin kuralcılığına dayanamadı ve Amerika'ya geldi. Juillard'a gitti ve ölçülü İngiltere'den yeni gelmiş, ölçüsüz Sylphid'e bayılmıştı: olumsuzluk, ince zevk, Amerikan küstahlığı. Sylphid'in lüks evinden etkilenmişti, Sylphid'in annesi, yıldızdan etkilenmişti. Amerika'da annesiz, Eve'in kanadı altına sığınmış olmaktan mutsuz değildi. Bir iki blok ötede yaşamasına rağmen, Sylphid'i ziyaret ettiği geceler, sonunda yemeğe ve yatıya kalırdı. Sabahları, aşağıda, mutfakta, etrafta gece-

liğiyle dolaşır, kendisine kahve ve kızarmış ekmek hazırlar kendisinin cinsel organları yokmuş ya da Ira erkek değilmiş gibi davranırdı.

"Ve Eve bunu yutar ve genç güzel Pamela'ya İbrani prensesinden aşağı kalmayacak şekilde davranır. İngiliz aksanı Yahudi damgasını siler ve her şeyden önemlisi, Sylphid'in yetenekli, terbiyeli bir arkadaşı olduğuna çok mutludur, Eve Sylphid'in *herhangi bir* arkadaşı olduğuna, o kadar mutludur ki Pamela'nın poposunun küçük kız geceliği içinde merdivenlerden inip çıkışındaki gizli anlamı tartmakta yetersiz kalırdı.

"Bir akşam, Eve ve Sylphid bir konsere gittiler, Pamela her nasılsa yatıya kalmıştı, sonuçta evde Ira ile kaldı ve oturma odasında oturdular, ilk kez birlikte yalnız ve Ira Pamela'ya nereli olduğunu sordu. Herkesle açılış hamlesi. Pamela ona görgü kurallarına bağlı ailesini ve onu gönderdikleri çekilmez okulları sevimli, komik bir şekilde anlattı. Ira ona Radio City'deki işini sordu. Üçüncü flütçüydü, ortak iş. Sylphid'e orada başkasının yerine iş bulan kişi oydu. Kızlar orkestra hakkında durmadan konuşur dururlardı – politika ve aptal kondüktör; giydiği smokine inanabiliyor musun ve niçin saçlarını kestirmiyor, elleri ve sopasıyla yaptığı hiçbir şey hiçbir anlam ifade etmiyor. Çocukça şeyler.

"Ira'ya, o gece, şöyle söylemiş, 'Baş viyolonselist benimle flört etmeye devam ediyor. Aklımı kaçırıyorum.' 'Orkestrada kaç kadın var?' 'Dört.' 'Kaç kişi içinden?' 'Yetmiş dört.' 'Ve erkeklerden kaç tanesi sana pas atıyor? Yetmiş mi?' Pamela 'Hı-hı,' dedi ve güldü. 'Şey, hayır, hepsi buna cesaret edemiyor, ancak cesaret eden herkes,' dedi ona. 'Sana ne söylüyorlar?' 'Oh –"Bu elbise harika görünüyor." "Provaya geldiğinde her zaman çok güzel görünüyorsun." Önümüzdeki hafta bir konserim var ve bir flütçüye ihtiyacım var." Bunun gibi şeyler.' 'Ve bu konuda sen ne yapıyorsun?' 'Başımın çaresine bakabiliyorum.' 'Sevgilin var mı?' O zaman Pamela ona iki yıldır baş obuacı ile bir ilişkisi olduğunu söyler.

"'Bekâr bir adam mı, diye sorar Ira ona. 'Hayır,' der Pamela, 'o evli.' 'Evli olması seni hiç rahatsız etmiyor mu?' Ve Pamela şöyle söyler, 'Beni ilgilendiren yaşamın resmi anlaşması değildir.' 'Ya eşi?' 'Eşini tanımıyorum. Onunla hiç tanışmadım. Onunla tanışmaya hiç niyetlenmedim. Onun hakkında özellikle bir şey bilmek istemiyorum. Bunun, eşiyle hiç ilgisi yok, bunun çocuklarıyla hiç ilgisi yok. O eşini ve çocuklarını seviyor.' 'Neyle ilgisi var?' 'Aldığımız zevkle ilgisi var. Ken-

di zevkim için istediğim şeyi yapıyorum. Bana evliliğin kutsallığına hâlâ inandığını söyleme. Yemin ediyorsun ve bu kadar diye düşünüyorsun, ikiniz de sonsuza kadar sadık mısınız?' 'Evet,' der Ira, 'buna inanıyorum.' 'Sen hiç –' 'Hayır.' 'Eve'e sadıksın.' 'Elbette.' 'Hayatının geri kalanında sadık kalmaya mı niyetlisin?' 'Değişir.' 'Neye göre? 'Sana göre,' der Ira. Pamela güler. İkisi de güler. 'Bu,' der Pamela, 'benim seni bunun normal olduğuna ikna etmeme göre mi değişir? Öyle yapmakta özgür olduğuna mı? Senin, eşinin burjuva sahibi olmadığına ve onun kocasının burjuva sahibi olmadığına mı?' 'Evet. Beni ikna etmeye çalış.' 'Sen gerçekten orta sınıf Amerikan ahlâkıyla köleleştirilen umutsuzca tipik bir Amerikalı mısın?' 'Evet, o benim – umutsuzca köleleştirilmiş tipik Amerikalı. Sen nesin?' 'Ben ne miyim? Ben bir müzisyenim.' 'Bu ne anlama geliyor?' 'Bana bir partisyon verilir ve ben onu çalarım. Bana verileni çalarım. Ben bir çalgıcıyım.'

"Şimdi, Ira, Sylphid tarafından tuzak kurulmuş olabileceğini düşündü, bu yüzden o ilk gece, Pamela çalım satmayı bitirip yatmak üzere üst kata yöneldiği zaman bütün yaptığı onun elinden tutup şöyle söylemekti, 'Sen çocuk değilsin, değil mi? Seni çocuk sanmıştım.' 'Ben Sylphid'ten bir yaş daha büyüğüm,' der Pamela. 'Ben yirmi dördümdeyim. Göçmenim. Gizli aptal duygusal bir yaşamı olan o geri zekâlı ülkeye bir daha dönmeyeceğim. Amerika'da olmayı seviyorum. Burada bütün o duygularını-göstermek-tabudur saçmalığından kurtuldum. Orada nasıldır hayal edemezsin. Burada *hayat* var. Burada Greenwich Village'da kendi dairem var. Çok çalışıyorum ve dünyada kendi yolumu buluyorum. Haftada altı gün, günde altı şova çıkıyorum. Ben çocuk değilim. Hiçbir şekilde değilim, Iron Rinn.'

"Bu sahne böyle devam etti. Onda Ira'yı tutuşturan şey barizdir. Pamela taze, genç, cilveli, nahifti –ve nahif değil, kurnazdı da. Amerikan macerasında yaşamaktadır. Ira üst orta sınıftan bu çocuğun burjuva geleneklerinin dışında yaşayış biçimine hayran olur. Bakımsız, asansörsüz bir dairede yaşaması. Amerika'ya yalnız gelmesi. Ira onun bütün rollerini benimsediği ustalığa hayran olur. Eve için, tatlı, küçük kızı oynar, Sylphid ile birlikte pijama partisi kişisidir, Radio City'de bir flütçü, bir müzisyen, bir profesyoneldir ve Ira'ylayken, sanki Fabianlar* tarafından İngiltere'de yetiştirilmiş, özgür, zincirinden boşanmış bir ruh, son derece zeki ve saygın toplum tarafından sindirilmemiş gi-

* İngiltere'de XIX. yüzyılda sol-kanat düşünürlerinin kurduğu İşçi Partisi'ni etkilemiş bir siyasal topluluk. (ç.n.)

bidir. Başka bir deyişle, o bir insandır – bununla bu, şununla şu, başka biriyle başka bir şey.

"Ve bütün bunlar harikadır. İlginç. Etkileyici. Ama âşık olmak mı? Ira söz konusu olunca duygusal her şey bol keseden olmak zorundadır. Hedefini bulduğunda Ira ateş ederdi. Pamela'yı sadece çok beğenmiyordu. Eve'den sahip olmak istediği o bebek mi? Şimdi onu Pamela'dan istiyordu. Fakat Pamela'yı korkutup kaçırmaktan korkuyordu, bu yüzden bu konuda hemen bir şey söylemedi.

"Burjuva karşıtı çılgınlıklarını yaşarlar. Pamela yaptığı her şeyi kendine açıklayabilir. 'Ben Sylphid'in dostuyum ve Eve'in arkadaşıyım. Her ikisi için her şeyi yaparım ama, bu onlara zarar vermediği sürece, arkadaş olmanın, kendi eğilimlerimi kahramanca feda etmeyi gerektirdiğini görmüyorum.' Pamela'nın da bir ideolojisi vardı. Ama Ira o zamanlar otuz altı yaşındadır ve *istiyordur*. Çocuğu, aileyi, evi istiyordur. Bu komünist, burjuvazinin *kalbindeki* her şeyi istiyordur. Eve'den aldığını sandığı her şeyi Pamela'dan almak istiyordur, oysa Eve'den yalnızca Sylphid'i alabilmişti.

"Orada kulübede Sylphid hakkında çokça konuşuyorlardı. 'Onun derdi nedir?' diye Pamela'ya sorar Ira. Para. Mevki. İmtiyaz. Doğduğundan beri harp dersleri. Yirmi üçünde ve çamaşırları onun için yıkanıyor, yemekleri onun için hazırlanıyor, faturaları onun için ödeniyor. 'Ben nasıl büyütüldüm biliyor musun? On beşimde evi terk ettim. Kanal kazdım. Ben *hiç* çocuk olmadım.' Ama Pamela, Sylphid daha on iki yaşındayken, Eve, bulabildiği en görgüsüz kurtarıcı için, onu zengin edecek olan sert penisli göçmen bir dinamo için, Sylphid'in babasını terk etti ve annesi, o adam tarafından öyle mest edilmiştir ki Sylphid onu bütün bu yıllar boyunca yitirmiştir ve sonra New York'a taşındılar ve Sylphid, California'daki bütün arkadaşlarını kaybetti ve kimseyi tanımıyordu ve şişmanlamaya başladı," diye anlatır Ira'ya.

"Ira için psikolojik saçmalık. 'Sylphid, Eve'i kendisini dadılara terk etmiş bir film yıldızı olarak görüyor,' diye Pamela anlatır, 'kendisini erkekler için, erkek deliliği için terk eden, her fırsatta kendisine ihanet eden biri olarak. Sylphid, Eve'i kendi ayakları üzerinde durmamak için kendisini erkeklerin kollarına atan biri olarak görüyor.' 'Sylphid lezbiyen mi?' 'Hayır. Onun sloganı şöyledir: Seks seni güçsüzleştirir. Annesine bak. Bana kimseyle cinsel olarak bir ilişkiye girmememi söylüyor. Bütün bu adamları kendisine tercih eden annesinden nefret ediyor. Sylphid'in mutlak bir özerklik inancı var. Hiç kim-

seye minnettar olmayacak. O serttir.' 'Sert mi? Öyle mi? Öyleyse nasıl oluyor da,' diye sorar Ira, 'annesini terk etmiyor, o kadar sertse? Niçin kendi başının çaresine bakmıyor? Mantıklı değilsin. Vakumda sertlik. Vakumda özerklik. Vakumda bağımsızlık. Sylphid için yanıtın ne olduğunu bilmek ister misin? Sylphid bir sadist – vakumda bir *sadist*. Her gece bu Juillard mezunu, yemek tabağının kenarındaki artıkları parmağıyla sıyırıyor, gıcır gıcır ötene kadar yemek tabağının kenarınında çevirip duruyor ve sonra annesini çileden daha iyi çıkarmak için parmağını ağzına götürüyor ve temizlenene kadar yalıyor. Sylphid orada, çünkü annesi ondan korkuyor. Ve Eve asla ondan korkmaktan vazgeçmeyecek, çünkü Sylphid'in onu terk etmesini istemiyor ve Sylphid'in onu terk etmemesinin *nedeni* budur – Eve'e işkence etmek için daha iyi bir yol bulana kadar. Sylphid, kırbacı şaklatan kişidir.'

"Bu yüzden, görüyorsun Ira, Sylphid hakkında ona başlangıçta söylediğim ama ciddiye almayı reddettiği bu şeyleri Pamela'ya tekrarladı. Sanki kendisi düşünüp bulmuş gibi bunu sevgilisine tekrarladı. İnsanların genellikle yaptığı gibi. İkisi böyle çok konuştular. Pamela bu konuşmalardan hoşlanıyordu. Bunlar onu heyecanlandırıyordu. Ira ile Sylphid ve Eve hakkında bu şekilde özgürce konuşmak Pamela'nın kendisini güçlü hissetmesini sağlıyordu.

"Bir gece Eve'e garip bir şey oldu. Eve ve Ira ışıklar kapalı, uyumaya hazır yatakta yatıyorlardı, Eve kontrolsüz bir şekilde hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ira, 'Ne oldu?' diye sordu. Eve ona yanıt vermez. 'Ne için ağlıyorsun? Ne oldu şimdi?' 'Bazen düşünüyorum... aah, yapamıyorum,' dedi. Eve konuşamıyordu, ağlamayı da kesemiyordu. Ira ışığı açtı. Ona devam etmesini ve içini dökmesini söyledi. Anlatmasını. 'Bazen,' dedi Eve, '*Pamela* benim çocuğum olmalıydı diye düşünüyorum. Bazen,' dedi, 'daha doğal geliyor.' 'Niçin Pamela?' Kolay geçindiğimiz için. Ama belki benim kızım *olmadığı* içindir.' 'Belki öyledir, belki değildir,' dedi Ira. 'Onun canlılığı,' dedi Eve, 'onun hafifliği.' Ve yeniden ağlamaya başladı. Suçluluktan, büyük olasılıkla, kendisine peri masallarına özgü o zararsız dileğe, ona her dakika başarısızlığını hatırlatmayacak bir kız çocuğa sahip olma dileğine kapılma izni verdiği için.

"Hafif derken, Eve'in mutlaka fiziksel hafiflik, şişmanın zayıfla yer değiştirmesi demek istediğini sanmıyorum. O başka bir şeye işaret ediyordu, Pamela'daki bir tür heyecana. *İç* hafiflik. Pamela'da, neredeyse kendine rağmen bir zamanlar kendi ölçülü görüntüsünün altında

titreşmiş olan hassasiyetin farkına varabildiğini kastettiğini düşündüm. Onun yanındayken Pamela ne kadar çocuksu, ne kadar nahif davranırsa davransın o hafifliği fark ediyordu Eve. O geceden sonra, Eve bir daha hiç bunun gibi bir şey söylemedi. Yalnızca o zaman bir kere oldu, tam da Ira'nın Pamela'ya tutkusu, pervasız ilişkilerinin gayri meşruluğu en büyük sıcaklığı yakaladığı zaman.

"Her ikisi de elde etmeyi başaramadıkları canlı flütçüye zevk-üfleyen rüya yaratığı olarak sahip çıktılar: Eve yoksun olduğu kız evlat, Ira yoksun olduğu eş."

"'Çok üzücü. Çok üzücü,' der Eve ona. 'Çok ama çok üzücü.' Bütün gece Ira'ya sarılır. Ta sabaha kadar ağlayıp, iç çekerek, inleyerek; bütün acı, şaşkınlık, arzu, çelişki, yanılgı, bütün tutarsızlık dışarı dökülüyordu. Ira onun için hiç bu kadar üzülmemişti – Pamela ile ilişki yüzünden de, onu kendine hiç daha uzak hissetmemişti. 'Her şey berbat oldu. Denedim, denedim,' dedi Eve, 've hiçbir şey tam doğru görünmüyor.. Sylphid'in babasıyla denedim. Jumbo ile denedim. Sylphid'e istikrar, bir bağ ve saygı duyacağı bir anne vermeye çalıştım. İyi bir anne olmaya çalıştım. Ve sonra iyi bir baba olmak zorundaydım. Ve onun çok fazla babası oldu. Bütün düşündüğüm kendimdi.' 'Sadece kendini düşünmedin,' der Ira. 'Düşündüm. Kariyerim. Kariyerlerim. Oyunculuğum. Daima oyunculuğuma dikkat etmek zorundaydım. Sylphid'in iyi okulları, iyi öğretmenleri ve iyi bir dadısı vardı. Ama her zaman sadece onunla birlikte olmalıydım belki de. O teselli edilemez. Durmadan yiyor, yiyor, yiyor. Bu, ona vermeğim bir şey için onun tek tesellisi.' 'Belki de,' der Ira, 'o sadece öyledir.' 'Ama çok fazla yemek yiyen bir sürü kız var ve sonra onlar kilo veriyor – onlar durmadan yemiyor, yemiyor, yemiyor. Her şeyi denedim. Onu doktorlara, uzmanlara götürdüm. Benden nefret etmek için yemeye devam ediyor.' 'O zaman belki,' der Ira, 'eğer bu doğruysa, kendi başının çaresine bakmasının zamanı gelmiştir.' 'Bunun neyle alakası var? Niçin kendi başına olmalı? O burada mutlu. Burası onun evi. Onun hayatına ne karmakarışıklık getirdiysem bir önemi yok, burası onun evi, her zaman onun eviydi ve istediği sürece onun evi olacak. Gitmeye hazır olmadan gitmesi için hiçbir neden yok.' 'Diyelim,' der Ira, 'onun ayrılması ona yemek yemeyi bıraktırmanın bir yoludur.' 'Yemek yemek ile yaşadığı yerin birbiriyle alakasını görmüyorum! Saçmalıyorsun!' 'Tamam. Tamam. Ama belli miktarda hayal kırıklığını dışavurdun...' 'Ben kendisini teselli etmek için yemek yediğini söyledim. Buradan ayrılırsa, ken-

disini *iki kat* daha fazla teselli etmesi gerekecek. Kendisini bir o kadar daha teselli etmek zorunda kalacak. Aah, korkunç şekilde yanlış bir şey var. Carlton ile birlikte kalmalıydım. O bir homoseksüeldi, ama onun babasıydı. Sadece onun yanında kalmalıydım. Ne düşünüyordum bilmiyorum. Jumbo'yu hiç tanımamalıydım, seninle asla ilişkim olmamalıydı, bir babası olacaktı ve her zaman böyle çok yemek yemeyecekti.' 'Niçin onunla kalmadın?' 'Biliyorum bencilce geliyor, kendim içinmiş gibi geliyor. Tatmin ve arkadaşlık bulabileyim diye. Ama gerçekten *onun* serbest kalmasını istedim. Neden bir aile hayatıyla ve çekici veya ilginç bulmadığı bu eşle sınırlansındı ki? Birlikte olduğumuz her defasında, sonraki komi ya da garsonu düşünüyor olmalı diye düşünüyordum. Onun daha çok yalan söylemek zorunda kalmamasını istedim.' 'Ama o konuda yalan söylemedi.' 'Ah, biliyordum. Ve o bildiğimi biliyordu ve Hollywood'daki herkes biliyordu, ama yine de her zaman etrafta hırsız gibi dolaşıp planlar yapıyordu. Telefon görüşmeleri ve ortadan kaybolmalar ve geç kalmasına dair ve Sylphid'in partisine katılamamasına dair mazeretler – bir başka üzücü mazerete dayanamadım. O umursamıyordu ve hâlâ yalan söylemeye davam ediyordu. Onu bundan kurtarmak istedim, kendimi bundan kurtarmak istedim. Kişisel mutluluğum için değildi, gerçekten. Daha çok onunki içindi.' 'Niçin kendi başına ayrılmadın, o zaman? Jumbo'yla neden gittin?' 'Şey... kolay olan oydu. Yalnız kalmamak için. Kararı vermek ama yalnız kalmamak için. Fakat kalabilirdim. Ve Sylphid'in bir babası olurdu ve onun hakkındaki gerçeği bilmiyor olacaktı ve Jumbo ile yıllar geçirmek zorunda kalmayacaktık ve yalnızca bir kâbus olan şu berbat Fransa gezileri olmayacaktı. Kalabilirdim ve herkesin evde bulunmayan babası gibi evde bulunmayan bir babası olacaktı. Homoysa ne olacak? Evet, bir bölümü Jumbo'ydu ve tutkuydu. Fakat yalanlarına, sahte aldatmalara daha fazla katlanamadım. Bu sahte aldatmaydı. Çünkü Carlton umursamıyor*du*, ama bir nebze saygınlık ve nezaket uğruna bunu saklıyormuş gibi yapıyordu. Aah, Sylphid'i çok seviyorum! Kızımı seviyorum. Kızım için her şeyi yaparım. Fakat biraz daha hafif, kolay ve doğal olabilseydi – daha bir kız evlat *gibi.* O burada ve ben onu seviyorum, ama her küçük karar bir mücadele ve onun gücü... Bana anneymişim gibi davranmıyor ve bu da ona kız evlat gibi davranmamı zorlaştırıyor. Yine de onun için *her şeyi* yaparım, *her şeyi.*' 'O zaman, niçin onun gitmesine izin vermiyorsun?' 'Hep bundan bahsedip duruyorsun! O gitmek *istemiyor*. Niçin onun için çözümün

gitmek olduğunu düşünüyorsun? Çözüm onun kalmasıdır. O bana doymadı. Hazır olsaydı şimdiye kadar giderdi. Hazır değil. Olgun görünüyor, ama değil. Ben onun annesiyim. Ben onun destekçisiyim. Onu seviyorum. Bana ihtiyacı var. Biliyorum, bana ihtiyacı yokmuş gibi görünüyor, ama bana ihtiyacı var.' 'Ama sen çok mutsuzsun,' der Ira. 'Anlamıyorsun. Kaygılandığım ben değil, Sylphid. Ben, ben geçinip gideceğim. Her zaman geçinip giderim.' 'Onun için ne konuda kaygılısın?' 'Onun hoş bir erkek bulmasını istiyorum. Onun sevebileceği ve ona bakabilecek birisi. Pek flört etmiyor,' der Eve. 'O hiç flört etmiyor,' der Ira. 'Bu doğru değil. Bir çocuk vardı.' 'Ne zaman? Dokuz yıl önce mi?' 'Birçok erkek ona çok ilgi gösteriyor. Music Hall'de. Birçok müzisyen. Sadece acele etmiyor.' 'Neden bahsettiğini anlamıyorum. Uyumalısın. Gözlerini kapat ve uyumaya çalış.' 'Yapamıyorum. Gözlerimi kapıyorum ve düşünüyorum, Ona ne olacak? Bana ne olacak? O kadar uğraşma, çabalama... ve o kadar az huzur. O kadar az iç huzuru. Her gün yeni bir... Biliyorum başka insanlara mutluluk gibi gelebilir. Biliyorum, çok mutlu görünüyor ve biliyorum, ikimiz birlikte çok mutlu görünüyoruz ve birlikte gerçekten mutluyuz, ama her gün daha da zorlaşıyor.' 'Birlikte mutlu mu görünüyorsunuz?' 'Eee, o beni seviyor. O beni seviyor. Ben onun annesiyim. Elbette birlikte mutlu görünüyoruz. O, güzeldir. O, güzeldir.' 'O kim?' diye Ira ona sorar. 'Sylphid. Sylphid güzeldir.' Ira, 'Pamela' diyeceğini düşünmüştü. 'Gözlerinin ve yüzünün derinliklerine bak. Güzellik,' der Eve, 've güç orada. Onun güzelliği yüzeysel bana-bak şeklinde görünmüyor. Ama orada derin bir güzellik var. Çok derin. O güzel bir kızdır. O benim kızımdır. O, olağanüstüdür. O parlak bir müzisyendir. O güzel bir kızdır. O benim kızımdır."

"Şayet, Ira durumun umutsuz olduğunu fark edebilseydi, bu o gece olmalıydı. Durumun ne kadar imkânsız olduğunu daha açık bir şekilde göremezdi. Amerika'yı komünistleştirmek, New York'ta, Wall Street'te proletarya devrimi gerçekleştirmek, ayrılmak istemeyen bir anne ve bir kızı ayırmaktan daha kolay. Evet, sadece *kendisini* ayırmalıydı. Ama yapmadı. Niçin? En nihayetinde, Nathan, yanıtım yok. Herhangi bir kimseye herhangi bir trajik hata yapmasının nedenini sor. Yanıt yoktur."

"Bu aylar süresince, Ira evde gittikçe daha yalnızlaşır. Akşamları, sendikanın yönetim toplantısında, ya da parti biriminin toplantısında olmadığı zaman veya akşam birlikte dışarı çıkmadıkları zaman, Eve oturma odasında tığ işi yaparken, Sylphid'in harp çalışım dinler, Ira ise alt katta O'Day'e mektup yazardı. Ve harpın sesi kesilip, üst kata Eve'i bulmaya gittiği zaman, Eve orada olmazdı. Sylphid'in odasında plak dinlerdi. İkisi yatakta, yorganın altında, *Così Fan Tutte* dinlerlerdi. Üst kata çıkıp Mozart'ın bangırtısını duyduğu ve onları yatakta birlikte gördüğü zaman, Ira kendisini çocuk gibi hissederdi. Bir saat kadar sonra Eve dönerdi, hâlâ Sylphid'in yatağından sıcak bir şekilde onunla yatağa girmek için ve bu, az çok evlilik mutluluğunun sonuydu.

"Patlama geldiğinde, Eve şaşkın haldedir. Sylphid'm kendi apartman dairesi olmalıdır. Şöyle der, 'Pamela ailesinden dört bin beş yüz kilometre uzakta yaşıyor. Sylphid kendininkinden üç blok ötede yaşayabilir.' Fakat, Eve'in bütün yaptığı ağlamaktır. Bu adaletsizdir. Bu korkunçtur. Ira kızını yaşamından çıkarmak istiyordur. Hayır, şuracıkta, der – o yirmi dört yaşındadır ve yatağa annesiyle gitmeyi bırakmasının zamanıdır. 'O benim kızım! Buna nasıl cüret edersin! Ben kızımı seviyorum! Buna nasıl cesaret edersin!' 'Pekâlâ,' der Ira, 'şuracıkta ben yaşaya*cağım*' ve ertesi sabah Washington Square North'da bir apartmanın zemin kat dairesini bulur, sadece dört blok ötede. Depozito yatırır, kira sözleşmesi imzalar, ilk ayın kirasını öder ve eve gelip ona yaptığı şeyi anlatır. 'Beni terk ediyorsun! Beni boşuyorsun!' Hayır, der Ira, sadece şuracıkta yaşamaya gidiyorum. Şimdi *bütün* gece onunla birlikte yatabilirsin. Fakat, değişiklik olsun diye, benimle yatmak istersen, der, ceketini giy, şapkanı tak ve köşeye gel, seni görmekten mutlu olacağım. Akşam yemeğine gelince, der Ira ona, benim orada olmadığımı kim fark edecek ki? Sadece bekle. Sylphid'in hayata bakışında önemli bir gelişme olacak. 'Niçin bana bunu *yapıyorsun*? Kızım ve senin aranda bir seçime zorlanmak, bir anneyi seçmek zorunda bırakmak – bu insanlık dışı!' Bir seçim yapma *gereğini* gereksiz kılacak bir çözümü göz önünde bulundurmasını istediğini anlatmak saatler alır, fakat Eve'in, onun neden bahstettiğini anladığı şüphelidir. Kavramak, kararlarının dayandığı temel ilke değildi – umutsuzluktu bu ilke. Teslimiyetti.

"Ertesi gece, Eve her zamanki gibi Sylphid'in odasına çıktı, ama bu kez, Ira ve kendisinin anlaştıkları hayatlarına huzur getirecek teklifi ona sunmak için. Eve, o gün Ira'yla birlikte Washington Square North

üzerinde kiraladığı apartman dairesine bakmaya gitmişti. Çift kanatlı camlı kapıları, yüksek tavanları, süslemeli pervazları ve parke döşemeleri vardı. Oyma mermerden bir şömine vardı. Arka yatak odasının altında, Batı On Birinci Cadde'dekine çok benzeyen duvarla çevrili bir bahçe vardı. Lehigh Caddesi değildi orası, Nathan. O günlerde Washington Square North, Manhatan'da olabilecek en güzel caddeydi. Eve, 'Bu hoş,' dedi. 'Burası Sylphid için,' dedi Ira. Kira kontratını kendi adına tutacaktı, kirayı ödeyecekti ve her zaman para kazanan ama her zaman para konusunda dehşete düşen, her zaman şu Freedman'a ya da ötekine parasını kaptıran Eve hiçbir şey konusunda endişlenmek zorunda değildi. 'Çözüm budur,' dedi Ira, 'çok mu kötü?' Eve, ön salon pencere pervazlarından birine oturdu. Şapkasında bir tül vardı, bazı filmlerde popüler yaptığı, üzerinde puanlar olan şu tüllerden biri ve bunu, seçilemeyen küçük yüzünden kaldırıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Mücadeleleri bitmişti. *Eve'in* mücadelesi bitmişti. Ayağa sıçradı ve Ira'yı kucakladı, öptü, odadan odaya koşmaya başladı, Sylphid için Batı On Birinci Cadde'den nakledeceği güzel, eski mobilya parçalarını nereye yerleştireceğini tasarlayarak. Daha mutlu olamazdı. Yeniden on yedi yaşındaydı. Büyülü. Harika. Sessiz filmlerdeki gel-buraya diyen kızdı.

"O gece cesaretini topladı ve yapmış olduğu çizimler elinde üst kata çıktı, yeni apartman dairesinin kat planı ve her neyse Sylphid'e evden gidecek ve böylece şimdi artık sonsuza dek onun olacak parçaların listesi. Elbette, Sylphid'in itirazını göstermesi ve Ira'nın koşa koşa Sylphid'in odasına gitmesi pek zaman almadı. Onları yatakta birlikte buldu. Ama bu defa Mozart değil. Bu defa Akıl Hastanesi. Eve'in sırtüstü bağırarak ağlaması ve Sylphid'in ata biner gibi pijamalarıyla onun üzerinde oturması, ayrıca bağırarak ağlaması, Eve'in omuzlarını yatağa çivileyen harp çalan güçlü elleriydi gördüğü şey. Her yerde kâğıt parçaları vardı –yeni apatman dairesinin kat planı– ve eşinin üzerinde Sylphid bağırarak oturuyordu. '*Hiç kimseye* karşı gelemez misin sen? Bir kez olsun kendi kızın için ona karşı gelmeyecek misin? Sen *hiç* anne olamaz mısın? Ha?'"

"Ira ne yaptı?" diye sordum.

"Ira'nın ne yaptığını sanıyorsun? Evden dışarı çıktı, caddelerde dolaştı, ta Harlem'e kadar, Village'a geriye, kilometrelerce yürüdü ve

sonra, gecenin yarısında, Pamela'nın Carmine Caddesi'ndeki evine doğru gitti. Elinde olsaydı hiçbir zaman onu orada görmemeye çabalardı, ama kapı zilini çaldı ve hızla beş kat yukarı çıktı ve ona Eve ile her şeyin bittiğini söyledi. Onun kendisiyle Zinc Town'a gelmesini istedi. Onunla evlenmek istedi. Onunla hep evlenmek istediğini ve ondan bir çocuk sahibi olmayı istediğini söyledi. Bunun yaptığı etkiyi hayal edebilirsin.

"Pamela tek göz bohem odada yaşıyordu – kapakları olmayan dolaplar, yerde yatak, Modigliani baskıları, mum ile Chianti şarap şişesi, her tarafta müzik notaları yaprakları. Minicik, merdivenle çıkılan, otuz metrekare bir daire ve etrafta fırtına gibi esen, müzik sephasını deviren, bütün 78'liklerini* yere saçan, muftakta bulunan banyo küvetine tekme atan ve yeni Greenwich Village ideolojisiyle, yaptıkları şeyin sonuçtan bağımsız –yaşça daha büyük ünlü bir adamla büyük, tutkulu, sonuçtan bağımsız bir macera– olacağını düşünen, bu iyi yetiştirilmiş İngiliz çocuğuna, doğmamış vârislerinin anne adayı ve hayatının kadını olduğunu anlatan zürafa gibi adam vardır.

"Zaptedilemeyen Ira, büyük boyda, etrafı dağıtan, çılgın, zürafa benzeri Ira, sürüklenmiş adam, ya hep ya hiç diyerek ona şöyle söyler, 'Giysilerini topla, benimle geliyorsun' ve böylece, aksi halde öğrenebileceğinden daha erken, Pamela'nın aylardan beri mevzuyu bitirmek istediğini öğrenir. 'Bitirmek mi? *Niçin?*' Gerilime daha fazla dayanamamıştır. 'Gerilim mi? *Ne* gerilimi?' Ve bunun üstüne Pamela ona şöyle der: Onunla Jersey'de birlikte oldukları her sefer, Ira onu kontrol altında tutmaktan kendini alamaz, onu okşar ve binlerce defa onu ne kadar çok sevdiğini söyleyerek kızı kaygıdan hasta eder; sonra onunla yatıyor ve Pamela New York'a geri dönüyor, Sylphid'i görmeye gidiyordu ve Sylphid'in bütün konuştuğu konu, Hayvan adını taktığı adamdı; Ira ve annesini Beauty and the Beast'deki [Güzel ve Çirkin] gibi birbirlerine bağlamıştı. Ve Pamela onunla aynı fikirde olmak zorundaydı, Ira'ya gülmek zorundaydı; o da Hayvan hakkında şakalar yapmak zorundaydı. Bunun ona ne kadar çok zarar verdiğine nasıl bu kadar kör olabiliyordu? Onunla kaçamazdı ve onunla evlenemezdi. Bir işi vardı, bir kariyeri vardı, müziğini seven bir müzisyendi – ve bir daha asla onu göremezdi. Eğer kendisini rahat bırakmazsa... Ve Ira onu terk etti. Arabaya atladı ve kulübeye sürdü ve sonraki gün okuldan sonra onu orada görmeye gittim.

* Taş plaklar. (ç.n.)

"O konuştu, ben dinledim. Pamela hakkındaki sırrı bana açmadı; açmadı çünkü benim zina konusundaki düşüncelerimi çok iyi biliyordu. Duymak istediğinden çok daha fazla defa ona anlatmıştım, 'Evlilikteki heyecan *sadakattir*. Eğer bu fikir seni heyecanlandırmıyorsa evlilikle işin olamaz.' Hayır, bana Pamela'dan bahsetmedi – bana Eve'in üstüne oturan Sylphid'ten bahsetti. Bütün gece, Nathan. Şafak sökerken okula gittim, fakültenin tuvaletinde tıraş oldum, ana sınıfuna girdim; öğleden sonra, son dersimden sonra, arabaya atlayıp yeniden oraya gittim. Onun oralarda yalnız başına kalmasını istemiyordum, çünkü ne yapabileceğini bilmiyordum. Karşısına dikilen yüzleştiği şey yalnızca ev yaşamı değildi. Bu yalnızca işin bir parçasıydı. Politik vaziyetler de daralıyordu – suçlamalar, sepetlemeler, kalıcı kara listeye alınmalar. Ona zarar veren *budur*. Aile içi kriz henüz *kriz* değildi. Elbette, her iki tarafta da risk altındaydı ve sonunda iki riskde birleşeceklerdi, ama şimdilik bunları ayrı tutmayı başarabiliyordu.

"Amerikan Lejyonu, Ira'yı çoktan 'komünist sempatizanlığı'ndan gözlem altına almıştı. Onun adını bir Katolik dergisinden almıştı, bir listede, 'komünist ilişkiler'i olan biri olarak geçiyordu. Bütün gösterisi şüphe altındaydı. Ve partiyle sürtüşme vardı. Parti içinde durum ısınıyordu. Stalin ve Yahudiler. Sovyet antisemitizmi, partili mankafaların şuurlarına bile nüfuz ediyordu. Yahudi parti üyeleri arasında söylentiler dolaşmaya başlamıştı ve Ira duyduklarından hoşlanmıyordu. Dahasını öğrenmek istedi. Komünist Parti'nin ve Sovyetler Birliği'nin saflığına ilişkin iddialar hakkında, Ira Ringold bile dahasını öğrenmek istedi. Parti tarafından ihanet duygusu zayıf bir şekilde yerleşiyordu, fakat asıl ahlâki şok Kruşçev'in açıklamalarına kadar gelmeyecekti. Sonra, Ira ve dostları için her şey, bütün çabaları ve bütün cefalarının gerekçesi, çöktü. Altı yıl sonra, yetişkin yaşam öykülerinin özü tamamıyla ziyan oldu. Yine de, 1950 yılı gibi erken bir tarihte, Ira dahasını öğrenmek isteyerek başına dertler açıyordu. Fakat o şeyle ilgili hiç konuşmadı benimle. Beni buna karıştırmak istemedi ve benim yakınmamı duymak istemedi. Komünist mevzuda kavga edersek, sonunda birçok öteki aileler gibi olacağımızı, hayatımız boyunca bir daha konuşmayacağımızı biliyordu.

"O'Day ile oda paylaşarak ilk kez Calumet City'ye gittiği zaman, 1946 yılında, zaten bir tartışma faciası yaşamıştık. Onu ziyarete gittim ve hoş değildi. Çünkü Ira, kendisi için çok önemli konularda tartıştığı zaman, asla seninle işi bitmezdi. Özellikle savaştan sonraki şu ilk yıl-

larda, Ira, politik bir tartışmada kaybetmeye son derece isteksizdi. Benimle hiç değil. Eğitimli büyük olanı eğiten eğitimsiz küçük kardeş. Gözlerini tam üstüme dikerdi, parmağıyla beni dürterek, yaygaracı bir şekilde, konuyu zorlayarak, söylediğim her şeye baskın çıkarak. 'Zekâmı küçük görme,' 'Bu terimlerde lanet bir çelişmedir,' 'Burada kalıp bu saçmalığa katlanacak değilim.' Dövüşmek için enerjisi şaşırtıcıydı. 'Benden başka kimse bilmiyorsa umurumda bile değil!' 'Bu dünyanın nasıl bir yer olduğu hakkında birazcık bilgin olsaydı!..' Bir İngilizce öğretmeni olarak ağzımın payını vererek özellikle kışkırtıcı olabiliyordu. 'Şiddetle nefret ettiğim şey, lütfen söylediğin haltı tanımladır!' O günlerde Ira için ufak olan hiçbir şey yoktu. Düşündüğü her şey, hakkında düşündüğü için, *büyüktü*.

"O'Day ile yaşadığı yerde onu ilk ziyaret ettiğim gece, bana şöyle dedi: Öğretmenler sendikası, 'halkın kültürü'nün gelişmesini ısrarla istemelidir. Bu resmi politikası olmalıdır. Neden? Ben neden olduğunu biliyordum. Çünkü bu partinin resmi politikasıydı. Sokaktaki yoksul adamın kültürel kavrayışını yükseltmek zorundasınız ve klasik, eski zaman, geleneksel eğitim yerine, bir halkın kültürüne katkıda bulunacak şeylere vurgu yapmalısınız. Ben parti çizgisinin her yönden gerçekdışı olduğunu düşünüyordum. Fakat o adamdaki *inatçılık*. Ama ben kolay lokma değildim, insanları inandırmayı, ciddi olduğumu göstermeyi bilirdim. Ama Ira'nın muhalefeti bitmek tükenmezdi. Ira vazgeçmeyecekti. Chicago'dan geri döndükten sonra, ondan neredeyse bir yıl haber almadım.

"Onun başında başka nelerin olduğunu anlatacağım. Şu adale ağrıları. Şu hastalığı. Ona bunun önce bir şey olduğunu sonra başka bir şey olduğunu söylediler ve onda ne halt olduğunu asla bulamadılar. Polymyositis. Polymyalgia romatizması. Her doktor ona farklı isim verdi. Sloan's Liniment ve Ben-Gay dışında, ona verebildiklerinin hepsi budur. Elbiseleri, ağrı ve sızılar için satılan her türden yapışkan şey kokmaya başlamıştı. Onu benim götürdüğüm bir doktor, Beth Israel'deki caddenin karşısındaki, Doris'in bir doktor arkadaşı, onun vaka tarihçesini dinledi, kan aldı, onu baştan aşağı muayene etti ve bize onu *hiper romatizmalı* olarak tanımladı. Adamın ayrıntılı bir teorisi vardı ve bize şemalar çizdi – yanmaya yol açan eklemlerdeki inhibisyon bozukluğu. Ira'nın eklemlerinde hızla kızışan romatizmal tepkiler oluştuğunu ve bunun hızla arttığını söyledi bize. Tutuşmakta hızlı, sönmekte yavaştı bu romatizmal tepki.

"Ira öldükten sonra, bazı doktorlar –bana ikna edici bir vaka gösterdiler– Ira'nın Lincoln'ün sahip olduğuna inandıkları hastalıktan mustarip olduğu fikrini ileri sürdüler. Onun rolünü oynadı, hastalığına da yakalandı. Marfan. Marfan Sendromu. Aşırı uzun boyluluk. Büyük eller ve ayaklar. Uzun, ince eller ve ayaklar. Ve bir sürü eklem ve adale ağrısı. Marfan hastaları çoğunlukla Ira gibi nalları diker. Aort damarı patlar ve giderler. Her neyse, Ira'nın nesi vardıysa teşhis konamadı, sonunda tedavi bulmaya gelince, 49, 50 yılına doğru, bu ağrılar artık iflah olmaz bir hale geliyordu ve Ira kendini yelpazenin her iki ucundan politik baskı altında hissediyordu –radyodan ve partiden– ve adam beni kaygılandırıyordu.

"Birinci Bölge'de, Nathan, biz sadece Fabrika Sokağı'ndaki tek Yahudi aile değildik. Biz daha çok Lackawanna demiryolu ve Belleville hattı arasında İtalyan olmayan tek aileydik. Bu Birinci Bölgeliler dağlardan geldiler, çoğunlukla küçük adamlar, geniş omuzlu ve kocaman kafalı, Napoli'nin doğusundaki dağlardan ve Newark'a geldikleri zaman birisi ellerine bir kürek tutuşturmuş ve kazmaya başlamışlar ve hayatlarının geri kalan bölümünde kazmışlardı. Kanal kazarlar. Ira okulu bıraktığı zaman onlarla birlikte kanal kazdı. O İtalyanlardan biri onu kürekle öldürmeye kalktı. Kardeşimin koca bir ağzı vardı ve o mahallede yaşamak için dövüşmek zorundaydı. Yedi yaşından beri kendi başına hayatta kalmak için savaşmak zorundaydı.

"Ama hep birden her cephede mücadele etmeye başlamıştı ve aptalca ya da onarılmaz bir şey yapmasını istemiyordum. Özellikle bunu söylemek için gitmedim. Bu, kendisine ne yapması gerektiğini söyleyebileceğiniz bir adam değildi. Ne *düşündüğümü* söylemek için bile orada değildim. Düşündüğüm, Eve ve kızı ile yaşamaya devam etmenin delilik olduğuydu. Doris ile oraya yemeğe gittiğimiz akşam, bu ikisinin arasındaki bağın garipliğini gözden kaçıramazdın. O gece Doris ile Newark'a dönüşümü ve defalarca şöyle deyişimi hatırlıyorum, 'O birliktelikte Ira'ya hiç yer yok.'

"Ira ütopik düşünü komünizm olarak adlandırıyordu, Eve ise kendisininkini Sylphid olarak adlandırıyordu. Ebeveynlerin mükemmel çocuk rüyası, aktrisin 'rolüne girelim' hayali, Yahudinin Yahudi olmama hayali, Eve'in projelerinin en büyüğüne isim koyarsak, hayatın kokusunu gidermek ve daha hoşa gider hale getirmek.

"Ira'nın o evde işi olmadığını Sylphid göz açıp kapayıncaya kadar ona öğretmişti. Ve Sylphid haklıydı: Ira'nın orada hiç işi *yoktu*, oraya

ait *değildi.* Sylphid annesinin hayallerini *yıkmanın* –Anneye asla unutmayacağı dozda hayatın bokluğundan göstermenin– onun en derin eğilimi olduğunu Ira'ya kusursuz bir şekilde belli etmişti. Açıkçası, Ira'nın radyoda da herhangi bir işi olduğunu düşünmüyordum. Ira aktör değildi. Ayağa kalkıp patavatsızca konuşmak için –hiç eksikliğini duymadığı– edepsizliğe sahipti, ama bir aktör mü? Her rolü aynı şekilde oynadı. O saçma kolaylık, sanki iskambil oyununda karşında oturuyormuşsun gibiydi. Basit insan yaklaşımı, yalnızca bu bir yaklaşım değildi. Bu hiçbir şeydi. Bir yaklaşımın yokluğu. Ira oyunculuk konusunda ne biliyordu? Çocukken kendi yoluna gitmeye karar vermişti ve onu harekete geçiren her şey bir kazaydı. Ortada bir plan yoktu. Eve Frame ile bir yuva mı istedi? İngiliz kızla bir yuva mı istedi? Bunun insanlardaki birincil dürtü olduğunun farkındayım; özellikle de Ira'da, bir yuva sahibi olmak çok çok eski bir hayal kırıklığının kalıntısıydı. Ama beraber bir yuva sahibi olmak için gerçekten güzel birkaç kadın seçti. Ira bütün şiddetiyle, itibarlı ve anlamlı bir yaşam için yanıp tutuşarak, gücünü New York'ta gösterdi. Parti'den, tarihin bir aracı olduğu, tarihin kendisini, insanların yanlışlarını düzeltmek için dünyanın başkentine çağırdığı düşüncesini edindi – bana bütün bunlar komik görünüyordu. Ira yanlış yere konmuş olduğu için pek yerinden edilmiş bir kişi sayılmazdı, her zaman bulunduğu yer için yanlış boyuttaydı, hem ruhsal hem de fiziksel olarak. Ama onunla paylaşmak üzere olduğum bakış bu değildi. Kardeşimin görevi çok büyük mü olmaktı? Bu, benim için uygundu. Ben sadece onun sonunda tanınmaz hale gelmesini istemiyordum.

"O ikinci gece ikimizin yemesi için birkaç sandviç getirmiştim ve yedik, o konuştu ben dinledim ve kulübenin yanına bir New York taksisi yanaştığı zaman saat sabahın üçüydü sanırım. Gelen Eve'di. Ira iki gün önce telefonu fişten çekmişti ve Eve de telefon edip meşgul sinyali almaya daha fazla dayanamayınca bir taksi çağırmıştı ve gece yarısı dağ başına 90 kilometrelik yola gelmişti. Kapıyı çaldı, kalkıp kapıyı açtım; yanımdan hızla odaya girdi ve Ira oradaydı. Sonra olan her şeyi ya bütün yol boyunca takside planlamış ya da kolayca anında uydurmuş olabilirdi. Bu, bir zamanlar rol aldığı tam şu sessiz filmlerden çıkmaydı. Bütünüyle delice bir gösteri, saf abartılmış uydurma, bir iki hafta sonra neredeyse aynen tekrar edeceği, onun için yine de çok uygun. Gözde bir rol. Yalvaran kişi.

"Kendisini yerin ortasına dizlerinin üzerine attı ve benim varlığı-

mm farkında olmadan –ya da belki de farkındaydı– şöyle bağırdı, 'Sana yalvarırım! Ne olur! Beni terk etme!' Mink paltosunun içinden yukarıya kaldırılmış iki kol. Havada titreyen eller. Ve gözyaşları, tehlikede olan bir evlilik değil de insanlığın kurtuluşuymuş gibi. Mantıklı bir insan olmayı kesinlikle reddettiğini doğrular gibi – doğrulama gerekliydiyse. Şöyle düşündüğümü hatırlıyorum, Eee, bu kez kendi canına okudu.

"Ama kardeşimi tanımıyormuşum, neye dayanamayacağını bilmiyordum. Diz çöken insanlar, bütün hayatı boyunca karşı çıktığı şeydi; ama o zamana kadar sosyal şartlar yüzünden dizlerinin üzerine çökmüş biri ile sadece rol yapan birini ayırt edecek tecrübeyi edindiğini umuyordum. Ira Eve'i öyle gördüğü zaman içinde yatıştıramadığı bir duygu oluştu. Ya da ben öyle sandım. Acı uğruna öne atılan enayi –ya da ben öyle sandım– ve bu yüzden dışarı çıktım ve taksiye binip, uyum sağlanana kadar şoförle birlikte sigara içtim.

"Her şeyin içine aptalca politika işledi. Takside düşündüğüm buydu. İnsanların kafalarını dolduran ve yaşam gözlemlerine sinsice zarar veren ideolojiler. Ancak bu fikrin Ira'nın eşiyle içinde bulunduğu zor durumu ilgilendirdiğini o gece Newark'a doğru araba kullanırken idrak ettim. Ira *sadece* Eve'in acısı uğruna enayi durumuna düşmemişti. Elbette o da herkes gibi çok yakın olduğu birisi çöktüğünde vereceği tepkiyle ikna olmuştu; elbette, bu konuda ne yapacağına dair yanılgılı bir düşünceye varabilirdi. Ama böyle olmadı. Tüm olup bitenin *hiç de* böyle olmadığının farkına ancak eve doğru araba sürerken vardım.

"Hatırla, Ira yüreğiyle ve ruhuyla Komünist Parti üyesiydi. Ira, yüz seksen derece yön değiştiren her politikaya itaat etti. Ira, Stalin'in her hainliği için diyalektik gerekçeyi yuttu. Browder, onların Amerikan mesihi olduğu zaman Bowder'a arka çıktı ve Moskova fişi çekip Browder'ı sınırdışı ettiği zaman, bir gecede Browder sınıf işbirlikçisi ve sosyal emperyalist oldu, Ira bunların hepsini yuttu – Foster'ı ve Amerika'nın faşizm yolunda olduğunu söyleyen Foster'ın çizgisini kabul etti. Şüphelerini bastırmayı ve partinin en son dalaverelerinin her birine itaatinin Amerika'da adil ve eşit bir toplum kurmaya yardımcı olduğuna kendini inandırmayı başardı. Kendi öz kavramı namuslu olmaktı. Genel olarak öyle olduğuna da inanıyorum – anlamadığı bir sistemin içine çekilmiş başka bir masum herif. Özgürlüğüne o kadar çok yatırım yapmış bir adamın bu dogmalaşmanın düşüncesini kontrol etmesine izin verebilmesine inanmak zor. Ama kardeşim, onların hepsi-

nin yaptığı biçimde politik olarak kendisini alçalttı. Politik olarak kolay aldanır. Ahlâki olarak kolay aldanır. Bununla yüzleşmeyecekti. Ira beyinlerini, sattıkları ve kutladıkları şeyin kaynağına kapattı. İşte, en büyük gücü hayır deme yeteneği olan birisi. Hayır demekten ve bunu yüzüne karşı söylemekten korkmayan. Yine de partiye tek söyleyebildiği evetti.

"Radyoların Sarah Bernhardt'ı ile evli olduğu sürece, hiçbir sponsor veya yayın organı veya reklam ajansı ona dokunmayacağı için Eve'le barışmıştı. Kumar oynadığı şey, radyonun saltanatı yanında olduğu sürece, onların kendisini teşhir edemeyecekleri, onu elden çıkaramayacakları üzerinedir. Eve kocasını koruyacaktı ve bunun uzantısı olarak Ira'nın gösterisini idare eden komünistlerin hizbini koruyacaktı. Eve kendisini yere attı, eve gelmesi için ona yalvardı ve Ira'nın farkına vardığı şey onun istediğini yapmanın çok daha iyi olacağıydı, çünkü o olmadan batacaktı. Eve onun cephesiydi. Siperlerin siperi."

"İşte o zaman altın dişiyle *deus ex machina* ortaya çıkar. Eve onu keşfeder. Onu dansözün birinden duymuş olan aktörün birinden duymuştur. Bir masöz. Muhtemelen Ira'dan on, on iki yaş daha büyük, o zamanlar ellisine merdiven dayamış. Onda yıpranmış, alacakaranlık bir ifade vardı, gümbür gümbür yokuş aşağı giden duyarlı dişi, ama işi onu formda tutuyordu, o iriyarı, sıcak bedeni yeterince sıkı tutuyordu. Helgi Pärn. Estonyalı bir fabrika işçisiyle evli Estonyalı kadın. Votkadan hoşlanan ve birazcık fahişe, birazcık hırsız olan sağlam bir işçi sınıfı kadını. İlk ortaya çıktığında bir dişi eksik olan, iri, sağlıklı bir kadın. Ve sonra geri gelir ve diş yenilenmiştir – altın bir dişle, masaj yaptığı bir dişçiden hediye. Ve sonra bir giysi ile gelir, masaj yaptığı bir giysi üreticisinden hediye. Yıl boyunca bazı sahte mücevher ile geri gelir, bir kürk mantosu vardır, bir kol saati vardır, çok geçmeden hisse senedi satın alıyordur vesaire, vesaire. Helgi sürekli olarak geliştirilmektedir. Bütün gelişmeleri konusunda şakalar yapar. Bu sadece kadirşinaslık, der Ira'ya. Ira ilk kez ona para verdiğinde şöyle der, 'Para almıyorum, hediye alıyorum.' Ira şöyle der, 'alışverişe gidemem. Al işte. Ne istiyorsan kendin satın al.'

"O ve Ira, zorunlu sınıf bilinci tartışmaları yaparlar, Ira ona, Marx'ın, Parns gibi işçi sınıfı insanlarına sermayeyi burjuvazinin elinden zorla aldırmaya ve üretim araçlarının kontrolünde, egemen sınıf

olarak örgütlendirmeye çalıştığını anlatır ve Helgi bunları yutmaz. O, Estonyalıdır, Ruslar Estonya'yı işgal etmiş ve bir Sovyet Cumhuriyeti'ne dönüştürmüştü ve bu yüzden *içgüdüsel* olarak komünist düşmanıdır o. Onun için yalnızca bir ülke vardır, Amerika Birleşik Devletleri. Hiçbir eğitimi olmayan göçmen, çiftçi bir kız başka nereye, falan filan işte. Gelişmeler Ira için komiktir. Normal olarak mizahı birazcık kıttır, ama Helgi söz konusu olduğu zaman değil. *Onunla* evlenmeliydi belki de. Gerçeklikten kopmayan bu büyük, iyi tabiatlı hödük Ira'nın ruh ikiziydi belki de. Donna Jones'm onun ruh ikizi olduğu gibi: onun içinde evcilleştirilmemiş olan şey yüzünden. Bildiğini okuyan şey yüzünden.

"Helgi'nin açgözlü yönünden kesinlikle hoşlanıyordu. 'Bu haftaki ne, Helgi?' Helgi'ye göre bu fahişelik değildir, kötü değildir – bu kendini geliştirmedir. Helgi'nin Amerikan rüyasının gerçekleşmesidir. Amerika fırsatlar ülkesidir ve müşterileri onu takdir ediyordur ve bir kız hayatını kazanmak zorundadır ve bu yüzden, hemşire gibi giyinmiş –kolalı beyaz elbise, beyaz çoraplar, beyaz ayakkabılar– ve yanında ikiye katlanan bir masa, masaj masasını taşıyarak haftada üç defa akşam yemeğinden sonra uğruyordu. Masayı Ira'nın çalışma odasında, çalışma masasının önünde kuruyor ve Ira masaya yarım metre uzun gelse de üzerine uzanıyordu ve Helgi kesintisiz bir saat son derece profesyonel olarak masaj yapıyordu ona. Bütün o acılardan tek gerçek rahatlamayı bu masajlar sağladı Ira'ya.

"Sonra, hâlâ beyaz üniformasıyla, bütünüyle profesyonel olarak, daha çok rahatlama sağlayan bir şeyle sonunu getirirdi. Penisinden harika bir akıntı fışkırdı ve bir anlığına hapishane yok oldu. Ira'nın terk etmiş olduğu bütün özgürlük o fışkırmadaydı. Politik, sivil ve insan haklarını tamamen yerine getirmek için verdiği yaşam boyu mücadele, hemen altlarındaki oturma odasında Eve, Sylphid'in harpını dinliyorken, elli yaşındaki Estonyalı kadının altın dişinin üzerine, mangır için, gelerek, evrim geçirmişti.

"Helgi güzel bir kadın olabilirdi, ancak yüzeysellik saçıyordu etrafa. İngilizcesi iyi değildi ve dediğim gibi, her zaman damarlarında çağıldayan ince bir votka akıntısı vardı ve tüm bunların hepsi ona kalın kafalı birinin havasını veriyordu. Eve ona isim taktı. Köylü. Onu Batı On Birinci Cadde'de böyle çağırırlardı. Ama Helgi Pärn köylü değildi. Belki yüzeysel, ama kalın kafalı değil. Helgi, Eve'in onu bir yük hayvanı olarak gördüğünü biliyordu. Eve bunu saklama zahmetine girme-

di, aşağı bir masözden bunu gizlemesi gerektiğini düşünmüyordu ve aşağı masöz bundan dolayı Eve'den nefret ediyordu. Helgi Ira'ya oral seks yaparken ve Eve alt kattaki oturma odasında harp dinlerken, Eve'in aynı işe tenezzül ettiğini hayal ederek onun alacağı nazik, hanımefendi tarzı taklit edip eğlenirdi. Silinmiş Baltıklı maske arkasında, aşağı gören üstün kişilere ne zaman ve nasıl saldıracağını bilen gözü kara biriydi. Ve Eve'e saldırdığı zaman, her şeyi alaşağı etti. Votka içinde olduğu zaman Helgi asla kendisini kısıtlamazdı.

"İntikam," diye açıkladı Murray. "İnsanın, en sıradanının bile içinde hiçbir şey intikamın işleyişi kadar büyük, küçük ve korkusuzca yaratıcı olamaz. Ve zarifin en zarifinde bile hiçbir şey ihanetin işleyişi kadar insafsızca yaratıcı değil."

Birden düşüncelerim beni Murray Ringold'un İngilizce sınıfına götürdü: öğretmen sınıfa özetliyor, Bay Ringold konusunu ders saati bitmeden, az ve öz olarak sentezlemeye kararlı özetliyor, Bay Ringold, vurgulu ses tonuyla ve dikkatli sözcükleriyle, "intikam ve ihanet"in haftalık "Yirmi Soru"sundan birine pekâlâ yanıt olabileceğini ima ediyor.

"Orduda, Burton'un *Anatomy of Melancholy* [Melankolinin Anatomisi] kitabının bir nüshasını edindiğimi ve Fransa'yı işgal etmek için İngiltere'de eğitilirken hayatımda ilk kez okuduğumu, her gece okuduğumu hatırlıyorum. O kitabı sevdim, Nathan, ama beni afallattı. Burton'un melankoli hakkında ne söylediğini hatırlıyor musun? Her birimizin, diyor, melankoliye yatkınlığı vardır, ama sadece bazılarımız melankoli alışkanlığı ediniriz. Alışkanlığı nasıl ediniriz? Bu Burton'un yanıtlamadığı bir sorudur. Onun bu kitabı cevabı söylemiyor ve bu yüzden bütün işgal süresince bunu merak etmek, bunu kişisel deneyimle bulana kadar merak etmek zorunda kaldım.

"Alışkanlığı ihanete uğrayarak edinirsin. Bunu yapan şey ihanettir. Trajedileri düşün. Melankoliye, hezeyana, kan dökmeye ne sebep olur? Othello – ihanete uğradı. Hamlet – ihanete uğradı. Lear – ihanete uğradı. Macbeth'e bile ihanet edildiğini iddia edebilirsin –kendisi tarafından– fakat bu aynı şey değildir. Enerjilerini başyapıtları öğretmeye harcayan profesyonellerin, edebiyatın konuları tetkik etmesine kendini veren çok azımızın, ihaneti tarihin kalbinden başka herhangi bir yerde bulmamaya bir mazereti yoktur. Baştan aşağı tarih. Dünya tarihi, aile tarihi, kişisel tarih. Çok büyük bir konu, ihanet. Kitabı Mukaddes'i bir düşün. Kitabın konusu nedir? Kitabı Mukaddes'in ana öy-

kü durumu, ihanettir. Âdem – ihanete uğradı. Esav – ihanete uğradı. Şekem soyu – ihanete uğradı. Yahuda – ihanete uğradı. Yusuf – ihanete uğradı. Musa – ihanete uğradı. Şimşon – ihanete uğradı. Samuel – ihanete uğradı. Davut – ihanete uğradı. Uriya – ihanete uğradı. Eyub – ihanete uğradı. Eyub kimin tarafından ihanete uğradı? Tanrının kendisinden başka kimse tarafından değil. Ve Tanrıya ihaneti unutma. Tanrıya ihanet edildi. Atalarımız tarafından her fırsatta ihanet edildi."

VI

1950 yılı ağustos ayı ortasında, birinci yıl kaydımı yaptırmak üzere Chicago Üniversitesi'ne gitmek için evi terk ettiğim (olaylar öyle geliştiği için, sonsuza dek terk ettiğim) zaman, önceki yıl Eve ve Sylphid, Sylphid'in babasını Fransa'da ziyarete gittiğinde –ve kendi babam gitmeme izin vermeden önce Ira ile görüşme yaptığı zaman– olduğu gibi, Ira ile Sussex County'de bir hafta geçirmek için trene bindim. O ikinci yaz, Ira'nın barakasından, dar arka yollardan ve sağmal hayvan sürülerinin yanından virajlı yedi sekiz kilometrelik bir mesafedeki köy istasyonuna geç vardım. Ira orada Chevy coupe'unda bekliyordu.

Ön koltukta, onun yanında Bayan Pärn olarak tanıştırdığı beyaz üniformalı bir kadın vardı. O gün, Ira'nın boyun ve sırt ağrılarını dindirmek için New York'tan gelmişti ve ilk doğu treniyle dönmek üze-

reydi. Yanında katlanabilir bir masa vardı ve onu bagajdan kendi başına çıkarışını hatırlıyorum. Masayı kaldırmaktaki gücünü ve beyaz üniforma ve beyaz çoraplar giydiğini ve ona "Bay Rinn" diye hitap ettiğini ve Ira'nın ise ona "Bayan Pam diye hitap ettiğini hatırlıyorum. Gücü dışında hiçbir şey dikkatimi çekmedi. O, neredeyse hiç dikkatimi çekmedi. Ve o arabadan indikten ve masasını yanında sürükleyerek onu Newark'a kadar götürecek yerel trenin peronuna geçtikten sonra kadını bir daha hiç görmedim. On yedi yaşındaydım. Bana yaşlı, hijyenik ve önemsiz biri gibi göründü.

Haziran ayında, radyo ve televizyondan "komünist ülkülerle" bağı olduğu iddia edilen 151 kişinin listesi *Red Channels* adlı bir yayında çıkmıştı ve yayımcılık endüstrisinde paniğin yayılmasına neden olan bir işten atma furyasını harekete geçirmişti. Bununla birlikte, ne Ira'nın, ne de *Özgür ve Cesur* ile ilişkisi olan başka bir kimsenin adı vardı listede. Ira'nın Eve Frame'in kocası olmasının kendisine sağladığı korunma sayesinde, Eve Frame'in Ira'nın şöhretine sahip birinin karısı olduğundan otomatik olarak kendisine yöneltilebilecek kuşkudan (*Red Channels*'ı yöneten insanların jurnalcisi Bryden Grant tarafından) korunması nedeniyle kayırıldığı konusunda hiçbir fikrim yoktu. Yine de, Eve Frame, o günlerde Birleşik Devletler'e sadakatine şüphe düşürebilecek birden fazla politik toplatıya Ira ile katılmıştı. Eve Frame gibi politikayla hiç ilgisi olmayan biri için bile, "gizli cepheci" damgası yemek ve sonunda işten atılmak için suçlayıcı çok delil gerekmiyordu – hele yanlış kimlik tespiti durumlarında, hiç gerekmiyordu.

Ama, evimde Murray bana anlattığı zamana kadar, yaklaşık elli yıl sonrasına kadar Eve'in Ira'nın uğradığı beladaki rolünü bilmiyordum. Benim o tarihte Ira'nın peşine düşmemelerinin nedenine dair teorim, ondan, onun koparacağı kavgadan, o zamanlar onun bana yok edilemezliği gibi gelen şeyden korkuyor olmalarıydı. *Red Channels* editörlerinin, Ira'nın, kışkırtılırsa, tek başına onları yere serebileceğinden korktuklarını düşündüm. Birlikte ilk yemeğimizde Ira *Red Channels*'dan söz ederken, Pickax Hill Yolu üzerindeki barakayı, ağırsıkletlerin, burada ağırsıklet Ira oluyor, büyük dövüşten önce aylarca gittikleri Jersey kırsalındaki konforsuz eğitim kamplarından biri olarak düşündüğüm romantik bir an bile yaşadım.

"Mesleğime dair vatanseverlik standartları FBI'dan üç polis tarafından belirlenmek üzere. Üç eski FBI'lı, Nathan, bu *Red Channels* operasyonunu yürütenler bunlar. Radyoda kimin çalıştırılacağına ve

kimin çalıştırılmayacağına, tercihli bilgi kaynakları Amerika'ya Karşı Çalışmalar Kurulları Meclisi olan üç herif tarafından belirlenecek. Patronların bu bok karşısında ne kadar cesur olduklarını göreceksin. Kâr sisteminin baskıya karşı nasıl ayak diredi̇ğini izle. Düşünce ve konuşma özgürlüğü, gereken işlem – hepsini siktir et. İnsanlar ortadan kaldırılacak, ahbap. Kaybolacak olan geçim yolları değil, *hayatlardır*. İnsanlar ölecek. Hastalanacak ve ölecekler, binalardan atlayıp ölecekler. Bu iş bittiğinde, listede adı olan insanlar, Bay McCarran'ın sevgili İç Güvenlik Yasası sayesinde, toplama kamplarını boylayacaklar. Sovyetler Birliği ile savaşa girersek –ki bu ülkedeki sağ kanat savaştan başka hiçbir şey istemiyor– McCarran, hepimizi dikenli tel arkasına atmaya kişisel olarak iştirak edecek.

Liste, ne Ira'nın çenesini kapattı ne de meslektaşları gibi, onu gizlenmeye yöneltti. Liste yayımlandıktan sadece bir hafta sonra, Kore Savaşı patlak verdi ve eski *Herald Tribune*'e bir mektupta, Ira (*Özgür ve Cesur*'un Iron Rinn'ı olarak meydan okuyan bir şekilde imzasını atarak), Truman'ın uzaklardaki bir anlaşmazlığı, kapitalistler ve komünistler arasında uzun zamandır beklenen savaş sonrası bir kavgaya dönüştürmeye ve böyle yaparak, "III. Dünya Savaşının atom dehşeti için ve insanlığın yok edilmesi için manyakça zemin hazırlama" kararlılığına muhalefetini alelen belirtmişti. Birlikler arasında ayrımcılık adaletsizliği konusunda İran'dan *Stars and Stripes*'a yazdığından beri Ira'nın bir yazı işleri müdürüne yazdığı ilk mektuptu bu ve komünist Kuzey Kore ile savaşa girmeye karşıt ateşli bir bildiriden öte bir şeydi. Burada, ima ettiği, amacı sadece komünistleri tasfiye etmek olmayan, ama yayın organlarının liberallerini ve komünist olmayan sol kanattakileri de sessiz bir boyun eğişe zorlamak olan, *Red Channels*'a karşı apaçık, hesaplanmış bir direniş eylemiydi.

Kore, 1950 yılı ağustos ayında kulübedeki o hafta boyunca Ira'nın hakkında konuşabildiği neredeyse tek şeydi. Önceki ziyaretimde neredeyse her akşam Ira ve ben, sivrisinek ve tatarcıkları kovmak için limonotu mumlarıyla –limonotu yağının limonsu güzel kokusu ondan sonra hep Zinc Town'ı hatırlatacaktı– çevrili çürük çarık şezlongların üzerine sırtüstü uzanmış ben yıldızlara bakarken, Ira gençlik günlerindeki madencilik günlerinden, boşta gezer bir evsiz olarak Büyük Bunalım günlerinden, az çok İran ile Irak'ı ayıran, Basra Körfezi yakınlarındaki nehir, Şattü'l-Arap üzerindeki Abadan Amerikan Ordusu üssünde yükleme boşaltma işçisi olarak çalıştığı savaş zamanı macerala-

rından, bazısı yeni, bazısı eski, her türden hikâyeler anlatmıştı bana. Yaşamı böylesine yakından Amerika tarihiyle çevrelenmiş, Amerikan coğrafyasına kişisel olarak aşina olan, Amerikan ayaktakımıyla yüz göz olmuş bir kimseyi daha önce hiç tanımamıştım. Kendi anına böylesine dalmış ya da yaşadığı anla tanımlanmış birini asla tanımamıştım. Ya da bununla ezilmiş, öylesine bunun intikamcısı, bunun kurbanı ve bunun vasıtası. Ira'yı anının *dışında* hayal etmek imkânsızdı.

Benim için, kulübedeki o gecelerde benim mirasım olan Amerika kendisini Ira Ringold biçimde ortaya koydu. Ira'nın söylediği şey, bütünüyle berrak olmayan (veya tekrarsız olmayan) nefret ve sevgi seli, Newark'ın ötesinde bir Amerika'yı birinci elden tanımak için yüceltilmiş vatansever özlemler uyandırdı, çocukken savaş tarafından içimde uyandırılmış olan, ilk ergenlik çağımda Howard Fast ve Norman Corwin tarafından beslenen ve Thomas Wolfe ve John Dos Passos'un romanları tarafından bir iki yıl çizginin altında ayakta tutulacak olan tutkulara kıvılcım çaktı. Ira'yı ziyaret ettiğim ikinci yıl, yazın son günlerinde Sussex tepelerinde geceleri hoş bir serinlik olmaya başladı ve o sabah sıcak güneş altında kesmiş olduğum odunlarla şöminedeki gürleyen alevleri besliyorken Ira, kenarı kırık eski fincanından kahvesini höpürdeterek, üzerinde kısa pantolon, hırpalanmış basketbol ayakkabıları ve askerlik günlerinden rengi solmuş zeytin yeşili bir tişört –Büyük Amerikan Oymakbaşı'ndan başka hiçbir şeye benzemeyerek, çocuklar tarafından hayran olunan, ülkeden uzakta yaşayabilen, ayıyı korkutup kaçıran ve çocukların gölde boğulmaması için gerekeni yapan iriyarı doğal herif– ülkede başka hiçbir kamp yerinde duymanızın imkânsız olduğu protesto ve tiksinti dolu ses tonuyla Kore hakkında konuşmaya devam ederdi.

"Yarım beyni olan herhangi bir Amerikan yurttaşının, Kuzey Kore komünist askerlerinin gemilere binip on bin kilometre yolu katedip Birleşik Devletler'i işgal edebileceğine inanabileceğine inanamıyorum. Ama bazılarının söylediği şey budur. 'Komünist tehdide dikkat etmelisiniz. Onlar ülkeyi ele geçirecekler.' Truman Cumhuriyetçilere gücünü gösteriyor – yapacağı şey *budur*. Olan biten budur. Masum Kore halkı pahasına gücünü göstermek. Girip, o piç kurularını bombalayacağız, anlıyon mu? Ve herkes bizim faşist Syngman Rhee'mizi destekleyecek. Şahane Başkan Truman. Şahane General MacArthur. Komünistler, komünistler. Bu ülkedeki ırkçılık değil, bu ülkedeki eşitsizlikler değil. Hayır, sorun komünistler! Bu ülkede beş bin zenci linç

edildi ve henüz tek linççi tutuklanmadı. Bu komünistlerin kabahati midir? Truman, vatandaşlık hakları hakkında bir sürü lafla Beyaz Saray'a geldiğinden beri doksan zenci linç edildi. Bu komünistlerin kabahati midir yoksa Komünist Parti'nin on iki liderini Amerikan mahkemesinde korkunç eziyete maruz bırakan ve inançları yüzünden acımasızca hayatlarını mahveden, ancak iş linççilere geldiğinde parmağını kıpırdatmayı reddeden Truman'ın Adalet Bakanı Bay Şahane Clark'ın hatası mı! Komünistlerle savaşalım, komünistlerle savaşmak için askerlerimizi gönderelim – ve dünyada nereye gitsen, faşizme karşı mücadelede ölecek ilk kişiler komünistlerdir! Zenciler adına, işçiler adına mücadele edecek ilk kişiler..."

Hepsini, tüm bu sözcükleri çok kereler duymuştum ve tatil haftamın sonuna doğru ondan uzaklaşmak ve eve gitmek için sabırsızlanıyordum. Bu defa kulübede kalmak, benim için ilk yaz olduğu gibi olmamıştı. Her cephede düşmanlarla kuşatılmış olduğunu düşündüğüne, cesur bağımsızlığının ne kadar şerefsiz bir hale geldiğini hissettiğine dair en ufak bir fikrim olmadığından –hâlâ kahramanımın, *Red Channels*'daki gericilere karşı radyo savaşına önderlik etme ve kazanma yolunda olduğuna inanarak– Ira'nın öfkeli dürüstlüğünü besleyen, büyüyen başarısızlık ve tecrit edilme duygusunu, korkusunu ve umutsuzluğunu anlayamıyordum. "Politik olarak yaptığım şeyleri niçin yapıyorum? Bu şeyleri yapıyorum, çünkü onları yapmanın *doğru* olduğunu düşünüyorum. Bir şey yapmak zorundayım, çünkü bir şey *yapılması* gerekiyor. Bunu benim dışımda kimsenin bilip bilmemesi umurumda değil. Eski iş arkadaşlarımın korkaklığına fena halde bozuluyorum, Nathan..."

Önceki yaz, ehliyet alacak yaşta olmadığım halde, Ira araba kullanmayı öğretti bana. On yedi yaşıma girdiğimde ve babam öğretmek için vakit ayırdığı zaman, Ira Ringold'un geçen ağustos ayında bu işi ondan önce yaptığını söyleseydim duygularını inciteceğine emindim ve bu yüzden babamlayken ne yaptığımı bilmiyormuş, araba kullanmayı öğrenmek benim için çok yeni bir şeymiş gibi davrandım. Ira'nın '39 model Chevy'si siyahtı, iki kapılı bir coupe ve gerçekten iyi durumdaydı. Ira öylesine iriyarıydı ki arabanın direksiyonu başında otururken sirkten çıkmış gibi görünüyordu ve o ikinci yaz, yanımda oturup arabayı sürmeme izin verdiği zaman, arabada bir abideyi, Kore Savaşı

konusunda delice hiddetli bir abideyi, savaşa *karşı* savaşı zikreden bir savaş abidesini taşıyormuş gibi hissettim.

Otomobil birisinin büyükannesininmiş ve Ira '48 yılında satın aldığı zaman yalnızca on sekiz bin kilometre yapmıştı. Yerden vitesli, üç vites ileri ve geri vites üst solda. Önde iki ayrı koltuk, arada küçük bir çocuğun rahat edemeden tüneyebileceği kadar boşluk. Radyo yok, ısıtıcı yok. Kelebek camlarını açmak için küçük bir kolu aşağı iterdin ve kanatlar üzerlerinde böcekleri uzak tutmak için bir tel perdeyle ön camın önüne gelirdi. Son derece kullanışlı. Kendi kolları olan kelebek camları. Koltuklar, bütün otomobillerin o günlerde yapıldığı gibi fare grisi tüylü kumaşla döşeliydi. Yan basamaklar. Büyük bagaj. Bagajın zemin panelinin altında krikoyla birlikte stepne. Bir çeşit sivri uçlu radyatör soğutma ızgarası ve kaput süsünde bir parça cam vardı. Gerçek çamurluklar, büyük ve yuvarlak ve aerodinamik ızgaranın tam arkasında, iki torpil gibi, farlar ayrı. Cam silecekleri vakum ile çalışıyordu, şöyle ki gaza bastığınızda silecekler yavaşlardı.

Küllüğü hatırlayabiliyorum. Kontrol panelinin tam ortasında, iki yolcunun arasında: hoş, uzun bir plastik parçası, dibinden menteşelenmiş, size doğru sallanan. Motora ulaşmak için dışarıda bir kolu çevirirdin. Kilit yok – iki saniye içinde o motoru tahrip edebilirdiniz. Kaputun her bir tarafı bağımsız olarak açılıyordu. Direksiyonun dokusu kaygan ve parlak değil lifliydi ve ortasında korna vardı. Marş, boynunda oluklu lastik parçası olan, küçük yuvarlak plastik pedaldı. Soğuk bir günde çalıştırmak için gerekli olan jikle sağ taraftaydı, hava kelebeği denilen bir şey solda. Kelebeğin anladığım kavranabilir bir kullanımı yoktu. Torpido gözününün üzerinde girintili bir kurmalı saat. Benzin deposu kapağı, yan tarafa şırrak diye, yolcu koltuğu kapısının arka tarafına çarpan vidalanmış bir kapaktı. Arabayı kilitlemek için, sürücü camındaki düğmeye basardın ve arabadan dışarı çıktığın zaman, döner kolu çekip kapıyı çarparak kapardın. Bu şekilde, aklınız başka yerdeyse, anahtarı arabanın içinde bırakabilirdiniz.

O araba hakkında bıktırana kadar durmadan konuşabilirim, çünkü o seks yaptığım ilk yerdi. Ira ile geçirdiğim o ikinci yaz, Zinc Town polis şefinin kızıyla tanıştım ve bir gece Ira'nın arabasını ödünç aldım ve onu arabayla girilen açık hava sinemasına götürdüm. Adı Sally Spreen'di. Büyük bir mağazada çalışan, benden bir iki yaş daha büyük kızıl saçlı bir kızdı ve çevrede "kolay" olarak biliniyordu. Sally Spreen'i New Jersey dışına, Pennsylvania, Delaware'de arabayla girilen bir

açık hava sinemasına götürdüm. O günlerde, açık hava sinemasının hoparlörleri arabanın pencerelerinin iç tarafına asılırdı ve bir Abbot ile Costello filmiydi. Yüksek sesli. Hemen sarmaş dolaş öpüşmeye başladık. Kız *kolaydı*. Komik tarafı (eğer sadece bir tarafının komik olduğu söylenebilirse), donum sol ayağıma dolanmıştı. Ve sol ayağım gaz pedalındaydı ve bu yüzden git gel yaparken Ira'nın motorunu boğuyordum. Boşaldığımda, donum bir şekilde fren pedalı ile ayak bileğime sarılmıştı. Costello nara atıyor, "Hey, Abbott! Hey, Abbott!," pencereler buğulanıyor, motor boğulmuş, onun babası Zinc Town polis şefi ve ben arabanın zeminine bağlanmışım.

Onu eve götürürken ne diyeceğimi veya ne hissedeceğimi veya onu cinsel ilişkide bulunmak için eyalet sınırlarının öbür tarafına götürdüğüm için hangi cezayı bekleyeceğimi bilmiyordum ve bu yüzden ona Amerikan askerlerinin Kore'de savaşmaya hakları olmadığını açıklarken buldum kendimi. General MacArthur'u ona, sanki onun babasıymış gibi anlattım.

Kulübeye döndüğümde, Ira okumakta olduğu kitaptan başını kaldırıp şöyle dedi. "Kız iyi miydi?"

Cevabın ne olduğunu bilmiyordum. Aklıma bile gelmemişti. "*Herhangi birisi* iyi olabilirdi," dedim ve ikimiz kahkahayı koyuverdik.

Sabahleyin, önceki gecenin coşkusu içinde, kulübeye artık bekâretten kurtulmuş biri olarak girmeden önce, anahtarı arabanın içine kilitlemiş olduğumu keşfettik. Ira yeniden yüksek sesle güldü – ama bunun dışında, orada geçirdiğim hafta boyunca onu güldürmek imkânsızdı.

Bazen Ira en yakındaki komşusu, Raymond Svecz'i bizimle akşam yemeği yemeye davet ederdi. Ray, yolun üç beş kilometre aşağısında, terk edilmiş bir taşocağının kenarında, tarihöncesi çağlara ait kazı yeri gibi görünen, o pürüzlü, cehennemin dibi hiçliği bana gün ışığında bile tüyler ürpertici gelen devasa, ürkütücü, insan yapımı derin bir yarıkta yaşayan bekâr bir adamdı. Ray orada, yıllarca önce içinde madencilik gereçleri depolanan, daha önce hiç görmediğim kadar harap bir insan barınağı, tek odalı bir kulübede kendi başına yaşıyordu. Savaş boyunca Almanya'da bir savaş esiriymiş ve Ira'nın "akli sorunlar" olarak adlandırdığı şeyle eve dönmüş. Bir yıl sonra, çinko madenindeki matkapla delme işine döndüğünde –Ira'nın çocukken bizzat çalıştığı çinko madeninde– bir kazada kafatasını incitmiş. Yerin bin beş yüz

metre altında, beş tonun üzerinde çeken yaklaşık tabut büyüklüğünde bir kaya, matkapla deldiği bir duvarın yakınına kırılıp düşmüş ve onu ezmediyse de, onu hızla yere düşürmüş, yüzüstü. Ray hayatta kalmış, ancak yeraltına bir daha asla inmemiş ve doktorlar o zamandan beri onun kafatasını ameliyat ediyorlarmış. Ray becerikliydi ve Ira ona garip işler veriyordu, ona sebze bahçesinin yabani otlarını ayıklatıyordu ve orada olmadığı zamanlar sulatıyordu, kulübedeki şeyleri onarmak ve boyamak için ona para ödüyordu. Çoğu haftalar hiçbir şey yapmasa da ona para ödedi, Ira evde olduğu zaman ve Ray'in doğru dürüst yemek yemediğini gördüğü zaman, onu eve getirip besliyordu. Ray neredeyse hiç konuşmuyordu. Nazik türden ayyaş bir herif, her zaman başını onaylar şekilde sallıyor (ki bunu kazadan önce sahip olduğu kafa gibi göstermek için yaptığı söyleniyor), çok kibar... ve Ray bizimle yemek yerken bile, Ira'nın düşmanlarımıza saldırısı hiç durmuyordu.

Bunu beklemeliydim. Bunu *beklemiştim.* Bunu dört gözle beklemiştim. Buna doyamadığımı düşünecektim. Fakat doydum. Sonraki hafta üniversiteye başlıyordum ve Ira ile eğitimim sona ermişti. İnanılmaz bir hızla bitmişti. O masumiyet de bitmişti. Pickax Hill Road'daki kulübeye biri olarak girmiştim, başka birisi olarak çıkıyordum. Yüzeye çıkmış olan o şiddetli yeni gücün adı her ne ise, davetsiz gelmişti, kendi kendine ve değiştirilemezdi. Babamdan zorla ayrılmam, Ira'ya hayranlığımın yol açtığı evlat şefkatinin zorlanması, Ira'yla ilgili gerçekle yüz yüze gelmem şeklinde tekrarlanıyordu.

Ira beni en gözde mahalle arkadaşı, –yakındaki toprak yol üzerinde Bixton aile çiftlik evinin bitişiğindeki iki odalı yarı dönüştürülmüş ahırda oğlu Frank ile birlikte post doldurma işi yapan– Horace Bixton'u görmeye götürdüğü zaman bile, Ira'nın Horace ile tek konuştuğu benimle hiç durmadan konuşmuş olduğu şeydi. Önceki yıl, oraya gitmiştik ve Kore ve komünizm hakkında durmadan konuşan Ira'yı değil, post doldurma hakkında durmadan konuşan Horace'ı dinlerken harika zaman geçirmiştim. Ira'nın beni oraya götürmesinin *nedeni* şuydu, Horace'ın post doldurma konusunda durmadan konuşmasını dinlemek. "Bir radyo piyesi yazabilirsin, Nathan, başrolde bu adam ve sadece post doldurmayla ilgili." Ira'nın post doldurma merakı, hâlâ hissettiği işçi sınıfının cazibesinin bir parçasıydı, pek de doğanın güzelliğinin cazibesi değildi, ama insanın doğayla çatışmasının cazibesi, sanayileşmiş doğayla, istismar edilmiş doğayla, insan elinin değdiği, insan tarafından tüketilmiş, insan tarafından zarar verilmiş ve çinko ara-

zisinin ortasında olduğu gibi insan tarafından harap edilmiş doğayla çatışmasının cazibesi.

Bixtonların kapısından o ilk içeri girişimde, küçük ön odanın tuhaf dağınıklığı beni hayrete düşürdü: tabaklanmış deriler her yerde yığılmış; tavandan aşağı ipe dizilmiş geyik boynuzları, etiketlenmiş ve tel parçalarıyla asılı, bütün oda boyunca ileri geri onlarca geyik boynuzu; ayrıca tavandan asılı verniklenmiş devasa balık, kanatları uzatılmış parlak balık, uzun kılıçları olan parlak balık, maymun gibi bir yüzü olan parlak bir balık; hayvan kafaları –küçük, orta, büyük ve battal boy– duvarın her santimine takılmış; kalabalık bir ördek, kaz, kartal ve baykuş sürüsü, çoğu uçuştaymış gibi kanatları açık. Sülünler, yabani hindiler vardı, pelikan vardı, kuğu vardı, ayrıca gizli bir şekilde kuşların arasına saçılmış bir kokarca, bir vaşak ve bir çift kunduz vardı. Duvarlardaki tozlu camekânların içinde daha küçük kuşlar vardı, kumrular ve güvercinler, küçük bir timsah, simit olmuş yılanlar, kertenkeleler, kaplumbağalar, tavşanlar, sincaplar ve her türden kemirgenler, fareler, gelincikler ve solmuş eski doğa tablolarının içine yerleştirilmiş gerçekçi olarak isimlendiremediğim diğer çirkin küçük şeyler vardı. Ve her yerde toz vardı, kürkleri, tüyleri, postları ve her şeyi örten.

Boyu akbabasının açık kanatlarından daha uzun olmayan, biraz yaşlı ve üzerinde iş tulumu, haki renk traktör şapkası olan Horace, tokalaşmak için arka taraftan çıkıp geldi ve benim şaşırmış ifademi görünce özür dilercesine gülümsedi. "Evet," dedi, "fazla şey atmayız."

"Horace," dedi Ira, bana kendi sert elma şarabını yaptığını ve kendi etlerini tütsülediğini ve her kuşu şakımasından tanıdığını söylediği, bu ufak tefek adama doğru, aşağı doğru bakarak, "bu Nathan, liseli genç bir yazar. Ona, senin iyi bir post doldurucusu hakkında söylediklerini anlattım: İyi bir post doldurucusunun sınavı, yaşam illüzyonu yaratmaktır. Nathan da şöyle der, 'Bu iyi bir yazarın sınavıdır' ve bu yüzden siz iki sanatçı çene çalasınız diye onu sana getirdim."

"Eee, biz işimizi ciddiye alırız," diye bilgilendirdi beni Horace. "Biz her şeyi yaparız. Balıklar, kuşlar, memeliler. Avlanmış hayvan kafaları. Her posizyonda, her türden."

"Ona şu hayvanı anlatsana," dedi Ira bir kahkahayla, bana kâbustaki bir horoz gibi görünen ince uzun bacaklı, uzun boylu bir kuşu parmağıyla işaret ederek.

"Bu bir devekuşudur," dedi Horace. "Yeni Gine'den büyük bir kuş. Uçmaz. Burdaki bir sirkteydi. Gezici bir sirk gösterisi, o öldü ve '38

yılında onu bana getirdiler, onu doldurdum, ama sirk onu almak için asla gelmedi. Bu bir benekli antiloptur," dedi, işleri arasındaki farkı göstermek için. "Bu uçan bir Cooper şahinidir. Cape bufalo kafatası – bu Avrupa binek hayvanı olarak adlandırılıyor, kafatasının üst yarısı. Bunlar bir Kanada geyiği boynuzları. Devasa. Vahşi bir hayvan – kürküyle beraber kafatasının üst tarafı..."

Ön galeride safari yaparak yarım saat geçirdik ve arka çalışma odasına –"Horace'ın deyişiyle, "dükkân"– adım attığımız zaman, Frank oradaydı, yaklaşık kırk yaşlarında saçı dökülmüş bir adam, babasının tam boyutlarda bir modeli, Frank bir demir testeresinden yaptığını öğrendiğimiz bıçakla bir tilkinin derisini yüzdüğü kanlı bir masada oturuyordu.

"Farklı hayvanların, bilirsin, farklı kokuları vardır," diye bana açıkladı Horace. "Tilki kokladın mı?"

Başımla onayladım.

"Evet, tilkiyle ilgisi olan bir koku var," dedi Horace. "Düşündüğüm beden kadar hoş değildir."

Frank tilkinin sağ arka ayağının derisini neredeyse tamamını kaba adale ve kemiğe kadar yüzmüştü. "Bu," dedi Horace, "bütün olarak monte edilecek. Canlı bir tilki gibi görünecek." Tilki, yeni vurulmuş, orada canlı gibi, sadece uykuya dalmış gibi yatıyordu zaten. Frank titizce harıl harıl çalışırken, hepimiz masanın etrafına oturduk. "Frank'in hünerli parmakları vardır," dedi Horace bir babanın gururuyla. "Birçok insan tilki, ayı, geyik ve büyük kuşları yapabilir, ama benim oğlum ötücü kuşları da yapabilir." Frank'in çok istediği el yapımı gereci, dedi Horace, satın alamayacağınız türden küçük kuşlar için küçük bir beyin kaşığıydı. Ira ve ben gitmek üzere ayağa kalktığımızda, sağır ve konuşamayan Frank, yaklaşık yeni doğmuş insan bebeği boyutlarında bir deri bir kemik kalan bütün tilkinin derisini yüzmüştü.

"İnsanlar tilki yer mi?" diye sordu Ira.

"Normalde yemez," dedi Horace. "Ama Büyük Bunalım boyunca bir şeyleri denedik. Herkes aynı zorluğu çekiyordu o zamanlar, biliyorsun – et yok. Keseli sıçan, dağ sıçanı, tavşan yedik."

"Hangisi iyiydi?" diye sordu Ira.

"Hepsi iyiydi. Biz hep açtık. Büyük Bunalım boyunca bulabildiğin her şeyi yersin. Karga yedik."

"Karga nasıldır?"

"Eee, kargayla ilgili sorun, lanet şeylerin kaç yaşında olduğunu bil-

meyişindir. Karga, ayakkabı derisi gibiydi. Bu kargaların bazıları çorba için uygundular. Sincap yerdik."

"Sincabı nasıl pişiriyorsunuz?"

"Siyah dökme demir tencere. Karı sincapları tuzakla yakalardı. Onların derisini yüzerdi ve üç tane olunca onları tencerede pişirirdi. Onları tavuk butları gibi yersin."

"Küçük kadınımı buraya getirmeliyim," dedi Ira, "böylece ona yemek tarifini verebilirsiniz."

"Bir defasında karı bana rakun yedirmeye kalktı. Ama biliyordum. Onun bir boz ayı olduğunu söyledi." Horace güldü. "O iyi bir aşçıydı. 2 Şubat'ta öldü. Yedi yıl önce."

"Şunu ne zaman aldın, Horace?" Ira, Horace'ın traktör şapkasının üzerinden duvara monte edilmiş vahşi bir yabandomuzunun dışarı uzatılmış kafasını eliyle işaret ediyordu; tel kafeslerle dolu raflar ve hayvan derilerinin üzerine gerilip ayarlandığı ve canlılık yanılsaması yaratmak için çuval bezi çerçevelerin arasında asılıydı. Yabandomuzunun her santimetresi bir hayvandı, büyük bir hayvan, siyaha çalan kahverengi bir boğaz, gözlerin arası beyazımsı ve çene kemiklerini süsleyen kıl maskesi, büyük, siyah ve taş kadar sert uzun bir burun. Çenesi, ağzın etobur iç tarafının haşinliğini ve heybetli, beyaz fildişi benzeri dişlerini görebilesiniz diye tehdit edercesine açık oturtulmuştu. Yabandomuzunun canlılık yansıması vardı, tamam; pis kokusuna güçlükle dayanabildiğim, Frank'in tilkisi de, zaten öyleydi.

"Yabandomuzu gerçek gibi görünüyor," dedi Ira.

"Ah, o gerçektir. Dili gerçek değil ama. Dili yapaydır. Avcı gerçek dişleri istedi. Genellikle yapay olanları kullanırız, çünkü çok geçmeden gerçek olanlar çatlar. Bir nevi kırılganlaşıp düşüyorlar. Ama o gerçek dişleri istedi orada, bu yüzden oraya gerçek olanları koyduk."

"Birinci günden itibaren, ne kadar zamanını aldı?"

"Bu yaklaşık üç gün, yirmi saat."

"O yabandomuzunu yapmak için ne kadar alıyorsun?"

"Yetmiş dolar."

"Bana ucuz geldi," dedi Ira.

"Sen New York fiyatlarına alışıksın," dedi Horace ona.

"Yabandomuzunun tamamını mı yoksa sadece kafayı mı alıyorsun?"

"Genellikle bütün kafa içindedir ve boynun arka tarafından kesilip çıkarılır. Bazen bütün ayıyı, bozayıyı alırız – bir kaplan yaptım."

"Bir kaplan mı? Öyle mi? Bana hiç bahsetmedin." Ira, Horace'ı bir yazar olarak benim eğitimim yararına yönlendirse de, ayrıca Horace'ın, tiz, cıvıl cıvıl, alçak sesiyle, sanki bir tahta parçasının yontulmasından çıkan bir ses tonu ile yanıt vermesini duymak için sorular sormaktan hoşlandığını görebiliyordum. "Kaplan nerede vurulmuş?" diye sordu Ira.

"Bunlara evcil hayvan olarak bakan bir adam. Onlardan biri öldü. Ve onlar değerli, derileri ve bunun bir post yapılmasını istedi. Telefon etti ve onu bir sedyeye koydu ve Frank onu arabaya bindirip içeri getirdi, bütün şeyi. Çünkü onlar kaplanın ya da herhangi bir şeyin derisinin nasıl yüzüleceğini bilmiyorlardı."

"Sen kaplanın nasıl yapılacağını biliyor muydun yoksa kitaptan mı baktın?

"Bir kitap mı, Ira? Hayır, Ira, kitap yok. Bunu bir süre yaptın mı herhangi bir hayvanınkini hemen çözersin."

Ira bana, "Horace'ın yanıtlamasını istediğin herhangi bir sorun var mı? Okul için öğrenmek istediğin herhangi bir şey?" dedi.

Sadece dinlerken bile bundan daha mutlu olamazdım ve bu yüzden, "Hayır," dedim.

"O kaplanın derisini yüzmek eğlenceli miydi, Horace?" diye sordu Ira.

"Evet. Bunu yapmaktan zevk aldım. Bir adamım var ve onu bir film çekmesi için tuttum, bütün işlemin bir filmi ve o yıl Şükran Günü'nde gösterdim."

"Yemekten önce mi yoksa sonra mı?" diye sordu Ira.

Horace gülümsedi. Post doldurma pratiğinde görebildiğim hiç eğlence yoktuysa da, post doldurucunun iyi bir Amerikan mizah duygusu vardı. "Eee, bütün gün yemek yiyorsun, değil mi? Herkes o Şükran Günü'nü hatırladı. Post doldurma işi yapan bir ailede böyle şeylere alışkındırlar, ama her zaman bir sürprizle karşılaşabilirsin, bildiğin gibi."

Ve konuşma böyle devam etti, Horace'ın bana bir geyik ayağını hediye etmesiyle sonlanan içinde birazcık kahkaha olan, cana yakın, sakin bir konuşma. Ira, başından sonuna kadar, onu hiç kimseyle birlikte görmediğim kadar kibar ve sakindi. Tilkiyi koklamaktan midemin bulanmasının dışında, Ira'nın yanında kendimi hiç böylesine endişesiz hissettiğimi hatırlamıyorum. Ira'yı dünya meseleleri, Amerikan politikası ya da insan ırkının başarısızlıkları dışında bir konuda hiç böylesine ciddi görmemiştim. Karga pişirmekten, bir kaplan postunu kilim

yapmaktan, New York dışında vahşi bir yabandomuzunu doldurmanın maliyetinden konuşmak onu sakin, huzurlu, neredeyse kendisi olarak tanınmayacak bir hale getirmişti.

Bu iki adamın tüm dikkatlerini birbirlerine (özellikle de tam burunlarının dibinde hoş görüntüsünden kurtarılan güzel hayvanla) esprili bir şekilde vermelerinde öyle sevimli bir şey vardı ki sonradan, konuşmak için herkesi galeyana getirmek zorunda olmayan ve bütün o Iraca heyecana katlanmak zorunda olmayan bu kişi, bu Ira'nın gerçek Ira olmadığını düşünmek zorunda kaldım; ve öteki, kızgın radikal ise bir taklitti, tıpkı Lincoln'ünün taklidi veya domuzun dilinin taklidi olması gibi. Ira'nın Horace Bixton'a gösterdiği saygı ve sevgi, bir çocuk olarak, bende bile, bütün titreşen tutkularının, toplumun şiddetli saldırısına karşı onu donatan (ve kötü donatan) bütün şeylerin yeniden yaratılabileceği ve hatta huzura kavuşabileceği bir basit hoşnutluklar ve basit insanların basit dünyasına Ira'nın sürüklenebileceği izlenimi bıraktı. Belki de maharetli parmaklarıyla övünebileceği Frank gibi bir oğulla ve bir sincabı tuzak kurarak nasıl yakalanacağını ve pişireceğini bilen bir eş ile, belki bu türden yakın şeyleri kendine mal ederek, kendi sert elma şarabını yaparak, kendi etlerini tütsüleyerek ve tulum giyip haki renk traktör şapkası takarak ve ötücü kuşların şakımalarını dinleyerek... Ve sonra yine, belki de değil. Büyük bir düşmanı olmadan, Horace gibi olmak, Ira için hayatı olduğundan çok daha fazla tahammül edilmesi imkânsız hale getirecekti belki de.

Horace'ı görmeye gittiğimiz ikinci yıl, konuşmada hiç kahkaha yoktu ve sadece Ira konuştu.

Horace kafataslarını hazırlayarak çalışma masasının öteki ucunda kamburu çıkmış bir şekilde otururken –"Frank," dedi Horace, "geyik kafasını gözleri kapalı yapabilir"– Frank bir geyiğin kafasının derisini yüzüyordu. Tel ve zamk ile onardığı çok küçük çeşit çeşit kafatasları önünde seriliydi. Easton'da bir okuldaki kimi fen öğretmenleri küçük memeli hayvan kafatasları koleksiyonu istemiş ve istediklerinin Horace'ta olabileceğini biliyorlarmış, çünkü, önündeki kırılgan, minik kemiklere doğru sırıtarak bana şöyle dedi, "Ben hiçbir şeyi atmam."

"Horace," diyordu Ira, "yarım beyni olan herhangi bir Amerikan yurttaşının, Kuzey Kore komünist askerlerinin gemilere binip on bin kilometre yolu katedip Birleşik Devletler'in yönetimini ele geçireceğine inanabilir mi? Buna inanabilir misin?"

Sallanan dişini zamkla çenesinde tamir etmekte olduğu misksıçanının kafatasından başını kaldırmadan, Horace yavaşça başını salladı.

"Ama bazılarının söylediği şey budur," dedi Ira ona. "'Komünist tehdide dikkat etmelisiniz. Onlar ülkeyi ele geçirecekler.' Truman Cumhuriyetçilere güç gösteriyor – yapacağı şey *budur.* Olan biten budur. Masum Kore halkı pahasına gücünü göstermek. Oraya gidiyoruz hep bu faşist Syngman Rhee'yi desteklemek için. Gidip, o piç kurularını bombalayacağız, anlıyon mu? Şahane Başkan Truman. Şahane General MacArthur..."

Ve Ira'nın asli senaryosu olan bitmek tükenmek bilmeyen tiradından sıkılmaktan kendimi alamayarak, haince, şöyle düşünüyordum, "Frank sağır olduğu için ne kadar şanslı olduğunu bilmiyor. O misksıçanı ölü olduğu için ne kadar şanslı olduğunu bilmiyor. O geyik..." Vesaire.

Bir sabah, Ira ilk kez 1929 yılında çinko madenine geldiği zaman madenlerde çalışan ve o zamanlar Ira'ya bir baba ilgisi göstermiş olan emekli madenci, iriyarı, içten bir Slovak olan Tommy Minarek'e merhaba demek için anayol dışındaki kaya yığınına uğradığımız zaman da aynı şey oldu – Syngman Rhee, Şahane Başkan Truman. Şahane General MacArthur. Tommy şimdi belediye için çalışıyordu, ciddi mineral koleksiyoncularının yanı sıra, ailelerin eve görütüp ultraviyole ışığın altına koymak için kaya topakları uğruna devasa yığınlarda avlanmaya geldikleri kaya yığınını –şehrin tek turistik yerini– gözetiyordu. Işık altında, Tommy'nin bana açıkladığına göre, mineraller "floresan" oluyor – yani, parıldıyor, floresan kırmızı, turuncu, mor, hardal rengi, mavi, krem rengi ve yeşil; bazıları siyah kadifeden yapılmış gibi görünüyor.

Tommy, yığının girişindeki büyük düz bir kayanın üzerinde oturuyordu, her türlü havada şapkasız, geniş kare yüzü, beyaz saçları, ela gözleri ve bütün dişleriyle, yakışıklı, yaşlı bir adam. İçeri girmek için yetişkinlerden çeyrek dolar alıyor ve belediye çocuklardan on sent almasını söylemişse de, o her zaman çocukları içeriye bedavaya alıyordu. "Oraya girmek için dünyanın her yerinden insanlar geliyor," dedi Tommy bana. "Her cumartesi ve pazar, kışın bile, yıllardır gelen bazıları var. Bazıları için ateş yakıyorum ve bunun için bana birkaç papel veriyorlar. Her cumartesi ya da pazar geliyorlar, hava güneşli ya da

yağmurlu olsa da."

Tommy'nin oturduğu büyük düz kayanın tam yanına park edilmiş Tommy'nin külüstürünün kaputunun üstünde, satmak üzere bir havlunun üzerine yayılmış, kendi bodrumundaki koleksiyondan mineral örnekleri vardı, beş altı dolara satmak için büyük numuneler, bir dolar kırk sente daha küçük numunelerle dolu turşu kavanozları ve elli sente giden kaya parçaları ve kırıntılarıyla dolu küçük kahverengi kâğıt torbalar. On beş, yirmi, yirmi beş dolarlık şeyleri arabanın bagajında tutuyordu.

"Arkada," dedi bana, "daha değerli şeylerim var. Onları buraya koyamam. Bazen tuvaleti ya da öyle bir şeyi kullanmak için Gary'nin makine atölyesine gidiyorum ve döküntü burada dışarıda... Geçen sonbahar iki numunem vardı arkada, bir herif onların üstüne siyah bir şey örttü, ışıkla baktı ve arabada iki tane elli dolarlık numune vardı, ikisini de aldı."

Önceki yıl, kaya yığının dışında Tommy ile yalnız oturmuştum, onun turistlerle, koleksiyoncularla ilgilenmesini izleyerek ve onun önceden hazırlanmış ikna edici konuşmasını dinleyerek (ve daha sonra, o sabah hakkında *The Old Miner* [Yaşlı Madenci] adında bir radyo piyesi yazdım). Bu onun bizimle kulübede sosisli sandviç yemek için akşam yemeğine geldiğinin ertesi sabahıydı. Ira yine başımın etini yedi, kulübede olduğum bütün zamanlar beni eğiterek ve Tommy bir ziyaretçi konuşmacı olarak, sendika gelmeden önce madencinin kötü durumu hakkında işin içyüzünü anlatmak üzere getirilmişti.

"Nathan'a babanı anlatsana, Tom. Babana ne olduğunu anlat."

"Babam madende çalıştığı için öldü. O ve başka bir herif, başka iki herifin yüksek bir yerde, dikey bir delikte çalıştığı bir yere girdiler. İkisi o gün gelmediler. Aşşalardaydı, yüzlerce metre aşağıda. Patronun aşağı gönderdiği babam ve başka bir adam, genç bir herif, güçlü kuvvetli bir herif – güzel yapılı bir herifti! Hastaneye gittim ve herifi gördüm ve yatakta değildi ve babam boylu boyunca uzanmıştı, kıpırdamıyordu bile. Hareket ettiğini hiç görmedim. Geldiğim ikinci gün, bu öteki herif başka bir herifle konuşuyordu, şaka yapıyordu, hatta yatakta bile değildi. Babam yataktaydı."

Tommy, 1880 doğumluydu ve madenlerde çalışmaya 1902 yılında başlamıştı, "Mayısın yirmi biri," dedi bana, "1902. Bu yaklaşık olarak Thomas Edison'un buralarda olduğu zamandı, ünlü mucit, deney yapıyordu." Gerçi Tommy, madende geçirdiği yıllara rağmen, yetmişinde

gözükmeyen çok sağlıklı, dimdik bir insan numunesi olmasına rağmen, bir zamanlar olduğu kadar dikkatli olmadığını kendisi itiraf etmişti ve ne zaman aklı karışsa ya da hikâyesinde bir yere takılsa, Ira onu yola getirmek zorunda kalıyordu. "Artık eskisi kadar hızlı düşünemiyorum," dedi Tommy bize, "abeceden başlayarak, kendimi geriye doğru izlemem gerekiyor ve isabet ettirmeye çalışıyorum. Bir yere getirmeye çalışıyorum. Hâlâ dikkatliyim, ama eskisi kadar değil."

"Kaza neydi?" diye sordu Ira, Tommy'ye. "Babana ne oldu? Ona ne olduğunu anlat Nathan'a."

"Yer çöktü. Bak, bu dörde dört boyutlarındaki deliğin arkasına belli bir açıda kalas koyduk – bir tane arkaya koyarız, eğimli yapmak için kazmayla kazmak zorundayız, böylece bunu içeri sıkıştırırım ve bir açıda keserim. Bir tane öne, bir tane şuraya. Ve sonra üzerine altı santimetre kalınlığında tahta koyarız."

Ira onu mevzunun can alıcı noktasına çekmek için sözünü kesti. "Eee, sonra ne oldu? Babanın nasıl öldüğünü anlat ona."

"Çöktü. Titreşim onu çökertti. Makine ve her şey aşağı indi. Yüz metre aşağı. Hiç iyileşemedi. Bütün kemikleri kırıktı. Yaklaşık bir yıl sonra öldü. Eski moda bir sobamız vardı ve ayaklarını ısıtmak için içinde tutardı. Isıtamadı."

"Hiç tazminat aldılar mı? Sen sor, Nathan, sorular sor. Yazar olmak istiyorsan, bunu yapman gerekir. *Çekinme*. Tazminat alıp almadığını sor Tommy'ye."

Ama *çekindim*. Burada benimle sosisli sandviç yiyen, otuz yılı çinko madeninde geçirmiş gerçek bir madenciydi. Tommy Minarek, Albert Einstein olsaydı ancak bu kadar çekingen olabilirdim. "Aldılar mı?" diye sordum.

"Sana bir şey vermek mi? Şirket mi? Tek kuruş alamadı," dedi Tommy acı bir şekilde. "Şirket belaydı, patronlar belaydı. Oradaki patronlar işlerini ciddiye almıyorlardı sanki. Demek istediğimi anlıyor musunuz? Her gün çalıştıkları bölümlerini. Mesela, eğer orada aşağıda ben şef olsaydım, insanların üzerinde yürüdüğü deliklerin üzerinden geçen şu tahtaları kontrol ederdim. Şu delikler ne kadar derin bilmiyorum, ama bazı insanlar aşağıda öldüler, tahtaların üzerinde yürüyorlar ve tahta kırılıyor. Çürük. O lanet tahtaları kontrol etmek için onların bakımıyla meşgul olmadılar. Bunu asla yapmadılar."

"Sendikanız var mıydı o zaman?" diye sordum.

"Sendikamız yoktu. Babam tek kuruş bile alamadı."

Bir yazar olarak başka neleri bilmem gerektiğini düşünmeye çalıştım. "Birleşik Maden İşçileri Sendikanız yok muydu burada?" diye sordum.

"Sonradan oldu. Kırklarda. O zaman çok geçti," dedi, yine sesinde öfkeyle. "O ölmüştü, ben emekli olmuştum – ve sendika zaten pek yardım etmedi. Nasıl edebilirlerdi? Bir önderimiz vardı, bizim yerel başkan – o iyiydi, ama ne yapabilirdi? Öyle bir yetkiyle hiçbir şey yapamazdın. Bak, yıllar önce bizi örgütlemeye çalışan bir herif vardı. Bu kişi, yolun aşağısındaki bir pınardan evi için su almaya gitti. Bir daha geri gelmedi. Bir daha hiç kimse haber almadı ondan. Sendikayı örgütlemeye çalışan."

"Ona şirketi sor, Nathan."

"Fabrika satış mağazası," dedi Tommy. "Bazılarının boş zarf aldıklarını gördüm."

"Bir boş zarfın ne olduğunu anlat ona, Tom."

"Hiç ücret alamazsın. Fabrika satış mağazası insanın bütün parasına el koyar. Bir boş zarf. Ben bunu gördüm."

"Sahipleri çok para kazanıyorlar mı?" diye sordu Ira.

"Çinko şirketinin başkanının, esas adamın, buralarda kocaman bir malikânesi var, yukarılarda tepede tek başına. Orada yukarıda kocaman bir ev. Öldüğü zaman, arkadaşlarından birinin, dokuz buçuk milyon doları olduğunu söylediğini duydum. Sahip olduğu budur."

"Başlangıç olarak ne kadar alırdın?" diye sordu Ira.

"Saatte otuz iki sent. Kazan dairesinde çalıştığım ilk iş. Yirmi küsur yaşındaydım. Sonra madenlere indim. Aldığım en yüksek ücret doksan sentti, çünkü şef gibiydim. Lider gibi. Şefe yakın. Her şeyi yapıyordum."

"Emekli aylıkları?"

"Sıfır. Üvey babam bir emekli aylığı aldı. Sekiz dolar aldı. Otuz küsur yıl çalıştı. Ayda sekiz dolar, aldığı bu. Ben hiç emekli aylığı görmedim."

"Aşağıda nasıl yemek yediğinizi anlat Nathan'a."

"Yeraltında yemek zorundayız."

"Herkes mi?" diye sordu Ira.

"Bir tek şefler saat on ikide yukarı çıkıp, yemeklerini lavabolarında yiyenler. Geri kalanımız, yeraltında."

Ertesi sabah Ira beni orada Tommy ile oturmam ve Zinc Town'da olduğu gibi kâr güdüsünün kötü sonuçları konusunda öğrenebileceğim

her şeyi kendi başıma öğrenmem için kaya yığınına getirdi. "İşte benim delikanlı, Tom. Tom iyi bir adam ve iyi bir öğretmendir, Nathan."

"En iyisi olmaya çalışıyorum," dedi Tommy.

"Aşağıda madenlerde benim öğretmenimdi. Öyle değil mi, Tom?"

"Öyleydim, Gil."

Tommy Ira'ya Gil diye hitap ediyordu. O sabah kahvaltıda, Tommy'nin ona neden Gil diye hitap ettiğini sorduğum zaman, Ira gülerek şöyle dedi, "Bana aşağıda o şekilde hitap ederlerdi. Gil. Nedenini hiç bilmedim. Birisi bir gün bana o şekilde hitap etti ve bu takıldı. Meksikalılar, Ruslar, Slovaklar, hepsi bana Gil diye hitap ettiler."

1997 yılında, Ira'nın bana doğruyu söylemediğini öğrendim Murray'den. Ona Gil diye hitap ediyorlardı çünkü Zinc Town'da kendisini Gil diye ilan etmişti. Gil Stephens.

"Çocukken Gil'e patlayıcıları yerleştirmeyi öğrettim. O zamanlar ben ayakçıydım, matkapla delen, her şeyi yerleştiren, patlayıcıları, kalasları, her şeyi. Gil'e burada matkapla delmeyi öğrettim ve her birinin içine bir dinamit lokumu koyuyorsun ve devre telini çekiyorsun."

"Ben gidiyorum, Tom. Onu sonra gelip alırım. Ona patlayıcıları anlat. Bu şehirli züppeyi eğit, Bay Minarek. Nathan'a patlayıcıların kokusunu ve insanın iç organlarına neler yaptığını anlat."

Ira arabayla ayrıldı ve Tommy şöyle dedi, "Koku mu? Ona alışmak zorundasın. Bir keresinde yuttum, berbat. Bir dikmenin dışını, dikme değil, dörde dörtlük bir girişi temizliyordum. Ve matkapla delip ateşledik ve üstüne, o çamurun üstüne, biz çamur deriz, bütün gece su tuttuk, ertesi gün berbat kokuyordu. Kokusunu bir güzel aldım. Bir süre rahatsız etti. Hastalandım. Bazı herifler kadar hasta değil, ama kâfi derecede hasta."

Yaz mevsimiydi, hava sabah dokuzda sıcaktı, ama, Tommy'nin kullandığı pek de temiz olmayan tuvaletin bulunduğu anayolun karşısındaki büyük makine atölyesi ile birlikte, çirkin kaya yığınında bile, hava masmavi, güzeldi ve çok geçmeden aileler arabalarıyla gelmeye başladılar. Bir herif başını araba penceresinden dışarı çıkarıp bana sordu, "Burası çocukların girip taş filan toplayabileceği yer mi?"

"Hee," dedim, "Evet" yerine.

"Çocuklarınız burda mı?" dedi Tommy ona.

Arka koltuktaki iki kişiyi eliyle işaret etti.

"Tam burası, bayım," dedi Tommy. "Gidip etrafa bakın. Ve çıkacağınız zaman, tam burada, onları otuz yıl kazıp çıkaran bir madenciden

burada torbası yarım papel, çocuklar için özel taşlar."

Yaşlıca bir kadın, muhtemelen içi torunları olan çocuklarla dolu bir arabayla geldi ve arabadan indiği zaman, Tommy nazikçe onu selamladı. "Bayan, dışarı çıkacağınız zaman otuz yıldır onları kazıp çıkaran bir madenciden küçükler için güzel bir torba taş istediğinizde, burada durun. Torbası elli sent. Çocuklar için özel taşlar. Çok güzel floresan ışık veriyorlar," dedim.

İşlerin gidişatını anlamaya başladığımdan –Zinc Town'da işlediği biçimde kazanç güdüsünün hazlarını anlamaya başladığımdan– ona "En iyi şeyler onda, bayan," dedim.

"Bir tek benim," dedi Tommy ona. "bu torbalardan yapan. Bu torbalar iyi madenden. Öteki tamamıyla farklı. İçine kötü mal koymam. İçinde *gerçek* mal var. Işık altında görürseniz, içindekinden hoşlanacaksınız. İçinde yalnızca buradaki madenden gelen parçalar var, dünyanın başka yerinde yok."

"Şapkasız güneşin altındasınız," dedi kadın Tommy'ye. "Orada öyle otururken sıcaklamıyor musunuz?"

"Bunu yıllardır yapıyorum," dedi ona, "arabamın üzerindekileri gördünüz mü? Farklı renklerde floresan ışık yayıyorlar. Çirkin görünüyorlar ama ışık altında güzeller, içlerinde farklı şeyler var. İçinde birçok farklı karışım var."

"Bu herif," –"adam" değil "herif" dedim– "gerçekten taşlardan anlar. Madenlerde otuz yıl," dedim.

Sonra diğer turistlerden daha da çok şehirli görünen bir çift durdu. Arabalarından iner inmez, Tommy'nin arabanın kaputundaki yüksek fiyatlı numunelerini incelemeye ve birbirlerine sessizce danışmaya başladılar. Tommy bana şöyle fısıldadı, "Taşlarımı olabilecek en kötü şekilde istiyorlar. Benim bir koleksiyonum var, ona kimse dokunamaz. Buradaki, gezegendeki en olağanüstü maden yatağı – onların en iyisine sahibim."

Burada birden konuştum. "En iyi şeyler bu adamda var. Madenlerde otuz yıl. Burada güzel taşları var. Güzel taşlar." Ve dört parça satın aldılar, elli beş dolar tutan bir satışa yardım ediyorum, diye düşündüm. Yardım ediyom. Gerçek bir madenciye yardım ediyom.

"Yeniden maden isterseniz," dedim, satın aldıklarıyla arabalarına geri dönerlerken, "buraya gelin. Buradaki, gezegendeki en olağanüstü maden yatağı."

Öğleye doğru, Brownie gelene ve hararetle oynamakta olduğum rolün aptalcasına yersizliği benim bile gözlerimin önüne serilene kadar bununla güzel vakit geçiriyordum.

Brownie –Lloyd Brown– benden birkaç yaş büyük, sıska, asker tıraşlı, sivri burunlu, solgun ve fazlasıyla zararsız görünüşlü bir çocuktu, özellikle temiz beyaz gömleği, çıtçıtlı siyah papyonu ve yeni yıkanmış blucininin üzerine giydiği beyaz bakkal önlüğüyle. Kendisiyle ilişkisi öylesine şeffaf bir şekilde basitti ki, beni Tommy ile birlikte görünce utancı her yerine sıvandı, acıklıydı. Brownie ile karşılaştırdığımda, sadece Tommy Minarek'in yanında sessizce oturmakla bile, çok dolu ve çok çılgın yaşamı olan bir çocuk gibi hissettim kendimi; Brownie ile karşılaştırdığımda, ben *buydum.*

Ama benim karmaşıklığımdaki bir şey onu eğlendiriyorsa, onun sadeliğindeki bir şey de beni eğlendiriyordu. Brownie, sadece kendi rolünü oynayabilmek için kısıtlamayla biçimlenmiş ve uysallaştırılmış katı gereklilikten başka bir duyguyla yaşamıyorken, ben, her zaman değişmiş gibi görünerek, her şeyi bir maceraya çevirirdim. Zinc Town'da mayalanmamış olan hiçbir özlemi yoktu. Düşünmeyi istediği tek düşünce, Zinc Town'daki başka herkesin düşündüğü şeydi. O, hayatın kendisini sürekli tekrar etmesini istiyordu, ben ise kaçmak istiyordum. Brownie'den başka birisi olmak istediğim için kendimi hilkat garibesi gibi hissettim – belki ilk kez ama son kez değil. Hayatımdan kaçma arzusunun yok olması nasıl bir şey olurdu? Brownie gibi olmak nasıl olurdu? "İnsanlar"a büyük merak duymak gerçekten böyle bir şey değil miydi? *Onlar gibi olmak nasıl bir şeydir?*

"Meşgul musun, Tom? Yarın gelebilirim."

"Burda kal," dedi Tommy çocuğa. "Otur, Brownie."

Saygılı bir şekilde Brownie bana, "Öğle paydosumda her gün buraya gelirim ve onunla taşlar hakkında konuşurum" dedi.

"Otur, Brownie, evladım. Nelerin var bakalım?"

Brownie, Tommy'nin ayaklarının dibine yıpranmış, eski bir okul çantası koydu ve içinden, yaklaşık olarak Tommy'nin arabasının kaputunda sergiledikleri boyutlarda taş örnekleri çıkarmaya başladı.

"Siyah willemite,* değil mi?" diye sordu Brownie.

"Hayır, bu hematittir."

"Onun tuhaf görünen bir willemite olduğunu sandım. Ya bu?" diye sordu. "Hendricksite mı?"

* Soluk sarıdan kırmızıya kadar çeşitli renklerde bulunan doğal çinko silikatı. (ç.n.)

"Hee. Küçük willemite. İçinde kireç taşı da var."

"Bunun için beş papel mi? Fazla mı?" diye sordu Brownie.

"Birisi onu isteyebilir," dedi Tommy.

"Sen de bu işte misin?" diye sordum Brownie'ye.

"Bu babamın koleksiyonuydu. O fabrikadaydı. Öldü. Evlenmek için satıyorum onu."

"Güzel kız," dedi bana Tommy. "Ve tatlı bir kız. Bebek gibi. Slovak bir kız. Muscoların kızı. Aklını kullanan hoş kız, dürüst kız, temiz kız. Artık onun gibi kız kalmadı. Hayatı boyunca Mary Musco ile yaşayacak. Brownie'ye şöyle diyorum, 'Ona iyi davran, o da sana iyi davranacak.' Benim öyle bir karım vardı. Slovak kızı. Dünyada en iyisi. Dünyada hiç kimse onun yerini tutamaz."

Brownie başka bir numuneyi yukarı kaldırdı. "Burdaki bustamit mi?"

"Bu bustamit."

"Üzerinde biraz willemite kristali var."

"Hee. Tam orada biraz willemite kristali var."

Bu, Brownie çalıştığı manav dükkânına geri dönmek üzere numuneleri okul çantasına geri paketlemeye başlayana kadar, yaklaşık yarım saat sürdü.

"O, benim Zinc Town'daki yerimi alacak," dedi Tommy bana.

"Of, bilmiyorum," dedi Brownie. "Hiç senin bildiğin kadar bilemeyeceğim."

"Ama yine de bunu yapmak zorundasın." Birdenbire, konuşurken, Tommy'nin sesi ateşlendi, neredeyse kederliydi, "Benim buradaki yerimi Zinc Town'lı bir adamın almasını istiyorum. Zinc Town'lı bir adam istiyorum! Burada elimden geldiğince sana öğretmeye çalışma nedenim bu. Bir yere gelesin diye. Bunu yapmaya hakkı olan sensin. Zinc Town'lı bir kişi. Şehir dışından, başka birine öğretmek istemiyorum."

"Üç yıl önce öğle paydosunda buraya gelmeye başladım, hiçbir şey bilmiyordum. O bana çok şey öğretti. Öyle değil mi, Tommy? Bugün çok şey öğrendim. Tommy sana taşın geldiği madeni söyleyebilir," dedi bana Brownie. "Madenin neresinden geldiğini söyleyebilir sana. Hangi seviyeden, ne kadar derinden. Şöyle diyor 'Taşları elinde tutmalısın.' Öyle değil mi?"

"Doğru. Taşları elinde tutmalısın. O madeni eline almalısın. Geldikleri farklı yatakları görmelisin. Eğer bunu öğrenmezsen, Zinc Town

minerallerini öğrenemezsin. Şimdi bile biliyor, bunun öteki madenden mi yoksa bu madenden mi olduğunu biliyor."

"Bunu bana o öğretti," dedi Brownie. "Başlangıçta hangi madenden olduğunu ayırt edemiyordum. Şimdi ayırt edebiliyorum."

"Öyleyse," dedim, "sen bir gün burada oturuyor olacaksın."

"Öyle umarım. Tam burada şöyle, bu bu madenden, öyle mi, Tom? Ve bu da bu madenden mi?"

Bir sonraki yıl Chicago Üniversitesi'ne bursla gitmeyi ve Chicago'dan sonra, benim kuşağımın Norman Corwin'i olmayı umduğum için, ben her yere gideceğim için ve Brownie hiçbir yere gitmeyeceği için –ama en çok da Brownie'nin babası fabrikada öldüğü ve benimki hayatta olduğu ve Newark'ta benim için endişelendiği için– hayattaki en büyük amacı Mary Musco ile evlenmek ve Tommy'nin koltuğunu doldurmak olan bu önlüklü manav çırağıyla Tommy'nin konuşmuş olduğundan çok daha hararetli konuştum. "Hey, sen iyisin! Bu güzel!"

"Niçin?" dedi Tom. "Çünkü tam burada öğrendi."

"Ben bu adamdan öğrendim," dedi bana Brownie gururlu bir şekilde.

"Onun benim yerimi alacak kişi olmasını istiyorum."

"İş zamanı geldi, Tom. Koşmalıyım," dedi Brownie. "Seninle tanıştığımıza memnun oldum," dedi bana.

"*Seninle* tanıştığımıza memnun oldum," diye yanıtladım, sanki yaşlı adam ben ve çocuk oymuş gibi. "On yıl sonra geldiğimde," dedim, "seni burada göreceğim."

"Ah," dedi Tom, "o burada olacak, tabii."

"Hayır, hayır," diye geriye doğru bağırdı Brownie, anayoldan aşağı doğru yönelmişken ilk kez neşeli bir şekilde gülerek. "Tommy hâlâ burada olacak. Değil mi, Tom?"

"Göreceğiz."

Aslında, on yıl sonra orada olacak olan Ira idi. Tommy, Ira'yı da eğitmişti, Ira radyodan kara listeye alınır alınmaz kulübede tek başına yaşıyordu ve bir gelir kaynağına ihtiyacı vardı. Ira burada düşüp öldü. Tommy'nin düz kayasında oturmuş, turistlere ve çocuklarına mineral örnekleri satıyorken ve onlara, "Bayan, çocuklarınız çıktığı zaman onlar için torbası yarım dolara, otuz yıl çalıştığım madenden çıkardığım özel taşlar," derken, Ira'nın aort damarı burada iflas etti.

Ira'nın son günleri böyleydi – mahalli ihtiyarların hepsinin Gil diye çağırdıkları kaya yığınındaki nezaretçi olarak, birkaç papele insanlar için ateş yakarak kış aylarında bile oradaydı. Fakat, Murray bana

balkonumda Ira'nın öyküsünü anlattığı geceye kadar bundan haberim yoktu.

O ikinci yılki ziyaretimden dönmeden önceki gün, Artie Sokolow ve ailesi, öğleden sonrayı Ira ile birlikte geçirmek için New York'tan Zinc Town'a geldiler. Ella Sokolow, Artie Sokolow'un eşi, yedi aylık hamileydi, İrlanda göçmeni babası, Ira anlattı, Albany'de buhar boruculuğu yapmış, sapına kadar vatansever, şu iriyarı, idealist sendikacılardan biri olan, neşeli, siyah saçlı, çilli yüzlü bir kadın. "'Fransız Milli Marşı', 'Amerika Milli Marşı', Rus Milli Marşı," diye açıkladı Ella gülerek, o öğleden sonra, "bizim peder hepsi için ayağa kalkardı."

Sokolowların altı yaşında ikizleri vardı ve öğleden sonra –Ira'nın komşusu, Ray Svecz'in bir anlamda hakemlik yaptığı– bir futbol maçıyla yeterince mutlu bir şekilde başlamış ve sonrasında Ella'nın şehirden getirdiği ve hepimizin, Ray dahil, göletin kenarındaki bayırda yiyip bitirdiğimiz bir öğle yemeği pikniği ile devam etmişse de, Artie Sokolow ve Ira'nın, göletin kıyısında, burun buruna, beni ürküten bir şekilde birbirlerine bağırmalarıyla bitti.

Piknik battaniyesinin üzerinde oturmuş, Ella ile okumayı yeni bitirdiği Howard Fast'ın bir kitabı, *My Glorious Brothers* hakkında konuşuyorduk. MÖ ikinci yüzyılda IV. Antiochos'a karşı Makkabilerin mücadelesi hakkında, Yahudiye'de geçen, tarihi bir romandı, ben de okumuştum onu ve hatta, ikinci kez İngilizce öğretmenim olduğunda Ira'nın ağabeyine kitap hakkında bir ödev yapmıştım.

Ella herkesi dinlediği gibi dinliyordu beni: Sanki kelimelerinizden ısınıyormuş gibi hepsini kavrıyordu. Bay Ringold için yazmış olduğum enternasyonalist-ilerici eleştiriyi kelime kelime tekrar ederek on beş dakikaya yakın durmaksızın konuşmuş olmalıyım ve bütün bu süre boyunca Ella anlatmakta olduğum şeyden daha ilginç bir şey yokmuş gibi davranmaktaydı. Ira'nın Ella'ya hayatı boyunca bir radikal olduğu için ne kadar çok hayranlık duyduğunu biliyordum ve Ella'nın da bana bir radikal olarak hayran olmasını istiyordum. Onun geçmişi, onun hamileliğinin fiziki azameti ve yaptığı belli el kol hareketleri –bana onu çarpıcı bir şekilde duygularını dışavurabiliyor gibi gösteren elleriyle yaptığı hareket– Ella Sokolow'a, etkilemek istediğim kahraman bir otorite veriyordu.

"Fast'ı okudum ve Fast'a saygı duyarım," diye ona anlatıyordum,

"ancak Yahudiyelilerin eski durumlarına, tapınma geleneklerine ve Mısır sonrası kölelik günlerine dönmek için verdikleri kavgaya biraz fazla vurgu yaptığını düşünüyorum. Kitapta sadece milliyetçi olan çok fazla şey var –"

Ve Ira'nın bağırdığını o anda duydum, "Boyun eğiyorsun! Korkup kaçıyor ve boyun eğiyorsun!"

"Orada değilse," diye karşılık verdi Sokolow, "orada olmadığını hiç kimse bilmiyor!"

"*Ben* biliyorum, orada değil!"

Ira'nın sesindeki öfke konuşmaya devam etmemi imkânsız hale getirdi. Birden, bütün düşünebildiğim, eski Çavuş Erwin Goldstine'in Butts hakkında, Ira'nın İran'da, Şattü'l-Arap nehrinde boğmaya çalıştığı adam hakkında, Maplewood mutfağında bana anlatmış olduğu –benim inanmayı reddetmiş olduğum– hikâye oldu.

Ella'ya şöyle dedim, "Sorun nedir?"

"Sadece onlara biraz zaman tanı," dedi, "ve sakinleşmelerini umut et. *Sen* sakin ol."

"Sadece ne hakkında tartıştıklarını bilmek istiyorum."

"Yolunda gitmeyen şeyler için birbirlerini suçluyorlar. Gösteriyle ilgili şeyler üzerine tartışıyorlar. Sakin ol, Nathan. Kızgın insanların yanında yeterince bulunmamışsın. Yatışacaklar."

Ama öyle görünmüyorlardı. Özellikle de Ira. Göletin yanında ileri geri öfkeli bir şekilde dolaşıyordu, uzun kollarını her yönde ani hareketlerle savuruyordu ve Artie Sokolow'a doğru her dönüşünde, ona yumruk atacağını düşündüm. "Ne diye şu lanet değişiklikleri yapıyorsun!" diye bağırdı Ira.

"Dikkat et," diye yanıtladı Sokolow, "kazandığımızdan fazlasını kaybedebiliriz."

"Saçmalık! Piç kuruları ciddi olduğumuzu bilsinler! Kahrolası şeyi geri koy!"

Ella'ya, "Bir şey yapmamalı mıyız yani?" dedim.

"Hayatım boyunca tartışan adamlar gördüm," dedi bana. "işlemekten kaçınamıyor göründükleri ihmal ve vazife suçları yüzünden birbirlerinin leşini çıkartan adamlar. Birbirlerine vuruyor olsalardı o zaman durum başka olurdu. Ama aksi halde, senin sorumluluğun uzak durmaktır. Zaten tahrik olmuş insanların arasına girersen, yapacağın her şey yangına körükle gitmek olur."

"Siz öyle diyorsanız."

"Çok korunmuş bir yaşam sürdün, değil mi?"

"Sürdüm mü?" dedim. "Sürmemeye çalışıyorum."

"Uzak durman en iyisi," dedi bana, "kısmen saygınlık için, senin aracılığın olmadan adamın sakinleşmesi için, kısmen kendini savunmak için ve kısmen de senin aracılığın durumu daha kötü yapacağı için."

Bu arada, Ira kükremeye devam ediyordu. "Haftada sadece bir kahrolası önemli cümle – ve şimdi *onu* bile elde edemeyecek miyiz yani? Öylese biz radyoda ne yapıyoruz, Arthur? Kariyerimizi mi geliştiriyoruz? Bize bir kavga dayatılıyor ve sen kaçıyorsun! Bu kavganın galibini belirleyecek, Artie ve sen ödlekçe kaçıyorsun!"

Bu iki barut fıçısı birbirlerini yumruklamaya başlarsa aciz kalacağımı bilmeme rağmen, her şeye karşın, ayağa zıpladım ve aptalca tarzıyla peşimden gelen Ray Svecz ile birlikte gölete doğru koştum. Geçen defa altıma işemiştim. Bunun bir daha olmasına izin veremezdim. Bir felaketi önlemek için neyin yapılabileceğine dair Ray'den fazla fikrim olmadan, doğruca münakaşanın içine koştum.

Onlara ulaştığımız zaman, Ira çoktan geri çekilmişti ve sertçe Sokolow'dan uzaklaşıyordu. Adama hâlâ öfkeli olduğu açıktı, ama kendisini frenlemek için ne kadar çok çabaladığı da belliydi. Ray ve ben onun ardından yetiştik ve sonra, Ira alçak sesle, kesik kesik, kendi kendine hızlı hızlı konuşmaya devam ederken onun yanında yürüdük.

Onun var ile yok arası hali beni öyle rahatsız etti ki sonunda sordum. "Sorun nedir?" Duymuyor gibi görününce, onun dikkatini çekecek bir şey düşünmeye çalıştım. "Senaryo hakkında mı?" Birdenbire parladı ve "Bir daha bunu yaparsa onu öldürücem!" dedi. Kullandığı ifade yalnızca dramatik etki yaratmak için değildi. İstemememe rağmen, kelimelerinin anlamına yüzde yüz inanmamak zordu.

Butts, diye düşündüm. Butts. Garwych. Solak. Becker.

Yüzünde çok öfkeli bir ifade vardı. Saf öfke. Dehşet ile birlikte ezelden beri var olan güç, öfke. Olduğu her şey yavaş yavaş o bakıştan gelişmişti – olmadığı her şey de. Hapse tıkılmadığı için şanslı, diye düşündüm, kahramanının erdemliliğiyle iki yıl boyunca bütünleşmiş olan kahraman tapınıcısı çocuğun aklına kendiliğinden gelecek dehşet verici, beklenmedik bir netice, büyük heyecanım geçer geçmez uzaklaştırdığım bir düşünce – ve kırk yıl sonra Murray Ringold'a doğrulatmak zorunda kaldığım bir netice.

Eve, Pennington'u taklit ederek geçmişinden sıyrılmıştı; Ira kendi geçmişinden güç ile sıyrılmıştı.

Ray ile birlikte geri döndüğümde, Ella'nın, münakaşa alevlendiği zaman göletin kenarından kaçan ikiz çocukları, piknik battaniyesinin üstünde onun kollarında yatıyorlardı. "Gündelik yaşam senin düşündüğünden daha çetin olabilir," dedi Ella bana.

"Bu gündelik yaşam mı?" diye sordum.

"Her nerede yaşadıysam," dedi. "Devam et. Howard Fast'a devam et."

Elimden geleni yaptım, ama Sokolow'un işçi sınıfından eşini değilse de, kendisinin ve Ira'nın çatışmasını düşünmek beni tedirgin etmeye devam etti.

Sözümü bitirdiğim zaman, Ella kahkahayla güldü. Gülüşünde doğallığı ve aynı zamanda tahammül etmeyi öğrenmiş olduğu bütün saçmalıkları duyabilirdiniz. Bazı insanların yüzünün kızardığı şekilde güldü: birdenbire ve bütünüyle. "Vay canına," dedi. "Artık ben ne okuduğumdan emin değilim. *My Glorious Broters*'ı kendi değerlendirmem basitti. Belki yeterince derin düşünmüyorum, ama sadece şöyle düşünüyorum, İşte bütün insanların saygınlığına inanan ve bunun için canını vermeye hazır bir grup kaba, sert ve iyi adam."

Artie ve Ira, o zamana kadar göletten piknik battaniyesine ilerleyecek kadar sakinleşmişlerdi, Ira orada şöyle dedi (açıkça, kendisi dahil, herkesi rahatlatıp günün orijinal ruh haline döndürecek bir şey söylemek için çabalayarak), "Onu okumalıyım. *My Glorious Brothers.* O kitabı okumalıyım."

"Seni çelik gibi sağlam yapacak, Ira," dedi Ella ve sonra açılan kocaman bir pencereyi andıran kahkahasıyla ekledi, "senin buna ihtiyacın olduğunu düşündüğümden değil."

Bunun üzerine Sokolow ona doğru eğilip böğürdü, "Evet mi? Kimin ihtiyacı var? *Kimin ihtiyacı var ki?*"

Onu söyledikten sonra, Sokolow'un ikizleri birden ağlamaya başladılar ve bu zavallı Ray'in de aynı şeyi yapmasına neden oldu. İlk kez kızgın bir şekilde, deli gibi bir öfkeyle, Ella şöyle dedi, "Allah aşkına, Arthur! Kendini topla!"

Öğleden sonraki püskürmelerin altında neyin yattığını, ancak Ira, o akşam benimle kulübedeyken, listeler hakkında öfkeli bir şekilde söylenmeye başladığında, tam anlamıyla anladım.

"Listeler. İsim listeleri, suçlamalar ve ithamlar. Herkesin," dedi Ira,

"bir listesi var. *Red Channels*. Joe McCarthy. VFW*. Amerika'ya Karşı Etkinlikler Kurulları Meclisi. Amerikan Lejyonu. Katolik dergileri. Hearst gazeteleri. Kutsal sayıları olan listeler –141, 205, 62, 111. Amerika'da herhangi bir şeyden hoşnutsuz olan veya herhangi bir şeyi eleştirmiş olan veya herhangi bir şeyi protesto etmiş herhangi bir kimsenin listeleri –şimdi bunların hepsi komünist veya komünistlere yataklık ediyor ya da komünistlere 'yardım ediyor' veya komünist 'sandıklarına' bağışta bulunuyor veya işçi sınıfına ya da hükümete ya da eğitime ya da Hollywood'a ya da tiyatroya ya da radyo ve televizyona 'sızıyor'. Washington'daki her ofis ve devlet dairesinde yoğun bir şekilde derlenen 'gizli destekleyicilerin' listeleri. Hepsi *var olmayan* muazzam bir komplonun varlığını kanıtlamak için isimleri değiştiren, isimleri karıştıran ve isimleri birbirine bağlayan gerici güçler."

"Ya sen?" diye sordum ona. "Ya *Özgür ve Cesur*?"

"Gösterimizde birçok ilerici düşünen insan var, elbette. Ve şimdi onlar 'Moskova martavalını kurnazca satan' aktörler olarak anlatılacak halka. Böyle bir sürü şey duyacaksın – bundan daha kötü bir sürü şey. 'Moskova avanakları.'"

"Sadece aktörler mi?"

"Ve yönetmen. Ve besteci. Ve yazar. Herkes."

"Endişeli misin?"

"Plak fabrikasına geri dönebilirim, ahbap. Beterin beteri olsa, her zaman buraya gelip, Steve'in tamirhanesinde arabaları yağlayabilirim. Bunu daha önceden de yaptım. Ya da, onlarla savaşabilirsin, bilirsin. Piç kurularıyla savaşabilirsin. Son duyduğumda bu ülkede bir Anayasa vardı, *bir yerlerde* bir ABD Anayasası. Kocaman gözlerinle kapitalist dükkân vitrinine bakarsan, istiyorsun da istiyorsun, kapıyorsun da kapıyorsun, alıyorsun da alıyorsun, elde ediyorsun, sahipleniyorsun ve biriktiriyorsun, inançlarının sonu ve korkularının başlangıcı oradadır. Benim vazgeçemeyeceğim hiçbir şeyim yok. Anlıyon mu? Hiçbir şey! Bağlandığım ve bir paragözün bağlandığı gibi bağlı olduğum hiçbir şey çıkmamıştır benim yoluma. Babamın Fabrika Sokağı'ndaki berbat evinden bu Iron Rinn karakterine nasıl oldu da vardım, ardında bir buçuk yıllık bir lise eğitimiyle Ira Ringold, nasıl tanıştığım insanlarla tanışmaya ve tanıdığım insanları tanımaya ve ayrıcalıklı sınıfın kart sahibi biri olarak şimdi sahip olduğum konfora sahip olmayı nasıl da başardım – hepsi öylesine inanılmaz ki bir gecede her şeyi yitirmek ba-

* Veterans of Foreign Wars: Amerikan Savaş Gazileri. (ç.n.)

na çok garip gelmezdi. Anlıyon mu? Beni anlıyon mu? Chicago'ya geri dönebilirim. Fabrikalarda çalışabilirim. Ve zorunda kalırsam, yapacağım. Ama bir Amerikalı olarak haklarımı savunmadan olmaz! Piç kurulanyla savaşmadan olmaz!"

Newark'a giden trende, yalnız başımayken – Ira, benim ayrıldığım gün, önceki günkü futbol maçından sonra çok kötü acıyan o dizlerinin üzerinde çalışmak için yeniden New York'tan onca yolu kateden Bayan Pärn'ı almak üzere Chevy'sinde istasyonda beklemişti – Eve Frame'in, her allahın günü ona nasıl dayandığını merak etmeye bile başladım. Ira ve onun öfkesiyle evli olmak pek eğlenceli olamazdı. Ira'yı Erwin Goldstine'ın mutfağında önceki yılki o öğleden sonra, kapitalist dükkân vitrini konusunda, babasının perişan evi konusunda, bir buçuk yıllık lise eğitimi konusunda tamamen aynı konuşmayı yaparken dinlediğimi hatırladım. Ira tarafından on, on beş defa yapılan bu konuşmanın değişik biçimlerini hatırladım. Sırf tekrara dayanan, o konuşmanın gereksizliğine, saldırgan tavrına, Ira'nın sözünü sakınmaz şekilde durmadan paldır küldür konuşmasına nasıl katlanabiliyordu?

Newark'a dönüşte o trende, Ira'nın ikiz kıyamet kehanetiyle patlamasını düşündüm –"Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği ile atom savaşı yapmak üzere! Sözlerime dikkat et! Amerika Birleşik Devletleri faşizm yolunda!"– Ira ve Artie Sokolow gibi insanların en çok gözünün korkutulduğu ve tehdit edildiği bir sırada, neden ondan aniden böylesine acımasızca ve haince sıkıldığımı ve kendimi ondan daha zeki hissettiğimi anlayabilecek kadar çok şey bilmiyordum. Ondan ve onun rahatsız edici, bunaltıcı tarafından uzaklaşmaya ve ilhamımı Pickax Hill Yolu'ndan uzaklarda bulmaya hazır ve istekli.

Ira kadar erken yaşta öksüz kalırsanız, bütün insanların düştüğü duruma düşersiniz ama çok daha çabuk, ki bu güç bir durumdur, çünkü ya hiç eğitim alamazsınız ya da isteklere ve inançlara aşırı duyarlı olabilir ve beyin yıkamaya elverişli hale gelebilirsiniz. Ira'nın gençlik yılları bir dizi bozuk ilişkilerden oluşuyordu; zalim bir aile, okulda hüsran, Büyük Bunalıma balıklama dalma – benim gibi bir aile, bir yer ve onun kurumlarına bağlı; duygusal küvezden daha yeni çıkan bir çocuğun hayal gücünü ateşleyen bir erken öksüz olma durumu, Ira'yı istediği her şeye bağlanmakta özgür bırakan ama ayrıca hemen kendisini bir şeye vermesine, bütünüyle ve sonsuza kadar vermesine yetecek kadar köksüz bırakan bir öksüzleşme. Düşünebileceğiniz bütün nedenlerden, Ira ütopik düş için kolay kandırılabilecek bir hedefti. Ama kökle-

ri olan benim için, bu farklıydı. Eğer erken yaşta öksüz kalmamışsanız, bunun yerine, on üç, on dört, on beş yıl boyunca anne baba ile yoğun bir bağınız varsa, bıyık terletirsiniz, masumiyetinizi kaybedersiniz, bağımsızlığınızı ararsınız ve eğer aileniz berbat bir aile değilse, sizi serbest bırakırlarsa, adam olmaya başlamaya hazırsınızdır, yani, yeni bağlılıklar ve ilişkiler, yetişkinliğinizin anne babalarını seçersiniz ki onları sevmeniz gerekmeyecektir, ister sevgi gösterin ister göstermeyin.

Onlar nasıl seçilirler? Bir dizi kazayla ve bir yığın iradeyle. Onlar sana nasıl ulaşırlar ve sen onlara nasıl ulaşırsın? Onlar kimdir? Genetik olmayan bu soyağacı nedir? Benim durumumda, Paine'den, Fast'tan ve Corwin'den Murray'a, Ira'ya ve ötesine çıraklık ettiğim adamlardı – beni eğiten adamlar, eserleri olduğum insanlar. Benim için hepsi kendilerine göre olağanüstüydüler, mücadele edilecek kişilikler, güçlü fikirler taşıyan ya da destekleyen, bana dünyada ve onun taleplerinde yolumu bulmayı ilk öğreten akıl hocaları, kalıcı olan öksüzlüğe, yani erkekliğe yol açmak için her biri sırasıyla miraslarıyla birlikte reddedilmek zorundadırlar. Artık açıklarda bir yerde bütünüyle tek başınasındır.

Leo Glucksman da eski bir Amerikan askeriydi, ama savaştan *sonra* görev yapmıştı ve şimdi sadece yirmili yaşların ortalarında, al yanaklı ve biraz tıknazca, üniversite birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinden daha yaşlı göstermeyen biriydi. Leo hâlâ üniversitede edebiyat doktora tezini tamamlıyorduysa da, her derse siyah bir takım elbise ve kızıl bir papyonla, fakültenin daha yaşlı üyelerinden çok daha resmi bir şekilde giyinmiş olarak gelirdi. Hava soğuduğu zaman, Chicago Üniversitesi'nin o günlerde olduğu gibi, tuhaflık ve eksantrikliğe benzersiz toleranslı –özgünlük ve tuhaflığa anlayışlı– bir kampusta bile, Leo siyah pelerinin içinde kendisine canlı (ve eğlenen) bir şekilde "Selam, profesör" diyen öğrencilerini metal bastonunun ucuyla sert bir şekilde kaldırıma pat pat vurarak yanıtlaması onlara hoş bir heyecan verirdi. Bir öğleden sonra geç saatte –Aristoteles'in *Poetica*'sı üzerine deneme ödeviyle birlikte, Bay Glucksman'ın hayranlığını uyandırmak için, ona götürmeyi düşünmüş olduğum– piyesim *The Stooge of Torquemada*'ya ayaküstü göz attıktan sonra, Leo onu masasının üzerine tiksintiyle atarak beni irkiltti.

Konuşması hızlıydı, ses tonu sert ve hoş görmezdi – yastıklı koltu-

ğunda papyonuyla tünemiş züppece giyinip kuşanmış çocuk dehanın konuşma tarzından hiç eser yok. Tombulluğu ve kişiliği iki farklı insanı örnekliyordu. Giysiler üçüncü bir kişiyi gösteriyordu. Ve Polemiği ise bir dördüncüyü – bir özenti değil ama benim Ira'nın vesayeti altında olmamın tehlikelerini bana gösteren, edebiyatla uğraşırken daha az katı bir konum takınmayı öğreten gerçek bir yetişkin eleştirmen. Benim yeni aşamamda tam olarak hazır olduğum şey. Leo'nun rehberliğinde, sadece ailemin değil, aynı zamanda geçmişin izlerini taşımaya, mahalleminkinden bile daha büyük bir kültürün mirasçısına dönüşmeye başladım.

"*Silah* olarak sanat mı?" dedi bana, "silah" kelimesi bolca hor görmeyle, kelimenin kendini bir silah gibi kullanarak. "Sanatı, her şeyde doğru *duruş* olarak kabul etmek mi? İyi şeylerin savunucusu olarak sanat mı? Bütün bunları kim öğretti sana? Sanatın slogan olduğunu kim öğretti? Sanatın '*insanların*' hizmetinde olduğunu kim öğretti? Sanat, *sanatın* hizmetindedir – aksi halde *hiç kimsenin* dikkatine değer hiç sanat yoktur. Ciddi edebiyat yapmanın güdüsü *nedir*, Bay Zuckerman? Fiyat kontrol düşmanlarını silahsızlaştırmak mı? Ciddi edebiyat yapmanın güdüsü, *ciddi edebiyat yapmaktır*. Topluma karşı isyan mı etmek istiyorsun? Ne yapman gerektiğini söyleyeyim – *iyi* yaz. Ümitsiz bir davaya sarılmak mı istiyorsun? O zaman, işçi sınıfı adına mücadele etme. Onlar iyi olacaklar. Plymouth arabalara doya doya doluşacaklar. Emekçi hepimizi fethedecek – onun akılsızlığından bu cahil ülkenin kültürel kaderi olan aşırı duygusal sözler akacak. Yakında bu ülkede köylülerin ve işçilerin hükümetinden çok daha kötüsüne sahip olacağız – köylülerin ve işçilerin *kültürüne* sahip olacağız. Kaybedilmiş bir dava uğruna mücadele etmek mi istiyorsun? Öyleyse *söz* uğruna mücadele et. Yükseklerden uçan söz uğruna değil, ilham veren söz uğruna değil, bu yanlısı ve şu karşıtı söz uğruna değil, ezilmiş ve zulmedilmişin yanında olan, harika, hayran olunası, sevecen kişi olduğunu saygıdeğer olanlara ilan eden söz uğruna değil. Hayır, Amerika'da yaşamaya mahkûm olmuş bir iki okuryazara sözün *yanında* olduğunu anlatacak söz uğruna! Senin bu oyunun saçmalık. Berbat. Çileden çıkarıcı. Kaba, ilkel, fazla basit, propaganda saçmalığı. Dünyayı sözlerle *bulanıklaştırıyor*. Ve senin erdeminin pis kokusunu yayıyor. Hiçbir şeyin, bir sanatçının *iyi* olduğunu kanıtlama isteğinden daha kötü etkisi olamaz sanata. İdealizmin korkunç ayartması! İdealizmin üzerinde, erdemin üzerinde olduğu kadar kötü alışkanlıkların üzerinde de *üstünlük*

kurmalısın, seni yazmaya yönelten her şey hakkında estetik beceri kazanmak zorundasın birinci olarak – öfken, politikan, kederin, aşkın! Vaaz vermeye ve taraf tutmaya başladığında, kendi bakış açını üstün olarak görmeye başladığında, sanatçı olarak değersizsindir, değersiz ve gülünç. Bu bildirileri niçin yazıyorsun? Etrafına bakınıp da 'şoke' olduğun için mi? Etrafa bakınıp da 'duygulandığın' için mi? İnsanlar çok kolay vazgeçerler ve rol yaparlar. Hemen duygu sahibi olmak isterler ve böyle 'şoke olmuş' ve 'duygulanmış' olmak en kolayıdır. En aptalcasıdır. Nadir durumlar dışında, Bay Zuckerman, *şok her zaman sahtedir*. Bildiriler. Sanat'ın bildirilere *ihtiyacı* yoktur! Sevgili pisliğini bu ofisten al götür, lütfen."

Leo benim Aristoteles denemem (ya da genel olarak benim) hakkındaki fikrini değiştirdi, zira sonraki görüşmemde cuma gecesi Raphael Kubelik yönetiminde Chicago Senfoni Orkestrası'nın Beethoven'inini dinlemek üzere Orkestra Salonu'nda bulunmamı –oyunum konusunda olduğu kadar ateşli bir şekilde– emrederek beni irkiltti. "Rapheal Kubelik'i hiç duydun mu?" "Hayır." "Ya Beethoven'i?" "Onu duydum, evet," dedim. "Onu hiç *dinledin* mi?" "Hayır."

Leo ile gösteriden yarım saat önce Orkestra Salonu'nun dışında, Michigan Caddesi'nde buluştum, öğretmenim '48 yılında ordudan terhis edilmeden önce Roma'da yaptırdığı peleriniyle ve ben ise, buz gibi soğuk Orta Batı'daki üniversiteye götürmek için Newark'ta satın aldığım kapşonlu kalın yün ceketimle. Koltuklarımıza oturur oturmaz, Leo çantasından dinleyeceğimiz senfoninin her birinin notalarını çıkardı ve konser boyunca, –sadece duygulandığınız zaman arada bir gözlerinizi kapamanız hariç, diye düşündüm, bakmanız beklenen– sahnedeki orkestraya değil de, müzisyenler önce *Coriolanus* Uvertürü'nü ve Dördüncü Senfoni'yi ve aradan sonra Beşinci Senfoni'yi çalarlarken, oldukça yüksek konsantrasyonuyla, notaları takip ettiği kucağına baktı daha çok. Beşinci Senfoni'nin ilk dört notası dışında, bir parçayı diğerinden ayırt edemedim.

Konserden sonra, Güney Yakası'na giden trene bindik ve üniversitenin birçok yabancı öğrencisi için yuva olan Midway'deki gotik üniversite yurt binası, International House'daki odasına gittik. Bir Batı Yakası manavının oğlu olan Leo Glucksman onların koridordaki komşuluklarına –egzotik kokular ve her şeye– Amerikalı hemşerilerine olduğundan birazcık daha hoşgörülüydü. Yaşadığı oda, üniversitedeki odacığından bile daha minikti ve yerde duran sıcak bir madeni levha

üzerinde ve duvarlar boyunca yığılmış olan kâğıt yığını arasına sıkıştırılmış çaydanlık setinde su kaynatarak bize çay hazırladı. Tombul yanakları masa lambasında aydınlanan Leo, kitap dolu masasında oturdu ve ben sadece iki adım ötede toplanmamış dar bir yatağın kenarında, onun diğer kitap yığınının arasında, karanlıkta oturdum.

Kendimi bir kız gibi hissettim, ya da göğüslerinden hoşlanan göz korkutucu bir çocukla yalnız başına olduğunda bir kızın hissettiğini hayal ettiğim şeyi. Leo, benim ürkekleştiğimi görünce homurdandı ve benim radyodaki kariyerimi mahvetmeye girişmiş olduğu aynı iğrenç küçümsemeyle, şöyle dedi, "Endişelenme, sana dokunmayacağım. Sadece böylesine lanet bir şekilde basmakalıp olmana tahammül edemiyorum." Ve ondan sonra ve orada Søren Kierkegaard'a bir giriş yaparak devam etti. Adı benim için Raphael Kubelik'ten daha fazla bir anlam taşımayan Kierkegaard'ın, yüzyıl önce yeniliklerden nasibini alamamış Kopenhag'da "insanlar" hakkında yaptığı tahminleri okumasını dinlememi istedi – o soyutlama için, Leo'nun o soyutlama için doğru isim diye, o "çok korkunç soyutlama," o "hiçbir şey olmayan her şeyi kapsayan bir şey," o "çok korkunç hiçlik," diye beni bilgilendirdiği, Kierkegaard'ın ise, o "her şey ve hiçbir şey olan soyut ve çorak boşluk" şeklinde yazdığı ve benim yazımda duygusal bir şekilde ele aldığım, Kierkegaard'ın "halk" diye adlandırdığı şey. Kierkegaard halktan nefret ediyordu, Leo halktan nefret ediyordu. o cuma gecesi konserinden ve izleyen cuma akşamları konserlerinden sonra, Leo'nun International House'da karanlık odasındaki amacı, beni de halktan nefret ettirerek nesrimi lanetlenmekten kurtarmaktı.

"Klasik yazarları okuyan herkes," diye okudu Leo, "bir Sezar'ın zaman öldürmek için ne kadar çok şey deneyebileceğini bilir. Aynı şekilde halk, eğlenmek için bir köpek besler. O köpek, edebiyat dünyasının ayaktakımıdır. Eğer geri kalanlardan daha üstün birisi, belki büyük bir adam varsa, köpek ona saldırtılır ve eğlence başlar. Köpek, ısırıp, ceketinin arkasını koparararak, yapmasına müsaade edilen her türlü laubaliliği kullanır – halk bıkıp da durmasını söyleyene kadar. Bu, halkın nasıl eşitlendiğine dair benim örneğimdir. Onların güç olarak iyileri ve üstün olanlarına fena davranılır – ve köpek, halk küçümsese bile köpek olarak kalır.... Halk pişman değildir – bu gerçekte hiç kimseyi küçümsemek değildi; sadece köpeğin küçük bir eğlenceye ihtiyacı vardı."

Leo için benim için olmaya başladığından çok daha fazla şey anla-

mına gelen bu pasaj, her şeye karşın, "geri kalanlardan üstün" olmak için, Danimarkalı filozof Kierkegaard gibi –çok geçmeden günün birinde kendisini tasavvur edebileceği gibi, kendisi gibi– "büyük bir adam" olmak yolunda kendisine katılma davetiydi Leo Glucksman'ın. Leo'nun gönüllü öğrencisi oldum ve onun aracılığıyla, Aristoteles'in gönüllü öğrencisi, Kierkegaard'ın gönüllü öğrencisi, Benedetto Croce'nin gönüllü öğrencisi, Thomas Mann'ın gönüllü öğrencisi, André Gide'in gönüllü öğrencisi, Joseph Conrad'ın gönüllü öğrencisi, Fyodor Dostoyevski'nin gönüllü öğrencisi... ta ki çok geçmeden Ira'ya –anneme, babama, kardeşime, hatta büyüdüğüm eve bile– bağlılığım bütünüyle parçalanana kadar. Bir kimse ilk kez eğitilirken ve kafası kitaplarla silahlanmış bir cephaneliğe dönüşüyorken, genç, arsız ve bu gezegende gizlenmiş bütün bilgileri keşfetmek için sevinçten havaya zıplıyorken, çalkalanan yeni gerçekliğin önemini abartmaya ve başka her şeyi önemsiz görüp şiddetle eleştirmeye eğilimlidir. Taviz vermeyen Leo Glucksman tarafından –onun sonsuz dolu olan beyniyle olduğu kadar terslik ve delilikleriyle– desteklenmek ve kışkırtılmaktı bütün gücümle yaptığım.

Her cuma gecesi, Leo'nun odasında büyü yapılıyordu. Leo içindeki cinsel olmayan bütün tutkuyla (ki cinsel tutku da vardı ama bastırılmak zorundaydı) daha önceden edinmiş olduğum her bir fikri özellikle sanatın amacı üzerine edinmiş olduğum erdemli fikri etkiledi. Leo, o cuma akşamları, sanki dünyada kalan son öğrenci benmişim gibi bana saldırırdı. Hemen hemen herkes bana bir darbe indiriyormuş gibi gelmeye başladı. Nathan'ı eğitin. Selam vermeye caseret ettiğim herkesin inanç sistemi.

Şimdi arada sırada, geçmişe bakarak, hayatımı dinlemekte olduğum uzun bir konuşma olarak anımsıyorum. Söylev, bazen özgün, bazen keyif verici, bazen eften püften saçmalık (kimliğini gizleyenlerin konuşması), bazen manyakça, bazen gerçekçi ve bazen de iğnenin şiddetli acısı gibidir ve ben hatırlayabildiğim kadar uzun bir süredir bunu dinliyorum: nasıl düşüneceğimi, nasıl düşünmeyeceğimi; nasıl davranacağımı, nasıl davranmayacağımı; kimden hoşlanmayacağımı, kime hayran olacağımı; neyi kucaklayacağımı ve ne zaman kaçılacağını; neyin heyecanlı, neyin öldürücü; neyin övgüye değer, neyin yüzeysel; neyin kötü, neyin yalan olduğunu ve ruhen nasıl saf kalacağımı. Be-

nimle konuşmak hiç kimseye bir engel teşkil ediyora benzemiyor. Bu belki de yıllardır konuşulmaya ihtiyacı olan biri gibi görünerek etrafta dolaşmamın bir sonucudur. Ama nedeni ne olursa olsun, hayatımın kitabı, seslerden oluşmuş bir kitaptır. Bulunduğum yere nasıl geldiğimi kendime sorduğumda, yanıt beni şaşırtıyor: "Dinleyerek."

Bu daha önce görülmemiş bir oyun olabilir mi? Geri kalan her şey, inatla gitmek istediğim gerçek işe yaramayanı gizleyen bir maskeli balo muydu? Onları dinlemek. Onların konuşmasını dinlemek. Bu düpedüz vahşi bir olaydır. Herkes deneyimi sahip olunacak bir şey olarak değil de hakkında konuşulacak bir şey olarak kavrıyor. Neden? Neden onları ve onların aryalarını dinlememi istiyorlar? Benim bu işe yaradığıma nerede karar verildi? Yoksa en başından beri, seçim bakımından olduğu kadar eğilim bakımından da bir sözün peşinde olan bir kulak mıydım sadece?

"Politika büyük bir genelleyicidir," dedi bana Leo, "edebiyat ise büyük ayrıntıcıdır ve birbirleriyle sadece zıt değildirler – onlar *düşmanca* bir ilişki içindedirler. Politikaya göre edebiyat çökmüş, ham, konu dışı, sıkıcı, dik kafalı, kasvetli, hiçbir anlam ifade etmeyen ve gerçekten var olmaması gereken bir şeydir. Niçin? Çünkü ayrıntılı anlatma güdüsüdür edebiyat. Bir sanatçı olup da nüanstan nasıl vazgeçersin? Ama bir politikacı olup da nüansa nasıl *izin verebilirsin*? Bir sanatçı olarak nüans senin *görevindir*. Görevin basitleştirmemektir. En basit biçimde, Hemingway gibi, yazmayı seçsen bile, görevin nüansı aktarmak, karmaşıklığı açıklamak, çelişkiye işaret etmektir. Çelişkiyi yok etmek değil, çelişkiyi reddetmek değil, ama çelişki içinde azap çekmiş insanın nerede olduğunu görmektir. Karmaşıklığa izin vermektir, onun içeri girmesine izin vermektir. İçeri girmesine izin vermek *zorundasın*. Aksi halde propaganda üretirsin, bir politik parti, bir politik hareket için değilse bile, hayatın kendisi için aptal propaganda – sanki hayatın kendisi propaganda yapılmasını tercih edebilecekmiş gibi. Rus Devrimi'nin ilk beş altı yılı boyunca devrimciler şöyle bağırdılar, "Özgür aşk, özgür aşk olacak! Ancak iktidara gelir gelmez buna izin veremediler. Çünkü özgür aşk nedir? Kaos. Ve kaos istemediler. O harikulade devrimlerini bunun için yapmadılar. Onlar, dikkatle zapturapt altına alınmış, örgütlenmiş, kontrol altına alınmış, mümkünse bilimsel olarak öngörülebilir bir şey istediler. Özgür aşk düzeni bozar, onların toplumsal, politik ve kültürel mekanizmasını. Sanat da düzeni bozar. Edebiyat düzeni bozar. Apaçık yanında ya da karşısında veya muğlak

bir şekilde yanında ya da karşısında olduğu için değil. Düzeni bozar, çünkü genel değildir. Özelliğin kendine özgü doğası özel olmaktır ve özelliğin kendine özgü doğası taviz vermeyi başaramamaktır. Acıyı genellersin: Komünizm vardır. Acıyı özelleştirirsin: edebiyat vardır. Bu kutuplaşmadadır zıtlık. Basitleştiren, genelleyen bir dünyada özeli canlı tutmak – mücadeleye bu noktada katılınır. Komünizmi meşrulaştırmak için yazmak zorunda değilsin ve kapitalizmi meşrulaştırmak için yazmak zorunda değilsin. Sen ikisinin de dışındasın. Bir yazarsan, birinden ne kadar bağımsızsan diğerinden de o kadar bağımsızsındır. Evet, farklılıkları görürsün ve elbette bu bokun o boktan birazcık daha iyi olduğunu veya o bokun bu boktan birazcık daha iyi olduğunu görürsün. Belki çok daha iyi. *Ama boku görürsün.* Sen bir devlet memuru değilsin. Sen bir militan değilsin. Sen inanan biri değilsin. Sen bir dindar değilsin. Çok değişik bir biçimde dünyayla ve dünyaya ne olduğuyla ilgilenen birisin. Militan bir inancı ortaya koyar, dünyayı değiştirecek büyük bir inanç; sanatçı ise, o dünyada hiç yeri olmayan bir ürünü ortaya koyar. O yararsızdır. Sanatçı, ciddi yazar, başlangıçta bile orada var olmayan bir şeyi dünyaya getirir. Tanrı, bütün bu şeyleri, kuşları, nehirleri, insanları yedi günde yarattığı zaman, edebiyata ayıracak on dakikası yoktu. 'Ve sonra edebiyat olacak. Kimi insanlar onu sevecek, kimi insanların aklı ona takılacak, onu yaratmak isteyecekler...' Hayır. Hayır. O bunu söylemedi. O zaman Tanrıya sorsaydın, 'Sıhhi tesisatçılar olacak mı?' 'Evet, olacak. Çünkü onların evleri olacak, onların sıhhi tesisatçılara ihtiyacı olacak.' 'Doktorlar olacak mı?' 'Evet. Onlar hastalanacaklar, onlara ilaç verecek doktorlara ihtiyaçları olacak.' 'Ya edebiyat?' 'Edebiyat mı? Neden söz ediyorsun? Onun ne yararı var? O nereye uyar? Lütfen, ben bir evren yaratıyorum, bir üniversite değil. *Edebiyat yok.*'"

Taviz vermemek. Tom Paine'in karşı konmaz özelliği, Ira'nın, Leo'nun ve Johnny O'Day'in. Chicago'ya vardığımda O'Day ile tanışmak için Doğu Chicago'ya gitmiş olsaydım –ki Ira bunu benim için ayarlamıştı– öğrenci olarak hayatım, belki de ondan sonra bütün hayatım, farklı çekiciliklerin, farklı baskıların etkisi altına girmiş olabilirdi ve geçmişimin güvenli sınırlamalarını terk edip, Chicago Üniversitesi'nden çok farklı bir abidenin tutkulu vesayeti altına girmeye kalkışmış olabilirdim. Ama bir Chicago eğitiminin yükü, bir de üstelik, aklı-

mı geleneksellikten kurtarmak için Bay Glucksman'ın ek programının talepleri yüzünden, ancak aralık ayı başında bir cumartesi sabahı tatil yapıp, Ira Ringold'un ordudan akıl hocası, Ira'nın bir zamanlar bana "sapına kadar Marksist" diye tanımladığı çelik işçisiyle buluşmak üzere trene binebildim.

Güney Sahil Hattı demiryolu Altmış Üçüncü Cadde Stony Island köşesindeydi, öğrenci yurdundan on beş dakikalık yürüyüş mesafesindeydi. Turuncu renkli vagona binip koltuğa oturdum, kondüktör hat boyundaki kirli şehirlerin adlarını yüksek sesle saydı –"Hegewisch... Hammond... Doğu Chicago... Gary... Michigan City... *South* Bend"– ve *Zafer Notu*'nu dinliyormuşum gibi galeyana geldim. Endüstriyel kuzey Jerseyli olduğumdan, bildik bir manzarayla karşı karşıya geldim. Havaalanından, güneye, Elizabeth'e, Linden'e ve Rahway'e bakarken, bizim de, uzaklarda kompleks rafineri üstyapılarımız ve zararlı rafineri kokularımız ve petrolün arıtılmasından çıkan gazı yakan, kulelerin tepesinde alevden yapraklarımız vardı. Newark'ta, büyük fabrikalarımız, mühendislere ve teknik personele kısa süreli işler bulan minik kurumlarımız vardı, kirlilik vardı, kötü kokular vardı, kesişen raylarımız, bir sürü çelik varilimiz, hurda metal tepelerimiz, iğrenç çöplüklerimiz vardı. Rüzgâr sert estiği zaman, mahallemizin üzerinden geçen, yüksek yığınlardan yükselen kara dumana, dört bir yandan gelen bir yığın dumana ve pis kimyasal kokulara, pis malt kokusuna, pis Secaucus dolu domuz çiftliği kokusuna maruz kalırdık. Ve bataklıklar, sazlıklar, bataklık otları ve suların içinden geçen toprak setlerde işleyen bunun gibi trenlerimiz vardı. Kirliliğimiz vardı, pis kokumuz vardı, ama sahip olmadığımız ve sahip olamayacağımız şey, savaş için tanklar imal ettikleri Hegewisch idi. Köprüler için destek imal ettikleri Hammond'umuz yoktu. Chicago'dan buraya kadar uzanan nakliye kanalı boyunca hububat silolarımız yoktu. Fabrikalar çelik dökerken gökyüzünü aydınlatan açık fırınlarımız yoktu, bulutsuz gecelerde, Gary'den ötede, öğrenci yurdumun penceresi kadar uzaklardan bile görebildiğim kızıl bir gökyüzü. Bizim U.S. Steel'imiz, Inland Steel'imiz, Jones Laughlin'imiz, Standard Bridge'imiz, Union Carbide'imiz, Indiana Standard Oil'umuz yoktu. New Jersey'de olanlar bizde de vardı; burada yoğunlaşmış olan Orta Batı'nın gücüydü. Dünyanın başka hiçbir yerde olmadığı kadar geniş ve iki eyaletin içinden göl boyunca uzanan kilometrelerce ama kilometrelerce çelik yapımı, demir cevherini çeliğe dönüştüren kok kömürü fırınları ve oksijen fırın-

ları, üstte tonlarca eritilmiş çelik taşıyan kepçeler, lav gibi akıp kalıplara dökülen sıcak metal ve bütün bunların arasında, alev, toz, tehlike, gürültü, yüz derece sıcaklıkta çalışma, onları öldürebilecek buharları içine çekme, yirmi dört saat iş başında olan adamlar, asla bitmeyen iş başındaki adamlardı burada sahip oldukları. Ait olmadığım ve asla olmayacağım ve bir Amerikalı olarak gene de sahip olduğum bir Amerika'ydı bu. Tren penceresinden dışarı dikkatle bakarken –bana bayağı güncel, modern, endüstriyel yirminci yüzyılın tam simgesi gibi ancak yine de uçsuz bucaksız bir arkeolojik kazı yeri gibi görünen şeyi inceledim– hayatımın hiçbir gerçeği bundan daha ciddi görünmedi.

Sağımda sıra sıra isli bungalovları, arka bahçelerinde çardaklar ve kuş havuzları olan çelik işçilerinin evlerini ve evlerin ötesinde, ailelerinin alışveriş yaptıkları alçak, yüz kızartıcı dükkânları gördüm ve çelik işçisinin gündelik dünyasının, derme çatma, konforsuz manzarasının, her zaman sıkıntı içinde, borç içinde, borç ödeyen insanların inatçı dünyasının bendeki etkisi öyle güçlüydü ki –*En zor iş için mümkün olan en az, canları çıkana kadar çalışma en hakir ödül* düşüncesi öylesine ilham vericiydi ki– söylemek gereksiz, o anki duygularımın hepsi Leo Glucksman'ı dehşete düşürecekken, bunların hiçbiri Ira Ringold'a garip gelmeyecekti.

"Demir Adam'ın şu karısı ne âlemde?", O'Day'in bana söylediği ilk şeydi neredeyse. "Tanısam belki severim onu, ama bu önceden kestirilemez. Değer verdiğim bazı insanların benim kayıtsız kaldığım yakın arkadaşları var. Rahat burjuvazi, şimdi onunla birlikte yaşadığı çevre... Pek emin değilim. Bütün eşlerle bir sorun vardır. Evlenen çoğu adamlar fazlasıyla zayıftır – eşlerinin ve çocuklarının ellerine kendilerini teslim etmişlerdir. Böylece her neyin sorumluluğu alınacaksa bu sorumluluğu almak bir grup sertleşmiş karaktere kalır. Elbette, bu meşakkatli bir iştir, elbette, bir ev sahibi olmak, günün sonunda bekleyen yumuşak bir kadına sahip olmak, belki bir iki çocuğa sahip olmak hoş olurdu. Tüm bu gayretlerin ne demek olduğunu bilen adamlar bile arada bir bıkarlar. Ama benim öncelikli sorumluluğum saatle para kazanan işçiye karşıdır ve onun için yapıyor olmam gerekenin zerre kadarını yapmıyorum. Her ne fedakârlık gerekirse gereksin, hatırlaman gereken şey, bunlar gibi hareketlerin yönünün, acil mesele çıksın çıkmasın, her zaman ileriye doğru olduğudur.

Acil mesele, Johnny O'Day'in sendikadan kovulmuş olması ve işini kaybetmiş olmasıydı. Onunla iki aydır kira ödemediği bir kiralık

odada tanıştım; ya parayı ödemesi ya da dışarı atılması için bir haftası daha vardı. Küçük odasının birazcık gökyüzü gören bir penceresi vardı ve derli topluydu. Tek kişilik yatağın şiltesi yaylı somya üzerinde değil metal şeritten ağ üzerinde duruyordu, hatta titizce, güzelce yapılmıştı ve demir somyanın üzerindeki koyu yeşil boya –gürültülü radyatörün üzerinde olduğu gibi– çentilmemişti ya da soyulmamıştı ama bununla birlikte cesaret kırıcıydı. Bütün mobilyalar, Leo'nun International House'ta odasındakilerden daha yıpranmış değildi ancak odadaki kimsesizlik atmosferi beni irkiltti ve –ta ki O'Day'in sakin, düz sesi ve tuhaf bir şekilde sert telaffuzu, O'Day'in kendisi dışında her şeyin varlığını çok güçlü bir şekilde susturmaya başlayana kadar– kalkıp gitmem gerektiğini düşündürdü bana. O odada olmayan her ne vardıysa dünyadan da yok olmuş gibiydi. Kapıya gelip içeri girmeme izin verdiği, ancak daktilosunun sığacağı kadar büyük bir masanın yanında, odanın iki sandalyesinden birine, karşısına oturmamı nazikçe rica ettiği an, bu varoluş biçimi dışında her şeyin O'Day'den zorla ayrılmakta olduğundan çok, daha kötüsü, bu varoluş biçiminde olmayan her şeyden, neredeyse kötü bir şekilde, *kendisini* zorla ayırdığı duygusuna kapılmıştım.

Ira'nın kulübede ne işi olduğunu şimdi anladım. Kulübenin sihrini, her şeyin kabuğundan çıkmasını – Eve Frame'in tahammül edilmez bulduğu bir erkeği keşiş gibi yalnız ama serbest, cesur, gözüpek ve amaçlı olmak için özgür bırakan çirkinlik estetiğini anladım. O'Day'in odasının temsil ettiği disiplindi, ne kadar çok isteğim olursa olsun, kendimi bu odayla sınırlayabilirim diyen o disiplin. Eğer sonunda cezasına dayanabileceğinizi biliyorsanız her şeyi göze alabilirsiniz ve bu oda cezanın bir parçasıydı. Bu odadan edinilecek sağlam bir izlenim vardı: özgürlük ve disiplin arasındaki bağ, özgürlük ve yalnızlık arasındaki bağ, özgürlük ve ceza arasındaki bağ. O'Day'in odası, hücresi, Ira'nın kulübesinin manevi özüydü. Ya O'Day'in odasının ruhsal özü neydi? Birkaç yıl sonra, Zürih'e ziyaretimde, üzerinde Lenin'in adının bulunduğu evin yerini bulduğum zaman ve bir kapıcıya avuç dolusu İsviçre markı rüşvet verdikten sonra, bolşevizmin devrimci kurucusunun bir buçuk yıl sürgünde yaşadığı inziva odasını görmeme izin verildiği zaman bunu öğrenmiştim.

O'Day'in görünümü sürpriz olmamalıydı. Ira, onu hâlâ olduğu gibi tam olarak tarif etmişti, balıkçıl kuş yapısında bir adam: kısa tıraşlı kır saçları olan sıska, gergin, yassı suratlı bir seksen üçlük bir adam,

ayrıca kırlaşmışa benzeyen gözler, sivri, geniş bıçak burun ve kırklı yaşların üzerindeymiş gibi kırış kırış bir cilt – bir *hayvan derisi.* Ama Ira, kendi hayatı olan ciddi cezayı çeken adamın içine hapsolduğu bedene aşırı gayretkeşliğin ihsan ettiği şeyi tarif etmemişti. Hiç seçeneği olmayan bir varlığın görünümüydü bu. Hikâyesi önceden yazılmıştır. Hiçbir şey konusunda hiçbir seçeneği yoktur. Davası uğruna kendisini ilişkilerden zorla koparmak – onun bütün yapacağı budur. Ve o diğerlerine kolay hedef değildir. Kıskanılacak şekilde dar, bir çelik tel olan sadece fiziği değildir; ideoloji de, tığ gibidir ve balıkçılın gövdesinin yandan silueti gibidir.

Ira'nın bana O'Day'in levazımatında hafif bir armuttop taşıdığım ve ordudayken çok hızlı ve güçlü olduğunu, "zorunda kalırsa," iki üç adamı birden yenebileceğini anlattığını hatırladım. Trende bütün yol boyunca, odasında bir armuttop olup olmadığını merak etmiştim. Vardı da. Hayal ettiğim gibi, bir köşede ve bir spor salonunda olacağı gibi, baş yüksekliğinde asılmış değildi. Yerdeydi, yanlamasına bir dolap kapısına dayanmıştı, tombul gözyaşı biçiminde deri torba öyle eski ve yıpranmıştı ki deriden çok kesilmiş bir hayvanın ağartılmış vücut parçası gibi görünüyordu – dövüş formunda kalmak için O'Day, ölü bir suaygırından kesilmiş testisle çalışıyormuş gibi. Kaçıp uzaklaşmak için –ondan baştaki korkum yüzünden– mantıklı olmayan ama kafamdan atamadığım delice bir fikir.

Zamanını "partiyi burada limanda kurmak" için harcayamamak konusundaki hüsranını Ira'ya döktüğü gece O'Day'in söylemiş olduğu sözleri hatırladım: "Örgütlemede o kadar da iyi değilim, bu doğru. Ödlek bolşeviklerle el sıkışan biri gibi olmak zorundasın ve ben daha çok onların kafasına vurmak için elimi uzatırım." Hatırladım, çünkü eve gitmiş ve bu sözleri o zamanlar taslak aşamasındaki radyo oyunumda kullanmıştım, içinde Johnny O'Day'in argosunun Jimmy O'Shea diye birinde bozulmamış olarak ortaya çıktığı, bir çelik fabrikasındaki grev hakkında bir oyun. O'Day bir keresinde Ira'ya "Chicago ve çevresinin resmi eşşoğlu eşeği oluyorum ve bu ise soluğu Fist City'de almak anlamına geliyor," diye yazmıştı. *Fist City* sonraki oyunumun başlığı oldu. Elimde değildi. Önemli gibi gelen şeyler hakkında yazmak istiyordum ve önemli gibi gelen şeyler bilmediğim şeylerdi. Ve o zamanlar emrimdeki kelimlerden dolayı, derhal her şeyi baştan savma kışkırtıcı propaganda şekline dönüştürdüm, böylece saniyeler içinde önemli olan konusunda önemli ve acil olan konusunda acil olan ne varsa kaybederek.

O'Day meteliksizdi ve parti de onu örgütçü olarak tutamayacak ya da ona bir şekilde parasal olarak yardım edemeyecek kadar meteliksizdi ve bu yüzden günlerini, kâğıt parasını ödemek, mumlu teksir makinesi ve bir tel zımba makinesi kiralamak için eski çelik işçisi ahbaplarının bazıları tarafından gizli olarak bağışlanan birkaç doları kullanarak, fabrika kapılarında dağıtmak üzere el ilanları yazarak ve sonra her günün sonunda el ilanlarını Gary'de kendisi dağıtarak dolduruyordu. Paranın kalanını yiyecek için harcıyordu.

"Inland Steel'e karşı davam bitmiş değil," dedi bana, doğrudan konuya girerek, sanki aynı düzeyde, henüz bir yoldaş değilse bile, bir müttefikmişim gibi benimle aynı düzeye inerek, sanki Ira yaşımın iki katı, yüz kere daha özgür ve bin kat daha cesur olduğumu bir şekilde düşündürmüş gibi konuşarak benimle. "Ama yönetim ve USA-CIO'daki* Kızıl avcıları beni işten attırmış ve sonsuza kadar kara listeye yazdırmış gibi görünüyor. Bu ülkenin her yerinde, her kesiminde partiyi ezmek için hareket başladı. Onlar, büyük tarihi konulara karar verenin Phil Murray'in CIO'su olmadığını bilmiyorlar. Çin'e bak. Büyük tarihi konulara karar verecek olan Amerikalı işçidir. Benim mesleğimde, bu mahalli sendikada yüzden fazla işsiz demir işçisi var halen. İnsandan daha fazla iş olmaması 1939 yılından beri ilk kez oluyor ve hatta bütün işçi sınıfının en kalın kafalı bölümü demir işçileri bile sonunda düzeni sorgulamaya başlıyorlar. Geliyor, geliyor – seni temin ederim geliyor. Yine de, demir işçilerinin yerel yönetim kurulu huzuruna çıkarıldım ve partiye üyeliğim nedeniyle kovuldum. Bu piçler beni kovmak istemediler, onlar üyeliği reddetmemi istediler. Buralarda benim üzerimde yoğunlaşan gammazcı basın – işte," dedi, bana daktilonun yanından bir gazete kupürü uzatarak, "Dünkü *Gary Post-Tribune*. Gammazcı basın bundan büyük bir şey çıkarmış olacak ve hırdavatçılardaki çalışma karnemi devam ettirmeme rağmen, laf beni kara listeye alınacak inşaat işçisi olarak görenlere ve çeteci patronlara kadar gidecektir. Bu kapalı bir endüstridir, bu yüzden benim sendikadan kovulmam, benim konumda çalışmaktan mahrum edildiğim anlamına geliyor. Eee, canları cehenneme. Zaten dışarıdan daha iyi mücadele edebilirim. Gammazcı basın, emek sahtekârları, Gary'nin ve Doğu Chicago'nun düzenbaz şehir yöneticileri beni tehlikeli olarak mı görüyorlar? Güzel. Geçimimi sağlamamı engellemeye mi çabalıyorlar? İyi. Kendimden başka bakmakla yükümlü olduğum kimse yok. Ve varol-

* USA-CIO: ABD Endüstriyel Organizasyonlar Kongresi. (ç.n.)

mak için arkadaşlara, kadınlara, işlere veya diğer geleneksel desteklere bağımlı değilim. Bir şekilde geçinip gidiyorum. Eğer *Gary Post*," dedi, konuşurken bakmaya cesaret edemediğim kupürü benden alıp düzgün bir şekilde ikiye katlayarak, "ve *Hammond Times* ve geri kalanlar biz Kızılları bu türden taktiklerle Lake County'den atacaklarını sanıyorlarsa, yanlış numaraya oynuyorlar. Beni kendi halime bıraksalardı, çok geçmeden günün birinde kendi gücümle terk ederdim muhtemelen. Ama şimdi hiçbir yere gidecek param yok ve bu yüzden benimle uğraşmaya devam edecekler. El ilanlarımı dağıttığımda fabrika kapılarındaki işçilerin tavrı genellikle dostça ve ilgili. Bana zafer işareti yapıyorlar ve işte böyle anlarda her şey değişiyor. Elbette, faşist işçilerden payımızı aldık. Pazartesi gecesi, önceki gece, Gary Big Mill'de el ilanlarımı dağıtırken, şişko bir herif bana hain ve pis herif diye bağırmaya başladı ve aklında başka neler vardı bilmiyorum. Öğrenmek için beklemedim. Umarım çorba ve yumuşak bisküviyi seviyordur. Bunu Demir Adam'a anlat," dedi, ilk kez gülümseyerek, ama stresli bir şekilde, zorla gülümsemek, yapmak zorunda olduğu zor şeylerden biriymiş gibi. "Ona hâlâ formda olduğumu anlat. Haydi, Nathan," dedi ve onu aynı sakin, belli düzeydeki ses tonuyla, aynı dikkatli telaffuzla –ve kitaplardan seçilmiş gibi görünmeyen samimi teklifsizlikle– *büyük tarihi konular, Çin, 1939*'u tarif ettiği zaman, her şeyden önce, *gündelikçi işçiye* karşı misyonu tarafından yüklenen haşin, fedakârca cömertliği tarif ettiğini işittiğim zaman olduğu gibi, bu işsiz çelik işçisinin benim küçük adımı söylediğini işitmek beni çok üzdü (yani, benim yeni üniversite takıntılarım, benim gelişmekte olan üstünlüğüm, politik bağlılıktan sapmam beni çok üzdü). *Geliyor, geliyor – seni temin ederim geliyor* diyerek kollarımdaki tüyleri diken diken eden tam o ses tonuyla söylenmiş "Nathan". "Sana yiyecek bir şey alalım," dedi O'Day.

Başından beri, O'Day'in konuşması ile Ira'nınki arasındaki farklılık benim için açıktı. Belki O'Day'in hedefleri konusunda tutarsız bir şey olmadığı için, belki O'Day kendi savunduğu hayatı yaşadığı için, belki konuştuğu, başka türlü görünmek için olmadığı için, tümüyle *deneyim* olan bir beynin içinden ortaya çıkıyor göründüğü için, söylediklerinde gergin, tam isabetli bir nitelik vardı; iyi düşünülmüş, göründüğü kadarıyla istekle seçilmiş sözler, hiçbir şey şişirilmemiş, boşa enerji harcanmamış, ama bunun yerine, her sözde, kurnaz bir açıkgözlülük ve hedef ne kadar ütopik olursa olsun, derin bir pratiklik, misyonu ka-

fasıyla olduğu kadar elleriyle de sahiplenmiş olduğu duygusu; Ira tarafından gösterildiğinin aksine, zekâdan yoksunluk değil, zeki olduğu duygusu. Benim "gerçek" olarak düşündüğümün kokusu konuşmasının içine sinmişti. Ira'nın konuşmasındaki bir şeyin, O'Day'in konuşmasındaki bir şeyin yavan bir taklidi olduğunu görmek zor değildi. Gerçeğin kokusu... fakat ayrıca içinde hiçbir şeyin gülmediği birisinin konuşması. Kendini tek amaca vermesinde bir tür delilik vardı ve bu ayrıca onu Ira'dan farklılaştırıyordu. O'Day'in hayatından sildiği bütün olasılıkları Ira'nın hayatına çekmesinde bir akılcılık vardı – geniş ve dağınık bir hayatın ruh sağlığı.

O akşam trene bindiğimde, O'Day'in amansız odaklanması aklımı öylesine karıştırmıştı ki, tek düşünebildiğim, üç buçuk ayın yeterli olduğunu anne babama nasıl söyleyeceğimdi: Indiana, Doğu Chicago çelik şehrine taşınmak için üniversiteyi bırakıyordum. Beni maddi olarak desteklemelerini istemiyordum. Kendimi geçindirecek bir iş bulacaktım, gövdesiyle çalışan bir işçi olarak, büyük bir olasılıkla – ama, asıl amaç bu değilse bile, fena bir başlangıç değildi. Onların veya benim, burjuva beklentilerimize rıza göstermeye devam etmeyi artık haklı çıkaramazdım, tutkuyu gizleyen bütün yumuşak dilliliğe rağmen, tanıdığım en dinamik, Ira'dan bile daha dinamik kişi, Johnny O'Day'i ziyaretimden sonra yapamazdım. En dinamik, en yorulmaz, en tehlikeli.

Tehlikeli, çünkü benimle Ira'nın ilgilendiği gibi ilgilenmedi ve Ira'nın tanıdığı gibi tanımadı. Ira benim başka birinin çocuğu olduğumu biliyordu, sezgisel olarak anlayış gösteriyordu –ve iyi bir önlem olarak bu ona babam tarafından söylenmişti– ve özgürlüğümü benden almaya ya da beni geldiğim yerden uzaklaştırmaya çalışmadı. Ira'nın bana telkinleri hiçbir zaman belli bir noktayı aşmadı, bütün hayatı boyunca yakın muhabbetlere özlem duyacak kadar sevgi açlığı ve sevgi yoksunluğu çekmiş olmasına rağmen, bana tutunacak kadar umutsuz değildi. Newark'a geldiği zaman sadece bir süreliğine beni ödünç aldı, yalnız başına Newark'a geldiği zaman ya da kulübede tek başınayken konuşacak birisi olsun diye beni arada sırada ödünç aldı, ama beni bir komünist toplantının yakınına bile asla götürmedi. Onun bütün o öteki hayatı benim için neredeyse bütünüyle görünmezdi. Bütün gördüğüm, heyecanla bağırıp çağırmalar ve vitrin dekoru, nutuk. *Sadece* zaptedilemez değildi – benimleyken Ira'da ince bir anlayış vardı. Fanatik bir biçimde takıntılı olduğundan, bana karşı büyük bir nezaket, sevecenlik ve kendinin karşısında durmaya istekli olduğu ama küçük

bir çocuğu maruz bırakmak istemediği bir tür tehlikenin farkındalığı vardı. Benimleyken, büyük öfke ve hiddetin öteki yüzü olan iri vücutlu iyi huyluluk vardı. Ira beni sadece bir noktaya kadar eğitmeyi uygun gördü. Fanatiğin tamamını hiç görmedim.

Ama Johnny O'Day için, birinin korumak zorunda olduğu oğlu değildim. Onun için ben üye yapılacak bir kimseydim.

"O üniversitedeki Troçkistleri hafife alma," demişti bana O'Day, öğle yemeğinde, sanki Troçkistler, Doğu Chicago'ya onunla konuşmak için geldiğim sorunmuş gibi. Kafa kafaya vermiş, kredisinin Polonyalı mal sahibiyle hâlâ iyi olduğu, durumu benim gibi erkekçe yakınlık budalası bir çocuğun beğenisine hitap eden karanlık bir barın bir bölümünde hamburger yedik. Fabrikadan çok uzakta olmayan küçük sokak, bir köşesinde bir manav, öteki köşesinde bir kilise ve yolun tam karşısında, yarı hurda yığını, yarı çöplük olan bir açık arsa dışında, barlarla doluydu. Rüzgâr doğudan şiddetli bir şekilde esiyordu ve sülfür dioksit kokuyordu. İçerideyse, sigara dumanı ve bira kokusu vardı.

"Troçkistlerle oynamanın mesele olmadığını ileri sürecek kadar aykırıyım," dedi O'Day, "tabii sonradan ellerini yıkadığın sürece. Her gün zehirli sürüngenleri eline alan, panzehir elde etmek için zehirlerini sağacak kadar ileri gidenler var ve onların birkaçı ölümcül bir şekilde ısırılıyor. Özellikle de sürüngenlerin zehirli olduklarını bildikleri için."

"Troçkist nedir?" diye sordum.

"Komünistler ile Troçkistlerin temel ayrılma noktalarını bilmiyor musun?"

"Hayır."

Sonraki birkaç saat boyunca anlattı. Hikaye, "bilimsel sosyalizm," "neofaşizm," "burjuva demokrasisi," gibi terimler, (evvela) Leon Troçki gibi benim için bilinmeyen isimler, Eastman, Lovestone, Zinoviev, Buharin gibi isimler, "Ekim Devrimi" ve "1937 mahkemeleri" gibi benim için bilinmeyen olaylar, "Kapitalist topluma özgü çelişkiye dair Marksist ilke..." ve "Temelsiz muhakemelerine itaatkâr olan Troçkistler, gayelerin gerçekleştirilmesini engellemek için komplo kurarlar..." Ama hikâyenin ayrıntıları ne kadar anlaşılması güç ve karmaşık olursa olsun, O'Day'den çıkan her söz, anlamlı ve hiç de uzak olmayan, iş olsun diye konuştuğu bir konu değil, hakkında bir dönem ödevi yazmam için benimle konuştuğu bir konu değil, ama vahşetinin acısını çektiği bir mücadele izlenimi bıraktı.

Dikkatim üzerindeki etkisini hafifiettiğinde saat neredeyse üçe geliyordu. Size kendisini dinletme biçimi olağanüstüydü ve her sözüne dikkatinizi verdiğiniz sürece sizi tehlikeye atmamak için verdiği sessiz bir sözle ilgisi olmalıydı. Bitkin haldeydim, bar neredeyse tamamen boştu ve yine de mümkün olan her şey etrafımda olup bitiyor duygusuna sahiptim. Küçük bir çocukken, babamı bozguna uğratıp Newark'taki Wallace toplantısına Ira'nın konuğu olarak gittiğim zamanı, o geceyi hatırladım ve bir kez daha *önemi olan* yaşam konusunda tartışmaya katılmak istedim, on dört yaşıma bastığımdan beri aradığım şerefli mücadeleye.

"Haydi," dedi O'Day, saatine şöyle bir baktıktan sonra, "sana geleceğin yüzünü göstereceğim."

Ve işte oradaydık. *Ben* oradaydım. *O* oradaydı, uzun süredir içinde olmayı düşlediğim dünya. Düdük çaldı, kapılar ardına kadar açıldı ve işte geldiler – işçiler! Corwin'in uzaklara savrulmuş sıradan insanları, basit ama özgür. Küçük adam! Sıradan insan! Polonyalılar! İsveçliler! İrlandalılar! Hırvatlar! İtalyanlar! Slovenler! Çelik yaparken hayatlarını tehlikeye atan, yanma veya ezilme ya da parçalanma riski alan adamlar ve hepsi egemen sınıfın kârı uğruna.

Öylesine heyecanlıydım ki yüzleri göremedim, bedenleri gerçekten göremedim. Eve gitmek için kapılara doğru giden kaba kitleyi gördüm sadece. Amerikalı kitlelerin kitlesini! Bana sürtünerek geçen, bana çarparak – geleceğin yüzü, geleceğin *gücü*! Bağırma itkisi –hüzün, kızgınlık, protesto, zafer duygusu içinde– eziciydi, o hatırı sayılır bir tehdit olmayan ve hatırı sayılır bir kalabalık olmayan o kalabalığa katılma itkisi, kalın tabanlı çizmeleri olan adamların zincirine, acelesine katılıp onların hepsini eve uğurlama itkisi de öyleydi. Onların gürültüsü, bir dövüşten önce arenadaki kalabalığın gürültüsü gibiydi. Ve kavga? Amerikan eşitliği için kavga.

O'Day, kıçının üstüne asılmış bir torbadan bir tomar bildiri çıkardı ve onları bana uzattı. Ve orada, fabrikanın, bir kilometre uzunluğunda olması gereken bu tüten kutsal binanın yakınında, ikimiz yan yana durmuş, bir tane almak için el uzatan yedi-üç vardiyasından çıkan her adama bildiri veriyorduk. Onların parmakları benim parmaklarıma dokundu ve bütün hayatım tersyüz oldu. Amerika'da bu adamlara karşı olan her şey bana da karşıydı! Bildiri dağıtıcısı yemini ettim: Onların iradesinden başka hiçbir şeyin aracı olmayacaktım. Doğruluktan şaşmayacaktım.

Ah evet, O'Day gibi bir adamın çekimini hissedersiniz. Johnny O'Day sizi yolun yarısına kadar götürüp sizi orada tek başınıza bırakmaz. Sizi yolun sonuna kadar götürür. Devrim bunu silip süpürecek ve onu şununla değiştirecek – politik Casanova'nın kinayeli olmayan açıklığıyla. On yedi yaşındaysanız ve saldırgan bir tavrı olan; her şeyi idealist bir bakış açısıyla çözen, her şeyi ideolojik olarak çözen; ailesi, akrabaları ve evi olmayan – Ira'yı yirmi farklı yöne çeken hiçbir şeyi olmayan; Ira'yı yirmi farklı yöne çeken bütün o *duyguları* olmayan; Ira gibi bir adamın doğası nedeniyle sergilediği büyük ve ani değişiklikleri olmayan; bir yandan güzel bir aktrisle evlenirken, genç bir metres edinirken, kocamış bir fahişeyle oynaşırken, aile özlemi çekerken, bir üvey çocukla mücadele ederken, gösteri dünyası şehrinde görkemli bir evde ve dağ başındaki bir proletarya kulübesinde yaşarken, dünyayı değiştirecek bir devrim yapma isteğinin neden olduğu çalkantıları yaşamayan; gizli olarak bir kişi, herkesin önünde başka bir kişi, ikisi arasında üçüncü bir kişi olarak pervasızca yaşamaya; çılgın, aşırı heyecanlı bir grup kişiliğine katlanan Abraham Lincoln, Iron Rinn ve Ira Ringold olmaya kararlı – ancak bunun yerine kendi fikrinden başka bir şeye ait olmayan, kendi fikrinden başka bir şeyden sorumlu olmayan, onurlu bir hayat sürmek için ihtiyaç duyduğu şeyleri neredeyse matematiksel olarak anlayan bir adamla tanışırsanız, siz de benim gibi düşünürsünüz, *Ait olduğum yer burası!*

Ira'nın, İran'da O'Day ile karşılaştığında düşündüğü şey muhtemelen buydu. O'Day içgüdüsel olarak aynı şekilde onu etkilemişti. Sizi alıp dünya devrimine mecbur eder. Yalnızca Ira, kasıtsız, planlanmamış, önceden tasarlanmamış diğer bütün o şeylerin içinde bulmuştu kendini, üstün gelmek için bütün diğer topları aynı çabayla sektirerek– ki O'Day'in bütün sahip olduğu, bütün olduğu ve istediği şey, *gerçek şeyden* başka hiçbir şey değildi. Bir Yahudi olmadığı için mi? Kâfir olduğu için mi? Ira'nın bana anlatmış olduğu gibi, O'Day bir Katolik öksüzler yurdunda yetiştirildiği için mi? Böylesine esaslı bir şekilde, böylesine merhametsizce, böylesine gözle görülür bir şekilde sırf yalın, kıt kanaat yaşıyor olabilmesinin nedeni bu muydu?

Benim içimde olduğunu bildiğim yumuşaklıktan eser yoktu onun içinde. Benim yumuşaklığımı anlamış mıydı? Onun bunu görmesine izin vermezdim. Yumuşaklığıyla beraber hayatım söndü, Johnny O'Day ile Doğu Chicago'da burada! Burada her vardiyadan sonra sabah yedide, öğleden sonra üçte ve akşam on birde fabrika kapısında

bildiri dağıtırken. Onları nasıl yazacağımı, ne söyleyeceğimi ve işçileri eyleme sevk etmek ve Amerika'yı eşit bir toplum haline getirmek için gerekeni en iyi nasıl söyleyeceğimi öğretecek bana. Her şeyi öğretecek bana. İnsan ilgisizliğinin konforlu cezaevinden dışarıya çıkan ve burada Johnny O'Day'in yanında, tarih olan aşırı yüklenmiş ortama giren birisiyim ben. Bayağı bir iş, yoksullaştırılmış bir varoluş, evet, ama burada Johnny O'Day'in yanında anlamsız bir *hayat* değil. Tersine, her şey anlamlı, her şey derin ve önemli!

Böylesi duygulardan sonra, geri dönüş yolumu bulabileceğimi ummazdınız. Ama geceyarısına doğru, hâlâ kararımı bildirmek üzere aileme telefon etmemiştim. O'Day, Chicago treninde okumam için bana iki kitapçık vermişti. Birinin adı *Komünist Partinin Teori ve Pratiği* idi, içinde kapitalizmin, kapitalist sömürünün ve sınıf mücadelesinin sadece elli sayfanın altında müthiş bir şekilde ortaya serildiği, Komünist Parti Ulusal Eğitim Şubesi tarafından hazırlanan "Marksist Öğreti Serisi"nde birinci ders. O'Day sonraki buluşmamızda, okuduğumu tartışacağımıza ve bana "ilk dersin konularının yüksek teorik düzeyde geliştirildiği" dediği ikinci bir ders vereceğine söz verdi.

O gün trende götürdüğüm diğer kitapçık, James S. Allen'in *Who Owns America?*'sı [Amerika Kimindir?], Amerika'da kapitalizmin en güçlü somut halinde bile, sürekli genişleyen ölçekte bir felaket üretme tehlikesi taşıdığını savunuyor – kehanet ediyordu. Kapak, domuz gibi görünen, silindir şapkalı şişman bir adamın, "Kâr" etiketli şişkin bir para torbasının üzerine oturduğu, kendi şiş göbeği dolar işaretiyle süslenmiş mavi beyaz bir karikatürdü. Geri planda tüten –ve "kapitalizmin başlıca kurbanları"nın elinden zengin egemen sınıf tarafından haksız olarak alınan mülkü temsil eden– Amerikan fabrikaları vardı.

Her iki kitapçığı da trende okudum; yurttaki odamda, haberlerimi telefonla eve bildirmek için cesareti sayfalarında bulmayı umarak onları yeniden baştan sona okudum. *Who Owns America?*'nın son sayfaları "Komünist olun!" başlığını taşıyordu. Bunları yüksek sesle okudum, sanki bana hitap eden Johnny O'Day'in kendisiymiş gibi: "Evet, grevlerimizi birlikte kazanacağız. Sendikalarımızı kuracağız, gericiliğin, faşizmin ve savaş tellallarının güçleriyle her adımda ve her durumda mücadele etmek için safları sıklaştıracağız. Birlikte, tröstlerin partileriyle ulusal seçimde yarışacak büyük bağımsız bir politik hareket kurmak için çabalayacağız. Gaspçılara, ulusa yıkım getiren oligarşiye bir an bile aman vermeyeceğiz. Kimsenin vatanseverliğinizi, ulu-

sa sadakatinizi sorgulamasına izin vermeyin. Komünist Parti'ye katılın. Bir komünist olarak, bir Amerikalı olarak kelimenin en derin anlamında sorumluluğunuzu yerine getirebileceksiniz."

Bu neden erişilir olmasın ki, diye düşündüm. O otobüse binip şehir merkezine giderek Wallace toplantısına katıldığın gibi yap bunu da. Hayatın senin mi yoksa onların mı? İnançlarının cesaretine sahip misin yoksa değil misin? Bu Amerika yaşamak istediğin Amerika mı yoksa dışarı çıkıp onu kökünden değiştirmek niyetinde misin? Yoksa tanıdığın diğer her bir "idealist" üniversite öğrencisi gibi, bencil, ayrıcalıklı, kendiyle meşgul ikiyüzlü biri misin? Neden korkuyorsun – zorluktan mı, utançtan mı, tehlikeden mi yoksa O'Day'in kendisinden mi? Kendi yumuşaklığından *değilse* neden korkuyorsun? Seni bundan kurtarması için anne babana bel bağlama. Komünist Parti'ye katılmak için evi arayıp izin isteme. Giysilerini ve kitaplarını toplayıp oraya dön ve bunu yap! Yapmazsan, değiştirmeye cesaret etme gücün ile Lloyd Brown'ınki arasında, senin cesaretin ile Tommy Minarek'in Zinc Town'da kaya yığınındaki koltuğunun mirasçısı olmak isteyen manav çırağı Brownie'nin cesareti arasında yapılabilecek herhangi bir ayrım var mıdır gerçekten? Nathan'ın ailesinin beklentilerinden vazgeçememesi ve gerçek özgürlüğe doğru kendi yolunda mücadele edememesi ile Brownie'nin *kendi* ailesinin beklentilerine karşı çıkamaması ve özgürlüğe doğru *kendi* yolunda mücadele edememesi arasında ne fark var? O, mineral satarak Zinc Town'da kalıyor, ben ise Aristoteles'i öğrenerek üniversitede kalıyorum – ve ben sonunda diplomalı bir Brownie oluyorum.

Sabahın birinde –ilk Chicago tipisi birden bastırmıştı– öğrenci yurdumdan International House'a Midway'i bir kar fırtınasında geçtim. Birmanyalı görevli öğrenci beni tanıdı ve güvenlik kapısını açtı. Ona, "Bay Glucksman," dedim, başını salladı ve saate rağmen, içeri girmeme izin verdi. Leo'nun katına çıkıp kapıyı çaldım. Yabancı öğrencilerden birinin kendisine ocakta akşam yemeği hazırlamasından saatler sonra bile hâlâ koridorda köri kokusunu alabilirdiniz. Düşünüyordum, Hintli bir çocuk ta Bombay'dan kalkıp Chicago'ya okumaya geliyor ve sen Indiana'da yaşamaya korkuyorsun. Ayağa kalk ve adaletsizliğe karşı mücadele et! Dön git – fırsat bu fırsat! Fabrika kapısını unutma!

Ama, saatlerce –birçok ergenlik *yılları* boyunca bütün bu yeni ideallerden ve gerçek görüşlerinden kötü bir şekilde etkilendiğim için– yükseklere fırlatılmış olduğum için, Leo pijamalarıyla kapıyı açtığı za-

man, birden ağlamaya başladım ve böyle yaparak onu yanlış yönlendirdim. Johnny O'Day'e göstermeye cesaret edemeğim her şey benden dışarıya döküldü. Yumuşaklık, çocukluk, bende olan değersiz bütün O'Day'ce olmayış. Bütün gereksizliğim. Bu neden erişilir olmasın ki? Sanırım Ira'da olmayan şey bende de yoktu: ikiye bölünmemiş bir yürek, O'Day'inki gibi gıpta edilecek kadar dar bir yürek, iki anlama gelmeyen, devrim dışında herkesten ve her şeyden vazgeçmeye hazır.

"Ah, Nathan," dedi Leo sevecen bir şekilde. "Benim sevgili dostum." Bana "Bay Zuckerman"dan başka bir şekilde hitap ettiği ilk seferdi bu. Beni masasına oturttu ve benden sa‹' ce biraz uzakta ayakta durarak, çoktan ıslanmış, kardan ağırlaşmış yün ceketimin düğmelerini hâlâ ağlayarak açarken izledi. Belki her şeyi bozmaya hazırlandığımı düşündü. Karşılık olarak, tanışmış olduğum adamı anlatmaya başladım. Doğu Chicago'ya taşınmak ve O'Day ile birlikte çalışmak istediğimi söyledim. Kendi vicdanım uğruna yapmak zorunda zorundaydım. Ama bunu anne babama söylemeden yapabilir miydim? Bunun şerefli olup olmadığı sordum Leo'ya.

"Seni bok herif! Seni orospu! Git! Defol git burdan! Seni ikiyüzlü fingirdek orospu!" dedi ve beni odadan dışarı itti ve kapıyı güm diye çarptı.

Anlamadım. Beethoven'i gerçekten anlamıyordum, Kierkegaard'la sorun yaşamaya devam ediyordum ve Leo'nun ne bağırıp durduğu ve neden bağırdığı da benim için anlaşılmazdı. Tek yaptığım, tarif ettiğim gibi Montgomery Clift'e benzeyen kırk sekiz yaşında komünist bir çelik işçisiyle birlikte yaşamayı düşündüğümü söylemekti – ve Leo, karşılığında beni dışarı atıyor.

Sadece koridorun karşısındaki Hintli öğrenci değil ama neredeyse koridordaki bütün Hintli öğrenciler, Doğulu öğrenciler ve Afrikalı öğrenciler, bu gürültü patırtının ne olduğunu anlamak için odalarından dışarı çıktılar. Bu saatte çoğunun üzerinde iç çamaşırları vardı ve on yedi yaşında bir çocuğun yeteneği kahramanlığa ve hemen her şeyin ahlâki yönüne meylettiğinden, kahramanlığın on yedi yaşında elde edilmediğini daha yeni keşfeden bir çocuğa bakıyorlardı. Gördüklerini düşündükleri şey bütünüyle başka bir şeydi. Gördüklerini düşündükleri şeyi ben kendim bir sonraki klasik Yunan ve Latin dili dersime kadar anlayamadım, o zaman Leo Gluckman'ın beni o noktadan itibaren, büyükadam olmaya yazgılı biri olmak şöyle dursun, üstünlükten nasibini almamış biri olarak, hatta aynı zamanda, Chicago Üniversite-

si'ne skandala yol açacak biçimde kabul edilmiş en toy, kültürel olarak geri, insanı güldürecek ölçüde hödük biri olarak aşağıladığını fark ettim. Ve yılın geri kalanında ders için yazdığım ya da derste söylediğim hiçbir şey, öyle davranmamın nedenini açıklayan ve özür dileyen ve O'Day ile bir olup üniversiteyi terk *etmemiş* olduğuma işaret eden uzun mektuplarımın hiçbiri onu düşüncesinden asla vazgeçirmedi.

*

Sonraki yaz Jersey'de kapı kapı dergi sattım – şafakta, alacakaranlıkta ve gecenin karanlığında bir Indiana çelik farbrikasında el ilanı dağıtmakla tamamen aynı şey değildi. Ira ile birkaç defa telefonda görüşüp ağustos ayında kulübede onu görmeye gitmem için plan yaptıysak da, neyse ki son dakikada iptal etmek zorunda kaldı ve sonra okula döndüm. Birkaç hafta sonra, 1952 Ekim ayının son günlerinde, o, Artie Sokolow ve yönetmen, besteci, gösterinin diğer iki başrol oyuncusu, ve ünlü spiker Michael J. Michaels'ın *Özgür ve Cesur*'dan kovulduklarını duydum. Babam haberleri telefonda verdi. Gazetelere düzenli olarak bakmıyordum ve haberin, Newark'ın her iki gazetesinde ve New York günlük gazetelerinin her birinde önceki gün çıktığını söyledi bana. Bryden Grant'in köşe yazarı olduğu *New York Journal-American*'ın manşetinde ona "Kor Demir" adını takmışlardı. Hikâye "Grant'in Fısıltı Gazetesi"nde ifşa edilmişti.

Babamın sesinden, onun en çok kaygılandığı şeyin ben olduğunu söyleyebilirdim –bana Ira tarafından dostça davranılmasının ipuçları konusunda– çok öfkeli bir şekilde şöyle dedim, "Ona komünist dedikleri için, onlar yalan söyleyip herkese komünist dedikleri için –" "Yalan söyleyebilirler ve sana da öyle birisin diyebilirler," dedi bana, "*evet.*" "Bırak desinler! Derlerse desinler!" Ancak liberal ayak doktoru babama, Ira'yı ve onun yandaşlarını kovmuş olan radyo yöneticisi oymuş gibi ne kadar bağırırsam bağırayım, suçlamaların benim için olduğu kadar Ira için de gerçekdışı olduğunu ne kadar yüksek sesle iddia edersem edeyim, ne kadar yanılmış olabileceğimi sadece o bir öğleden sonrasını Johnny O'Day ile geçirmiş olmam yüzünden biliyordum. Ira, İran'da O'Day ile iki yılın üzerinde hizmet vermişti. O'Day onun en iyi arkadaşıydı. Ira'yı tanıdığım zaman, hâlâ O'Day'den uzun mektuplar alıyor ve ona cevap yazıyordu. Sonra Goldstine ve onun mutfağında bütün o söyledikleri vardı. Seni komünist fikirlerle doldur-

masına izin verme, ufaklık. Komünistler Ira gibi bir mankafayı alıp onu kullanırlar. Defol evimden, seni sersem komünist ahmak...

İnatla bütün bunları bir araya getirmeyi reddetmiştim. Bunu, plağı ve dahasını.

"İşyerimdeki o öğleden sonrayı hatırlıyor musun, Nathan, New York'tan geldiği zamanı? Ona ben sordum, sen sordun, o bize ne söyledi?"

"Gerçeği! Bize gerçeği söyledi!"

"'Komünist misiniz, Bay Ringold?' diye ben sordum. 'Komünist misiniz, Bay Ringold?' diye sen sordun." Sesinde daha önce hiç duymadığım şoke edici bir şey ile babam bağırdı, "Eğer yalan söylediyse, eğer o adam oğluma yalan söylediyse!.."

Sesinde duymuş olduğum şey öldürme eğilimiydi.

"Böyle temel bir konuda sana yalan söyleyen biriyle ne gibi bir alışverişin olabilir? *Nasıl?* O bir çocuğun yalanı değildi," dedi babam. "O bir yetişkin yalanıydı. O amaçlı bir yalandı. O *hafifletilmemiş* bir yalandı."

Ben düşünürken, o sürekli konuşuyordu, Niçin Ira kendini sıktı, neden bana gerçeği söylemedi? Her koşulda Zinc Town'a gidecektim ya da gitmeyi deneyecektim. Ama o halde, o sadece bana yalan söylemedi. Sorun bu değildi. O herkese yalan söyledi. O konuda herkese yalan söylerseniz, otomatik olarak ve her zaman, bunu gerçekle ilişkinizi değiştirmek için bilerek yapıyorsunuzdur. Çünkü kimse bunu uydurup yapamaz. Bu kişiye doğruyu söylüyorsunuz, öteki kişiye yalan söylüyorsunuz – işe yaramaz. Öyleyse, yalan söylemek, o üniformayı giydiği zaman olan şeyin bir bölümüdür. Herkese yalan söylemek yalanına olan sadakatinin doğasındandı. Doğruyu söylemek, özellikle de bana, asla aklına gelmedi; bu yalnızca arkadaşlığımızı tehlikeye sokmazdı, aynı zamanda beni de tehlikeye sokardı. Yalan söylemesinin birçok nedeni vardı ama babama açıklayabildiğim hiçbir neden yoktu, o vakit hepsini anlamış olsaydım bile.

Babamla (ve "Babana seni aramaması, senin canını sıkmaması için yalvardım" diyen annemle) konuştuktan sonra, Batı On Birinci Cadde'ki Ira'ya telefon etmeye çalıştım. Telefon bütün gece meşguldü ve ertesi sabah numarayı yeniden çevirip eve ulaştığım zaman, Wondrous –Eve'in, Ira'nın hiç hoşlanmadığı küçük çanla yemek masasına çağırdığı siyah kadın– bana şöyle dedi, "O artık burada yaşamıyor" ve telefonu kapattı. Ira'nın ağabeyi hâlâ ziyadesiyle "öğretmenim" olduğu

için, Murray Ringold'a telefon etmeye cesaret edemedim, ama Bay Ringold eliyle Ira'ya, Newark'a, Lehigh Caddesi'ne yazdım ve yeniden Zinc Town'daki posta kutusu adresine. Hiç yanıt almadım. Babamın gazetelerden onun hakkında bana gönderdiği kupürleri, "Yalanlar! Yalanlar! İğrenç yalanlar!" diye bağırarak okudum ama sonra Johnny O'Day'i, Erwin Goldstine'ı hatırladım, ne düşüneceğimi bilemedim.

Altı aydan kısa bir süre sonra Amerika'nın kitapçılarında, Bryden Grant'e anlatıldığı şekilde, Eve Frame'in –baskıya aceleyle yetiştirilen– *Bir Komünistle Evlendim*'i çıktı. Kitap kapak gömleği, önde ve arkada, Amerikan bayrağının kopyasıydı. Ön kapakta bayrak yırtık bir şekilde açıktı ve oval yırtıkta Ira ve Eve'in çok kısa bir süre önce çekilmiş siyah-beyaz fotoğrafı vardı: Eve, ünlü yaptığı puantiyeli tülü olan küçük şapkalarından biriyle yumuşak, sevimli sevimli bakıyor, üzerinde kürk ceket, elinde yuvarlak bir el çantası – Eve, kocasıyla kol kola Batı On Birinci Cadde'de yürürken fotoğraf makinesine neşeli bir şekilde gülümsüyor. Ama Ira hiç mutlu görünmüyor; fötr şapkasının altından, ciddi ve sıkıntılı bir ifadeyle fotoğraf makinesine kalın gözlüğünün ardından bakıyordu. "Bryden Grant'e anlatıldığı şekilde, Eve Frame'in *Bir Komünistle Evlendim*"i diye ilan edilen o kitabın kapağının hemen hemen tam ortasında, Ira'nın başı kalın kırmızı çizgiyle yuvarlak içine alınmıştı.

Kitapta, Eve Iron Rinn'in "namı diğer Ira Ringold'un," kendisine ve Sylphid'e her akşam yemekte ders vererek, onlara bağırarak, ikisinin de "beynini yıkamak" ve komünist ülkü uğruna çalıştırmak için elinden geleni yaparak, ona komünist düşünceleriyle "saldırmış ve gözünü korkutmuş" olan "komünist bir deli" olduğunu iddia ediyordu. "Hayatım boyunca, bütün gün sessizce oturup harp çalmaktan başka bir şeyden hoşlanmayan genç kızımın, bu komünist deli ve onun Stalinist, totaliter yalanlarına karşı Amerikan demokrasisini canla başla savunması kadar kahramanca bir şey gördüğümü sanmıyorum. Hayatım boyunca bu cesur kızı dizlerinin üstüne çökertmek için Sovyet toplama kampından çıkma her taktiği kullanan bu komünist deli kadar acımasız bir şey gördüğümü sanmıyorum."

Karşı sayfada Sylphid'in bir fotoğrafı vardı, ama tanıdığım Sylphid'in değil, bana o gece partide neşeli bir şekilde yardım etmiş olan ve sonradan birbiri ardına annesinin arkadaşlarını acımasızca eleştirerek beni eğlendirmiş olan Çingene giysileri içindeki şişman, alaycı yirmi üç yaşındaki Sylphid değil, ama kocaman siyah gözleri

olan, örgülü saçlı ve parti giysisi içinde, Beverly Hills doğum günü pastasının üzerinden güzel annesine gülümseyen, minicik, yuvarlak suratlı Sylphid vardı. Jüponla şişirilmiş ve arkada fiyonk biçiminde bağlanmış kuşakla tutturulmuş bol eteği ile küçük çileklerle işlenmiş beyaz pamuklu elbise içinde Sylphid. Yirmi kilo ağırlığında ve altı yaşında, kısa beyaz çoraplar ve siyah balerin tipi ayakkabılar giymiş Sylphid. Pennington'un veya Eve'in çocuğu olarak değil de Tanrının çocuğu olarak Sylphid. Eve'in abiye ayakkabıları bir ismin bulanık hayaliyle başlangıçta amaçladığı şeyi başaran resim: Sylphid'in kutsallaştırılması, maddeden havaya doğru özdeksizleştirme. Bütün kötü alışkanlıklardan bütünüyle habersiz ve her ne ise bu dünyada yeri olmayan, bir aziz olarak Sylphid. Düşmalığın var olmadığı her şey olarak Sylphid.

"Anne, anne," diye annesine bağırır cesur çocuk en heyecanlı bir sahnede, "çalışma odasındaki şu adamlar Rusça konuşuyorlar!"

Rus ajanlar. Rus casuslar. Rusça belgeler. Ülkenin her yerinden komünistlerden gece gündüz eve akan gizli mektuplar, telefon konuşmaları, elden verilen mesajlar. Evde ve "New Jersey'in en uzak yaban yerlerindeki gizli komünist yatağı"nda hücre toplantıları. Ve "Greenwich Village'de, General George Washington'un ünlü heykelinin karşısındaki Washington Square North'da Ira tarafından kısa süreliğine kiralanan dairesinde – FBI'dan kaçan komünistler için genellikle güvenli bir sığınak sağlamak amacıyla Iron Rinn tarafından elde tutulmuş bir daire."

"Yalanlar!" diye bağırdım. "Bütünüyle delice yalanlar!" Ama nasıl emin olabilirdim? Herhangi bir kişi nasıl emin olabilirdi? Kitabının irkiltici önsözü ya *doğruysa*? Olabilir miydi? Yıllar boyu, Ira'yı ve uzun nutuklarını yavaş yavaş terk edip, onu reddetmeyi hemen hemen başardığım bir noktaya geldiğimde bile, onunla başlangıçta kurduğum ilişkimi koruduğum sürece Eve Frame'in kitabını okumayacaktım. Bu kitabın hikâyemize kötü son olmasını istemediğim için, başka konuya atladım ve önsözden ilerisini bütünüyle okumadım. Kendisine bambaşka ve daha kötü bir rol seçmesine rağmen bütün büyük Amerikan karakterlerini canlandırmış olan, *Özgür ve Cesur*'un başrol oyuncusunun kalleş ikiyüzlülüğü konusunda gazetelerde ne yazıldığına merak ve ilgim de yoktu. Eve'in iddiasına göre Sokolow'un senaryolarının her birini öneri ve onay için bir Rus ajana vermekten kişisel olarak sorumlu olan kişi. Sevdiğim bir kimsenin alenen karalanmasını görmek

için – neden bunda bir rol almak isteyecektim ki? Bunda hiç keyif yoktu ve bu konuda yapabileceğim hiçbir şey de yoktu.

Casusluk ithamını bir kenara bırakıp, beni erkekler dünyasına sokmuş olan adamın komünist olmak konusunda ailemize yalan söyleyebilmesini kabul etmek bile benim için Alger Hiss'in veya Rosenberglerin komünist olduklarını inkâr ederek ulusa yalan söylemiş olabilmelerini kabul etmekten daha üzücü değildi. Daha önce onların hepsine inanmayı reddettiğim gibi, kitabı okumayı da reddettim.

Eve'in kitabı işte şöyle başlıyordu, önsöz, bomba gibi bir açılış sayfası:

> Bunu yapmam doğru mudur? Bunu yapmam kolay mıdır? İnanın, kolay olmaktan çok uzak. Hayatımın en berbat ve en zor işi. Amacım nedir, diye soracak insanlar. Iron Rinn kadar sevdiğim bir adamı ihbar etmeyi ahlâki ve vatanseverlik görevim olarak görebilmem nasıl mümkün olabilir?
>
> Çünkü, Amerikalı bir aktris olarak, varoluşumun her zerresiyle eğlence endüstrisine komünist sızmasına karşı mücadele etmek için yemin ettim. Çünkü Amerikalı bir aktris olarak bana bu kadar çok sevgi, itibar ve mutluluk veren Amerikan seyircisine karşı mukaddes sorumluluğum vardı, evli olduğum şimdiye kadar tanıdığım bütün adamlardan daha çok sevdiğim, ama Amerikan yaşam tarzını yıkmak için kitle kültürü silahını kullanmaya kararlı bu adam vasıtasıyla farkına vardığım yayın endüstrisindeki komünist hâkimiyetin boyutunu ortaya çıkarıp gözler önüne sermek için ciddi ve sarsılmaz bir sorumluluğum var.
>
> O adam, Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi'nin kayıtlı üyesi ve Amerikan radyosunu kontrol altına almaya adanmış yeraltı komünist casusluk biriminin Amerikalı elebaşı, radyo aktörü Iron Rinn'di, namı diğer Ira Ringold. Iron Rinn, namı diğer Ira Ringold, emirlerini Moskova'dan alan bir Amerikalı.
>
> Bu adamla niçin evlendiğimi biliyorum: bir kadınsal aşk yüzünden. Ve o benimle niçin evlendi? Çünkü Komünist Parti tarafından emredildi! Iron Rinn beni asla sevmedi. Iron Rinn beni kullandı. Iron Rinn, Amerikan eğlence dünyasına kendi inancını daha iyi sızdırmak için evlendi benimle. Makyavelci bir komünist ile evlendim, neredeyse hayatımı, kariyerimi ve sevgili kızımın hayatını mahveden müthiş kurnaz, tehlikeli bir adam. Ve bunların hepsinin sebebi Stalin'in dünya egemenliği planına yardım etmek.

VII

"Kulübe. Eve ondan nefret ediyordu. Çiçeği burnunda âşıklarken, Ira için orayı onartmayı denemişti; perdeler astı, tabaklar, bardaklar, servis takımları satın aldı, ama eve giren fareler, yabanarıları, örümcekler vardı ve onlardan ödü kopuyordu, alışveriş merkezine kilometrelerce uzaktı ve araba kullanmadığı için tezek kokan mahalli bir çiftçinin Eve'i alışveriş yapması için oraya götürmesi gerekiyordu. Hepsinden öte, rahatsızlıklarından kaçınmak dışında Zinc Town'da yapacağı pek bir şey yoktu ve bu yüzden, Sylphid'in babasının orada bir villası olduğu için yaz aylarında Sylphid'e yakın olabilmek için, Fransa'nın güneyinde bir yer satın almak için mücadele etmeye başladı. Ira'ya, 'Nasıl bu kadar taşralı olabilirsin? Seyahat etmezsen, Fransız kırsalını görmek için Fransa'ya gitmezsen, harika tabloları görmek için İtalya'ya

gitmezsen, New Jersey dışında hiçbir yere gitmezsen, Harry Truman'ı nasıl öğreneceksin? Müzik dinlemezsin. Müzelere gitmezsin. Bir kitap işçi sınıfı hakkında değilse, onu okumazsın. Bir aktör nasıl –' dedi. Ve Ira şöyle diyecekti, 'Bak, ben aktör filan değilim. Ben geçimini radyodan kazanan sıradan bir işçiyim. Senin züppe bir kocan *vardı*. Geri dönüp onu yeniden denemek mi istiyorsun? Arkadaşın Katrina'nın sahip olduğu gibi bir koca mı istiyorsun, Bay Loony gibi kültürlü Harvardlı bir adam mı, Bay Katrina Van Dedikoducu Grant gibi?"

"Ne zaman Fransa ve orada bir yazlık ev satın alma konusunu açsa, Ira'yı sinirlendirirdi – Ira'nın bu konuda sinirlenmesi için çok sebep de lazım değildi. Pennington ve Grant gibi birisinden sebepsiz hoşlanmamak onun içinde yoktu. Herhangi bir şeyden sebepsiz hoşlanmamak onun içinde yoktu. Öfkesini kullanamadığı hiçbir anlaşmazlık yoktu. 'Seyahat ettim,' diyecekti Eve'e. 'İran'da doklarda çalıştım. İran'da yeterince insan aşağılanması gördüm...' vesaire vesaire.

"Netice, Ira'nın kulübeden vazgeçmeyeceğiydi ve bu aralarında başka bir münakaşa kaynağıydı. Başlangıçta kulübe, eski yaşamından kalma bir şeydi ve Eve içinse onun taşralı cazibesinin bir parçasıydı. Kısa bir süre sonra Eve kulübeyi kendinden ayrı sığınacak bir yer olarak gördü ve bu da içini korkuyla doldurdu.

"Belki Eve onu seviyordu ve Ira'yı kaybetme korkusunu yaratan şey budur. Onun sahne usulü yapmacık davranışı bende asla aşk izlenimi bırakmadı. Eve kendisini, aşk örtüsünün altında, aşk fantezisi içine gizledi, ama kızgınlık yaşayamayacak kadar zayıf ve kolay incinir biriydi. Mantıklı ve tam yerinde sevgi vermek için fazlasıyla sindirilmişti – sevginin karikatüründen başka herhangi bir şeyi vermek için. Sylphid'e verilen bu tür sevgiydi. Eve Frame'in kızı – *ve* Carlton Pennington'un kızı – olmanın ne demek olduğunu hayal et, Sylphid'in nasıl evrimleştiğini anlamaya başlarsın. Öyle bir kişiyi bir gecede yaratamazsın.

"Eve'in Ira'da sevmediği tek özellik, ondaki ehlileşmemiş her şey o kulübeyle bağdaşmıştı Eve için ama Ira kulübeyi elden çıkaramıyordu. Hiçbir şey olmazsa da kulübe kulübe olarak kaldığı sürece, Sylphid-geçirmezdi. Sylphid'in ön odadaki divandan başka uyuyacağı bir yer yoktu ve her yaz birkaç kez hafta sonları onları ziyarete geldiğinde canı sıkılmıştı ve çok mutsuz olmuştu. Gölet yüzemeyeceği kadar çamurlu, orman yürüyemeyeceği kadar böcekliydi ve Eve onu mütemadiyen eğlendirmeye çabaladıysa da, bir buçuk gün içeride somurt-

tu ve sonra trenle harpının yolunu tuttu.

"Ama o son ilkbahar beraberken, mekânı onarma planları masaya yatırılmaya başladı. Büyük tadilat İşçi Bayramı'ndan* sonra başlayacaktı. Mutfağı modernleştirme, banyoyu modernleştirme, büyük yeni pencereler, yepyeni tahta döşemeler, uygun yeni kapılar, yeni aydınlatma, elektrik riski için yeni yalıtım ve yeri uygun şekilde kışa hazırlamak için gaz ısıtmalı yeni bir sistem. İçeriye ve dışarıya boya işi. Ve arka tarafa büyük bir ilave, devasa bir şöminesi, gölete ve ormana bakan bir penceresi olan tamamen yeni bir oda . Ira bir marangoz, bir boyacı, bir elektrikçi, bir tesisatçı tuttu, Eve listeler ve çizimler yaptı ve hepsi Noel'e kadar hazır olacaktı. 'Ne halt için istiyorsa,' dedi Ira bana, 'bırak sahip olsun.'

"Onun çöküşü o zaman başlamıştı, sadece ben farkına varmadım. O da varmadı. Kurnazlık ettiğini düşündü, anlıyorsun, ustalıkla durumu idare edebileceğini düşündü. Ama ağrıları sızıları onu öldürüyordu ve morali çok bozuktu ve karar vermesinde güçlü tarafı değil içinde parçalanmakta olan tarafı rol oynadı. İşleri daha çok Eve'in istediği gibi yaparak sürtüşmeyi en aza indirebileceğini ve kendisinin kara listeye karşı korumasını garanti altına alabileceğini düşündü. Öfkeye kapılarak onu kaybetmekten korkuyordu ve bu yüzden Eve'in bütün olmazlıklarının serbestçe üzerine gelmesine izin vererek politik postunu kurtarmayı denemeye başladı.

"Korku. O günlerde, akut korku vardı, inanmayış, keşfedilme endişesi, insanın hayatının ve geçim yolunun tehdit altında olması gerilimi. Eve'i tutmanın onu koruyabileceğine ikna olmuş muydu? Muhtemelen hayır. Ama başka ne yapabilirdi?

"Bu kurnazca stratejiye ne mi oldu? Ira, Eve'in yeni ilaveye 'Sylphid'in odası' dediğini duyar ve bu kurnazca stratejinin sonu olur. Dışarıda onu kazan işçiye Eve'in 'Sylphid'in odası böyle' ve 'Sylphid'in odası şöyle' derken duyar ve Eve evin içine, ışıl ışıl ve mutlu girdiği zaman, Ira çoktan dönüşüme uğramıştır. 'Niçin öyle söylüyorsun?' diye Eve'e sorar. 'Niçin Sylphid'in odası diyorsun?' Eve 'Öyle bir şey demedim,' der. 'Dedin. Seni duydum. O Sylphid'in odası değil.' 'Eee, orada kalacak.' 'Ben oranın sadece büyük arka oda, yeni oturma odası olacağını düşünüyordum.' 'Ama divan. Orada yeni di-

---

* Orijinali Labor Day. Emekçilerin bayramı. ABD ve Kanada'da eylül ayının ilk pazartesi günü, Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkede 1 Mayıs'ta kutlanır. (ç.n.)

vanda uyuyacak.' 'Öyle mi? Ne zaman?' 'Niye, buraya geldiği zaman.' 'Ama o burasını sevmiyor.' 'Ama, ev güzel olduğu zaman sevecek.' 'Öyleyse siktir et,' der, 'Ev güzel olmayacak. Ev bok gibi olacak. Bütün projenin canı cehenneme.' 'Bana bunu niçin yapıyorsun? Kızıma bunu niçin yapıyorsun? Neyin var senin, Ira?' 'Bitti. Tadilat iptal.' 'Ama *niçin*? 'Çünkü kızına tahammül edemiyorum ve kızın da bana tahammül edemiyor – nedeni bu.' 'Kızım aleyhinde bir şey söylemeye nasıl cesaret edersin! Buradan çıkıp gidiyorum! Burada kalmayacağım! Kızıma gaddarca davranıyorsun! Bu kadarı yeter!' Telefon açıp taksi çağırdı ve beş dakika içinde gitmişti.

"Ira dört saat sonra nereye gittiğini öğrendi. Newton'daki emlakçı bir kadından telefon alır. Kadın Bayan Frame ile konuşmak ister ve Ira Bayan Frame'in oralarda olmadığını söyler, o ise Bayan Frame'e bir mesaj iletip iletemeyeceğini sorar – gördükleri iki sevimli çiftlik evi satılıkmış, ikisi de kızı için mükemmelmiş ve onları gelecek hafta ona gösterebilirmiş.

"Oradan ayrıldıktan sonra, Eve bütün öğleden sonrayı Sylphid'e satın almak üzere Sussex County'de yazlık bir ev aramakla geçirmişti.

"Ira bana o zaman telefon etti. Bana şöyle dedi, 'Buna inanamıyorum. Ona buralarda bir ev arıyor – bunu *kavrayamıyorum*.' 'Ben kavrıyorum,' dedim. 'Kötü anneliğin sonu yoktur. Ira, bir sonraki olanaksız şeye geçmenin zamanı geldi.'

"Arabaya bindim ve kulübeye gittim. Geceyi orada geçirdim ve ertesi sabah Ira'yı Newark'a getirdim. Eve bizim eve her akşam telefon etti, onun geri dönmesi için yalvararak, ama Ira ona her şeyin bittiğini, evliliklerinin bittiğini söyledi ve *Özgür ve Cesur* yayına yeniden başladığı zaman, bizimle kaldı ve çalışmak için her gün New York'a gidip geldi.

"Ona şöyle dedim, 'Sen de herkes gibi bu şeyin elindesin. Herkes gibi batacaksın ya da batmayacaksın. Evli olduğun kadın, seni ya da gösteriyi bekleyen şeyden ya da mahvetmeye karar verdikleri her neyse ondan korumayacak. Kızıl avcıları ilerliyorlar. Kimse onları *dört ayrı* yaşam yaşayarak uzun süre kandıramayacak. Seni Eve'leyken de ele geçirecekler onunla değilken de ele geçirecekler, ama en azından onunla olmayınca, bir kriz anında yararı olmayan biriyle başın ağrımayacak.'

"Ama, haftalar geçtikçe, Ira, benim haklı olduğuma daha da az kani oldu ve Doris de ve belki, Nathan, ben haklı değildim. Belki, kendi

hesaplı kitaplı nedenleri için Eve'e dönmüş olsaydı, Eve'in büyülü havası, ünü ve tanıdıkları Ira'yı ve kariyerini kurtarmak için birlikte çalışırlardı. Bu mümkündür. Ama onu evlilikten ne kurtaracaktı? Her gece, Lorraine odasına gittikten sonra, mutfakta otururduk, Ira dinlerken, Doris ve ben aynı gerekçelerin üzerinden defalarca geçerek. Çayımızla birlikte mutfak masasında toplanırdık ve Doris şöyle derdi, 'Katlanmak için hiçbir mantıklı neden yokken, Eve'in saçmalıklarına üç yıldır katlanıyor. Katlanmak için mantıklı bir neden varken, neden onun saçmalığına bir üç yıl daha katlanmasın? Hangi güdüyle olursa olsun, iyi veya kötü, Ira bütün bu süre içinde evliliği tamamıyla bitirmek için hiçbir zaman bastırmadı. Eve'in kocası olmak ona belki de yardımcı olabilecekken, bunu neden şimdi yapsın? Biraz fayda koparabilirse, şu ikisiyle saçma birlikteliği en azından boşuna olmuş olmayacak.' Ve ben şöyle derdim, 'Saçma birlikteliğe geri dönerse, saçma birliktelik tarafından mahvedilecek. Saçmalıktan da öte. Zamanının yarısında öylesine mutsuz ki, kalmak için buraya gelmek zorunda kalıyor.' Doris şöyle derdi, 'Kara listede olduğu zaman çok daha mutsuz olacak.' 'Ira her koşulda kara listeyi boylayacak. Koca ağzıyla ve geçmişiyle, Ira kurtulamayacak.' Doris şöyle derdi, 'Herkesin başının yanacağından nasıl emin olabilirsin? Bütün şey ta başından öyle akıldışı, öyle mantıksız ki –' Ve ben şöyle derdim, 'Doris, adı zaten on beş yirmi yerde çıktı. Olmak zorunda. Bu kaçınılmaz. Ve bu olduğu zaman, Eve'in kimin yanında duracağını biliyoruz. Ira'nın değil, Sylphid'in yanında – Sylphid'i Ira'ya olanlardan korumak için. Ben, evliliği ve evlilik sefaletini bitirsin ve nerede olursa olsun kara listeyi boylayacağını kabullensin diyorum. Eğer ona geri dönerse, onunla kavga edecek, kızla dövüşecek ve çok geçmeden Eve onun orada olma nedenini anlayacak ve bu çok daha kötü olacak.' 'Eve mi? Bir şeyi anlamak mı?' dedi Doris. 'Gerçek Bayan Frame'e değmişe benzemiyor. Neden gerçeklik şimdi başını kaldırsın ki?' 'Hayır,' dedim, 'olumsuz istismar, parazit asalaklık – bu çok alçaltıcı. Bunun olmasından hoşlanmıyorum, bunun kendisinden hoşlanmıyorum ve bundan hoşlanmıyorum çünkü Ira bunu beceremez. O açıktır, o fevridir, o dolaysızdır. O çabuk kızan biridir ve bunu yapamayacak. Ve Eve onun orada olma nedenini öğrenince, eee, işleri çok *daha* berbat ve karmaşık hale getirecek. Bunu Eve'in kendisinin çözmesine gerek kalmaz – birisi bunu onun için yapabilir. Onun arkadaşları Grantler bunu çözecekler. Muhtemelen çoktan çözdüler. Ira, eğer oraya dönersen, onunla yaşayış şeklini değiştirmek için ne ya-

pacaksın? Bir fino köpeği olmak zorunda kalacaksın, Ira. Yapabilir misin bunu? *Sen?*' 'Ira kurnazlık edip kendi yoluna gidecek,' dedi Doris. 'Kurnazlık edip kendi yoluna gidemez,' dedim. 'O asla "kurnaz" olmayacak çünkü oradaki her şey onu deliye çevirir.' 'Şey,' dedi Doris, 'uğruna çalıştığı her şeyi kaybetmek, inandığı şey yüzünden Amerika'da cezalandırılmak, düşmanlarının galip gelmesi, bu Ira'yı her zamankinden daha çok deliye çevirecek.' 'Bundan hoşlanmıyorum,' dedim. Doris şöyle dedi, 'Başlangıcından beri sen bundan hoşlanmadın, Murray. Şimdi, başından beri Ira'nın yapmasını istediğin şeyi yaptırmak için bunu kullanıyorsun. Eve'i kullanmanın canı cehenneme. Onu kullanın – o bunun için orada. Kullanma olmadan evlilik nedir ki? İnsanlar evliliklerde milyonlarca defa kullanılırlar. Biri diğerinin konumunu kullanır, biri diğerinin parasını kullanır, biri diğerinin dış görünümünü kullanır. Geri gitmesi gerektiğini düşünüyorum. Elde edebileceği bütün korumaya ihtiyacı var. Tam da fevri olduğu *için*, çabuk kızan biri olduğu *için*. O bir savaş içinde, Murray. O ateş altında. Kamuflaja ihtiyacı var. Eve, onun kamuflajı. Homoseksüel olduğu için Pennington'un kamuflajı değil miydi? Şimdi bırak Kızıl olduğu için Ira'nın kamuflajı olsun. Bırak bir işe yarasın. Hayır, itiraz nedenini anlamıyorum. Ira o acayip harpı zar zor taşıdı, değil mi? Eve'i onun kafasına beynini çöktürecek gibi vuran o çocuktan kurtardı, değil mi? Ira onun için yapabileceği her şeyi yaptı. Şimdi bırak Eve onun için yapabileceğini yapsın. Şimdi, şans eseri, bütünüyle kader yüzünden, bu iki insan Ira hakkında kusur bulup sızlanmaktan ve birbirleriyle dövüşmekten başka bir şey yapabilecekler sonunda. Bunun farkında bile olmak zorunda değiller. Onlar kendi adlarına hiç çaba göstermeksizin, Ira'ya faydalı olabilirler. Bunun neresi yanlış?' 'Adamın onuru söz konusu, işte bu,' dedim. 'Şerefi söz konusu. Bunun hepsi fazlasıyla kepaze edici. Ira, seninle Komünist Parti'ye katılmak konusunda tartıştım. Seninle Stalin konusunda tartıştım ve seninle Sovyetler Birliği konusunda tartıştım. Seninle tartıştım ama hiç fark etmedi: Sen Komünist Parti'ye adamıştın kendini. Eee, bu ateşten gömlek, o kendini adamanın bir parçası. Senin yaltaklandığını düşünmekten hoşlanmıyorum. Belki de *bütün* o kepaze edici yalanlardan kurtulmanın zamanı gelip çatmıştır. Evlilik bir yalan ve politik parti bir yalan. İkisi de seni olduğundan daha küçük yapıyor.'

"Tartışma art arda beş gece devam etti. Ve beş gece boyunca Ira sessiz kaldı. Onun hiç öyle sessiz kaldığını hatırlamıyorum. Çok *sakin*.

Sonunda, Doris ona dönüp şöyle dedi, 'Ira, bütün söyleyebileceğimiz budur. Hey şey tartışıldı. Bu senin hayatın, senin kariyerin, senin eşin, senin evliliğin. Bu senin radyo gösterin. Şimdi karar senindir. Sen bilirsin.' Ve Ira şöyle dedi, 'Konumuma tutunmayı başarabilirsem, süpürülüp çöp tenekesine atılmamayı başarabilirsem, o zaman etrafta oturup şerefim konusunda kaygılanıp kaygılanmamaktan daha çok şey yapıyor olurum parti için. Kepaze edilmenin rahatsızlığı içinde değilim, etkin olmanın rahatsızlığı içindeyim. Etkili olmak istiyorum. Ona geri dönüyorum.' 'İşe yaramayacak,' dedim. 'İşe yarayacak,' dedi bana. 'Orada oluş nedenim kafamda berraksa, işe yaramasını *sağlayacağım*.'

"Tam o gece, yarım saat, kırk beş dakika sonra kapı zili çaldı. Eve Newark'a gelmek için taksi tutmuştu. Yüzü solgun, hayalet gibiydi. Merdivenleri koşarak çıkıp geldi ve Doris ile beni merdiven başında gördüğü zaman, bir aktrisin anında gülümseyebileceği şekilde gülümsedi – Doris, kutu şeklindeki basit fotoğraf makinesiyle fotoğraf çekmek için stüdyo kapısında bekleyen bir hayranmış gibi gülümsedi. Sonra yanımızdaydı ve Ira oradaydı, Eve dizlerinin üzerindeydi. Kulübedeki o gecekiyle aynı hüner gösterisi. Yine Yalvaran. Tekrar tekrar ve rastgele bir şekilde Yalvaran. Görkemliliğin aristokratik gösterişi ve bu türden sapkın, arsız davranış. 'Sana yalvarırım – beni terk etme! Ne olursa yapacağım!'

"Bizim küçük, zeki, büyümekte olan Lorraine'imiz odasında ev ödevini yapıyordu. Herkese iyi geceler demek için pijamalarıyla oturma odasına geldiğinde her hafta *Amerikan Radyo Tiyatrosu*'nda dinlediği bu ünlü yıldız, hayatın onu böyle ayak altına almasına izin veren bu yüce şahsiyet oradaydı. Bir kimsenin en samimi varlığının bütün kaosu ve hamlığı oturma odamızın zemininde sergide. Ira, Eve'e ayağa kalkmasını söyledi ama onu kaldırmayı denediği zaman Eve kollarını onun bacaklarına sardı ve çıkardığı inleme sesi Lorraine'in ağzını bir karış açık bıraktı. Lorraine'i, Roxy'deki gösteriyi görmeye götürmüştük, Hayden Planetarium'a götürmüştük, arabayla Niagara Şelaleleri'ni görmeye gitmiştik, ancak gülünç manzara onun çocukluğunun zirvesi olma noktasına vardı.

"Gidip Eve'in yanına diz çöktüm. Tamam, diye düşündüm, istediği geri dönmekse, daha fazlasını istediği şey buysa, bunu elde etmek üzere, hem de fazlasını. 'Bu kadar yeter,' dedim ona. 'Haydi, şimdi ayağa kalkalım. Mutfağa gidip sana biraz kahve alalım.' İşte o zaman Eve başını yukarı kaldırdı ve Doris'in elinde hâlâ okuduğu derginin

orada durduğunu gördü. Doris, olabildiğince sade, terlikleri ve ev kıyafeti ile. Yüzü, hatırladığım kadarıyla, anlamsızdı – şaşkına dönmüş ama kesinlikle alaycı değil. Bununla birlikte, sadece onun orada olması bile, Eve Frame'in hayatı olan tiyatro oyununa karşı öyle bir meydan okumaydı ki, bu Eve'in nişan alıp ateş etmesi için yeterli bir sebepti. 'Sen! Bön bön neye bakıyor*sun*, seni iğrenç, çarpık küçük Yahudi!'

"Bunun böyle olacağını gördüğümü sana söylemeliyim; daha doğrusu, Eve'in durumunu düzeltmeyecek bir şeyin olacağını biliyordum ve bu yüzden küçük kızım gibi çok şaşırmamıştım. Lorraine birden ağlamaya başladı ve Doris, 'Onu evden çıkar,' dedi ve Ira ile ben Eve'i yerden kaldırdık ve onu koridora, oradan aşağıya indirdik ve arabayla Penn İstasyonu'na götürdük. Ira önde benim yanımda oturdu ve Eve ise olup bitenden habersizmiş gibi arkada oturdu. Penn İstasyonu'na kadar yol boyunca yüzünde o gülümseme vardı, kameralar için olan. Gülümsemenin altında hiçbir şey yoktu, karakteri, tarihçesi, ne de acıklı durumu. O sadece yüzüne yayılmış olan şeydi. Yalnız başına bile değildi. Yalnız başına *olacak* kimse yoktu ortalıkta. Hayat boyu kaçtığı utanç verici başlangıçlar her ne idiyse, bunların sonucu şu olmuştu: Hayatın kendisinin bile ondan kaçmış olduğu birisi.

"Penn İstasyonu'nun önüne park ettim, hepimiz arabadan indik ve sert bir şekilde, çok sert bir şekilde Ira ona şöyle dedi, 'New York'a dön.' O şöyle dedi, 'Ama sen gelmiyor musun?' 'Elbette hayır.' 'Arabaya niçin bindin öyleyse? Niçin trene benimle birlikte geldin?' Gülümsüyor olmasının nedeni bu olabilir miydi? Zafer kazanmış olduğunu ve Ira'nın Manhattan'a onunla birlikte döndüğünü sandığı için mi?

"Bu kez, sahne benim küçük ailem için oynanmıyordu. Bu kez, gördükleriyle oldukları yerde donup kalmış olan Penn İstasyonu'na doğru giden yaklaşık elli kişilik bir izleyici vardı. Gerçekten hiç tereddüt etmeden, terbiyeli olma fikrine böylesine büyük bir önem bahşetmiş bu zatı şahaneleri iki elini havaya kaldırdı ve Newark şehir merkezinin tümüne acıklı durumunun büyüklüğünü sergiledi. Duygularını pek dışavuramamış ve gizli tutmuş bir kadın – ta ki duygularını tamamıyla dışarı vurana kadar. Ya çekingen ve utanç tarafından sınırlanmış ya da duygularından boşanmış ve yüzsüz. İkisinin arasında hiçbir şey yok. 'Beni aldattınız! Sizden nefret ediyorum! Sizi adam yerine koymuyorum! İkinizi de! Siz şimdiye kadar tanıdığım en kötü insanlarsınız!'

"O zaman kalabalıktan birinin, aceleyle gelip şöyle sorduğunu duyduğumu hatırlıyorum, 'Ne yapıyorlar, film mi çekiyorlar? Bu, adı-neydi, o değil mi? Mary Astor mu?' Ve Eve'in kariyerinin asla bitmeyeceğini düşündüğümü hatırlıyorum. Filmler, sahne, radyo ve şimdi bu. Yaşlanan aktrisin son büyük kariyeri – nefretini sokakta haykırmak.

"Ama ondan sonra, hiçbir şey olmadı. Ira bizimle kalmaya devam ederek gösteriye geri döndü ve Batı On Birinci Cadde'ye gitmek konusunda başka bir şey söylenmedi. Helgi haftada üç kez ona masaj yapmaya geldi ve başka bir şey olmadı. Önceleri, Eve onu telefonla aramayı denedi, ama Ira'nın onunla konuşamayacağını söylemek için telefonu ben açtım. Onunla *ben* konuşur muydum? En azından onu *dinler* miydim? Evet dedim. Başka ne yapabilirdim ki?

"Eve neyi yanlış yaptığını biliyor, öyle diyor, Ira'nın Newark'ta saklanma nedenini biliyor; çünkü Eve ona Sylphid'in resitalinden bahsetmiş. Ira, Sylphid'i kıskandı, tabiri caizse ve yaklaşmakta olan resital fikrine kendisini alıştıramadı. Ama Eve ona bunu söylemeye karar verdiği zaman, bir resitalin gerektirdiği her şeyi önceden ona bildirmesinin görevi olduğuna inanmıştı. Çünkü bu yalnızca bir salon kiralamak değil, dedi bana, bu sadece beklenilen yere gelmek, bir konser vermek değil – bu bir prodüksiyondur. Bu bir düğün gibidir. Bu, olmadan önce bir müzisyenin ailesini tüketen devasa bir olaydır. Sylphid önümüzdeki bütün yıl boyunca hazırlanıyor olacak. Bir icrayı resital olarak nitelemek için en azından muazzam bir iş olan altmış dakikalık müzik çalmak zorundasındır. Sadece müziği seçmek bile muazzam bir iş olacaktır ve sadece Sylphid için değil. Sylphid'in ne ile başlaması ve ne ile bitirmesi, hangi oda müziği olması gerektiği üzerine mütemadiyen tartışmalar olacaktı ve Eve, Ira'yı Sylphid ile oturup programı tartışmak üzere her yalnız bıraktığında Ira'nın çılgına dönmemesi için hazırlıklı olmasını istemişti. Eve, bir aile üyesi olarak onun neye katlanmak zorunda kalacağını önceden bilmesini istemişti: İlgi, hüsran, krizler olacaktı – diğer bütün genç müzisyenler gibi, Sylphid cesaretini yitirip, caymak isteyecekti. Ama Eve ayrıca Ira'nın, sonunda buna değeceğini bilmesini istiyordu ve benim bunu Ira'ya söylememi istedi. Çünkü resital, çıkış yapması için Sylphid'in ihtiyacı olduğu bir şeydi. İnsanlar aptaldır, dedi Eve. Onlar uzun boylu, sarışın fidan gibi harpçıları görmekten hoşlanıyorlar ve Sylphid uzun boylu, sarışın ve fidan gibi değildi. Ama o olağanüstü bir müzisyendi ve resital ilk ve son olarak bunu kanıtlayacaktı. Town Hall'da yapılacaktı ve Eve bunu maddi

olarak karşılayacaktı ve Sylphid onun hazırlanmasına yardımcı olmayı kabul etmiş olan Juillard'daki eski hocası tarafından çalıştırılacaktı ve Eve bütün arkadaşlarının katılmasını sağlayacaktı ve Grantler bütün gazetelerden eleştirmenlerin orada olacağını garanti edip söz vermişlerdi ve Eve'in, Sylphid'in harika çalacağından ve harika eleştiriler alacağından hiç şüphesi yoktu ve o zaman Eve'in kendisi bu eleştirileri Sol Hurok'a pazarlayabilecekti.

"Ne demeliydim ki? Ona şunu, bunu ya da öteki şeyi anımsatmış olsaydım ne fark edecekti ki? En iyi yaptığı iş uygunsuz gerçekleri yersizleştirmek olan seçici bir unutkandı. Anımsamadan yaşamak onun hayatta kalma yoluydu. Hepsini anlamıştı: Ira'nın bizimle birlikte kalma nedeni, Eve'in Town Hall resitali ve onun gerektirdiği her şeyi dürüst bir şekilde Ira'ya söylemenin görevi olduğuna inanmış olmasındandı.

"Eee, Ira'nın bizimleyken Sylphid'in resitalinden hiç söz etmediği bir gerçekti. Kafası, Sylphid'in resitali konusunda kaygılanmak için vakit bırakmayacak şekilde kara liste ile doluydu. Eve ona resitalden söz ederken bile onda bir iz bıraktığından şüpheliyim. O telefon konuşmasından sonra, Ira'ya başından bu konu hakkında her şeyi anlatıp anlatmadığını merak ettim.

"Sonradan gönderdiği mektuba 'Yanlış Adres' işareti koydum ve Ira'nın izniyle açılmadan geri gönderdim. İkinci mektubu da aynı şekilde geri yolladım. Ondan sonra, telefonlar ve mektuplar durdu. Kısa bir süre felaket sona ermiş gibi göründü. Eve ile Sylphid, hafta sonları Grantlerle birlikte Staatsburg'da oluyorlardı. Onlara Ira hakkında –ve belki, benim hakkımda da– bir sürü dedikodu anlatıyor ve onlarda da komünist komplo konusunda bir sürü dedikodu dinliyor olmalıydı. Ama yine de hiçbir şey olmadı ve resmi olarak evli kaldığı sürece hiçbir şey olmayacağına ve Grantler'in, Ira *Red Channels*'da teşhir edilip işten atılırsa bunun onun karısı olarak Eve için bir tehlike olacağı sonucuna vardıklarına inanmaya başladım.

"Bir cumartesi sabahı, *Van Tassel ve Grant*'e kim çıksa beğenirsin, Sylphid Pennington ve harpı. O gün programın konuğu yapılarak Sylphid'e verilen kutsal onayın, üvey babayla ilişkinin herhangi bir lekelemesine karşı üvey kızı kurtarmak anlamında Eve'e bir iyilik olduğunu düşünecektim. Bryden Grant Sylphid ile röportaj yaptı ve Sylphid ona Music Hall'de orkestrada olmakla ilgili komik hikâyeler anlattı ve sonra Sylphid, radyo dinleyicisi için bir iki parça çaldı ve on-

dan sonra Katrina sanatın durumu konusunda haftalık monoloğuyla –o cumartesi, müzik dünyasının Sylphid Pennington'un geleceğinden beklentilerinin, onun Music Hall'deki takdim resitali için yükselen beklentinin büyük hayali– devam etti. Katrina, Sylphid'e Toscanini için çalmayı ayarladıktan sonra onun genç harpçı hakkında nasıl falan filan demiş olduğunu ve Sylphid'e Phil Spitalny için çalmayı ayarladıktan sonra onun falan filan demiş olduğunu açıkladı ve müzik dünyasından, kullanmadığı, önemli ya da önemsiz, hiçbir ünlü isim yoktu ve Sylphid bunların hiçbiri için çalmamıştı.

"Bu, cesur, heyecan verici ve kesinlikle karakterine uygundu. Eve, köşeye sıkıştığında her şeyi söyleyebilirdi; Katrina her zaman her şeyi söyleyebilirdi. Abartı, yanlış yorum, direkt uydurma – bu onun yeteneği ve ustalığıydı. Kocasının olduğu gibi. Joe McCarthy'nin olduğu gibi. Grantler, sadece soylu Joe McCarthy idiler. *İnancı* olan. McCarthy'nin, bu ikisi gibi yalanlarıyla bir bütün olduğuna inanmak biraz zordu. 'Avcı Joe' olumsuzluğunu asla bütünüyle bastıramadı; McCarthy bana her zaman şerefsizliğe gevşekçe sarınmış gibi geldi, oysa Grantler ve onların pespayeliği bir bütündü.

"Böylece – hiçbir şey olmadı, hiçbir şey olmadı ve Ira, New York'ta kendine bir daire aramaya başladı... ve *tam* o zaman bir şey oldu – ama Helgi'ye.

"Lorraine bu eksik eteğe, onun altın dişine, onun aceleyle yapılmış sarı topuzuyla, masa elinde o kulak tırmalayıcı sesiyle Estonya aksanıyla konuşarak dairemize dalmasından büyük heyecan duyuyordu. Ira'ya masaj yaptığı Lorraine'in yatak odasında, Helgi her zaman gülüyordu. Bir keresinde Ira'ya şöyle söylediğimi hatırlıyorum, 'Bu çeşit insanlarla iyi geçiniyorsun, değil mi?' 'Niçin geçinemeyeyim ki?' dedi. 'Onlarda yanlış hiçbir şey yok.' Hayatımızda yaptığımız en büyük hatanın, onun Donna Jones ile evlenmesine izin vermemek, Amerika'nın bağrında hiç isyan etmeden şekerleme üreterek tek başına geçimini sağlamasına ve eski striptizcisiyle bir aile kurmasına izin vermemek olup olmadığını o zaman merak ettim.

"Eee, bir ekim sabahı, Eve tek başınadır, umutsuzdur, korkmuştur ve bir mektubu Helgi'yle elden Ira'ya göndermeyi kafasına koyar. Bronx'da Helgi'ye telefon eder ve ona 'Bir taksi tutup bana gel. Sana parasını vereceğim. Sonra Newark'a gittiğin zaman mektubu götürebilirsin,' der.

"Helgi, kürk mantosu, en süslü şapkası ve en iyi giysisiyle baştan

aşağı giyinmiş kuşanmış ve masaj masasını taşıyarak gelir. Eve, üst katta mektubu yazıyordur ve Helgi'ye oturma odasında beklemesi söylenir. Helgi, kendisiyle birlikte her yere giden masasını bir yere bırakır ve bekler. Bekler de bekler ve bir bar vardır ve narin bardakları olan bir dolap vardır ve dolabın anahtarını bulur ve bir bardak alır, votkanın yerini keşfeder ve bir kadeh doldurur. Ve Eve hâlâ üst katta, yatak odasında, sabahlığıyla, mektup üstüne mektup yazıp her birini yırtıp silbaştan başlıyordur. Ira'ya yazdığı her mektup yanlıştır ve yazdığı her mektupla Helgi bir kadeh daha doldurur ve bir sigara daha içer ve çok geçmeden Helgi oturma odasında, kütüphanede ve koridorda dolaşıp Eve'in çok güzel bir film yıldızı olduğu zamanki resimlerine ve Ira ile Eve'in New York eski valisi Bill O'Dwyer ile ve bugünkü vali Impellitteri ile birlikte resimlerine bakmaktadır ve bir kadeh daha doldurur, bir tane daha sigara yakar ve bütün parası, ünü ve ayrıcalığıyla bu kadını düşünür. Kendisini ve zorlu hayatını düşünür, gittikçe daha çok üzülür kendisi için ve gittikçe daha sarhoş olur. Her ne kadar büyük ve güçlü ise de, ağlamaya bile başlar.

"Eve aşağı inip mektubu getirene kadar, Helgi, kürk mantosu ve şapkasıyla kanepeye uzanmıştır ve hâlâ içki sigara içiyor ama şimdi ağlamıyordur. Şimdi bozuk bir havaya girmiştir ve çok öfkelidir. Sarhoşun kontrolsüzlüğü içkiyle başlayıp içkiyle bitmez.

"Helgi, 'Niçin beni bir buçuk saattir bekletiyorsun?' der. Eve şöyle bir bakar ve 'Bu evi terk et,' der. Helgi kanepeden bile kalkmaz. Eve'in elindeki mektubu fark eder ve 'yazması bir buçuk saat süren bu mektupta ne diyorsun? Ona ne yazıyorsun? Bu kadar kötü bir eş olduğun için ondan özür diliyor musun? Senden fiziksel tatmin alamadığı için özür diliyor musun? Ona bir erkeğin ihtiyacı olan şeyleri vermediğin için özür diliyor musun?' der. 'Seni aptal kadın, kapa çeneni ve burayı hemen terk et!' 'Adama hiç saksofon çalmadığın için özür diliyor musun? *Nasıl yapılacağını* bilmediğin için özür diliyor musun? Ona kim saksafon çalıyor biliyor musun? Ona Helgi saksofon çalıyor!' 'Polisi çağırıyorum!' 'Güzel. Polis seni tutuklayacak. Polise göstereceğim – burada, işte böyle, mükemmel hanımefendi gibi ona nasıl saksofon çaldığını ve seni elli yıl hapse atacaklar.'

"Polis geldiği zaman, Helgi hâlâ iş üstünde, enerjik bir şekilde – Batı On Birinci Cadde'de, dünyaya anlatıyordur. 'Karı ona saksofon çalıyor mu? Hayır. Ona köylü saksofon çalıyor.'

"Onu bölge karakoluna götürürler, kayda geçirirler –sarhoşluk ve

başkalarının huzurunu kaçıran davranıştan, başkalarının evini ihlalden– ve Eve, sigara dumanı dolu oturma odasına geri gelir ve isteriktir, şimdi ne yapacağını bilmiyordur ve o sırada iki mine kutusunun kayıp olduğunu görür. Bir kenar masasının üzerinde güzel bir minik mine kutu koleksiyonu vardır. İki parça eksiktir ve karakolu arar. 'Üstünü arayın,' der, 'kayıp şeyler var.' Helgi'nin el çantasına bakarlar. Gerçekten, oradadırlar, iki mine kutusu ve ayrıca üzerinde Eve Frame'in baş harflerinin olduğu gümüş çakmağı. Bir tane de bizim evden çaldığı ortaya çıktı. Nereye gittiğini hiç bilmiyorduk ve etrafta, 'Hangi cehennemde şu çakmak?' diyerek dolanıyordum ve sonra Helgi bölge karakolunu boyladığı zaman, anladım.

"Kefaletle onu dışarı çıkaran bendim. Onu fişlemelerinden sonra karakoldan bize telefon etti, Ira'ya, ancak oraya gidip onu alan bendim. Onu Bronx'a götürdüm ve yol boyunca zengin kaltağın artık onu itip kakamayacağı üzerine sarhoş atıp tutmaları dinledim. Eve gelince, Ira'ya bütün hikâyeyi anlattım. Ona, bütün hayatı boyunca bir sınıf savaşının patlak vermesini beklediğini ve nerede patladığını tahmin etmesini istedim. Kendi oturma odasında. Marx'ın burjuvazinin elinden servetini zorla alması için proletaryayı nasıl teşvik ettiğini Helgi'ye anlatmıştı ve Helgi'nin de yapmaya kalkıştığı şey tam olarak buydu.

"Polisleri hırsızlık konusunda aradıktan sonra, Eve'in yaptığı ilk şey, Katrina'yı aramaktır. Katrina evinden hızla yetişir ve gün bitmeden, Ira'nın çalışma masasının içindeki her şey, Katrina'nın ellerine ve oradan Bryden'in ellerine ve oradan köşesine ve oradan da her New-York gazetesinin birinci sayfasına ulaşır. Kitabında Eve, Ira'nın çalışma odasındaki maun çalışma masasını zorla açanın kendisi olduğunu ve O'Day'in mektuplarını ve Ira'nın orduda tanımış olduğu her Marksistin isimleri ve sicil numaralarını, isimlerini ve ev adreslerini kaydetmiş olduğu günlüklerini bulduğunu iddia edecekti. Bu yaptığından dolayı vatansaver basında oldukça ünlü olmuştu. Ama o zorla masayı açma iddiası, sanıyorum ki, Eve'in böbürlenmesi, vatanseverlerin kadın kahramanı rolünü oynamasıydı – Eve hem böbürleniyor ve belki de aynı zamanda, Amerikan demokrasisini korumak için herhangi bir şeyi zorla açmakta tereddüt etmeyecek olan, ama kocası o zaman Temsilciler Meclisi için ilk kampanyasını planlayan, Katrina Van Tassel'in namusunu koruyordu.

"Orada, 'Grant'in Fısıltı Gazetesi'nde, Ira'nın el yazısıyla, Amerikan Ordusu'nda sadık bir çavuş olarak denizaşırı ülkelerde hizmet edi-

yorken gizli bir günlüğe kaydettiği yıkıcı düşünceleri yer aldı. 'Gazeteler ve sansür ve benzerleri Polonya haberlerini çarpıttılar, böylece Rusya ile aramızda bir ayrılık yarattılar. Rusya, taviz vermeye istekliydi ama gazetelerimiz tarafından öyle gösterilmedi. Churchill doğrudan doğruya bütünüyle gerici bir Polonya'yı savunuyor.' 'Rusya, bütün sömürge ülkeleri için bağımsızlık istiyor. Geri kalanlar sadece özerkliği ve de vâsilik yönetimini vurguluyorlar.' 'İngiliz Bakanlar Kurulu feshediliyor. Güzel. Şimdi Churchill'in Rusya karşıtı ve statükocu politikası asla gerçekleşmeyecek.'

"Bu kadar. İşte böyle. Sponsoru ve radyoyu çok korkutan, o haftanın sonuna kadar 'Redhot Iron'ın ve böylece *Özgür ve Cesur*'un da işini bitiren dinamit. Adları Ira'nın günlüklerine düşülen yaklaşık kırk kişiyi de dinamitleyen. Zamanla, beni de.

"Şimdi, Ira'nın sorunları başlamadan çok önce, sendika etkinliklerim beni okullar idare amiri için bir numaralı halk düşmanı yapmış olduğundan, okul yönetim kurulu beni bir komünist olarak fişletmek ve Eve'in kahramanlığının yardımı olmaksızın işten attırmak için belli bir yol bulmuş olacaktı. Ira'nın ve radyo programının batması Eve'in yardımı olsun ya da olmasın an meselesiydi ve belki de başımıza gelenler Eve'in yazıları Katrina'ya vermesinden ötürü değildi. Yine de, Eve'in kendisini Grantlere kaptırmasıyla ve Ira'yı tümüyle onun en kötü düşmanlarının eline teslim etmesiyle tam olarak ne yaptığını düşünmek öğreticidir."

Bir kez daha, sekizinci sınıf İngilizce dersinde birlikteydik, Bay Ringold masasının kenarına tünemiş, üzerinde ordudan ayrılma tazminatıyla –geri dönen Amerikan askerleri için indirim yapan American Shop'tan– Broad Street'ten satın almış olduğu ve lise yıllarım boyunca, gri, çift sıra düğmeli düz ve parlak reyon kumaş, diğer American Shop giysisiyle değiştirdiği, sarımsı kahverengi damalı elbise. Bir elinde, bir soruya yanıtı minimum günlük zihin uyanıklığı gerekliliğini karşılamayan öğrencinin kafasına fırlatmaktan çekinmeyeceği karatahta silgisini tutuyor olurdu, diğeriyle ise, sınav için hatırlanması gereken noktaların her birini dramatik bir şekilde birer birer sayarak, düzenli olarak havayı yarardı.

"Bu şunu gösterir ki," dedi bana, "kişisel sorununu bir ideolojinin gündemine katmaya karar verdiğin zaman kişisel olan her şey sıkılıp çıkarılır, atılır ve geriye kalan tek şey ideolojiye yararı olan şeydir. Bu durumda, bir kadın, kocasının ve onların evlilik sorunları ile ateşli ko-

münizm karşıtı davasına katkıda bulunur. Aslında Eve'in katkıda bulunduğu şey, kendisinin Sylphid ile Ira arasında birinci günden beri çözemediği uyuşmazlıktır. Eve Frame ailesinde biraz fazlasıyla abartılmış olsa da, üvey çocuk ile üvey baba arasındaki standart bir zorluk. Ira'nın Eve ile olduğu her şey –iyi koca, kötü koca; nazik adam, kaba adam; anlayışlı adam, aptal adam; sadık adam, sadık olmayan adam– evlilik çabasına, evlilik hatasına meydana veren her şey, evliliğin bir düşle hiç alakası olmamasının sonucu olan her şey – sıkılıp çıkarılır ve geriye kalan ideolojinin kullanabileceği şeydir.

"Sonradan eş, çok meyilliyse (ve belki Eve öyleydi belki de değildi) itiraz edebilir, 'Hayır, hayır, o öyle değildi. Anlamıyorsun. O sadece olduğunu söylediğin şey değildi. Benimleyken, sizin olduğunu söylediğiniz şey değildi. Benimleyken böyle de olabiliyordu, şöyle de olabiliyordu.' Basında okuduğu Ira'nın garip çarpıtılmış halinden sadece kendisinin sorumlu olmadığının ancak Eve gibi bir jurnalci farkına varabilir; bunun sebebi ayrıca onun hikâyesi dışında bıraktığı her şeydi – bilerek dahil etmediği. Ama artık çok geçtir. Artık ideolojinin ona ayıracak hiç zamanı yoktur çünkü artık Eve'in ona ihtiyacı yoktur. 'Bu mu? Şu mu?' diye yanıtlar ideoloji. 'Biz Şunun Bunun hakkında neyi umursarız? Biz kız hakkında neyi umursarız? Kız, hayat denilen etkisiz kalabalıktan sadece biri. Onu yolumuzdan çek. Senden istediğimiz tek şey haklı davaya yardım eden şeydir. Katledilecek başka bir komünist ejderha! Onların ihanetinin bir başka örneği!'

"Pamela'nın paniklemesine gelince –"

Ama saat on biri geçmişti ve üniversitedeki dersi o gün erken bitmiş olan –ve gece hikâyesi bana pedagojik doruğuna ulaşmış gibi görünen– Murray'e, ertesi sabah New York otobüsüne binmesi gerektiğini ve belki de onu Athena öğrenci yurduna arabayla geri götürmemin zamanının geldiğini hatırlattım.

"Ben dinleyebilir, dinleyebilirim," dedim ona, "ama belki biraz uyumalısın. Hikâye anlatma dayanıklılığı tarihinde, unvanı Şehrazat'tan çoktan aldın. Altı gecedir burada oturuyoruz."

"Ben iyiyim," dedi.

"Yorulmuyor musun? Üşüdün mü?"

"Burada, dışarıda hava güzel. Hayır, üşümüyorum. Hava sıcak, hava güzel. Cırcırböcekleri sayı sayıyor, kurbağalar homurdanıyor, ateşböcekleri ilham almış ve öğretmenler sendikasını yönettiğimden beri böyle uzun uzun konuşmaya zamanım olmamıştı. Bak. Ay. Turuncu

renk. Yılların derisini soymak için mükemmel dekor."

"Öyledir," dedim. "Bu dağın üstünde bir seçeneğin vardır: Ya geçmişle bağını yitirebilirsin, bazen benim yapmayı tercih ettiğim gibi, ya da senin yapmakta olduğun şeyi zihnen yapabilirsin – ayışığında, biteviye saatlerce, geçmişe yeniden sahip olmak için çalışabilirsin."

"Bütün şu düşmanlıklar," dedi Murray, "ve sonra ihanet seli. Her kişi kendi kendinin ihanet fabrikası oldu çıktı. Nedeni her ne ise: hayatta kalma, heyecan, ilerleme, idealizm. Verilebilecek hasar, çektirilecek acı uğruna. İçerdiği zulüm uğruna. İçerdiği *keyif* uğruna. Birinin potansiyel gücünü açıkça göstermesinin keyfi. Diğerlerine hükmetmenin, düşmanın olan insanları ortadan kaldırmanın keyfi. Onları şaşırtıyorsunuzdur. İhanetin keyfi bu değil midir? Birisini aldatmanın keyfi. Sizde uyandırdıkları bir aşağılık duygusunu, onlar tarafından küçümsenme duygusunu, onlarla ilişkinizdeki bir hüsran duygusunu insanlara geri ödetmenin bir yoludur. Onların varlığı bile sizin için utanç verici olabilir, ya siz onların olduğu şey olmadığınız için ya da onlar sizin olduğunuz şey olmadıkları için. Bu yüzden onlara hak ettikleri cezayı verirsiniz.

"Elbette hiç seçenekleri olmadığı için ihanet edenler vardır. Stalin yıllarında, en iyi arkadaşını gizli polise ihbar eden bir Rus bilim adamının kitabını okudum. Ağır sorgu altındaydı, altı ay boyunca korkunç fiziksel işkence altındaydı – o noktada, 'Bak, artık daha fazla direnemiyorum, bu yüzden benden ne istediğinizi söyleyin lütfen. Bana ne verirseniz verin imzalayacağım,' dedi.

"İmzalamasını istedikleri her şeyi imzaladı. Kendisine ömür boyu hapis cezası verilmişti. Şartlı tahliye olmadan. On beş yıl sonra, altmışlı yıllarda, işler değiştiği zaman, serbest bırakıldı ve bu kitabı yazdı. En iyi arkadaşına iki nedenden ötürü ihanet ettiğini söylüyor: İşkenceye direnemediği için ve ihanetinin önemi olmadığını, mahkemenin kararının çoktan verildiğini bildiği için. Söylediği ya da söylemediği hiçbir şey fark ettirmeyecekti. Eğer o söylemeseydi, işkence edilen başka biri söyleyecekti. Sonuna kadar sevdiği arkadaşınının ondan nefret edeceğini, ama ağır ölümcül işkence altında normal bir insanın direnç gösteremeyeceğini biliyordu. Kahramanlık bir insanlık istisnasıdır. Her gün yirmi bin küçük tavizden oluşan normal bir yaşam süren bir kişi, bırakın işkenceye dayanmayı, birdenbire taviz vermemeye bile antrenmanlı değildir.

"Kimi insanları zayıf düşürmek altı ay boyunca işkence yapılması-

nı gerektiriyor. Ve bazıları bir avantajla başlıyor: onlar zaten zayıftır. Onlar sadece nasıl boyun eğileceğini bilen insanlardır. Böyle bir insana sadece, 'Yap onu,' dersin ve o yapar. Öyle hızlı olup biter ki bunun bir ihanet olduğunu bile bilmezler. Yapmasını istedikleri şeyi yaptıkları için, bu doğru gelir. Ve gerçekler kafalarına dank ettiğinde, çok geçtir: ihanet etmişlerdir.

"Yirmi yıl boyunca karısı hakkında ihbarda bulunan Doğu Almanya'daki bir adam hakkında yakın zaman önce gazetede bir makale vardı. Berlin Duvarı yıkıldıktan sonra Doğu Alman gizli polisinin dosyalarında onun hakkında belgeler bulmuşlar. Eşin profesyonel bir mevkisi vardı ve polis onu izlemek istedi ve koca jurnalcıydı. Kadın bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. Sadece dosyalar açıldıktan sonra öğrenir. Bu yirmi yıl sürer. Çocukları vardı, kayınvalide, kayınpederleri vardı, partiler vermişlerdi, faturalar ödemişlerdi, ameliyatlar olmuşlardı, seviştiler, sevişmediler, yazın deniz kenarına gittiler, denizde yüzdüler ve bütün bu zaman boyunca koca jurnalcılık yapıyordu. O bir avukattı. Zeki, çok okumuş, şiir bile yazıyordu. Ona bir kod adı verdiler, bir anlaşma imzaladı ve bir memurla, polis merkezinde değil, özel bir dairede, hususi bir dairede haftada bir buluşuyordu. Ona şöyle demişler, 'Sen bir avukatsın ve senin yardımına ihtiyacımız var,' o zayıf biriydi ve imzaladı. Masraflarını karşıladığı bir babası vardı. Babasının korkunç zayıf düşürücü bir hastalığı vardı. Onlara yardım ederse çok sevdiği babasına çok iyi bakacaklarını söylediler. Bu çoğu kez bu şekilde işler. Baban ya da annen ya da kız kardeşin hastadır ve senin yardımcı olmanı isterler ve böylece en başta hasta babanı düşünerek, ihaneti temize çıkarıp anlaşmayı imzalarsın.

"Savaştan sonraki on yılda –'46 ve '56, diyelim– Amerika'da çarpıcı bir şekilde işlenmiş olan kişisel ihanet eylemlerinin, tarihimizdeki herhangi bir diğer dönemden daha fazla olması muhtemel görünüyor bana. Eve Frame'in yaptığı bu çirkin şey, o yıllarda insanların yaptığı birçok çirkin şeye bir misaldi, ya zorunda oldukları için, ya da öyle yapmak zorunda olduklarını hissettikleri için. Eve'in davranışı, dönemin rutin jurnalcı pratiklerine rastlıyor. İhanet daha önce ne zaman bu ülkede böylesine damgasını vurmuş ve ödüllendirilmiştir? Herhangi bir Amerikalının işleyebileceği, kolaylıkla ulaşılabilen suç, *hoş görülebilir* suç, ihanet o yıllarda yaygındı. Bu durumda sadece ihanetin hazzı yasağı delmekle kalmaz, aynı zamanda ahlâki yetkinizden vazgeçmeden suç işleyebilirsiniz. Vatansever bir şekilde ihanet ediyor ol-

duğunuz için aynı zamanda saflığınızı korursunuz – aynı zamanda, haz ve zayıflık, saldırganlık ve utanç gibi birden fazla anlama gelebilen unsurlarıyla cinselliğin eşiğinde olan bir tatminin farkına varıyor olduğunuzdan: sinsice zarar vermenin tatmini. Sevgililere gizlice zarar vermenin. Rakiplere gizlice zarar vermenin. Arkadaşlara gizlice zarar vermenin. İhanet, bu sapkın ve caiz olmayan ve gelişmemiş hazla aynıdır. İnsanoğlunun çok çekici bulduğu ilginç, hileli, gizli bir tür haz.

"İhanet oyununu sadece ihanet uğruna oynayacak zekâ parıltısına sahip olanlar bile vardır. Herhangi bir kişisel çıkar olmadan. Tamamen kendilerini eğlendirmek için. Coleridge'in, Iago'nun Othello'ya ihanetini 'güdüsüz kötücüllük' olarak tanımlayarak varmaya çalıştığı şey budur muhtemelen. Bununla birlikte, genel olarak, kötü niyetli enerjileri tahrik edip kötücüllüğü *meydana* çıkaran bir güdü olduğunu söyleyebilirim.

"Tek engel, Soğuk Savaş'ın gamsız günlerinde, birisini Sovyet casusu olarak yetkililere teslim etmenin onu doğruca elektrikli sandalyeye götürebileceğiydi. Her şeyden önce, Eve Ira'yı FBI'a masözünü düzen kötü bir koca olarak teslim etmiyordu. İhanet hayatın kaçılamaz bir unsurudur –kim ihanet etmez ki?– ama en tiksindirici genel ihanet eylemini, hıyaneti, diğer ihanet biçimleriyle karıştırmak, 1951 yılında iyi bir fikir değildi. Hıyanet, zinanın aksine, büyük bir suçtur, böylece pervasız abartma ve düşüncesiz özensizlikler ve asılsız suçlamalar, hatta görünürde soylu isimleri ilan etme oyunu da – eee, Sovyet müttefiklerimiz, Doğu Avrupa'da kalarak ve bir atom bombası patlatarak bize ihanet etmiş olduğu zaman ve Çinli müttefiklerimiz, bir komünist devrim yapıp, Chiang Kai-shek'i devirerek bize ihanet etmiş olduğu zamanki o karanlık günlerde sonuçlar ciddi olabilirdi. Stalin ve Mao Zedung: Hepsi için ahlâki bir mazeret vardı.

"Yalancılık. Yalanlardan bir nehir. Gerçeği bir yalana çevirmek. Bir yalanı başka bir yalana çevirmek. İnsanların yalan söyleyişlerinde sergiledikleri kabiliyet. Ustalık. Durumu dikkatle ölçmek ve sonra, sakin bir ses tonu, ciddi bir suratla en bereketli yalanı söylemek. Kısmen doğru konuşsalar bile, onda dokuz bu bir yalan *adınadır*. Nathan, bu hikâyeyi hiç kimseye bu şekilde ve bu uzunlukta anlatma şansım olmadı. Bunu daha önce hiç anlatmadım ve bir daha anlatmayacağım. Bunu doğru olarak anlatmak istiyorum. Sonuna kadar."

"Niçin?"

"Ben, Ira'nın hikâyesini bilip hâlâ hayatta olan tek kişiyim, sen,

bunu önemseyip hâlâ hayatta olan tek kişisin. Nedeni şu: çünkü diğerleri öldü." Gülerek şöyle dedi, "Benim son görevim. Ira'nın hikâyesini Nathan Zuckerman ile dosyalamak."

"Onunla ne yapabileceğimi bilmiyorum," dedim.

"Bu benim sorumluluğum değil. Benim sorumluluğum hikâyeyi sana anlatmak. Sen ve Ira birbiriniz için çok şey ifade ediyordunuz."

"Öyleyse devam et. Nasıl bitti?"

"Pamela," dedi. "Pamela Solomon. Pamela paniğe kapıldı. Eve'in, Ira'nın çalışma masasını zorla açmış olduğunu Sylphid'ten öğrendiği zaman. İnsanlar başka birinin felaketinin haberini ilk kez aldıkları zaman genelde düşündükleri şeyi düşündü: Bu beni nasıl etkiler? Büromdaki Filan Kişi'nin beyin tümörü mü var? Bu, envanteri tek başıma tutmak zorundayım anlamına geliyor. Kapı komşum Filan Kişi o uçakta düştü mü? O kazada öldü mü? Hayır. Bu olamaz. Cumartesi günü çöp öğütücümüzü tamir etmek için gelecekti.

"Pamela'nın Ira tarafından kulübede çekilen bir fotoğrafı vardı. Gölün kenarında, mayolu bir fotoğraf. Pamela, resmin, bütün komünist zımbırtılarla beraber, çalışma masasının içinde olmasından ve Eve'in onu görmüş olmasından ya da orada değilse, Ira'nın Eve'e gidip onu göstereceğinden, onun suratına yapıştırıp 'Bak!' diyeceğinden (yersiz olarak) korkuyordu. Ne olurdu sonra? Eve küplere binerdi ve ona şırfıntı deyip evden atardı. Ve *Sylphid*, Pamela hakkında ne düşünürdü? Sylphid ne *yapardı*? Ya Pamela sınırdışı edilirseydi? Bu hepsinden de kötü bir olasılıktı. Pamela, Amerika'da bir yabancıydı – ya onun adı Ira'nın karışık komünist durumunun içine çekilirseydi ve gazeteleri boylayıp, sınırdışı edilirseydi? Ya Eve, kocasını çalmayı denediği için onun sınırdışı edilmesini sağlarsaydı? Elveda, bohem hayat. Bütün o boğucu İngiliz görgü kurallarına dönüş.

"Pamela, Ira'nın karışık komünist durumunun ve ülkenin atmosferinin kendisine olan tehlikesini değerlendirmede tamamen yanılmıyordu. Her yerde suçlama, tehdit ve cezalandırma havası vardı. Özellikle bir yabancı için, bu dehşet dolu bir demokratik soykırım gibi görünüyordu. Etrafta Pamela'nın korkusunu haklı çıkaracak yeterince tehlike vardı. O politik iklimde, bunlar mantıklı korkulardı. Ve bu yüzden, korkularına karşılık, Pamela, bütün büyük zekâsını ve sağduyulu gerçekçiliğini bu zor duruma uyguladı. Ira onu istediğini bilen ve istediğini yapan kavrayışı kuvvetli, aklı başında bir genç kadın olarak değerlendirmekte haklıydı.

"Pamela, Eve'e gitti ve iki yıl önce bir yaz Ira'yla Village'da karşılaştığını söyledi. Ira, şehir dışına çıkmak üzere, steyşın vagon arabasındaydı ve Pamela'ya Eve'in şimdiden orada olduğunu söyleyip, neden onun da arabaya atlayıp günü geçirmek için gelmediğim sordu. Hava öyle sıcak ve berbattı ki Pamela eni konu düşünme zahmetine girmedi. 'Tamam' dedi, 'gidip mayomu alıcam,' Ira onu bekledi ve Zinc Town'a gittiler ve oraya vardıkları zaman Eve'in orada olmadığını fark etti. Nazik olmaya ve Ira hangi bahaneyi uydurduysa inanmaya çabaladı ve hatta mayosunu giyip onunla birlikte yüzmeye gitti. İşte o zaman Ira onun fotoğrafını çekip baştan çıkarmaya çalıştı. Birden ağlamaya başlar, Ira'yla mücadele eder, ona hakkında ne düşündüğünü söyler, Ira'nın Eve'e ne yaptığını söylemiştir ve bir sonraki New York trenine binmiştir. Kendi başına dert açmak istemediği için, Ira'nın cinsel yaklaşımını gizli tutmuştur. Onun korkusu, eğer gizlemeseydi, herkes onu suçlayıp, sadece Ira'yla birlikte arabaya bindiği için onun bir kaltak olduğunu düşünecekti. O resmi çekmesine izin verdiği için insanlar ona her türlü adı takacaktı. Hiç kimse hikâyeyi onun tarafından dinlemeyecekti. Gerçeği söyleyerek hıyanetini teşhir etmeye cesaret etmiş olsaydı Ira akla gelebilir her yalanla onu ezecekti. Ama mademki şimdi Ira'nın hıyanetinin *kapsamını* anlamıştır, sessiz kalmaya vicdanı elvermemiştir.

"Sonra, bir öğleden sonra, son dersimden sonra büroma geldim ve kardeşim orada beni bekliyor. Koridorda, onu gören birkaç öğretmene imza veriyor ve kapıyı açtım, büroya girdi ve üzerinde 'Ira' yazılı bir zarfı masamın üzerine fırlattı. Gönderenin adresi, *Daily Worker*'dır. İçinde ikinci bir zarf vardır ve bu ise 'Iron Rinn' adınadır. Eve'in el yazısıyla. Eve'in parşömen mektup kâğıdı ve zarfıdır. *Worker*'daki ofis yöneticisi Ira'nın bir arkadaşıydı ve mektubu ona vermek için ta Zinc Town'a kadar araba sürmüştür.

"Öyle görünüyor ki Pamela hikâyesiyle Eve'e gittiğinin ertesi günü, Eve tasarlayabildiği en güçlü şeyi yapar, şimdilik atabildiği en güçlü yumruğu. Vaşak derisi ceketi ve pahalı siyah kadifeden beyaz dantelle süslü rüya gibi elbisesi, en güzel açık burunlu siyah ayakkabılarıyla baştan aşağı giyinip süslenir, şık siyah tüllü fötr şapkalarından birini takar ve Katrina ile öğle yemeği için '21' isimli lokantaya değil, *Daily Worker* gazetesinin bürosuna hızla gider. *Worker*, Üniversite Semti'ndeydi, Batı On Birinci Cadde'den sadece bir iki blok aşağıda. Eve, asansörle beşinci kata çıkar ve yazı işleri müdürünü görmek ister.

Bürosuna götürülür ve orada vaşak manşonundan mektubu çıkarır ve masasının üzerine koyar. 'Bolşevik devriminin aziz kahramanı adına,' der, 'halk sanatçısı ve insanoğlunun son iyi umudu adına' ve dönüp çıkar. Herhangi bir karşı koyma karşısında cendereye girmiş ve ürkek olduğu kadar, haklı kızgınlıkla istimini almış olduğu zaman ve soylu bayan sabuklaması günlerinden birinde olduğu zaman çarpıcı bir şekilde buyurgan olabilirdi. Bu dönüşümlere kabiliyeti vardı – ve yetersiz girişimlerden de hoşlanmazdı. Duygusal tayfın hangi tarafında olursa olsun, aşırılıklar ikna edici olabilirdi.

"Ofis yöneticisine verilmiştir mektup ve o da arabasına binip Ira'ya getirmiştir onu. Ira, işten atıldığından beri Zinc Town'da tek başına yaşamaktaydı. Avukatlarla görüşmek için her hafta New York'a gidiyordu – radyo istasyonunu dava edecekti, sponsoru dava edecekti, *Red Channels*'ı dava edecekti. Şehre uğrayıp, ilk kalp krizini geçirerek, Yukarı Batı Yakası'ndaki evde yatağa bağlanan Artie Sokolow'u ziyaret ediyordu. Sonra bizi görmek için Newark'a geliyordu. Ama Ira genellikle çileden çıkmış, derin düşüncelere dalmış, perişan, saplantılı bir şekilde, bir maden kazası geçirmiş Ray Svecz'e yemek yaparak, onunla yemek yiyerek, yüzde elli başka bir yerde olan bu adama yakınarak kulübede oturuyordu.

"Eve'in mektubu eline geçtikten sonra Ira ofisime geldi ve ben mektubu okudum. Mektup, Ira'nın diğer kâğıtlarıyla birlikte benim dosyamda; başka sözcüklerle anlatarak mektubun hakkını veremem. Üç sayfa uzunluğunda. Acı sözlerle öfkeli bir şekilde yazılmış. Önce bir taslağa yazılıp sonra temize çekilmiş olduğu besbelli. Keskin acı, vahşi bir belge ve yine de çok ehil bir şekilde hazırlanmış. Öfkesinin baskısı altında ve isminin baş harfleri olan mavi mektup kâğıdı üzerinde, Eve tam bir neoklasikti. Ira'ya saldırısı gösterişli destansı beyitlerle sona erseydi şaşırmazdım.

"Hamlet'in Claudius'a lanet okumasını hatırlıyor musun? Oyuncu Kral Priam'ın katli hakkında konuşmasını yaptıktan hemen sonra, ikinci perdedeki pasaj? 'Ah, ne düzenbaz, ne ruhsuz bir alçağım ben!'* ile başlayan monoloğun arasında Hamlet şöyle der. 'Vicdansız, hain, ahlâksız, insanlık dışı alçak! Oh intikam!' Eee, Eve'in mektubunun ana fikri üç aşağı beş yukarı bu satırlardadır: Pamela'nın benim için ne anlama geldiğini biliyorsun, bir gece sana sırrımı söyledim, sadece sana, Pamela'nın benim için ne anlama geldiğini. 'Bir aşağılık komplek-

* *Hamlet*, çev.: Bülent Bozkurt, Remzi Kitabevi, 2003.

si.' Eve Pamela'nın sorununu böyle tanımlıyor. Evinden, memleketinden ve ailesinden uzak aşağılık kompleksi olan bir kız, Eve'in vesayeti altında, Eve'in gözetmekle ve korumakla sorumlu olduğu bir kız ve Ira tıpkı elini sürüp de çirkinleştirdiği her şey gibi, Pamela Solomon gibi geçmişi ve tahsili olan bir kızı Donna Jones gibi bir striptiz sanatçısına dönüştürmeye girişmiştir. Pamela'yı sahte numaralarla o tenha cehennem çukuruna götürmek için ayartmak, mayolu resmine sapık gibi sulanmak, goril pençesi ellerini o savunmasız vücuduna dolamak – sırf hazzı yüzünden Pamela'yı sıradan bir fahişeye döndürmek ve Sylphid'i ve Eve'i bulduğu en sadistçe yolla aşağılamak.

"Ama bu kez, der Ira'ya, çok ileri gittin. Bana büyük O'Day'in ayağının dibinde Machiavelli'nin *Hükümdar*'ına nasıl hayran olduğunu söylediğini hatırlıyorum. *Hükümdar*'dan ne öğrendiğini şimdi anlıyorum. Neden arkadaşlarımın, harfiyen söylediğin her sözle doğruyu yanlışı umursamayan, sadece başarıya tapan ruhsuz, ahlâksız bir Makyavelist olduğun konusunda yıllardır beni ikna etmeye çalıştıklarını anlıyorum. Aşağılık kompleksiyle mücadele eden bu hoş, yetenekli genç kadını seninle seks yapmaya zorlamayı deniyorsun. Sevgi ifade etmenin bir yolu olarak belki de benimle seks yapmayı niçin denemedin? Tanıştığımız zaman, sevgili lumpenproletaryanın iğrenç kollarında Aşağı Doğu Yakası'nda tek başına yaşıyordun. Sana kitaplarla, müzikle ve sanatla dolu güzel bir ev verdim. Sana kendine ait güzel bir çalışma odası sağladım ve kendi kütüphaneni kurmana yardım ettim. Seni Manhattan'daki en ilginç, en zeki ve en yetenekli insanlarla tanıştırdım, sana asla hayal edemeyeceğin bir dünyaya giriş imtiyazı sundum. Elimden geldiğince, sana bir aile vermeye çalıştım. Evet, çok emek isteyen bir kızım var. Sorunlu bir kızım var. Bunu biliyorum. Ama, hayat taleplerle doludur. Sorumlu bir yetişkin için, hayat talepler*dir*... mektup o tarzda sürer gider, zorlukla ilerler, felsefi, olgun, akla uygun, içten bir şekilde makul – sonunda bir tehditle bitirir:

"Hatırlayacağın gibi, sen onun evinde saklanıyorken, kusursuz kardeşin benim seninle konuşmama ya da sana mektup yazmama izin vermediğinden, sana ulaşmak için yoldaşlarınla konuştum. Komünist Parti'nin sana –ve senin var diye geçindiğin kalbine– herkesten daha çok erişimi var gibi görünüyordu. Sen Machiavelli'*sin*, mükemmel kontrol sanatçısı. Ama, benim sevgili Machiavelli'm, kendi yolunu açmak için başka insanlara yaptığın şeylerin sonuçlarını hâlâ anlamış gibi görünmediğinden, sana bir ders verme zamanı gelmişti.

"Nathan, benim masamın yanındaki sandalyeyi hatırlıyor musun – suçlu sandalyesini? Kompozisyonlarınızın üzerinden geçerken siz çocuklar oturup terlerdiniz hani? Mektubun üzerinden geçerken Ira orada oturuyordu. Şöyle sordum, 'O kıza pas verdiğin doğru mu?' 'Altı ay boyunca bu kızla bir ilişki yaşadım.' 'Onu düzdün.' 'Birçok kez, Murray. Bana âşık olduğunu sandım. Pamela'nın bunu yapabilmesine şaşırdım.' 'Şimdi mi?' 'Ben ona âşıktım. Onunla evlenmek ve bir aile kurmak istedim.' 'Oo, hikâye daha da iyileşiyor. Sen düşünmezsin, değil mi, Ira? Sen yaparsın, hepsi o kadar. Sen bağırırsın, düzersin, yaparsın. Altı ay boyunca onun kızının en yakın arkadaşını düzdün. Onun manevi kızını. Onun *vesayeti altında olan kızı*. Ve şimdi bir şey oldu ve sen "şaşkın"sın.' 'Ben onu sevdim.' 'Açık konuş. Onu düzmeyi sevdin.' 'Anlamıyorsun. O kulübeye gelmişti. Onun için *deli* oluyordum. Şaşır*dım*. Yaptığı şeye kesinlikle şaşırdım!' '*Onun* yaptığı neye.' 'Beni eşime ele veriyor – ve sonra bu konuda yalan söylüyor!' 'Evet? Öyle mi? Şaşırtıcı bölüm nerede? Burada bir sorunun var. O eş ile büyük bir sorunun var.' 'Var mı? O ne yapacak? Dostları Grantlerle çoktan yaptı yapacağını. Ben kovuldum. Kıçımın üstünde açıktayım. Bunu cinsel mesele haline dönüştürüyor, anladın mı ve durum öyle değildi. Pamela bunun böyle olmadığını biliyor.' 'Eee, şimdi öyle görünüyor. Yakalandın ve eşin başına *yeni* sorunlar açacak. Bunlar neler olacak, zannedersin?' 'Hiçbir şey. Geriye bir şey kalmadı. Bu aptallık,' dedi, mektubu bana doğru sallayarak, 'onun tarafından *Worker*'a elden verilmiş bir mektup. *Bu* sonuçtur. Dinle beni. Pamela'nın istemediği hiçbir şeyi yapmadım asla. Ve beni artık istemediğinde, bu beni öldürdü. Bütün hayatım boyunca onun gibi bir kız düşledim. Bu beni *öldürdü*. Ama yaptım. O merdivenlerden aşağı inip sokağa yürüdüm ve onu rahat bıraktım. Onu bir daha hiç rahatsız etmedim.' 'Eee,' dedim, 'karının manevi kızını altı ay düzme işini centilmence bitirmekte ne kadar şerefli olursan ol, şimdi birazcık başın belada, dostum.' 'Hayır, başı belada olan *Pamela!*' 'Evet? Yine *davranacak* mısın? Bir kez *daha* düşünmeden davranacak mısın? Hayır. Sana izin vermeyeceğim.'

"Ve ona izin vermedim ve o hiçbir şey yapmadı. Bu mektubu yazmak Eve'i kitaba aceleyle dalmak konusunda ne kadar teşvik etti, bunu söylemek zor. Ama, Eve eğer dünyaya gelme sebebi olan mantıksız şeyi yapmak için bir dürtü arıyor idiyse, Pamela'dan öğrendiklerinin bir zararı dokunmazdı. Mueller gibi bir hiç ile evlenerek, ardından Pennington gibi bir homoseksüel ile, ardından Freedman gibi bir üçkâ-

ğıtçıyla, ardından Ira gibi bir komünist ile evlenerek, mantıksızlığın güçlerine karşı her türlü yükümlülüğünü yerine getirmiş olduğunu düşünebilirdin. Sadece uyumlu manşonu olan vaşak kürk ceketi ile *Worker*'a giderek bile, 'Bunu-bana-nasıl-yapabildin?' demenin üstesinden geldiğini düşünürdün. Ama hayır, mantıksızlığını öteye, daha da öteye götürmek her zaman Eve'in kaderiydi –ve işte Grantler yeniden ortaya çıkar.

"O kitabı yazan Grantlerdi. *İki kere* başkası tarafından yazılmıştı. Kitap kapağında kullandıkları Bryden'in ismiydi –'Bryden Grant'e anlatıldığı şekliyle'– çünkü bu, kitap gömleğinde Winchell'in adının olması kadar iyiydi neredeyse, ama kitabın içinden parıldayan çiftin yeteneğidir. Eve Frame komünizm hakkında ne bilirdi? Ira ile gitmiş olduğu Wallace toplantılarında komünistler vardı. *Özgür ve Cesur*'da komünistler vardı, evlerinde yemek yemiş, bütün suarelere gelmiş olan insanlar. Gösteriyle uğraşan bu küçük insan topluluğu, şovlarını mümkün olduğunca denetlemeye çok meraklıydı. Gizlilik, komplocu yanı vardı – benzer düşünen insanları işe almak, ne kadar olabilirse senaryonun ideolojik eğilimini etkilemek. Ira, Artie Sokolow ile çalışma odasında oturup, her türlü parti klişesini, bulabildikleri her ilerici duyguyu senaryoya zorla sokarlar, tarihi bağlamda komünist içeriği olduğunu düşündükleri her türlü ideolojik döküntüyü senaryoda ustaca kullanırlardı. Kamu düşüncesini etkileyeceklerini hayal ettiler. *Yazar sadece gözlem yapıp tarif etmemelidir, aynı zamanda mücadeleye katılmalıdır. Marksist olmayan yazar nesnel gerçekliğe ihanet eder; Marksist olan ise onun dönüşümüne katkıda bulunur. Partinin yazara armağanı, tek doğru ve gerçek dünya görüşüdür.* Onlar bütün bunlara inandılar. Saçmalık. Propaganda. Ama saçmalamasyon Anayasa tarafından yasaklanmamıştır. O günlerde radyo bunlarla doluydu. *Çetebozucular*. *Senin* FBI'ın. Kate Smith 'God Bless America' [Tanrı Amerika'yı Kutsasın] şarkısını söylüyor. Senin kahramanın Corwin bile – idealleştirilmiş Amerikan demokrasisi propagandacısı. Sonunda, çok farklı değildi. Onlar ajan değillerdi, Ira Ringold ve Arthur Sokolow. Onlar reklam ajanlarıydı. Bir farklılık vardır. Bu adamlar, ucuz propagandacıydılar; onlara karşı olan sadece estetik kanunlar ve edebi zevk kanunlarıdır.

"Sendika vardı, AFTRA,* sendikanın kontrolü için savaş vardı. Bir sürü bağrış çağrış, korkunç iç mücadele, ama bu ulus genelindeydi.

* AFTRA: (American Federation of Television and Radio Artists) Amerikan Televizyon ve Radyo Sanatçıları Federasyonu. (ç.n.)

Benim sendikamda, neredeyse her sendikada, kontrol için savaşan sağ kanatçılar ve sol kanatçılar, liberaller ve komünistlerdi. Ira sendikanın yönetim kurulu üyesiydi, telefonda insanlarla konuşuyordu, Tanrı biliyor bağırabiliyordu. Elbette, Eve'in yanındayken bir şeyler söylendi. Ira ne dediyse, ciddiydi. Parti, Ira için bir münazara kulübü değildi. Bir tartışma kulübü değildi. Sivil Özgürlükler Sendikası değildi. Bu ne anlama gelir, 'devrim' mi? Bu bir devrim anlamına gelir. Hitabeti ciddiye aldı. Sadakatinde ciddi olmayıp da kendine bir devrimci diyemezsin. Uydurma bir şey değildi. Hakiki bir şeydi. Ira Sovyetler Birliği'ni ciddiye aldı. AFTRA'da, Ira çok ciddiydi.

"Şimdi, Ira'nın bu yönünü pek görmedim. Eminim ki *sen* de Ira'nın bu yönünü pek görmedin. Ama Eve *hiç* görmedi. *Tüm* bunlardan habersizdi. Gerçek Eve için önemli bir şey değildi. Kadının aklı nadiren etrafındaki insanların ne söylediğindeydi. Hayatın işleyişine tam bir yabancıydı. Hayat onun için fazla kabaydı. Onun aklı hiçbir zaman komünizmde ya da komünizm karşıtlığında değildi. Onun aklı mevcut olan hiçbir şeyde değildi, Sylphid mevcut olduğu zaman hariç.

"'Anlatıldığı şekliyle', bütün kötü niyetli hikâyenin Grantler tarafından uydurulduğu anlamı çıkıyordu. Ve Sadece Eve'in hatırı için ve sadece Ira'yı mahvetmek için uydurulmamış, her ne kadar Katrina ve Bryden onun yürekliliğinden nefret etseler de. Hikâyenin Ira için doğuracağı sonuçlar, eğlencelerinin bir parçasıydı ama büyük ölçüde konuyla ilgisi yoktu. Bryden'in yayıncılıkta komünizm konusunda Temsilciler Meclisi'ne ulaşabilmesi için hepsi Grantler tarafından uydurulmuştu. Hepsi Bryden'ın yayıncılıkta komünizm konusunu kullanıp Meclis'e girmesi için Grantler tarafından uydurulmuştu.

"O yazı. O *Journal-American*'daki yazı. Ve de Katrina'nın sözdizimi. Ve de Katrina'nın duyarlılığı. *Onun* parmak izleri kitabın her yerindedir. Onu Eve'in yazmadığını hemencecik anladım, çünkü Eve o kadar kötü yazamazdı. Eve fazlasıyla okuryazar ve fazlasıyla bilgiliydi. Kitabını Grantlerin yazmasına niçin izin verdi? Çünkü sistematik bir şekilde kendisini neredeyse herkesin kölesi yapardı. Çünkü güçlünün yapabileceği şey dehşet vericidir, zayıfın yapabileceği şey de. Hepsi dehşet verici.

"*Bir Komünistle Evlendim* '52 yılının mart ayında Grant adaylığını açıkladıktan sonra çıktı ve sonra Grant kasım ayında, Eisenhower'ın büyük zaferinde, New York Yirmi Dokuzuncu Bölge temsilcisi olarak Temsilciler Meclisi'ne paşalar gibi girdi. Her koşulda seçilecekti. On-

ların şu radyo şovu bir cumartesi sabahı gözdesiydi ve yıllardır yazdığı şu köşesi vardı ve arkasında Ham Fish vardı ve üstelik, bir Amerikan başkanının torunu, bir Grant idi. Yine de, 'Grant'in Fısıltı Gazetesi'nin teşhir ettiği ve yayın organlarının da bulup ortaya çıkardığı o önemli Kızıllar olmasaydı, Joe McCharthy'nin kendisinin ta Dutchess Count'ye kadar gelip Grant'in yanında görüneceğinden şüphe ederim. Herkes Poughkeepsie'de onun için kampanyaya katılıyordu. Westbrook Pegler oradaydı. Bütün şu Hearst köşe yazarları onun dostlarıydı. Komünist karalamasında Demokratları yerin dibine geçirmenin bir yolunu bulmuş olan bütün FDR karşıtları. Ya Eve'in Grantler tarafından ne için kullanıldığına dair bir fikri yoktu ya da, daha büyük olasılıkla, biliyordu ama önemsemedi, çünkü sonunda canavarlara karşı hamle yaparak saldırgan olma deneyimi kendini güçlü, cesur hissetmesini sağladı.

"Ira'yı tanıdığı halde hem bu kitabı yayımlatabilip hem de onun bir şey yapmayacağını nasıl umdu? Bu Zinc Town'a gönderilen üç sayfalık mektup değildi. Bu sansasyon yaratan ulus çapında büyük bir çoksatar kitaptı. Kitap çoksatar olacak bütün içeriğe sahipti: Eve ünlüydü, Grant ünlüydü ve komünizm uluslararası tehlikeydi. Ira her ikisinden de daha az ünlüydü, radyoda bir daha asla çalışamayacağını, tesadüfi kariyerinin bitişini garanti ediyor olmasına rağmen, kitap altı ay boyunca liste başındaydı ve bu yüzden, Ira daha önce hiç çekmediği kadar dikkat çekiyordu. Eve, komünizm hortlağına bir insan yüzü –kocasınınkini– bahşederken kendi yaşamını şahsiyetsizleştirmeyi de tek bir vuruşta başarmıştı. Bir komünistle evlendim, bir komünistle yattım, bir komünist çocuğuma eziyet etti, Amerika şüphe etmeksizin, vatansever kılığına bürünmüş bir komünisti radyoda dinledi. Kötü ruhlu, ikiyüzlü bir alçak, gerçek yıldızların gerçek isimleri, büyük bir Soğuk Savaş arka planı – elbette bir çoksatar oldu. Onun Ira'yı suçlaması ellilerde geniş bir kitlenin ilgisini çekebilecek türdendi.

"Ve tabii Ira'nın şovuyla bağı olan bütün diğer Yahudi bolşeviklerin adını ilan etmek yarasız kalmadı. Soğuk Savaş paranoyasının kaynaklarından biri gizli antisemitizmdi ve bu yüzden –hemen hemen her yerde sorun çıkaran bu sol kanat Yahudiyi Richard Nixon kadar seven– Grantlerin manevi rehberliğiyle, Hollywood'da olduğu gibi New York'ta, filmlerde olduğu gibi radyoda, her taşın altındaki on komünistten dokuzunun tekmelenilecek bir Yahudi olduğunu teyit ederek, Eve, kişisel bir önyargıyı politik bir silaha dönüştürebildi.

"Ama bu açıkça saldırgan, öfkeli adamın karşılık olarak hiçbir şey yapmayacağını mı hayal etti? Onun yemek masasında şu vahşi tartışmaları yapan, insanlara bağırarak oturma odalarında fırtınalar estiren, yine de, bir komünist olan, politik eylemde bulunmanın ne demek olduğunu bilen, sendikasının kontrolünü azimle kazanmış olan, Sokolow'un senaryolarını yeniden yazmayı, Artie Sokolow gibi bir kabadayıya kabadayılık etmeyi başarmış olan bu adamın – hiçbir eylemde bulunmayacağını mı sandı? Onu hiç mi tanımıyordu? Kitabındaki tasvire ne demeli? O Machiavelli ise, o zaman o Machiavelli'dir. Herkes bir yere sığınsın.

"Eve gerçekten öfkeliyim, diye düşünür, Pamela'dan dolayı, Helgi'den dolayı, kulübenin tadilatına ve Sylphid'e karşı bütün diğer suçlara öfkeliyim ve bu şehvet düşkünü, kalpsiz Makyavelist alçağın dikkatini çekeceğim. Pek tabii ki de, onun dikkatini çekti. Ama, Ira'nın dikkatini alenen kıçına sıcak demir sokarak çekmenin onu delirteceği barizdir. İnsanlar bu tür bir pisliği neşeyle kabul etmezler. İnsanlar, kendilerini asılsız bir şekilde ihbar eden çoksatar listesindeki utanç verici kitapları görmekten hoşlanmazlar ve gücenmek için Ira Ringold bile olmanız gerekmezdi. Ve eylemde bulunmak için. Bu Eve'in aklının köşesinden bile geçmez. Projesini ateşleyen haklı kızgınlık, projesini ateşleyen *masumiyet* hiç kimsenin ona bir şey yapacağını hayal edemez. Tek yaptığı hıncını almaktır. Ira korkunç bir şey yapmıştır – Eve sadece hikâyenin kendi tarafıyla karşılık veriyordur. Son fırsatı yakalar ve hayal ettiği tek sonuç, hak ettiği sonuçtur. O şekilde olmak zorundadır – *o* ne yaptı?

"Aynı kendini körleştirme Pennington ile, Freedman, Sylphid, Pamela, Grantler ile, hatta Helgi Pärn ile çok acıya yol açtı – sonunda bu körleşme Eve'i mahveden solucan oldu. Bu, lise Shakespeare öğretmeninin trajik kusur adını verdiği şeydir.

"Büyük bir amaç Eve'i ele geçirmişti: kendisi. Amerika'yı Kızıl eğilimden kurtarmak için bencil olmayan bir savaşın cafcaflı dış görünüşünde sunulan; onun amacı. Herkesin başarısız bir evliliği vardır – Eve'in dört tane vardır. Ama özel olmak ihtiyacı da vardı. Bir yıldız. Kendisinin de önemli olduğunu, bir beyni olduğunu ve savaşma gücü olduğunu göstermek ister. Bu aktör Iron Rinn de kim oluyor? Aktör benim! Şöhreti olan benim ve şöhretin *gücüne* sahibim! Ben dilediğini yapabileceğin herhangi bir zayıf kadın değilim. Ben bir yıldızım, Allah kahretsin! Benimki sıradan başarısız bir evlilik değil. Bu bir *yıldı-*

zın başarısız evliliği! Kızımla içinde olduğum korkunç tuzak yüzünden kaybetmedim kocamı. Diz çökerek bütün şu 'sana yalvarırımlar' yüzünden kaybetmedim kocamı. Altın dişli sarhoş fahişesi yüzünden kaybetmedim kocamı. Bundan daha büyük bir şey olmalıdır – ve ben masum olmalıyım. İnsani boyutta olan şeyi itiraf etmeyi ret, onu melodramatik, yanlış ve satılabilir bir şeye dönüştürür. Kocamı komünizme kaptırdım.

"Ve Eve'in o kitabın gerçekte ne olduğu, gerçekte neyi başardığı konusunda en ufak bir fikri bile yoktu. Iron Rinn niçin tehlikeli bir Sovyet ajanı olarak halka sunuldu? Başka bir Cumhuriyetçiyi Temsilciler Meclisi'ne seçtirmek için. Bryden Grant'i Temsilciler Meclisi'ne sokmak ve Joe Martin'i meclis başkanı sandalyesine oturtmak için.

"Grant en sonunda on bir kez seçildi. Kongre'deki önemli bir şahsiyet. Ve Katrina, Washington'un Cumhuriyetçi ev sahibesi oldu, Eisenhower yılları süresince egemen sosyal otorite. Haset ve kibirle bozulmuş birisi için, sofrada Roy Cohn'un karşısında oturanın kim olacağına karar vermekten daha ödüllendirici hiçbir mevki olamaz dünyada. Washington yemek partisinin hiyerarşik kaygılarında, Katrina'nın rekabet kapasitesi –egemen sınıfı kendisine layık tatlılarla ödüllendirmek ya da yoksun bırakmak için– üstünlüğe düşkünlüğünün bütünüyle yamyamsı zindeliği... imparatorluk yetkisini buldu, kelime bu olurdu sanırım. O kadın, Caligula'nın otokratik sadizmiyle bir davet listesi hazırlardı. *O*, güçlüyü küçük düşürmenin zevkini biliyordu. *O* başkente bir iki heyecan dalgası saldı. Eisenhower yönetiminde ve sonra Bryden'ın akıl hocası Nixon'ın yönetiminde, Katrina korkunun ta kendisi gibi Washington sosyetesini idare etti.

" '69 yılında, Nixon'ın, Grant'e Beyaz Saray'da bir yer ayarlayacağı söylentisi çıktığı zaman, Temsilciler Meclisi üyesi ve ev sahibesi-romancı eş *Life*'in kapağına çıktılar. Hayır, Grant'in asla Haldeman olması gerekmiyordu, ama sonunda, o bile Watergate skandalıyla devrilmişti. Nixon ile kader birliği yaptı ve liderine karşı bütün delillere rağmen, ta istifa etme sabahına kadar Temsilciler Meclisi katında onu savundu. Grant'i '74 yılında bozguna uğratan şey budur. Ama o zaman, başından beri Nixon'la aşık atmıştı. Nixon'ın, Alger Hiss'i vardı, Grant'in, Iron Rinn'i vardı. Kendilerini politik seçkinliğe hızla yükseltmek için her birinin bir Sovyet casusu vardı.

"Katrina'yı Nixon'ın cenaze töreninde C-SPAN kanalında gördüm. Grant birkaç yıl önce ölmüştü ve Katrina ondan sonra öldü. Benim ya-

şımdaydı, belki bir iki yaş daha büyük. Ama Nixon'ın Yorba Linda'daki cenaze töreninde, palmiye ağaçlarının arasında dalgalanan yarıya indirilmiş bayrak ve geri planda Nixon'ın doğum yeri, o hâlâ bizim Katrina'ydı, beyaz saçlı ve pörsümüş ama hâlâ iyilik uğruna bir güçtü, Barbara Bush, Betty Ford ve Nancy Reagan ile çene çalıyordu. Hayat, Katrina'yı sahipmiş numarası yaptığı şeylerin bir tanesini bile değil yalan olduğunu kabul etmek, zikretmeye bile zorlamamıştı. Hâlâ bütün yüreğiyle doğruluk konusunda ulusal otorite, doğru şeyin yapılması konusunda son derece katı olmakta kararlıydı. Onu Senatör Dole ile konuşurken gördüm, bizim öteki büyük ahlâk önderiyle. Söylediği her sözcüğün çok büyük önem taşıdığı düşüncesinden birazcık bile vazgeçmiş gibi görünmüyordu bana. Hâlâ sessizliğin içebakışından habersiz. Hâlâ başka herkesin dürüstlüğünün erdemli bekçi köpeği. Ve tövbekâr değil. İlahi bir şekilde tövbekâr değildi ve gülünç bir görünüm sergiliyordu. Bilirsin, aptallığa çare yoktur. Kadın, ahlâki tutkunun, bunun tehlikesinin ve bunun budalalığının ta kendisidir.

"Grantler için önemli olan tek şey, Ira'yı kendi amaçları için nasıl kullanacaklarıydı. Onların amacı *neydi*? Amerika mı? Demokrasi mi? Şayet vatanseverlik, bencilliğin, kendini kendine adamanın, kendine hayranlığın bahanesiyse... Bilirsin, bir öyküyü anlatırken, hiçbir karakterten yaratıcı sempatimizi esirgemeyeceğimizi Shakespeare'den öğreniriz. Ama ben Shakespeare değilim. Ve o iftiracı yazardan ve onun iftiracı yazar karısından kardeşime yaptıklarından dolayı hâlâ nefret ediyorum – bir köpeğe ön verandadan gazeteyi alıp getirttiğiniz gibi Eve'i kullanarak, bunu çaba sarf etmeden yaptılar. Gloucester'in yaşlı Lear'dan nasil söz ettiğini hatırlıyor musun? 'Kral, çok hiddetli.' Katrina Yorba Linda'da gözüme çarptığı zaman büyük bir hiddete kapıldım. O bir hiç, önemsiz biri, dedim kendime. Yirminci yüzyılın ideolojik kötü niyet tarihinde, soytarımsı önemsiz bir rol oynadı o, daha fazlasını değil. Ama onu izlemek yine de dayanılır gibi değildi benim için.

"Ama otuz yedinci başkanımızın bütün cenaze töreni dayanılır gibi değildi. Deniz Kuvvetleri Bandosu ve Korosu, insanların düşüncelerini kapatmak ve bir vecit durumu yaratmak için tasarlanmış bütün şarkıları çalıyor: 'Şefe Selam', 'Amerika,' Sen Ulu Yüce Bir Bayraksın,' 'Cumhuriyet Savaş İlahisi,' ve muhakkak, şu uyuşturucuların en fazla uçuranı, milli uyuşturucu, 'Amerikan Milli Marşı.' Billy Graham'in yüceltici sözleri, bayrağa sarılmış tabut, ırklararası cenaze taşıyan askerlerden bir takım gibisi yoktur –ve hepsi 'Amerikan Milli

Marşı' ile tamamlanır ve bunu şiddetle yukarı doğru yirmi bir pare atış ve 'Sus borusu' izler – kalabalığı felç etmek için.

"Sonra komutayı gerçekçiler alır, ölü adamın gerçek tutkularından başka her şey hakkında ünlü, gerçekdışı, sunilik dolu bütün boş lafları söyleyen, iş bitirici ve iş bozucu eksperler, bir rakibi felakete sürüklemenin en yüzsüz yollarının uzmanları, ahlâki endişeleri daima en sonda gelmek zorunda olanlar. 'Olağanüstü seyahati' için Clinton Nixon'ı yüceltiyor ve kendi samimiyetinin büyüsü altında, Nixon'ın ona vermiş olduğu bütün 'bilgece nasihat'e gizli minnettarlığını ifade ediyor. Vali Pete Wilson çoğu insan Richard Nixon'ı anımsarken onun 'yüksek zekâsını' düşündüklerine herkesi temin ediyor. Dole ve onun göz yaşartıcı klişe seli. 'Doktor' Kissinger, yüce gönüllü, derin, en şişirilmiş, egoist olmayan üslubuyla –ve o pisliğe bulanmış sesin bütün soğuk otoritesiyle– konuşuyor, 'centilmen arkadaşımızı' tarif etmek için prestijde Hamlet'in katledilmiş babasına övgüsünden aşağı kalmayan bir övgü yapar. 'Bir insandı, her şeyden önce, benzerini görmeyecek gözlerim.* Edebiyat, en önemli gerçek değildir ama pervasızca döşenmiş bilgenin kendisi için masraflı bir döşemedir ve bu nedenle, Hamlet'in eşsiz kraldan söz ettiği ortamın ilahi anlamı konusunda fikri yoktur onun. Ama sonra, kim Nihai Örtbas temsilini izlerken ciddiyeti devam ettirmenin muazzam baskısı altında, uygunsuz bir başyapıta başvurduğunda, saray Yahudisinin kültürel bir gaf yaptığını yakalayacak? Alıntılaması gerekenin Hamlet'in babası üzerine konuşması değil de Hamlet'in amcası, Claudius üzerine konuşması olduğunu, Hamlet'in, babasının gaspçı katili, yeni kralın yönetimi üzerine konuşmasını alıntılaması gerektiğini ona kim tavsiye edecek? Yorba Linda'da yüksek sesle şöyle seslenmeye kim cesaret edebilir: 'Hey, Doktor, *şunu* alıntılasana: 'Kötü işler gömülse de yerin dibine / Çıkar bir gün insanların gözü önüne.'

"Kim? Gerald Ford mu? Gerald Ford. O kutsal toprağın kenarında bariz bir şekilde olduğu gibi, daha önce Gerald Ford'u hiç öylesine odaklanmış, öylesine zekâyla dolu gördüğümü hatırlamıyorum. Ronald Reagan. üniformalı tören mangasına ünlü selamını çakıyor, şu *her zaman* yarı çatlak olan selamım. Bob Hope, James Baker'ın yanına oturmuş. İran-Kontra silah tüccarı Adnan Kaşıkçı, Donald Nixon'ın yanına oturmuş. Hırsız G. Gordon Liddy kibirli saç tıraşıyla orada. Başkan yardımcılarının en şerefsizi, Spiro Agnew, merhametsiz Gangster suratıyla orada. Başkan yardımcılarının en hoşu, parlak Dan

* *Hamlet*, çev.: Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, 1983.

Quayle, zekâ dolu bakıyor. O zavallı adamın kahramanca çabası: Her zaman zekâyı sahneye koyuyor ve her zaman başarısız oluyor. Hepsi California güneşi altında ve hoş esintiyle birlikte yavan bir şekilde matem tutuyor: Suçlanmış olan, suçlanmamış olan, suçlu bulunmuş olan, suçlu bulunmamış olan ve bay yüksek zekâ sonunda Amerikan bayrağına sarılı tabutun içinde uykuda, artık kurallarla sınırlanmamış iktidar arayışı ya da boğuşması yok, bütün bir ülkenin moralini altüst eden adam, muazzam bir ulusal felaketin üreticisi, dikkatle seçilmiş bir haleften, ofisteyken işlediği bütün meskene tecavüz suçları için tam ve şartsız af elde etmiş olacak ilk ve tek Amerika Birleşik Devletleri başkanı.

"Ve Van Tassel Grant, Bryden'ın tapılan dulu, *şu* bencil olmayan toplum hizmetlisi, kendi öneminden zevk alıyor ve anlaşılmayacak şekilde çabuk çabuk konuşuyor. Bütün ayin boyunca, pervasız kötü niyet çenesi, televizyona alınmış kederi içinde büyük ulusal kaybımız üzerine anlaşılmayacak şekilde durmadan konuşuyor da konuşuyor. Amerika yerine Çin'de doğmaması çok kötü. Burada, en çok satan bir romancı, ünlü bir radyo şahsiyeti ve Washington'un en yüksek tabakasında bir ev sahibesi olmaya razı olmuştu. Orada, Mao'nun Kültürel Devrimi'ni yönetebilirdi.

"Doksan yıllık ömrümde iki tane heyecan verici şekilde komik cenaze törenine şahit oldum, Nathan. Birincisinde on üç yaşımdayken bulundum, ikincisini üç yıl önce, seksen yedi yaşımda, TV'de gördüm. Benim bilinçli hayatımı az çok parantez içine almış olan iki cenaze töreni. Akıl ermez olaylar değiller. Anlamlarını arayıp bulmak için bir deha gerektirmiyorlar. Bunlar, Daumier'in insanın benzersiz işaretlerini göstermesi kadar açık bir şekilde, insan düğümüne dolanan bin bir ikiliği gösteren doğal insani olaylardır yalnızca. İlki, Russomanno'nun kanaryası için cenaze töreni, ayakkabı tamircisinin bir tabut, tabut taşıyıcılar ve atlı cenaze arabası bulup, görkemli bir şekilde sevgili Jimmy'sini gömdüğü –ve ufaklık kardeşimin burnumu kırdığı. İkincisi, Richard Milhous Nixon'ı yirmi bir pare top atışıyla gömdükleriydi. Eski Birinci Bölge'den İtalyanlar, Dr. Kissinger ve Billy Graham ile birlikte orada, Yorba Linda'da olabilselerdi keşke. Büyük gösteriden nasıl zevk alınacağını bilirlerdi. Bu iki adamın yediği halta, o göz kamaştırıcı bir şekilde murdar ruhu yüceltmek için düştükleri onur kırıcı durumu duyduklarında kendilerini gülmekten yerlere atarlardı.

"Ve Ira hayatta olmuş olsaydı, her şeyi yanlış anlayarak dünyaya tepesi atardı yine."

VIII

"Bütün bağırışları şimdi kendine yöneltmişti Ira. Bu kaba güldürü hayatım nasıl mahvedebilmişti? Yoldaş O'Day'in onu hakkında uyarmış olduğu yaşamın bütün önemsiz yan konuları, esas konuya ilave her şey. Ev. Evlilik. Aile. Metresler. Zina. Hepsi burjuva boku! Neden O'Day gibi yaşamamıştı? Neden O'Day gibi, fahişelere gitmemişti? *Gerçek* fahişeler, kuralları iyice bilen güvenilir profesyoneller ve Estonyalı masözü gibi boşboğaz amatörler değil.

"Suçlamalar peşini bırakmadı. O'Day'i asla bırakmamalıydı, plak fabrikasındaki Elektrikçiler Sendikası atölyesini bırakmamalıydı, New York'a hiç gelmemeliydi, Eve Frame ile asla evlenmemeliydi, kendisini cafcaflı bir şekilde Bay Iron Rinn olarak görmemeliydi. Ira'nın kendi yargısına göre, Orta Batı'yı terk ettikten sonra yaşadığı hayatı asla

yaşamamalıydı. İnsanın deneyim isteğine ya da insanın geleceği okuyamaması yeteneksizliğine ya da insanın hata yapmaya eğilimine sahip olmamalıydı. Kendisine, güçlü ve hırslı bir adamın dünyevi amaçlarından bir tekinin bile peşine düşmek için izin verilmemeliydi. Altmış mumluk ampulün altında Doğu Chicago'da tek göz odada tek başına yaşayan bir komünist emekçi olarak – çileci doruktan düşmüş olduğu cehennemdi bu şimdi.

"Birbiri üstüne yığılan aşağılanma, bu olanların anahtarıydı. Kafasına bir kitap atılmış gibi değildi – kitap kafasına atılmış bir bombaydı. McCarthy'nin, anlamalısın ki, varolmayan listelerinde iki yüz veya üç yüz veya dört yüz komünist olacaktı, ama alegorik olarak bir insanın bütün bunları temsil etmesi gerekecekti. Alger Hiss en önemli örnektir. Hiss'ten üç yıl sonra, Ira bir başka örnek oldu. Dahası, Ira'nınki popüler kültür komünizmi iken, ortalama bir kişi için Hiss, hâlâ Dışişleri Bakanlığı ve Yalta demekti, mevzu uzak, sıradan adamdan çok uzaktı. Kafası karışık popüler imgeleme göre, Ira demokratik komünistti. Bu Abe Lincoln'dü. Kavraması çok kolaydı: Yabancı bir gücün alçak temsilcisi olarak Abe Lincoln, Amerika'nın yirminci yüzyılda da önemli haini olarak Abe Lincoln. Ira komünizmin kişileştirilmesi, ulus için kişiselleştirilmiş komünist oldu: Iron Rinn, Alger Hiss'in asla olamadığı biçimde Herkes'in hain komünisti oldu.

"İşte bu son derece güçlü, birçok yönden son derece duyarsız olan dev, ama sonunda üstüne çullanan iftiralara dayanamadı. Devler de yere serilebilir. Bundan saklanamayacağını biliyordu ve zaman geçtikçe, bunun sonunu sabırla ve sakin bir şekilde asla bekleyemeyeceğini düşündü. Artık kapağın açıldığını ve her zaman başına bir yerlerden bir şeylerin geleceğini düşünmeye başladı. Dev, bunun üstesinden gelmek için etkili bir yol bulamadı ve o zaman çöktü.

"Gidip onu aldım ve biz durumu artık idare edemeyecek bir noktaya gelene kadar bizimle birlikte yaşadı ve onu New York'ta bir hastaneye yerleştirdim. İlk ay, dizlerinin, dirseklerinin ve kaburgalarının ağrıdığı yerleri ovuşturarak, bunun dışında cansız, kucağına bakıp ölmüş olmayı dileyerek bir sandalyede oturdu. Onu görmeye giderdim, çok az konuşurdu. Arada bir konuştuğunda, 'Tek yapmak istediğim...' derdi. Hepsi bu kadardı. Asla daha ileri gitmedi, yüksek sesle değil. Haftalarca bana söylediği tek şey buydu. Bir iki defa şöyle homurdandı, 'Böyle olmak için...' 'Ben asla istemedim...' Ama çoğunlukla şöyleydi: 'Tek yapmak istediğim...'

"O günlerde akıl hastalarına yardım edecek çok fazla şey yoktu. Yatıştırıcı dışında başka ilaç yok. Ira yemek yemezdi. Birinci blokta otururdu –Ağır Vaka Birimi, diyorlar– orada sekiz yatak var ve Ira sabahlığı, pijaması ve terlikleriyle gün geçtikçe daha çok Lincoln'e benziyordu. Sıska, bitkin, Abraham Lincoln'ün keder maskesini takarak. Onu ziyaret eder, yanında oturup elini tutarak şöyle düşünürdüm, Bu benzerlik olmasaydı, bunların hiçbiri onun başına gelmeyecekti. Keşke dış görünümünden sorumlu olmasaydı.

"Onu, hastaların kendi elbiselerinin giydirildiği ve eğlence terapisi yapılan, Yarı-ağır Vaka Birimine taşımaları üç haftayı bulmuştu. Kimileri voleybol ya da basketbol oynamaya dışarı çıkıyorlardı, fakat Ira, eklem ağrıları yüzünden çıkamıyordu. Bir yıldan fazladır inatçı bir acıyla yaşamaktaydı ve belki de bu, onu iftiradan daha çok mahvetti. Belki Ira'yı harap eden düşman fiziksel acıydı ve sağlığı ona zarar vermiş olmasaydı, kitap onu bozguna uğratmanın yanına bile yaklaşamazdı.

"Çöküş toptandı. Hastane berbattı. Ama onu evde tutamazdık. Lorraine'in odasına uzanıp kendisine lanetler okuyarak hüngür hüngür ağlardı: O'Day ona söyledi, O'Day onu uyardı, O'Day, İran'da doklarda fark etmişti... Doris Lorraine'in yatağının kenarına oturdu ve ona sarıldı ve o feryat figan ağladı. O gözyaşlarının ardındaki bütün güç. Korkunç. Tüm yaşamı boyunca kendi yaradılışı ile mücadele eden, tüm dünyaya meydan okuyan güçlü, cüretkâr bir insanın içinde eski acıların ne kadar çok birikebileceğim anlamazsın. İçinden dışarı dökülen buydu: Bütün o lanet olası mücadele.

"Bazen çok *korktum*. Bulge'de bombardıman altındayken savaşta hissettiğim gibi hissettim kendimi. Sırf iriyarı ve mağrur olduğu *için*, hiç kimsenin onun için yapabileceği bir şey olmadığı duygusuna kapılırdın. Çaresizlikten, bütün şu umutsuzluktan, *başarısızlıktan*, bozulmuş, uzun sıska yüzünü gördüm ve ben kendim paniğe kapıldım.

"Okuldan eve döndüğümde onun giyinmesine yardımcı olurdum; her öğleden sonra onu tıraş olmaya zorlardım ve birlikte Bergen Caddesi'nde yürüyüş yapmak için ısrar ederdim. Amerika'daki herhangi bir şehir sokağı o günlerde daha cana yakın olabilir miydi? Ama Ira'nın çevresi düşmanlarla çevriliydi. Park Tiyatrosundaki gösteriler onu korkuttu, Kartzman'ın vitrinindeki salamlar onu korkuttu – Schachtman'in şekerci dükkânı, önündeki gazete bayii onu korkuttu. Haftalar sonra gazeteler onunla dalga geçmelerini bitirdikten sonra bi-

le, gazetelerde onun hikâyesinden bahsedildiğinden emindi. *Journal-American* Eve'in kitabından seçilmiş parçalar yayımladı. *Daily Mirror*, birinci sayfasında onun yüzünü yayımladı. Ağırbaşlı *Times* bile direnemedi. Radyo yayınlarının Sarah Bernhardt'ının çilesi hakkında bir hikâye yayımladı, şu Rus casusu saçmalığını tamamen ciddiye aldı.

"Ama olan budur. İnsan trajedisi tamamlanır tamamlanmaz, bayağılaştırılıp eğlence malzemesi yapılmak üzere gazetecilere teslim edilir. Belki de mantıkdışı çılgınlık tam kapımızda patladığı için ve hiçbir gazetenin yarım yamalak iması yanımdan geçip gitmediği içindir ki McCarthy döneminin, dünyanın en eski demokratik cumhuriyetinin birleştirici inanç sistemi olarak, dedikoduyla savaş sonrası zaferini başlatan dönem olduğunu düşünüyorum. Biz Dedikoduya İnanırız.* Asıl gerçek olarak dedikodu, ulusal iman. Sadece ciddi politikanın değil, aynı zamanda ciddi *her şeyin* kitle dinleyicisini avutmak üzere eğlence olmasının başlangıcı olarak McCarthycilik. Şimdi her yerde olan Amerikan düşüncesizliğinin savaş sonrası çiçek açması olarak McCarthycilik.

"McCarthy'nin alıp veremediği komünizmle değildi; başka hiç kimse bunu bilmese bile kendi bilirdi. McCarthy'nin yurtsever Haçlı seferinin göstermelik yargılama yönü, onun sadece dramatik biçimiydi. Kameraların bunu görüntülemesini sağlamak ona sadece gerçek yaşamın sahte gerçekliğini verdi. McCarthy, işi yasama olan insanların, oyunculuk yaparak kendi ekmeklerine yağ süreceğini kendinden önceki herhangi bir Amerikalı politikacıdan çok daha iyi anladı; McCarthy, utancın eğlence değerini ve deliliğin zevklerini nasıl besleyeceğini anladı. Bizi köklerimize geri götürdü, on yedinci yüzyıla ve cezalandırmaya geriye. Yüzyıl şöyle başlar: Halk eğlencesi olarak ahlâki utanç. McCarthy bir genel eğlence düzenleyicisiydi ve görüşler ne kadar vahşiyse, ithamlar ne kadar gaddarsa, şaşırtılma o kadar büyük ve genel eğlence o kadar iyiydi. *Joe McCarthy'nin Özgür ve Cesur*'u – *bu*, kardeşimin hayatının en büyük rolünü oynamak zorunda kaldığı gösteriydi.

Sadece New York gazeteleri değil, aynı zamanda Jersey gazeteleri de buna katıldığında – bu Ira için öldürücü darbeydi. Sussex County'de Ira'nın tanıdığı her kim varsa bulup çıkardılar ve onları konuşturdular. Radyo yıldızının arkadaşlık ettiği çiftçiler, yaşlılar, mahalledeki önem-

---

* In Gossip We Trust. Amerikan dolarının üzerinde yazılı bulunan 'In God We Trust' cümlesine gönderme. (ç.n.)

siz kişiler ve hepsinin, Ira'nın onlara gelip kapitalizmin kötülüklerini anlatmasına dair bir hikâyesi vardı. Zinc Town'daki şu acayip kankası vardı, tahnitçi ve Ira onunla birlikte olup herifi dinlemekten hoşlanıyordu ve gazeteler tahnitçiye gitti ve o onlara bir sürü dedikodu anlattı. Ira buna inanamadı. Ama bu tahnitçi Ira'nın, genç bir çocukla gelip ikisinin onu ve oğlunu Kore Savaşı'nın aleyhine döndürmeye çalıştığı güne kadar kendisinin gözlerini nasıl boyadığını anlatır. General Douglas MacArthur'a karşı gerçekten zehir kusarak. ABD'ye olabilecek her ahlâksız isimle hitap ederek.

"FBI onunla çok eğlendi. Ve Ira'nın ünüyle. Seni kazığa bağlamak için, seni cemiyetinin içinde mahvetmek için, komşularına gidip seni onlara becerttirmek için... Sana söylemeliyim, Ira. *seni* ihbar edenin tahnitçi olduğunu tahmin etti. Sen tahnit atölyesinde Ira ile birlikteydin, değil mi?"

"Oradaydım. Horace Bixton," dedim, "Ufak tefek komik adam. Hediye olarak bana bir geyik toynağı verdi. Bir sabah oturup tilkinin derisinin yüzülmesini izledim."

"Eee, o geyik toynağının bedelini ödedin. Onların tilkinin derisini yüzmesini izlemen sana Fulbright bursuna mal oldu."

Gülmeye başladım. "Onun *oğlunu* da savaşın aleyhine döndürmek mi dedin? Oğlu duvar gibi sağırdı. Oğlu sağır ve dilsizdi. Hiçbir lanetolası şeyi duyamazdı."

"Bu McCarthy dönemi – önemi yoktu. Ira'nm yolun aşağısında bir komşusu vardı, kötü bir maden kazası geçirmiş olan ve onun için çalışan bir çinko madencisi. Ira bu adamlann New Jersey Çinko hakkında şikâyet etmelerini dinleyerek ve onların sistem hakkında fikrini değiştirmeye çalışmakla çok zaman geçirdi ve komşusu olan, her zaman yemek verdiği işte bu adam, tahnitçinin, Ira'nın kulübesine uğrayan herkesin araba plaka numaralanm bir kenara not ettirdiği kişiydi."

"Kaza geçiren o adamla tanıştım. Bizimle birlikte yemek yedi," dedim. "Ray. Üstüne kaya düşmüş ve kafatasını ezmiş. Raymond Svecz. Bir savaş esiriydi. Ira ona basit işler yaptırırdı."

"Ray herkes için basit işler yaptı sanırım," dedi Murray. "Ira'nın ziyaretçilerinin araba plaka numaralarını bir kenara not ediyordu ve tahnitçi onları FBI'a verdi. En sık gelen plaka benimkiydi ve bu delili de bana karşı kullandılar – komünist-casusu kardeşimi çok fazla ziyaret etmemi, hatta bazen gece kalmamı. Orada sadece bir adam Ira'ya sadık kaldı. Tommy Minarek."

"Tommy ile tanıştım."

"Çekici yaşlı adam. Eğitimsiz ancak zeki bir adam. Yürek gücü vardı. Ira, bir gün Lorraine'i kaya yığınına götürdü; Tommy ona bedavaya bazı kayalar verdi ve eve geldiğinde hakkında tek konuştuğu şey oydu. Tommy gazetelerde haberleri gördükten sonra, arabayla kulübeye gidip hızla içeri girdi. 'Cesaretim olsaydı,' dedi Ira'ya, 'ben de komünist olurdum.'

"Tommy, Ira'yı yeniden yaşama döndüren kişiydi. Onu derin düşüncelerden kurtaran ve onu yeniden dünyaya döndüren Tommy idi. Tommy, insanlar Ira'yı orada görebilsin diye işleri yürüttüğü kaya yığınında onu yanına oturttu. Tommy, kasabanın saygı duyduğu birisiydi ve zamanla oradaki insanlar komünist olduğu için Ira'yı affettiler. Hepsi değil, ama çoğu. İkisi kaya yığınında oturup üç, dört yıl birlikte konuştular, Tommy mineraller hakkında bildiği her şeyi Ira'ya öğretti. Sonra Tommy kalp krizi geçirip öldü ve kayalarla dolu bodrum katını Ira'ya bıraktı ve Ira Tommy'nin işini devraldı. Kasaba da buna izin verdi. Ira orada oturdu, hiper inflamatorlu Ira, ağrıyan eklemlerini ve adalelerini ovuşturarak ve öldüğü güne kadar Zinc Town kaya yığınını işletti. Güneşin altında, bir yaz günü, mineral satarken, devrilip öldü."

Ira'nın ağız dalaşçısı, zıt, meydan okuyan olmakta, gerektiğinde yasadışı olmakta kararlılığı yüzünden yüreğinin sızlayıp sızlamadığını ya da tuvaletlerinin olduğu makine atölyesinin karşısındaki yolda bulunan kaya yığınının önünde Tommy'nin numunelerini satarken bütün her şeyin, hâlâ içinde yanıp yanmadığını merak ettim. Yanmaya devam etti, büyük bir olasılıkla; Ira'nın içinde her şey yanmaya devam etti. Dünyada hiç kimse hüsrana karşı Ira'dan daha az kabiliyetli değildi ya da huysuzluğunu kontrol etmede daha kötü değildi. Bir eylemde bulunmak için öfke – ve bunun yerine çocuklara torbası elli sentten kaya satmak. Bütünüyle farklı birisi olmayı isteyerek, kişisel nitelikleri yüzünden (boyutu, nefreti, acısını çektiği baba) kaderinin farklı bir şey olduğuna inanarak, ölünceye kadar orada oturmak. Dünyayı değiştirmek için hiçbir çıkış yolu olmamasına öfkeli. O köleliğin hayata küskünlüğü. Bitmez tükenmez asla vazgeçmeme gücünü şimdi kendisini mahvetmek için kullanırken, kim bilir nasıl boğuluyor olmalıydı.

"Ira, Bergen Caddesi'nden," dedi Murray, "Schachtman'in gazete bayii yakınından geçen yürüyüşünden, evden ayrıldığından çok daha perişan bir halde geri gelirdi ve Lorraine buna dayanamazdı. Dev gibi

büyük amcasını, sıradan işçinin şarkısını, 'Heyamola, heyamola' diye birlikte söylemiş olduğu – onun öylesine boyun eğdirilmiş olduğunu görmek Lorraine için çok fazlaydı ve bu yüzden Ira'yı New York'taki hastaneye yatırmak zorunda kaldık.

"O'Day'i mahvetmiş olduğunu sandı. İsimleri ve adresleri Eve'in Katrina'ya vermiş olduğu şu iki küçük günlükte olan herkesi mahvettiğinden emindi ve haklıydı. Ancak O'Day hâlâ onun kahramanıydı ve Eve'in kitabında çıktıktan sonra gazetelerde parça parça alıntı yapılan O'Day'in şu mektupları – Ira bunun O'Day'in sonu olduğundan emindi ve bunun utancı korkunçtu.

"Johnny O'Day ile iletişim kurmaya çalıştım. Adamla tanışmıştım. Ira ile orduda ne kadar yakın olduklarını biliyordum. Ira'nın Calumet City'de onun çömezi olduğu zamanı hatırladım. Adamdan hoşlanmamıştım, fikirlerinden hoşlanmamıştım, onun üstünlük ve kurnazlık karışımınından, bir komünist olarak verilmiş olduğunu düşündüğü o ahlâki üstünlükten hoşlanmadım, ama olup bitenden dolayı Ira'yı sorumlu tuttuğuna inanamadım. O'Day'in başının çaresine bakabileceğini, Ira'nın öyle olmadığı anlaşılan o prensipli komünist umursamazlığı ile güçlü ve acımasız olduğuna inandım. Yanılmamıştım da. Çaresizlikten, Ira'yı kendine getirecek biri varsa, bunun O'Day olacağını sandım.

"Ama bir telefon numarası bulamadım. Gary'de veya Hammond'da veya Doğu Chicago'da veya Calumet City'de veya Chicago'da kayıtlı değildi. Ira'nın elindeki son adresine mektup yazdığımda, zarf 'Adresten ayrılmış, taşınmış' damgalı olarak geri geldi. Onun izini bulmaya çalışarak Chicago'daki her sendika bürosuna telefon ettim, sol kanat kitapçılara telefon ettim, aklıma gelen her kuruluşa telefon ettim. Tam vazgeçmiştim ki bir gece evdeki telefon çaldı ve arayan oydu.

"Ne istiyordum? Ona Ira'nın nerede olduğunu söyledim. Ona Ira'nın ne durumda olduğunu söyledim. Hafta sonu doğu tarafına gelip, hastaneye giderek Ira ile birlikte oturmayı, sadece orada onunla oturmayı isteyip istemeyeceğini, tren parasını telgrafla gönderebileceğimi ve akşam Newark'ta bizimle kalabileceğini söyledim. Bunu yapmak hoşuma gitmiyordu, ama onu tatlılıkla ikna etmeye çalışıyordum, bu yüzden şöyle dedim, 'Ira için çok önemlisin. Her zaman O'Day'in takdirine layık olmak istemiştir. Sanırım ona yardımcı olabilirsin.'

"Ve sonra, şu sakin, açık haliyle, hayatta tek ve her şeyden önce ge-

len bir amacı olan ulaşılmaz sert bir eşşoğlu eşeğin ses tonuyla, bana yanıt verdi. 'Bakın, Profesör,' dedi bana, 'kardeşin beni adamakıllı uyuttu. Kimin düzenbaz olup olmadığını bildiğim konusunda her zaman gurur duydum. Ama bu defa enayi durumuna düştüm. Parti, toplantılar – hepsi kişisel amacı için bir maske. Kardeşin, profesyonel konumuna yükselmek için partiyi kullandı, sonra ona ihanet etti. Eğer cesareti olan bir Kızıl olsaydı, kavganın olduğu yerde kalırdı, Greenwich Village'de New York'ta değil. Ira'nın tek umursadığı herkesin kendisinin nasıl bir kahraman olduğunu düşündüğüydü. Sürekli taklit ediyor ve asla gerçek değil. Uzun boylu diye, Lincoln mü oldu yani? 'Kitleler, kitleler, kitleler' diye nutuk çekti diye, devrimci mi oldu yani? O devrimci değildi, Lincoln değildi, o hiçbir şey değildi. O bir erkek değildi – başka her şeyin yanında bir erkek olmayı da taklit ediyor. *Büyük* adam olmayı taklit ediyor. Adam her şeyi taklit ediyor. Bir kılığı çıkarıp başka bir şey oluyor. Hayır, senin kardeşin, insanların düşünmesini istediği kadar doğru biri değil. Kardeşin, kendisinden başkasına sadık bir insan değil. O bir üçkâğıtçı, o bir ahmak ve o bir hain. Devrimci yoldaşlarına ihanet etti, işçi sınıfına ihanet etti. Sattı. Satın alındı. Tam bir burjuva yaratığı. Ün, para, servet ve güç tarafından baştan çıkarıldı. Ve amcık, fantezi Hollywood amcığı tarafından. Devrimci ideolojisinin –hiçbir şeyin– zerresini bile bulundurmuyor. Fırsatçı bir yardakçı. Büyük bir olasılıkla fırsatçı bir gammaz. Bana o şeyleri masasında kazayla mı bıraktığını söyleyeceksin? Partili bir adam onu kazayla mı bırakır? Yoksa FBI ile birlikte hazırlanmış bir şey mi Profesör? Sovyetler Birliği'nde olmaması çok kötü – onlar hainlerle nasıl ilgilenileceğini bilirler. Ondan haber almak istemiyorum ve onu görmek istemiyorum. Çünkü kazayla onu görecek olursam, ona kendini kollamasını söyle. Söyle ona yaptıkları için ne kadar mantıklı açıklama yaparsa yapsın, kan gövdeyi götürecek.'

"Hepsi buydu. Kan gövdede. Cevaplamayı bile denemedim. Kim masumiyetin başarısızlığını yegâne ve her zaman masum olan bir militana açıklamaya cesaret edebilirdi ki? O'Day hayatında hiçbir zaman bununla böyle, şununla şöyle ve başka birisiyle üçüncü bir kişi olmamıştır ki. O bütün yaratıkların dönekliğini paylaşmaz. İdeolog hepimizden daha masumdur çünkü o herkes ile ilişkisinde bir ideologtur. Telefonu kapadım.

"Eve olmasaydı Ira'nın Yarı-ağır Vaka Biriminde daha ne kadar çile çekeceğini Tanrı bilir. Ziyaretçi istenmiyordu ve Ira ne olursa olsun,

ben ve Doris dışında kimseyi görmek istemiyordu ve bir akşam Eve çıkageldi. Doktor ortalıkta değildi, hemşire de düşünememişti ve Eve kendisini Ira'nın eşi olarak tanıttığı zaman, hemşire ona koridorun aşağısını işaret etti ve işte oradaydı. Ira, bir deri bir kemik kalmış, hâlâ son derece cansız ve neredeyse hiç konuşmuyordu ve Eve onu görür görmez ağlamaya başladı. Üzgün olduğunu söylemeye geldiğini ama daha ona bakar bakmaz ağlamaya başladığını söyledi. Üzgündü, Ira ondan nefret etmemeliydi, Ira'nın ondan nefret ettiğini bilerek yaşamını sürdüremezdi. Üzerine korkunç baskılar uygulanmıştı, ne kadar korkunç olduğunu o bilemezdi. Bunu yapmak istememişti. Bunu yapmamak için her şeyi yapmıştı...

"Elleri yüzüne kapalı, durmadan ağladı, ağladı, ta ki şu kitabın daha ilk satırını okuyunca hepimizin fark ettiği şeyi söyleyene kadar. Onu Grantlerin yazdığını söyledi, her kelimesini.

"İşte o zaman Ira konuştu. 'Niçin onlara izin verdin?' dedi. 'Beni zorladılar,' dedi Eve. 'Katrina beni tehdit etti, Ira. Kaçık. O adi, kötü bir kadın. Berbat çok berbat bir kadın. Seni hâlâ seviyorum. Bunu söylemeye geldim. Söylememe izin ver, lütfen. Katrina seni sevmemi hiç engelleyemedi. Bunu bilmelisin.' 'Seni nasıl tehdit etti?' Haftalardır ilk kez art arda cümleler halinde konuşuyordu. 'Sadece beni tehdit etmedi,' dedi Eve. 'Şunu da yaptı. İşbirliği yapmazsam işimin biteceğini söyledi bana. Bryden'ın benim bir daha hiç çalışmamamı garanti edeceğini söyledi. Sonunda yoksul kalacaktım. Yine de hayır dediğimde, ona, hayır, Katrina, hayır, bunu yapamam, bana ne yapmış olursa olsun, bunu yapamam, onu seviyorum... dediğimde, işte o zaman, bunu yapmazsam, Sylphid'in kariyerinin daha başında mahvolacağını söyledi.'

"Eee, birden Ira yeniden kendisi oldu. Yarı-ağır Vaka Birimini altına üstüne getirdi. Bu kıyametti. Yarı ağır vaka hâlâ yarı ağır vakadır ve o odadaki herifler basketbol ve voleybol oynuyor olabilirler ama hepsi hâlâ çok kırılgandılar ve birkaçı sapıttı. Ira avazı çıktığı kadar bağırıyordu, 'Bunu *Sylphid* için mi yaptın? Kızının *kariyeri* için mi yaptın?' ve Eve ulumaya başladı, 'Sadece *sen* önemlisin! Sadece *sen*! Ya çocuğum! Çocuğumun yeteneği!' Oda arkadaşlarının biri şöyle bağırıyordu, 'Göster ona gününü! Göster ona gününü!' ve bir diğeri birden ağlamaya başlar ve görevliler koridora indikleri sırada, Eve yüzükoyun yerdedir, yumruklarını yere vurup, 'Ya kızım!' diye bağırarak.

"Eve'e bir deli gömleği giydirdiler – o günlerde bunu kullanırlardı.

Bununla birlikte, ağzını tıkamadılar ve böylece Eve içini döktü, hepsini. 'Katrina'ya, "Hayır, öyle bir yeteneği susturamazsın" dedim. *Sylphid*'i mahvedecekti. Sylphid'i mahvedemezdim. *Senin* Sylphid'i mahvedemeyeceğini biliyorum. Güçsüzdüm. Tek kelimeyle çaresizdim! Ona verebileceğim en az şeyi verdim. Onu yatıştırmak için. Çünkü Sylphid – o yetenek! *Doğru* olmazdı! *Dünyadaki* hangi anne çocuğunun acı çekmesine izin verir? Hangi anne farklı bir şekilde davranırdı, Ira? Cevap ver bana! Yetişkinlerin ahmaklığı ve onların fikirleri, tavırları yüzünden çocuğuma acı çektirmek için mi? Suçu nasıl bana atarsın? Ne seçeneğim vardı? Neler çektiğim hakkında hiçbir fikrin yok. Birisi çıkıp da, "Çocuğunun kariyerini mahvedeceğim" dediğinde *herhangi bir* annenin neler çekeceği hakkında hiçbir fikrin yok. Senin hiç çocuğun olmadı. Anne babalar ve çocuklar *konusunda* hiçbir şey anlamıyorsun. Senin anne baban yoktu ve senin çocuğun yok ve fedakârlığın ne anlama geldiğini bilmiyorsun!'

"'Demek çocuğum yok ha?' diye bağırdı Ira. Eve'i bir sedyenin üzerine yatırmışlardı, o sırada onu uzaklaştırıyorlardı ve bu yüzden Ira peşlerinden koştu, koridordan aşağı bağırarak koştu, '*Niçin* çocuklarım yok? Senin yüzünden! Senin ve senin hırslı, bencil, lanet kızın yüzünden!'

"Eve'i sedyeyle götürdüler, anlaşıldığına göre sadece ziyaret için uğramış olan birisine daha önce asla yapmak zorunda kalmadıkları bir şeydi. Ona sakinleştirici verdiler ve onu Ağır Vakalar Biriminde bir yatağa yerleştirdiler, onu kilitlediler ve ertesi sabah Sylphid'i bulana kadar hastaneden çıkmasına izin vermediler ve annesini almak üzere geldi. Hangi içgüdü Eve'i hastanaye getirmişti, söylemeye geldiği –bu iğrenç şeyi yapmak için Grantler tarafından zorlandığı – şeyin doğru olup olmadığını, bunun yeni bir yalan olup olmadığını, hatta utancının bile gerçek olup olmadığını hiçbir zaman kesinlikle bilemedik.

"Belki öyleydi. Kesinlikle öyle olabilirdi. O zamanlarda, her şey olabilirdi. İnsanlar yaşam mücadelesi veriyorlardı. Eve'in söyledikleri doğruyduysa, o zaman Katrina bir dehaydı, gerçekten, kendi çıkarları için başkalarını kullanma dehası. Katrina onu neresinden ele geçireceğini çok iyi biliyordu. Katrina ona ihanet edeceği insanlar seçeneğini sundu ve Eve, güçsüzlük bahanesiyle, seçmekten başka seçeneği olmadığı şeyi seçti. İnsan kendisi olmaya mahkûmdur, Eve Frame ise herkesten fazla. Grantlerin isteğinin maşası oldu. Bu ikisi tarafından tıpkı bir ajan gibi çalıştırıldı."

"Eee, birkaç gün zarfında Ira Hafif Vaka Birimi'ndeydi ve sonraki hafta dışarıdaydı ve sonra gerçekten ...

"Eee, belki," dedi Murray bir an düşündükten sonra, "politika, ev, başarı ve şöhretin darağacı etrafına inşa edilmeden önceki, kanal kazıcısını canlı canlı gömüp Abe Lincoln şapkasını takmadan önceki, kanal kazarken sahip olduğu hayatta kalma berraklığına yeniden kavuştu. Belki yeniden kendisi oldu, kendi usulünde aktör. Ira düşürülmüş üstün yetenekli bir sanatçı değildi. Ira sadece başladığı yere geri götürüldü.

"'İntikam.' Bunu bana dedi," dedi Murray, "öylesine sakin ve yalın bir şekilde. Kaşıklarıyla demir parmaklıklara vuran bin mahkûm, bin müebbet hapis mahkûmu bunu daha iyi ifade edemezdi. 'İntikam.' Savunmanın dokunaklı yalvarması ile intikamın zorlayıcı dengesi arasında hiç seçenek yoktu. Şu eklemlerine ağır ağır masaj yaparak onu mahvedeceğini söylediği anı hatırlıyorum. 'Onun hayatını şu kızına uygun tuvaletin içine atacağım. Sonra onunla birlikte kendimi de içine atacağım. Bunu kendime yakıştıramıyorum. Bu adil değil, Murray. Bu benim için çok onur kırıcı, Murray. Ben onun ölümcül düşmanı mıyım? Tamam o zaman, o da benimki' dediğini hatırlıyorum."

"Onu mahvetti mi?" diye sordum.

"Eve Frame'e ne olduğunu biliyorsun."

"Öldüğünü biliyorum. Kanserden. Değil mi? Altmışlı yıllarda mıydı?"

"Öldü, ama kanserden değil. Sana sözünü ettiğim şu resmi hatırlıyor musun, hani Freedman'ın eski kız arkadaşlarından gelen mektuptaki şu fotoğraf, Ira'nın Eve'in şerefini lekelemekte kullanacağı resim? Hani yırtıp attığım resim? Onu kullanmasına izin vermeliydim."

"Bunu daha önce söylemiştin. Niçin?"

"Çünkü Ira onu öldürmemek için bir yol aradığından bu resmi kullanmak istedi. Bütün yaşamı, bir kimseyi öldürme*me*nin bir yolunu aramak olmuştu. İran'dan döndüğü zaman, bütün hayatı şiddet içgüdüsünü yatıştırma çabası oldu. O resim – onun, neyi gizlemek için olduğunu, ne anlama geldiğinin farkında değildim. Onu yırtıp attığım zaman, *onu* bir silah olarak kullanmasını önlediğim zaman, 'Pekâlâ, sen kazandın,' dedi ve ben aptal aptal başardığımı düşünürek Newark'a geri döndüm ve Ira Zinc Town'da, ormanın içinde, atış talimi yapmaya başlar. Orada bıçakları vardı. Ertesi hafta onu görmeye gittim ve hiçbir şeyi saklamaya çaba sarf etmiyordu. Bir şeyi saklamak için kafa-

sından geçenlerle fazlasıyla çılgına dönmüştü. Cinayet konusuyla dopdoluydu. 'Silah ateşinin kokusu,' der bana, 'bu bir afrodizyak!' Kesinlikle kafayı üşütmüştür. Onun bir silahı olduğunu bile bilmiyordum. Ne yapacağımı bilmiyordum. Sonunda onların gerçek benzerliklerini bulmuştum, Ira ve Eve'in kuşatılmış kişiler olarak umutsuzca birbirlerine bağlanmaları: Her ikisi de harekete geçtiğinde hiçbir engel tanımayan o şeye karşı fena halde eğilimliydiler. Ira'nın şiddete başvurması, Eve'in isteriye yatkınlığının eril karşılığıydı – aynı şelalenin farklı cinsiyet göstergeleri.

"Ona sahip olduğu bütün silahları bana vermesini söyledim. Ya onları hemen bana verecekti ya da telefon edip polisi çağıracaktım. 'Ben de senin kadar acı çektim,' dedim ona, 'Ben o evde senden daha çok acı çektim, çünkü bununla önce ben karşı karşıya geldim. Altı yıl boyunca kendi başıma. Sen hiçbir şey bilmiyorsun. Bir silah alıp birisini vurmayı istemenin ne demek olduğunu bilmediğimi mi sanıyorsun? Ona şimdi yapmak istediğini ben *altı yaşımdayken* yapmak istedim. Ve sonra sen doğdun. Sana ben baktım, Ira. Evde olduğum sürece seni en berbat durumlardan korumaya çalıştım.

"'Sen bunu hatırlamıyorsun. Sen iki yaşındaydın, ben sekiz – ve ne oldu biliyor musun? Sana hiç anlatmadım. Yeterince aşağılanıyordun. Taşınmak zorundaydık. Henüz Fabrika Sokağı'nda oturmuyorduk. Sen bebektin ve Lackawanna demiryolu arkasında yaşıyorduk. Nassau'da. Demiryoluna bakan Nassau Caddesi on sekiz numara. Dört oda, ışık yok, pek çok gürültü. Ayda on altı buçuk dolar, evsahibi on dokuz dolara yükseltti, ödeyemedik ve evden çıkarıldık.

"'Eşyalarımızı taşıdıktan sonra babam ne yaptı biliyor musun? Sen, annem ve ben, Fabrika Sokağı'ndaki iki odaya eşyaları yerleştirmeye başladık ve o boş dairede kaldı, çömelip mutfağın ortasına sıçtı. Mutfağımıza. Masaya oturup yemek yediğimiz yerin tam ortasında onun bok yığını. Onunla duvarları boyadı. Fırça yok. Gereği yoktu. Boku elleriyle duvarlara sürdü. Büyük darbelerle. Yukarı, aşağı, yanlamasına. Bütün odaları bitirdiğinde lavaboda yıkandı ve ardından kapıyı bile kapatmadan çıktı. Ondan sonra çocukların bana ne isim taktıklarını biliyor musun? Bokduvarı. O günlerde herkesin bir takma adı vardı. Sana Sümsük diye isim taktılar, bana Bokduvarı diye isim taktılar. Bu babamızın bana, koca çocuğuna, en büyük oğluna mirasıydı.

"'Seni o zaman korudum Ira ve şimdi de koruyacağım. Bunu yapmana izin vermeyeceğim. Ben hayatta kendi uygarlaşma yolumu bul-

dum, sen seninkini buldun ve şimdi bu yolda geri gitmeyeceksin. Anlıyor gibi görünmediğin bir şeyi açıklamama izin ver. İlkönce komünist olmanın nedeni. Bu hiç kafana dank etmedi mi? Benim uygarlaşma yolum kitaplar, üniversite, öğretmenlik okuluydu, seninki O'Day ve partiydi. Ben senin yolunu asla benimsemedim. Senin yoluna *karşı* çıktım. Ama her iki yol da meşruydu ve ikisi de işe yaradı. Ama şimdi olanı da anlamıyorsun. Sana, komünizmin şiddetten bir çıkış yolu olmadığına, onun şiddet *için* bir program olduğuna karar verdiklerini, söylediler. Senin politikanı suçlu hale getirdiler ve cabası olarak, seni suçlu hale getirdiler ve sen onları haklı çıkaracaksın. Senin suçlu olduğunu söylüyorlar ve o yüzden silahını doldurup bıçağını kuşanıyorsun. 'Ben haklıyım kahrolsun! Silah ateşinin kokusu – bu bir afrodizyak!' diyorsun. Nathan, kısık sesle konuştum. Ama öfkelenmiş manyak bir katille birlikte olduğun zaman, böyle konuşmak onu sakinleştirmiyor. Ona daha da alevlendiriyor. Öfkeli manyak bir katille birlikteyken, dairenin kat planı da dahil olmak üzere, çocukluk hakkında bir hikâye anlatmaya başlamak...

"Bak," dedi Murray, "Sana Ira hakkında her şeyi anlatmadım. Ira önceden birisini öldürmüştü. Newark'ı terk etmesinin, ormanın yolunu tutmasının ve çocukken madenlerde çalışmasının nedeni buydu. Firar halindeydi. Sussex County'ye götürdüm, uzağa ama onu kontrol edemeyeceğim ve bunu atlatmasına yardım edemeyeceğim kadar uzağa değil. Onu ben götürdüm, yeni adını verdim ve onu sakladım. Gil Stephens. Ira'nın yeni isimlerinin ilki.

"Peşinde olduklarını düşündüğü sürece madenlerde çalıştı. Polisler değil, Gansterler. Birinci Bölge'de haraççılık yapan Ritchie Boiardo'dan bahsetmiştim. Restoranın sahibi olan ganster, Vittorio Castle. Ira, Boiardo'nun gansterlerinin onu aradığı haberini aldı. Trenlerde yatıp kalkarak iş aramaya başladı."

"Ne yapmıştı?"

"Ira kürekle bir adamı öldürdü. Ira on altı yaşındayken bir adam öldürdü."

Ira kürekle bir adam öldürdü. "Nerede?" dedim. "Nasıl? Ne oldu?"

"Ira, Tavern'de garson yamağı olarak çalışıyordu. Altı aydır çalıştığı bir işti bu ki bir gece, saat ikide yerleri paspaslamayı bitirmiş, tek başına sokağa çıkmış, kiraladığı odaya doğru yol alıyordu. Savaştan sonra fakirler için kamu evleri inşa ettikleri Dreamland Park'ın aşağısındaki küçük bir sokakta yaşıyordu. Elizabeth Caddesi'nden Me-

eker'a döndü ve eskiden Millman'in sosisli sandviç tezgâhının olduğu yerde karanlıktan bir adam çıktığında, Frelinghuysen Caddesi yönünde, Weequahic Parkı'nın karşısındaki karanlık sokağa doğru gidiyordu. Gölgelerin arasından çıkan adam orada Ira'nın başını hedef alarak bir kürek savurdu ve Ira'yı omuzlarından vurdu.

"Okulu bıraktıktan sonra Ira'nın çalışmış olduğu kanal kazma grubundaki İtalyanlardan biriydi. Ira, bu adamla sürekli olarak sorun yaşadığı için Tavern'de komilik yapmak için kanal kazmayı bırakmıştı. 1929 yılıydı, Tavern'in açıldığı yıl. En baştan başlamayı ve garson yamaklığından garsonluğa ilerlemeyi deneyecekti. Amaç buydu. İşi bulmasına yardım etmiştim. İtalyan sarhoştu ve ona şiddetle bir tane patlattı ve Ira küreği ondan zorla alıp, onunla dişlerini dağıttı. Sonra onu Millman'in yerinin arkasına, o zifiri karanlık park yerine sürükledi. Senin zamanında, flört eden çocuklar arabalarını oraya park edip sarmaş dolaş öpüşürlerdi, Ira'nın bu herifi fena halde hırpaladığı yer de burasıydı işte.

"Herifin adı Avare'ydi. Avare, kanal kazma grubundaki en büyük Yahudi düşmanıydı. '*Mazzu' crist, giude' maledett.*" İsa'nın katili, pis Yahudi... öyle şeyler. Avare bu konuda uzmandı. Avare, Ira'dan on yaş daha büyüktü ve hiç de ufak tefek bir adam değil, neredeyse Ira'nın boyunda iriyarı bir herifti. Ira ona şuurunu yitirene kadar vurdu ve onu orada bıraktı. Avare'nin küreğini yere attı ve geri yürüyüp sokağa döndü ve eve doğru yürüdü, ama içinde bir şey bitmemişti. Ira'mn içindeki bir şey *hiçbir zaman* bitmedi. On altı yaşındaydı, güçlüydü, öfke doluydu, sıcaklamıştı, terliydi, duyguları doruğa çıkmıştı ve tahrik edilmişti –galeyana getirilmişti– ve bu yüzden geri dönüp, Millman'ın yerine gitti ve adam ölene kadar Avare'nin kafasına vurdu."

Weequahic Park'ta yürüyüş yaptıktan sonra Ira beni sosisli sandviç yemeğe Millman'ın yerine götürürdü. Tavern, hepsinin tanıştıkları gece Ira'nın Eve'i Murray ve Doris ile yemeğe götürdüğü yerdi. Bu 1948 yılındaydı. Yirmi yıl önce orada birisini öldürmüştü. Zinc Town'daki kulübe – o kulübenin onun için benim hiçbir zaman anlamadığım başka bir anlamı vardı. Orası, onun ıslaheviydi. Onun hücreye kapatılma cezasıydı.

"Boiardo nerede devreye giriyor?"

"Avare'nin kardeşi, Boiardo'nun yeri, Castle'da çalışıyordu. Mutfakta çalışıyordu. Boiardo'ya gidip ona olanları anlatmış. Önceleri hiç kimse cinayet ile Ira'yı ilişkilendirmedi, çünkü çoktan bölgeden ayrıl-

mıştı. Ama bir iki yıl sonra, aramaya başladıkları Ira'ydı. Boiardo'yu Ira'nın peşine takanların polisler olduğundan şüphelendim, ama asla emin olamadım. Tek bildiğim birisinin kapımıza gelip Ira'yı sorduğuydu. Küçük Pisi beni ziyaret etti. Küçük Pisi'yle birlikte büyüdüm. Küçük Pisi, Aqueduct Alley'de zar oyunu oynatıyordu. Polisler orayı dağıtana kadar Grande'nin arkasında *ziconette* oyunu oynatıyordu. Grande'de Küçük Pisi ile bilardo oynardık. O, damlardan süzülerek ağabeyi Büyük Pisi ile birlikte pencerelerden içeri girerek, profesyonel bir hırsız olarak çalışmaya başladığı için bu adı aldı. İlkokuldayken, bütün gece dışarıda hırsızlık yaparlardı. Zahmet edip okula geldiklerinde ise, sıralarında uyurlardı ve kimse onları uyandırmaya cesaret edemezdi. Büyük Pisi doğal nedenlerden öldü, ancak Küçük Pisi'nin 1979'da tam gangster tarzı hesabı görüldü: Long Branch'deki okyanusa bakan dairesinde, üzerinde bornozu, kafasında 32 kalibrelik üç kurşunla bulundu. Ertesi gün, Ritchie Boiardo, kafadarlarından birine, 'Belki böylesi daha iyi oldu – çünkü çok fazla konuşuyordu' dedi.

"Küçük Pisi kardeşimin nerede olduğunu öğrenmek istiyordu. Kardeşimi yıllardır görmediğimi söyledim. Bana, 'Kulübe onu arıyor' dedi. Boiardo'ya 'Kulübe' adını takmışlardı, çünkü telefon konuşmalarını Birinci Bölge İtalyanlarının telefon kulübesi dedikleri bir yerden yapıyordu'. 'Niçin?' diye sordum. 'Çünkü Kulübe mahalleyi korur. Çünkü Kulübe ihtiyacı olduklarında insanlara yardım eder.' Bu doğruydu. Boiardo, elmas kakmalı kemer tokası ile etrafta dolaşırdı ve mahalle papazları olan aziz adamdan bile daha büyük saygı görürdü. Küçük Pisi konusunda Ira'ya haber ulaştırdım, onu yeniden yedi yıl sonra gördük, 1938 yılıydı."

"Öyleyse trenlerde yatıp kalkarak iş araması Büyük Bunalım yüzünden değildi. Aranan bir adam olduğu içindi."

"Bunu öğrendiğine çok şaşırdın mı?" diye sordu Murray. "Senin ona olduğun derecede hayran olduğun biri hakkında."

"Hayır," dedim. "Hayır, Şaşırmadım. Bu mantıklı."

"Oynatmasının bir nedeni bu. Ağlayarak Lorraine'in yatağında çözülmesi böyle olmuştur. 'Her şey iflas etti.' Üstesinden gelmek için şekillendirilmiş olan yaşam paramparça olmuştu. Çaba boşa gitmişti. Her şeyin başlamış olduğu kargaşaya geri dönmüştü."

"'Her şey' nedir?"

"Ordudan ayrıldıktan sonra Ira, karşılarında patlayamayacağı insanlar istedi etrafında. Onları aramaya koyuldu. İçindeki şiddet Ira'yı

korkutmuştu. Bunun birden tekrar ortaya çıkması korkusuyla yaşadı. Ben de öyle. Böylesine erken yaşta şiddete eğilim gösteren birisi – onu ne durduracaktı?

"İşte bu yüzden Ira evliliği istedi. İşte bu yüzden çocuk istedi. İşte bu yüzden şu kürtaj onu kedere boğdu. İşte bu yüzden kürtajın ardında ne olduğunu öğrendiği gün bizimle kalmaya geldi. Ve tam da ertesi gün seninle tanışır. Onun asla olamamış olduğu ve onun sahip olamadığı her şeye sahip olan bu çocukla tanışır. Ira asla *senin* eksiğini tamamlamıyordu. Belki senin baban öyle düşündü, ama hayır, sen *onun* eksiğini tamamlıyordun. O gün Newark'a geldiğinde, kürtaj onun içinde hâlâ çok yeniydi, sen Ira için karşı konulmazdın. O, bozuk gözleri, dayanılmaz bir evi olan eğitimsiz, Newarklı bir çocuktu. Sen kendisine her şeyin verildiği, özenle yetiştirilmiş Newarklı bir çocuktun. Sen herifin Prens Hal'iydin. Sen Johnny O'Day Ringold idin – işte sen bu anlama geliyordun. Sen bilsen de bilmesen de, bu senin işlevindi. Onun tabiatına karşı, o büyük bedendeki bütün güce karşı, bütün öldürücü tehlikeye karşı kendisine siper olmasına yardım etmek. Bu bütün hayatım boyunca *benim* işimdi. Bu birçok kimsenin işidir. Ira tek değildi. Şiddete başvurmamaya çalışan adamlar mı? 'Her şey' bu işte. Onlar her taraftalar. Onlar her yerdeler."

"Ira kürekle bir adamı öldürdü. Ondan sonra ne oldu?" diye sordum. "O gece ne oldu?"

"Newark'ta öğretmenlik yapmıyordum. 1929 yılıydı. Weequahic Lisesi henüz inşa edilmemişti. Irwington Lisesi'nde öğretmenlik yapıyordum. Benim ilk işim. Demiryolu rayları yakınında, Solondz'un kereste deposunun yanında bir oda kiralamıştım. Ira çıkageldiğinde saat sabahın dördüydü. Odam birinci kattaydı ve pencereyi tıklattı. Dışarı çıktım, kanlı ayakkabılarına, kanlı pantolonuna, kanlı ellerine ve kanlı yüzüne şöyle bir baktım ve onu eski Ford'a bindirdim ve sürmeye başladım. Hangi cehenneme gittiğimi bilmiyordum. Newark polisinden uzaklara bir yere. O zaman polisleri düşünüyordum, Boiardo'yu değil."

"Sana ne yaptığını anlattı."

"Evet. Başka kime anlattı biliyor musun? Eve Frame'e. Yıllar sonra. Flörtleri sırasında. O yaz boyunca New York'ta yalnızdılar. Ira ona deli oluyordu ve onunla evlenmek istiyordu ama ona kim olduğunu ve yaptığı en kötü şey hakkında gerçeği anlatmak zorundaydı. Onu korkutup kaçırırdıysa, o zaman korkutup kaçırsındı, ama Eve'in kim oldu-

ğunu bilmesini istedi – vahşi bir adam olduğunu ancak vahşi adamın tüm izlerinin ortadan kalkmış olduğunu. Kendi kendini ıslah etmiş insanların bu itirafları yaptıkları nedenden dolayı bunu anlattı: bu yüzden ıslah olmuş haline sadık kalacaktı. Ira o zaman bunu anlamadı, asla anlamadı, Eve'in en çok ihtiyacı olduğu şey vahşi bir adamdı.

"Farkında olmadan, ki bu onun tarzıydı, Eve'in kendi içyüzünü kavrayışı vardı. Vahşi bir adama ihtiyacı vardır. Vahşi adamı *talep etmiştir*. Onu kim daha iyi koruyabilirdi? Vahşi bir adamla güvendeydi. Pennington dışarıda delikanlıları toplayıp geceyi onlarla geçirdiği ve çalışma odasına özel yaptırmış olduğu özel bir yan girişten içeri girdiği yıllar boyunca Pennington ile birlikte olabilmesinin nedenini açıklıyor. Yan giriş Eve'in isteği üzerine yaptırılmıştı, böylece sabahın dördünde gizli buluşmalarından döndüğünü duymak zorunda kalmayacaktı. Bu, Freedman ile evlenmesinin nedenini açıklıyor. Bu onun kapıldığı adamları açıklıyor. Onun romantik hayatı vahşi adamları değiştirmekten ibaretti. Vahşi bir adam çıkagelirse, kuyruktaki ilk kişi olurdu. Onu koruması için vahşi adama ihtiyacı vardı, masum olmak için vahşi adama ihtiyacı vardı. Onun vahşi adamları, üzerine titrediği masumiyetinin garantörüdürler. Onların önünde kendini dizlerinin üzerine atmak ve yalvarmak onun için çok önemliydi. Güzellik ve boyun eğme – onu yaşatan şey buydu, felaket anahtarı.

"Saflığını kurtarması için vahşi adama ihtiyacı vardır, vahşi adamın ihtiyacı olan ise ehlileştirilmektir. Onu dünyadaki en kibar kadından daha iyi kim evcilleştirilebilirdi ki? Onu, arkadaşları için yemek partilerinden, kitapları için panelli kütüphaneden ve karısı gibi iyi diksiyonu olan güzel bir aktristen başka daha iyi ne terbiye edebilirdi ki? Bu yüzden Ira Eve'e İtalyanı ve küreği anlattı ve Eve de Ira'nın on altı yaşındayken yaptığı şey için, çektiği acılar için ve hayatta kalıp da kendisini cesurca mükemmel ve harika bir adam haline dönüştürmüş olduğu için ağladı ve evlendiler.

"Kim bilir – belki eski bir katilin başka bir nedenden dolayı mükemmel olduğunu düşünmüştü: Kendi içini döken vahşi ve katil bir adama, bu kabul edilemez varlık, Sylphid'i kolayca kabul ettirebilirsin. Sıradan bir adam o çocuktan bağırarak kaçardı. Ama vahşi bir adam? O bunu kaldırabilirdi.

"Eve'in bir kitap yazdığını gazetelerde ilk kez okuduğum zaman, en kötüsünü düşündüm. Anlıyorsun, Ira Eve'e adamın adını bile söylemişti. Köşeye sıkıştırıldığına inandığında her şeyi herkese söyleyebi-

lecek bu kadını ne durdurabilirdi? –Onun damlardan 'Avare' diye bağırmasını ne engelleyebilirdi ki? 'Avare, Avare – kanal kazıcı Avare'yi kimin öldürdüğünü biliyorum!' Ama kitabı okuduğumda, cinayet hakkında hiçbir şey yoktu. Ya, Katrina ve Bryden'a Ira ile Avare'den bahsetmemişti, ya içinde Grantler (Eve'in başka vahşilerinden bir çift) gibi insanların Ira'ya yapabilecekleri hakkında bir çekinme duygusu vardı, ya da tatsız bir gerçeği rahatlıkla unutabildiği gibi bunu da unutmuştu. Hangisi olduğunu asla bilemedim. Belki ikisi de.

"Ama Ira bunun ortaya çıkacağından emindi. Bütün dünya onu, onu Sussex County'ye götürdüğüm gece gördüğüm gibi görecekti. Ölü bir adamın kanıyla kaplı. Yüzünde öldürdüğü adamın kanıyla. Ve bir kahkahayla –çılgın bir çocuğun kesik kesik gülüşüyle– bana, 'Avare son yolculuğuna çıktı' derken.

"Kendini savunma eylemi olarak ortaya çıkan bir şeyi birisini öldürme fırsatına çevirmişti. Talihi yaver gitmişti. Öldürme fırsatı sağlayan kışkırtıcı kendini savunma. 'Avare son yolculuğuna çıktı,' diyor bana kardeşim. Bundan hoşlanmıştı, Nathan.

"'Peki eline ne geçti, Ira?' diye sordum ona. 'Biliyor musun? Sen yanlış yolu seçtin. Hayatındaki en büyük hatayı yaptın sen. Her şeyi başka bir şeye dönüştürdün. Ve ne için? Adam sana saldırdığı için mi? Eee, onu bir güzel benzettin! Onun posasını çıkardın. Büyük zaferini *elde ettin.* Öfkeni onun posasını çıkararak harcadın. Ama zaferi *topyekûn* yapmak, geri dönüp onu öldürmek – *ne* için? Antisemit bir şey söylediği için mi? Bu onu öldürmeni mi gerektiriyor? Yahudi tarihinin bütün ağırlığı Ira Ringold'un omuzlarına mı kaldı? Saçmalık! Sen sadece kökünden sökülüp atılamayacak bir şey yaptın, Ira – kötü, manyakça ve hayatının sonuna kadar içinde kalacak bir şey. Bu akşam asla düzeltilemeyecek bir şey yaptın. Cinayet için insanlardan özür dileyip her şeyi düzeltemezsin, Ira. *Hiçbir şey* cinayete mazeret olamaz. Asla! Cinayet sadece bir hayatı sona erdirmez – *iki hayatı* sona erdirir. Cinayet katilin hayatını da sona erdirir! Bu sırdan hiçbir zaman kurtulamayacaksın. Bu sırla mezara gideceksin. Sonsuza kadar seninle olacak!'

"Bak görüyorsun, birisi cinayet gibi bir suç işlediğinde, Dostoyevskivari bir gerçekliğin kapıya tekmeyi vurup içeri gireceğini düşünürüm. Bir kitap adamı, bir İngilizce öğretmeni, ben, Ira'nın Dostoyevski'nin yazdığı psikolojik hasarı açıkça göstermesini beklerim. Bir cinayet işleyip de nasıl acı çekmezsin? Bu seni bir canavar yapar, değil

mi? Raskolnikov yaşlı kadını öldürüp sonraki yirmi yıl boyunca kendisini iyi hissetmez. Raskolnikov gibi zeki olan soğukkanlı bir katil yirmi yıl boyunca soğukkanlılığını düşünür. Ama Ira pek kendisini düşünen birisi değildi asla. Ira bir eylem makinesidir. O suç Raskolnikov'un davranışını nasıl çarpıtmışsa... eee, Ira bedelini farklı şekilde ödedi. Ödediği kefaret –hayatını yeniden diriltmek için, dik durmak için çaba harcadıysa– hiç de aynı değildi.

"Bak, bununla yaşayabileceğine inanmadım ve *benim* de bununla yaşayabileceğime asla inanmadım. Gidip böyle bir cinayet işlemiş olan bir kardeş ile birlikte yaşamak mı? Ya onu bütünüyle reddedeceğimi ya da itiraf etmeye zorlayacağımı düşünürdün. Birisini öldürmüş olan bir kardeşle birlikte yaşayabilmek ve bunun üstüne yatmak, insanlığa olan yükümlülüğümü yerine getirmiş olduğum düşüncesi... Cinayet bunun için fazlasıyla büyüktür. Ama bunu yaptım, Nathan. Bunun üstüne yattım.

"Ama sessizliğime rağmen, yirmi küsur yıl sonra, her şeyin kökenindeki kendiliğinden gözler önüne serilmek üzereydi. Amerika, Ira'nın aslında Abraham Lincoln şapkası altındaki soğuk kanlı katil olduğunu görecekti. Amerika onun hiç de iyi biri olmadığını görecekti.

"Ve Boiardo intikamını alacaktı. Boiardo, hemen hemen o zamanlar, Newark'tan ayrılıp Jersey banliyösüne sığınmıştı, ama bu, Avare'nin acısının Birinci Bölge'nin kalesini ellerinde tutan Kulübe'nin adamları tarafından unutulmuş olduğu anlamına gelmiyordu. Bilardo salonundan bir gorilin Ira'yı yakalayacağından, Gangster çetesinin, özellikle de Ira Iron Rinn olduktan sonra, onu haklaması için birini göndereceğinden her zaman korktum. Bir akşam hepimizi yemeğe Tavern'e götürdü ve bizi Eve ile tanıştırdı ve Sam Tieger resmimizi çekip oradaki fuayeye astı, biliyor musun? Bundan hiç hoşlanmadım! Bundan daha kötü ne olabilirdi? Değişimle, kendinin Iron Rinn adım taktığı yeni kahraman şekliyle nasıl başı dönebilirdi? Suç mahallinde suratının duvara asılmasına izin verir. Belki kim olduğunu ve ne yaptığını unutmuştur, ancak Boiardo hatırlayacak ve onu vuracaktır.

"Ama bunun yerine o işi bir kitap yaptı. Bir kitabın *Uncle Tom's Cabin*'in [Tom Amca'nın Kulübesi] yayımlanmasından beri hiçbir kahrolası şeyi değiştirmemiş olduğu bir ülkede. Eve Frame adlı kolay bir hedefi kullanan iki fırsatçı tarafından harcıâlem yazılmış, gösteri dünyasının her şeyini anlatan bir kitap. Ira, Boiardo'dan paçasını kurtarır ama Van Tassel Grantleri atlatamaz. Ira'nın işini Kulübe tarafın-

dan gönderilen goril değil – bir dedikodu köşe yazarı bitirir.

"Doris ile geçirdiğim yıllarda ona hiçbir zaman Ira'dan söz etmedim. Ama Zinc Town'dan Ira'nın tabancası ve bıçaklarıyla geri geldiğim sabah aklımdan söylemek geçti. Bana her şeyi teslim ettiğinde saat sabahın beşiydi. Arabamın ön koltuğunun altında o zımbırtılarla doğruca okula gittim. O gün işimi yapamadım – düşünemedim. O gece uyuyamadım. O akşam Doris'e neredeyse her şeyi söyleyecektim. Silahını ve bıçaklarını almıştım, ama bunun son olmadığını biliyordum. Şöyle ya da böyle bir yolunu bulup Eve'i öldürecekti.

"'İşte böyle, zamanın çarkı döndükçe bedelini de birlikte getirir."* Bir mısra. Tanıdın mı? *On ikinci Gece*'nin son sahnesinden. Soytarı Feste, Molvolio'yla konuşur, Feste o güzel şarkıyı söylemeden hemen önce, 'Uzun zamanlar önce dünya başlarken, / Yele, yağmura hey ho derken,' diye şarkı söylemeden ve oyun bitmeden önce. Şu satır aklımdan çıkmadı. 'Ve böylece devranın dönüşü onun intikamlarını getirir.'** Şu şifreli *g*'ler, zayıflatılmalarındaki incelik –'whirligig'deki sert *g*'yi 'brings'in genizsil *g*'si izler ve onu da 'revenges'ın yumuşak *g*'si izler. Şu ölümcül *s*'ler... 'thus brings his revenges.' Çoğul isim 'reven*ges*'ın*** tıslayan sürprizi. Guhh. Juhh. Zuhh. Sessiz harfler iğne gibi içime batıyor. Ve gümbürdeyen sesliler, perdelerinin yükselen akıntısı – bunun tarafından girdaba çekilmiş. Pes perdeden sesliler, tiz perde seslilere yol veriyor. Kalın ve ince sesliler alto seslilere yol veriyor. Ritim kısa-uzun heceliden aruz veznine geçmeden hemen önce, *i* seslisinin ısrarla uzatılmasıyla söz uzatıldığı sürece gümbürder. Kısa *i*, kısa *i*, uzun *i*. Kısa *i*, kısa *i*, kısa *i*, booom! Revenges. Brings in his revenges. *His* revenges. Islık gibi ses. Hizzzzzuh! Arabamda Ira'nın silahlarıyla Newark'a dönerken, şu on kelime, fonetik dokuma, her şeye vakıf olma... Shakespeare içinde oksijensiz bırakılmışım gibi hissettim kendimi.

"O öğleden sonra yeniden dışarı çıktım, okuldan sonra yeniden oraya gittim. 'Ira' dedim, 'geçen akşam uyuyamadım ve çocuklara bütün gün bir şey öğretemedim, çünkü kara listeye alınmaktan çok daha ötelere giden bir dehşeti üstüne çekene kadar bu işten vazgeçmeyeceğini biliyorum. Bir gün kara listeye alma sona erecek. Bu ülke, senin gibi kullanılan insanların zararını bile telafi edebilir, ama cinayetten hapse girersen... Ira, şimdi ne düşünüyorsun?'

---

* *Onikinci Gece,* çev.: Özdemir Nutku, Remzi Kitabevi, 2003.

** And thus the whirligig of time brings in his revenges. (ç.n.)

*** İntikamlar. (ç.n.)

"Yine bunu öğrenmem gecenin yarısını aldı ve sonunda bana anlattığında, 'Hastanedeki doktorları arıyorum Ira. Bir mahkeme emri alıyorum. Bu defa seni temelli tımarhaneye attırıyorum. Hayatının geri kalanı boyunca akıl hastanesine kapatılmanı sağlayacağım,' dedim.

"Onu boğarak öldürecekti. *Ve* kızı. Onların ikisini de harptan koparılmış tellerle boğacaktı. Tel makası vardı. Çok ciddiydi. Telleri kesip boyunlarına bağlayacak ve ikisini de boğarak öldürecekti.

"Ertesi sabah Newark'a *tel makasıyla* döndüm. Ama durum umutsuzdu, bunu biliyordum. Okuldan sonra eve geldim, olanları Doris'e anlattım ve ona cinayetten bahsettim. 'Ira'yı hapse atmalarına izin vermeliydim. Onu polise teslim etmeli ve kanunun gerekeni yapmasına izin vermeliydim' dedim. Doris'e sabah Ira'yı bıraktığımda söylediğim şeyi söyledim, 'Ira, Eve'in birlikte yaşaması gereken bir kızı var. Bu onun cezasıdır, korkunç ceza ve bu kendi kendini maruz bıraktığı bir ceza.' Ve Ira güldü. 'Elbette, bu korkunç bir ceza,' dedi, 'ama yeterince korkunç değil.'

"Kardeşimle uğraştığım bütün o yıllarda bu ilk kez yıkılışımdı. Doris'e her şeyi anlattım ve yığılıp kaldım. Doris'e anlattıklarımda çok ciddiydim. Çarpık bir sadakat hissi yüzünden yanlış şeyi yapmıştım. Küçük kardeşimi kana bulanmış görmüştüm ve onu arabaya bindirmiştim, ben yirmi iki yaşındaydım ve yanlış şeyi yaptım. Ve şimdi, zamanın çarkı döndükçe bedelini de birlikte getirdiğinden, Ira Eve Frame'i öldürecekti. Geriye kalan yapılacak tek şey, Eve'e gidip ona şehri terk etmesini ve Sylphid'i de yanında götürmesini söylemekti. Ama yapamadım. Eve'e ve onun şu kızına gidip, 'Kardeşim kana susamış, saklansanız iyi edersiniz' diyemezdim.

"Yenilmiştim. Mantıksız olan karşısında mantıklı olmayı öğrenmekle, benim ihtiyatlı gerçekçilik diye adlandırmaktan hoşlandığım şeyi öğrenmekle, öğrenmekle, öğrencilerime öğretmekle, kızıma öğretmekle ve kardeşime öğretmeye çalışmakla bir ömür harcamıştım. Ve becerememiştim. Ira'yı Ira olmaktan uzaklaştırmak imkânsızdı. Mantıksız olan karşında mantıklı olmak imkânsızdı. Bunu 1929 yılında kanıtlamıştım. İşte 1952 yılındaydık ve ben kırk beş yaşındaydım, sanki aradan geçen yıllar boşuna geçmişti. Bütün gücüyle ve bütün öfkesiyle bir kez daha cinayete aklını takmış küçük kardeşim vardı ve ben suça ortak olacaktım. Her şeyden sonra –yaptığı her şeyden sonra, yaptığımız *bütün her şeyden*– yeniden sınırı geçecekti."

"Bunu Doris'e anlattığım zaman, arabaya atlayıp Zinc Town'a gitti. Doris yönetimi ele aldı. Bu tür bir otoritesi vardı. Geri geldiğinde, 'O hiç kimseyi öldürmeyecek. Zannetme ki,' dedi, 'Eve'i öldürmesini *istemedim*. Ama bunu yapmayacak.' 'Ne yapacak?' 'Ira'yla anlaşmaya vardık. O fırlamaları arayacak.' 'Bu ne demek?' 'Bazı arkadaşlarından yardım isteyecek.' 'Neden söz ediyorsun? Gangsterler demek istemiyorsun.' 'Gazeteciler demek istiyorum. Onun gazeteci arkadaşları. Eve'i *onlar* mahvedecek. Sen Ira'yı rahat bırak. Ira'dan ben sorumluyum.'

"Neden Doris'i dinledi de beni dinlemedi? Doris Ira'yı nasıl ikna etti? Nedenini kim nereden bilsin? Doris onunla iletişim kurabilmişti. Doris'in kendine özgü bir becerisi vardı ve Ira'yı ona teslim ettim."

"Gazeteciler kimlerdi?" diye sordum.

"Ahbap seyyar gazeteciler," dedi Murray. "Onlardan çok var. Ira'ya, kültürel olarak gerçek halk adamına, hayran olan adamlar. Ira'nın işçi sınıfı özellikleri yüzünden bu insanlar üzerinde büyük ağırlığı vardı. Sendikadaki mücadeleleri yüzünden. Gazeteciler sık sık evdeydiler, şu suareler için."

"Peki yaptılar mı?"

"Eve'i mahvettiler. Doğrudur. Eve'in kitabının nasıl uydurmaca olduğunu gösterdiler. Ira'nın asla bir komünist olmadığını. komünistlerle hiçbir ilgisi olmadığını. Yayıncılık endüstrisine sızmak hakkındaki komünist entrikasının düzmece tuhaf yalanlar olduğunu. Ki bu Joe McCarthy veya Richard Nixon veya Bryden Grant'in kendilerine güvenlerini sarsmadı, ama bu New York eğlence dünyasında Eve'i mahvedebilirdi ve edecekti. Eğlence dünyası son derece liberal bir dünyaydı. Durumu düşün. Her gazeteci Eve'e gelip, söylediği her kelimeyi not alıyor ve sonra bunları gazetede yazıyor. New York radyosunda büyük casus çetesi. Elebaşısı kocası. Amerikan Lejyonu Eve'e başvurur, bir konuşma yapmasını ister. Hıristiyan Haçlı Seferi adında bir örgüt Eve'e gelir, komünizm karşıtı dindar bir grup. Aylık dergilerinde kitaptan bölümler basarlar. *Saturday Evening Post*'ta onu kutlayan bir hikâye vardır. *Reader's Digest* kitabın bir bölümünü kısaltarak yayımlar, bu sevdikleri türden bir şeydir ve *Post* Ira'yı Amerika'daki her doktorun ve her dişçinin bekleme odasına sokar. Herkes Eve'in kendileriyle konuşmasını ister. Herkes Eve'le konuşmak ister, ama zaman geçer, artık gazeteciler yoktur, artık kimse kitabı satın almıyordur, yavaş yavaş hiç kimse Eve ile konuşmak istemez.

"Başlangıçta hiç kimse Eve'i sorgulamaz. Hiç kimse böylesine narin görünen, satmak için bu bokla sahneye çıkan ünlü bir aktrisin itibarını sorgulamaz. Frame *olayı* insanların mantıklı düşünmesini gerektirmiyordu. Ira'ya Eve ile evlenmeyi parti mi emretmişti? Bu Ira'nın komünist özverisi miydi? *Bunu* bile sorgulamadan kabul ettiler. Yaşamı bağdaşmazlıklarından, anlamsız, karışık güç durumlardan uzaklaştıracak, bunun yerine tutarlı olan –ve her şeyi yanlış anlayan– basitleştirmeyi empoze etmek için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Parti bunu yapması için Ira'ya emir verdi. Her şey partinin bir entrikasıdır. Sanki Ira'da o hatayı tek başına yapacak yetenek yokmuş gibi. Sanki Ira'nın kötü bir evliliği planlamasına yardımcı olması için Komintern'e ihtiyacı varmış gibi.

"Komünist, komünist, komünist ve Amerika'daki hiç kimsenin bir komünistin ne halt olduğu konusunda en ufak bir fikri bile yoktu. Ne yaparlar, ne söylerler, nasıl görünürler? Birliktelerken, Rusça, Çince, Yidiş, Esperanto mu konuşurlar? Bomba yaparlar mı? Hiç kimse bilmiyordu, bu yüzden Eve'in kitabının yaptığı gibi tehlikenin çarpıtılması da bu kadar kolay oldu. Ancak sonra Ira'nın gazetecileri işe koyuldular ve *Nation*, *Reporter*, *New Republic*'de Eve'e saldıran yazılar ortaya çıkmaya başlar. Eve'in harekete geçirmiş olduğu halk mekanizması, her zaman insanın istediği yönde gitmez. Kendi yönünü bulur. Ira'yı mahvetmesini istediği halk mekanizması Eve'in kendisine karşı döner. Dönmek zorundadır. Burası Amerikadır. Bu halk mekanizmasını harekete geçirdiğiniz anda, herkes için bir felaket olması dışında başka bir son mümkün değildir.

"Muhtemelen Eve'e aklını kaçırtan şey, onu en çok zayıflatan şey, Ira'nın karşı saldırısının başlangıcında, daha ne olduğunu anlamaya ya da onun elinden tutup böylesi bir savaşta ne yapmaması gerektiğini söyleyecek birinin ortaya çıkma fırsatına bile sahip olmadan önce oldu. Bryden Grant, *Nation* saldırısını, ilk saldırıyı, henüz gazete prova aşamasındayken eline geçirdi. Grant, *Nation*'da ne yazdıklarını, *Pravda*'da ne yazdıklarından niye daha fazla umursasındı ki? Onların *Nation*'da başka ne yazmalarını beklerdiniz ki? Ama onun sekreteri yazıyı Eve'e gönderdi ve Eve belli ki avukatına telefon etmiş ve yazının yayımlanmasını önlemek için bir mahkeme kararı istediğini söylemiştir: Yazının içindeki her şey kötü niyetli ve asılsızdır, onun adını, kariyerini ve itibarını mahvetmek için tasarlanmış yalanlardır. Ama mahkeme kararı, ön yasaklamaydı ve yasal olarak bunu bir hâkim yapamazdı. O

şey çıktıktan *sonra*, hakaretten dava açabilirdi, ama bu yeterince iyi değildi, çok geç olurdu, çoktan mahvolurdu, bu yüzden doğruca *Nation* bürosuna gitti ve yazarı görmek istedi. Yazar L.J. Podell idi. *Nation*'ın çamur atıcı iftiracı yazarı, Jake Podell. İnsanlar ondan korkarlardı ve bunun için haklı nedenleri vardı. Podell yine de, elinde bir kürek olan Ira'ya tercih edilebilirdi, ama büyük bir farkla değil.

"Eve Podell'in ofisine girdi ve bunu Büyük Sahne, Akademi Ödülü kazanan sahne izledi. Eve, yazının yalanlarla dolu olduğunu söyledi, hepsi kötü niyetli yalanlardı ve en kötü niyetli yalanın ne olduğu ortaya çıktı biliyor musun? Bütün o yazıda? Podell onu gizli Yahudi olarak tanımlamıştı. Brooklyn'e gidip gerçek hikâyeyi ortaya çıkardığını yazıyordu. Onun Chava Fromkin olduğunu, 1907, Brownsville, Brooklyn doğumlu olduğunu, Hopkinson ile Sutter köşesinde büyüdüğünü, babasının yoksul bir göçmen badanacı, evlere badana yapan eğitimsiz Polonyalı bir Yahudi olduğunu söylüyordu. Ailesindeki hiç kimsenin, babasının, annesinin, büyük erkek ve kız kardeşlerinin bile İngilizce bilmediklerini söylüyordu. Kardeşlerinin ikisi de Eve doğmadan yıllar önce eski memleketlerinde doğmuşlardı. Chava hariç, hepsi Yidiş konuşuyorlardı.

"Podell, ilk kocaya kadar kurcaladı, on altı yaşındayken kaçtığı eski denizci, Jerseyli barmenin oğlu, Mueller. Hâlâ California'da sakat olarak yaşıyor, hasta bir kalbi, bir eşi ve iki çocuğu olan emekli bir polis, Chava hakkında iyi şeyler dışında söyleyecek hiçbir şeyi olmayan iyi bir adam. Güzel bir kızdı. *Yürekli* kızdı. Birazcık muzırdı, ister inanın ister inanmayın. Onunla nasıl kaçmıştı, Mueller anlatıyordu, o zamanların büyük dangalağını sevmiş olabileceği için değil, ama başından beri bildiği gibi, Eve'in Brooklyn'den çıkış bileti olduğu için. Bunu bildiğinden ve onun çektiklerini anladığından, Mueller asla Eve'e engel olmamıştır, diye anlatır Podell'e, asla onu para için aramamıştır, Eve köşeyi döndükten sonra bile. Podell, birkaç eski resim bile elde etmiştir, Mueller'in (gizli bir meblağa) iyiliksever bir şekilde ona teslim ettiği resimler. Podell resimleri Eve'e gösterir: Chava ve Mueller Malibu'daki bir kumsalda, arkalarında büyük ve gümbürdeyen Pasifik – iki güzel, sağlıklı, neşeli genç, yirmiii yılların mayoları içinde gürbüz, büyük dalışı yapmaya hazır ve istekliler. Sonunda *Confidential* dergisini boylayıp yayımlanan resimler.

"Şimdi, Podell aslında hiçbir zaman Yahudileri teşhir etmeye meraklı değildi. Kendisi de sıradan bir Yahudiydi ve Tanrı bilir, hiç İsra-

il'in destekçisi olmamıştır. Ama burada bütün hayatı boyunca geçmişi konusunda yalan söylemiş birisi vardı ve şimdi de Ira hakkında yalan söylüyordu. Podell, Brooklyn'deki her türden yaşlı insandan, komşusu oldukları iddia edilen, akrabası oldukları iddia edilen kişilerden teyit edici bilgiler aldı ve Eve bunların hepsinin aptalca dedikodular olduğunu ve ünlü birisi hakkında aptal insanların uydurduğu şeyleri doğruymuş gibi anlatırsa, dergiyi ortadan kaldırana kadar dava açacağını ve onu da dava edip son meteliğine kadar alacağını söyledi.

"Orada birisinin fotoğraf makinesi vardı ve Podell'in ofisine girip, tam da Podell'e neler yapabileceğini anlatırken eski zamanların film yıldızının resmini çekti. Vee, Eve'in içinde kalan kendine hâkim olma becerisinin kırıntısı bile yok olur, var diye geçindiği mantıklı bakış açısı buharlaşır ve koridorda hüngür hüngür ağlayarak koşar, yazı işleri müdürü onu görür, bürosuna alır, oturtup, 'Siz Eve Frame değil misiniz? Büyük bir hayranınızım. Mesele nedir? Sizin için ne yapabilirim?' der. Ve Eve ona anlatır, 'Vay, vay' der yazı işleri müdürü, 'böyle olmayacak,' onu sakinleştirip, yazıda neyin değiştirilmesini istediğini sorar ve Eve New Bradford, Massachussets'de doğduğunu, denizci bir ailenin kızı olduğunu, büyük büyükbabasının ve büyükbabasının Yankee gemisinin kaptanları olduğunu, kendi anne babasının hiçbir şekilde varlıklı olmasalar da, patent avukatı olan babasının ölümünden sonra o küçük bir kızken, annesinin küçük hoş bir çayevi işlettiğini anlatır. Yazı işleri müdürü gerçeği öğrendiğine ne kadar memnun olduğunu söyler. Eve'i taksiye uğurlarken, bunun dergide yayımlanmasıyla ilgileneceğini söyler. Ve yazı işleri müdürünün ofisinin kapısında olan Podell, Eve'in söylediği her şeyi not eder ve bunu yapar: Hikâyeyi dergiye koyar.

"O gittikten sonra, Podell yazıya geri dönmüş ve olayın bütününü araya sıkıştırmıştır – ofise ziyaret, Büyük Sahne, her şey. Bu tür eğlenceleri aşırı şekilde seven, hepsinin ötesinde özellikle Ira'yı seven ve Eve'den hoşlanmayan, acımasız şahmerdan. New Bradford hikâyesini en küçük ayrıntısına kadar yazmış ve yazının sonucu olarak koymuştur. Podell'den sonra hikâyelerini yazan diğerleri, onun kaldığı yerden devam ettirdiler ve bu Eve karşıtı hikâyelerin başka bir konusu, artık komünist olmamakla kalmayıp aynı zamanda gururlu ve imânlı bir Yahudi vesaire olan Ira'ya saldırmasının bir başka nedeni oldu. Onların Ira diye anlattıklarının, Eve'in Ira olarak anlattıkları kadar az alakası vardı Ira'yla. Bütün bu vahşi gerçeğe sadık akıl sahibi insanların ka-

dınla işleri bittiğinde, Ira ve Eve'in hikâyesi *olan* çirkin gerçeğin bir parçasını bulabilmek için, bir mikroskopa ihtiyacınız olacaktı.

"Manhattan'da dışlama başlar. Eve arkadaşlarını kaybetmeye başlar. İnsanlar onun partilerine gelmezler. Hiç kimse onu aramaz. Hiç kimse onunla konuşmak istemez. Artık ona hiç kimse inanmaz. Kocasını yalanlarla harap mı ediyordur? Bu onun insan niteliği konusunda ne söyler? Gittikçe onun için artık iş yoktur. Radyo tiyatrosunun ömrü dolmak üzeredir, önce kara listeyle parçalanmıştır ve sonra TV tarafından ve Eve kilo alıyordur, televizyon onunla ilgilenmez.

"Onu TV'de sadece iki defa gördüm. Sanırım bunlar onun TV'ye çıktığı yegâne iki seferdi. Onu ilk izlediğimizde Doris çok şaşırdı. Tatlı bir şekilde. Doris 'Biliyor musun şimdi kime benziyor böyle kiloluyken? Bayan Goldberg, Bronx'daki Tremont Caddesi'ndeki,' dedi. *The Goldbergs*'deki Molly Goldberg'i hatırlıyor musun? Kocası, Jake ve çocukları Rosalie ve Samily ile birlikte? Philip Loeb. Philip Loeb'i hatırlıyor musun? Ira vasıtasıyla onunla hiç tanıştın mı? Ira onu evimize getirdi. Phil, programın radyoda başladığı otuzlu yıllardan beri *The Goldbergs*'de Papa Jake'i oynuyordu. 1950'de, adı kara listede olduğu için TV programından kovdular. İş bulamadı, faturalarını ödeyemedi, borçlarını ödeyemedi, bu yüzden '55 yılında Phil Loeb Taft Otel'de oda tuttu ve uyku haplarıyla kendisini öldürdü.

"Eve'in oynadığı iki rol de anne rolüydü. Berbat bir şey. Broadway'deyken, her zaman sakin, ince, zeki aktristti ve şimdiyse, hüngür hüngür ağlayıp kendisini yerden yere atıyor – ne yazık ki, tıpkı kendisi gibi oynuyor. Ama o zaman çoğunlukla kendi başına kalmış olmalı, ona rehberlik eden hiç kimse olmadan. Grantler Washington'daydılar ve vakitleri yoktu ve elindeki tek şey Sylphid idi.

"Ve bu da sürmedi. Bir cuma gecesi, o ve Sylphid, o zamanlar çok popüler olan bir TV programına birlikte çıktılar. *The Apple and The Tree* idi adı. Hatırlıyor musun? Bir ebeveynden kalıtımla yetenek, özellik ya da meslek almış olan çocuklar hakkında yarım saat süren haftalık bir program. Bilim adamları, güzel sanatlardan, gösteri dünyasından insanlar, atletler. Lorraine bu programı izlemeyi seviyordu ve bazen onunla birlikte izlerdik. Eğlenceli, komik, sıcak hatta bazen ilginç bir programdı, ama içeriği hafifti, hafif bir eğlence programıydı. Fakat Sylphid ve Eve konuk oldukları zaman değil. Halka *Kral Lear*'ın sansürlenmiş kendi versiyonlarını vermek zorundaydılar, Sylphid Goneril ve Regan olarak.

"Doris'in bana şöyle dediğini hatırlıyorum, 'O bütün şu kitapları okumuş ve anlamış. O oynadığı bütün şu rolleri okumuş ve anlamış. Aklını başına toplaması bu kadar zor mu? Bir insanı hem bu kadar deneyimli hem de bu kadar aptal ne yapar? Kırklarında olmak, o kadar zamandır dünyada olmak ve bu kadar bilgisiz olmak.'

"İlgimi çeken şey, *Bir Komünistle Evlendim* yayımlandıktan ve Eve reklamını yaptıktan sonra, tesadüfen, bir saniye bile kinini sahiplenmedi. Belki de o zamana kadar kitabı ve yaptıklarını rahatlıkla unutmuştu. Belki bu görünen Eve'in Grant öncesi, canavar öncesi versiyonuydu, uygun şekilde Van Tasselceleştirilmeden önceki Eve'in Ira hikâyesiydi. Ama hikâyesini gözden geçirip yaptığı 180 derecelik geri dönüş yine de görülmeye değerdi.

"Eve'in TV'de konuşabildiği tek şey, Ira'ya nasıl aşık olduğu, Ira ile nasıl mutlu olduğu ve evliliğin, sadece Ira'nın hain komünizmi yüzünden nasıl yıkıldığıydı. Hain komünizmin yıktığı bütün mutluluğu için bir an ağladı bile. Doris'in ayağa kalkıp TV'den uzaklaştığını, sonra geri döndüğünü, köpürerek oturduğunu hatırlıyorum. Sonradan bana, 'Onun televizyonda öyle birden ağladığını görünce – idrarını tutamayan biri olsaydı ancak o kadar şaşırırdım. İki dakika gözyaşlarını tutamaz mı sanki? O bir aktris, Tanrı aşkına. Kendi yaşını oynamaya gayret edemez mi?' dedi.

"Böylece kamera komünistin masum eşinin ağlamasını izledi, bütün TV izleyicileri komünistin masum eşinin ağlamasını seyretti ve sonra komünistin masum eşi gözlerini kuruladı, destek için –hayır *izin* için– her iki saniyede bir kızına gergin bir şekilde bakması, Sylphid ile onun arasının bir kez daha harika olduğunu, barışın sağlandığını, geçmişin mazi olduğunu, önceki bütün güvenlerinin ve sevgilerinin geri geldiğini gösterdi. Şimdi komünistin kökü kazınmıştır ya, *İsviçreli Robinson Ailesi*'nden bu yana daha yakın aile, daha iyi anlaşan aile yoktur.

"Ve Eve ne zaman yüzüne yapıştırılmış tebessümüyle Sylphid'e gülümsese, gözlerinde acı dolu tereddütle ona baksa, Sylphid'e 'Evet anne, seni seviyorum, bu doğru' de diye yalvaran, 'Söyle canım, sadece TV için olsa bile' diye yalvaran gözlerle baksa, Sylphid ona dik dik bakarak, aşağılayarak, Eve'in söylediği her sözü bozarak oyunu ele verdi. Bir noktadan sonra Lorraine artık dayanamadı. Birden bu çocuk TV ekranına bağırdı, 'Biraz sevgi gösterin, siz ikiniz!'

"Sylphid, dayanmaya çabalayan bu dokunaklı kadına bir an olsun

sevgi göstermedi. Bırak anlayışı, bir cömertlik kırıntısı bile yok. Gönül alıcı tek satır yok. Ben çocuk değilim – sevgiden söz etmiyorum. Mutluluktan, uyumdan ya da dostluktan söz etmiyorum. Sadece gönlünü almaktan söz ediyorum. O programı izlerken, bu kızın annesini *asla* sevmediğini fark ettim. Çünkü sevsen, birazcık bile, onu bazen anneden *başka* bir şey olarak düşünebilirsin. Onun mutluluğunu, mutsuzluğunu düşünürsün. Onun sağlığını düşünürsün. Onun yalnızlığını düşünürsün. Onun *deliliğini* düşünürsün. Kız bunların hiçbirini hayal dahi edemez. Kızın, bir kadının nasıl bir hayatı olabileceğine dair hiçbir fikri yoktu. Bütün bildiği *J'accuse*'üdür.* Tek istediği anneyi bütün ulusun önünde mahkeme etmek, onu her bakımdan kötü göstermektir. Anne'nin kemiklerinin alenen öğütülmesi.

"O sahneyi asla unutmayacağım: Sanki Eve'in kendine dair bütün fikri ve değeri, annesinin her başarısızlığının hayal edilebilecek en merhametsiz yargıcı olan bu kızdan geliyormuş gibi sürekli olarak Sylphid'e bakışı. Sylphid'in alaycılığını, her türlü küçümseyen yüz buruşturmasıyla annesiyle alay etmesini, her sırıtışıyla onu reddedişini, alenen üstün gelmesini görmeliydin. Sonunda kızgınlığından dolayı meydanı ele geçirdi. TV'de ünlü annesini zor durumda bırakarak. Onun gücü, sadece dudağını bükerek şöyle demektedir, 'Böyle hayran olunan aptal bir kadınsın sen.' Pek cömert bir davranış değil. Çoğu çocuğun on sekizine geldiğinde çözüm bulduğu bir davranış. Vahşi bir şekilde kendini ortaya seren davranış. Bir insanın yaşamında bu kadar geç zamana kadar sürdüğünde bunun içinde cinsel bir haz olduğunu hissedersin. O program insanı kıvrandırıyordu: Annenin savunmasızlığının yapmacıklığı, kızın kötü niyetinin amansız copundan aşağı değildi. Ama en korkuncu Eve'in yüzündeki maskeydi. Hayal edebileceğin en mutsuz maske. Ondan geriye hiçbir şey kalmadığını o zaman anladım. İmha edilmiş gibi görünüyordu.

"Sonunda, program sunucusu Sylphid'in Town Hall resitalinden bahsetti ve Sylphid oturup harp çaldı. *Orada,* Eve'in kendisini TV'de böyle alçaltmayı kabul etmesinin nedeni buydu. Elbette – Sylphid'in kariyeri uğruna. Umrunda olmayan kız, harp çalıp, resitalin reklamını yapıyorken, bundan, Eve'in bütün kaybettileri için alenen ağlamasından daha iyi bir mecaz olabilir miydi, diye düşündüm?

"Birkaç yıl sonra, kız onu terk eder. Annesi batıyorken ve ona en çok ihtiyacı olduğu zaman, Sylphid bağımsızlığını keşfeder. Sylphid,

* (Fr.) İtham ediyorum. (ç.n.)

otuzunda her gece yatakta üstünü örten orta yaşlı bir anne ile birbirine geçmiş bir şekilde aynı evde yaşamanın bir kızın duygusal sağlığı için iyi olmadığına karar verir. Oysa çoğu çocuk anne babasını on sekizinde ya da yirmisinde terk eder, on beş veya yirmi yıl onlardan bağımsız yaşar ve sonra, vakti geldiğinde, yaşlanan anne babalarıyla uzlaşıp, onlara el uzatmaya çalışırlarken, Sylphid, tam tersine elini çekmeyi tercih eder. Modern psikolojik nedenlerin en iyisi yüzünden, Sylphid babasının sırtından geçinmek için Fransa'ya gider.

"Pennington hastalanmıştı. Bir kaç yıl sonra ölür. Karaciğer sirozu. Sylphid'e, villa, arabalar, kediler ve Pennington aile serveti miras kaldı. Sylphid hepsini üstlenir, evlendiği Pennington'un yakışıklı İtalyan şoförü dahil. Evet, Sylphid evlendi. Bir oğlu bile oldu. Senin için gerçekliğin mantığı vardır. Sylphid Pennington bir anne oldu. Ünlü bir Fransız sahne tasarımcısı –adını unuttum, bir zamanlar Pennington'un uzun süreli sevgilisi– tarafından başlatılan bitmez tükenmez bir yasal dalaşma yüzünden buradaki sansasyonel gazetede büyük haberler. Tasarımcı şoförün, kendisinden çok sonra olaya karışan, Pennington'un ara ara sevgilisi olmuş bir jigolo, bir servet avcısı olduğunu, vasiyete oynayıp onu değiştirdiğini iddia etti.

"Sylphid Fransa'da hayata başlamak için New York'u terk edene kadar, Eve Frame ümitsiz bir alkolik olmuştu bile. Evi satmak zorunda kaldı. Kitaptan on yıl sonra, 1962 yılında Manhattan'daki bir otel odasında alkol komasından öldü. Unutuldu. Elli beş yaşında. İki yıl sonra, Ira öldü. Elli bir yaşında. Ancak Eve'in acı çektiğini görecek kadar yaşadı. Ve sanma ki bundan keyif almadı. Sanma ki Sylphid'in onu terk etmesinden keyif almadı. 'Hepimizin hakkında çok şeyler duyduğu hoş kız nerede? "Anne, sana yardım edeceğim" diyecek kız nerede? Gitti!'

"Eve'in ölümü, Ira'yı ilkel tatminlere geri götürdü, kanal kazıcısının zevk hissinin zincirini boşalttı. Bütün saygınlık donanımı, uygarlaştıran bütün sosyal yapı, bütün yaşamını itki üzerinde geliştiren birinin yaşamından çıkarıldığı zaman, bir fışkırma olur, değil mi? Sadece taşmaya başlar. Düşmanın ortadan kaldırılmıştır – daha iyi ne olabilirdi? Elbette, umduğundan biraz daha uzun sürdü ve elbette bu kez bunu kendisi yapmak, sıcak kanın yüzüne fışkırmasını hissetmek zorunda kalmadı, bununla beraber, Ira'nın onun ölümünden daha çok zevk aldığı bir şeyi asla görmedim.

"Eve öldüğü zaman ne söyledi biliyor musun? İtalyan adamı öldür-

düğü ve onun kaçışını ayarladığımız akşam söylemiş olduğu şeyin aynısını. 'Avare son yolculuğuna çıktı.' O ismi bana ilk kez otuz yıl önce söylemişti. 'Avare son yolculuğuna çıktı' ve sonra kesik kesik deli çocuk kahkahasını patlatır. Bırak-da-beni-öldürmeyi-denesinler kahkahası. 1929 yılından hâlâ hatırladığım o meydan okuyan kahkaha."

Murray'in balkonun üç basamağından aşağı inmesine yardım edip, ona arabamın park edildiği yere doğru karanlık patika boyunca yol gösterdim. Dağ yolunun virajlarında kıvrılıp, Madamaska Gölü'nün yanından geçerken ve Athena'ya girerken sessizdik. Dönüp baktığımda başının geriye düşmüş gözlerinin kapalı olduğunu gördüm. Önce uykuya daldığını düşündüm, sonra ölmüş olup olmadığından, Ira'nın bütün hikâyesini hatırladıktan sonra –kendisinin Ira'nın bütün hikâyesini *anlattığını* duymasından sonra– devam etme iradesinin, insanların bu en dayanıklısı üzerinde bile hâkimiyetini kaybetmiş olmasından şüphelendim. Ve sonra yine onun bizim lise İngilizce dersinde, masasının kenarına oturarak, ama elinde tehditkâr karatahta silgisi olmadan, dramatik olmaktan ve oynamaktan korkmadan, bütün kişileri kendisi canlandırarak, bize Macbeth'ten sahneler okuyuşunu, onun oyunculuğuyla edebiyatın ne kadar erkekçe göründüğünden etkilenişimi hatırlıyordum. Macduff'ın Ross'dan, Macbeth'in Macduff'ın ailesini öldürdüğünü öğrendiği Macbeth'in 4. Perdesinin sonundaki sahneyi Bay Ringold'un okuyuşunu dinlediğimi hatırlıyorum.

Ross olarak şöyle okudu, "Şatonuzu bastılar; karınızı ve çocuklarınızı vahşice doğradılar."* Sonra, Macduff'ın hem anladığı hem de anlayamadığı uzun bir sessizlikten sonra, Macduff olarak –sakin ve boğuk bir ses tonuyla, neredeyse bir çocukmuş gibi yanıtında– "Çocuklarım da, öyle mi?" "Karınızı, çocukları, hizmetkârları," der Bay Ringold/Ross, "Kimi buldularsa katletmişler." Bay Ringold/Macduff yeniden sessizdir. Sınıf da öyle: Sınıfça sınıf, o ana kadar derslikten yok olmuştur. Sonra gelen inanmayış sözleri dışında her şey ortadan yok olmuştur. Bay Ringold/Macduff: "Karım da öldü ha? Bay Ringold/Ross: "Dediğim gibi." Büyük saat derslik duvarında iki buçuğa doğru tik tak ilerliyor. Dışarıda, 14 numaralı bir otobüs, Chancellor Caddesi tepesine gacır gucur tırmanıyor. Sekizinci dersin ve uzun okul gününün bitmesine sadece dört dakika vardır. Ama önemli olan tek şey –okuldan

* *Macbeth*, çev.: Bülent Bozkurt, Remzi Kitabevi, 2002.

sonra veya hatta gelecekte olan şeyden çok daha önemli olan– Bay Ringold/Macduff'ın anlaşılmayanı kavradığı zamandır. "Onun hiç çocuğu yoktur," der Bay Ringold. Kim konuşuyordur? Kimin hiç çocuğu yoktur? Birkaç yıl sonra standart yorum öğretildi, Macduff'ın gönderme yaptığı Macbeth'tir, Macbeth, hiç çocuğu olmayan "o"dur. Ancak Bay Ringold'un okumasına göre, Macduff'ın gönderme yaptığı "o", fena halde Macduff'ın kendisidir. "Güzelim yavrularımın hepsi, ha? Hepsi mi dedin?... Hepsini, ha? Vah canım civcivlerim! Bir dalışta, anneleriyle birlikte kapmış hepsini, öyle mi?" Ve şimdi Malcolm Bay Ringold/Malcolm, Macduff'ı sarsmak istercesine, sert bir şekilde konuşur: "Erkek gibi davran." "Pekâlâ," der Bay Ringold/Macduff.

Sonra Murray Ringold'un sesiyle, yüzlerce defa, binlerce defa, hayatımın geri kalanında kendisini gösterecek olan basit bir satır: "Ama erkek gibi de hissetmek zorundayım." "On dört hece," der bize Bay Ringold ertesi gün, "Hepsi bu kadar. On dört hece, beş vurgulama, beş tefileli... altı kelime, kısa-uzun heceli üç vurgu mükemmel ve doğal bir şekilde altıncı ve en önemli kelimeye düşüyor... bir tane tek heceli, iki tane üç heceli, üç tane iki heceli kelime, gündelik İngilizcede var olan herhangi biri kadar yaygın, sıradan ve elverişli bir kelime... ve yine de, hepsi birlikte, ve geldiği yere geldiğinde, ne büyük güç! Basit, basit – ve bir balyoz gibi!

"Ama erkek gibi de hissetmek zorundayım." Ve Bay Ringold Shakespeare'in kocaman tiyatro oyunları kitabını kapar ve bize şöyle der, her dersin sonunda olduğu gibi, "Görüşürüz" ve sonra sınıftan çıkar.

Athena'ya girdiğimiz zaman, Murray gözlerini açmıştı ve "Burada ünlü bir eski öğrencimle birlikteyim ve adamın konuşmasına izin vermedim. Ona hiç hal hatır sormadım," diyordu.

"Bir dahaki sefere."

"Niye oralarda, öyle tek başına yaşıyorsun? Niçin dünyaya karşı cesaretin yok?

"Ben böylesini tercih ediyorum," dedim.

"Hayır, dinlerken seni izledim. Tercih ettiğini sanmıyorum. Bir an bile canlılık ve neşenin kaybolduğunu düşünmüyorum. Çocukken de öyleydin. Seni çok beğenmemin nedeni budur – dikkatini verdin. Hâlâ da öyle yapıyorsun. Ama buralarda dikkat edilecek ne var ki? Sorun her ne ise altından kalkmalısın. Boyun eğmenin cazibesine kapılmak

akıllıca değildir. Belli bir yaşta, seni herhangi bir hastalık gibi çabucak bitirir. Gerçekten zamanın gelmeden hayatını kısaltmak mı istiyorsun? Yalnızlık ütopyasından sakın. Ormanda kulübe ütopyasından, öfke ve kedere karşı cennet kalesinden sakın. Zapt edilemez bir yalnızlık. Ira için hayat böyle sona ermiştir, düşüp öldüğü günden çok önce."

Üniversite sokaklarından birine park ettim ve yurda doğru onunla birlikte yürüdüm. Saat neredeyse sabahın üçüydü ve bütün odalar karanlıktı. Murray, büyük bir olasılıkla yurttan ayrılacak yaşlı öğrencilerin sonuncusu ve o gece orada uyuyacak tek kişiydi. Benimle birlikte kalması için davet etmeliydim. Ama bunun için de cesaretim yoktu. Benim sesim, görüşüm veya kokumun olduğu herhangi bir yerde birisinin uyuması, ocakta dövmenin kolay olmadığı şartlanma zincirini koparacaktı.

"Jersey'e gelip seni ziyaret edeceğim," dedim.

"Arizona'ya gelmek zorunda kalacaksın. Artık Jersey'de yaşamıyorum. Uzun zamandır Arizona'dayım. Birlikçilerin yürüttüğü bir kilise kitap kulübündeyim; aksi halde zayıf kazanç. Aklı olan birisi için ideal bir yer değil, ama benim başka sorunlarım da var. Yarın New York'ta kalacağım ve ertesi gün Phoenix'e uçuyorum. Beni görmek istersen, Arizona'ya gelmek zorundasın. Yalnız ağırdan alma," dedi gülümseyerek. "Dünya çok hızlı dönüyor, Nathan. Zaman benden yana değil."

Yıllar geçtikçe, güçlü bir bağlılık hissettiğim insanlara elveda demek konusunda yeteneksizleşiyorum. Her zaman hoşçakal deme zamanı gelinceye kadar bağlılığın kuvvetini fark edemiyorum.

"Her nasılsa hâlâ Jersey'de olduğunu sandım." Göstermeyi düşünebildiğim en az tehlikeli duygu buydu.

"Hayır. Doris öldürüldükten sonra Newark'ı terk ettim. Doris öldürüldü, Nathan. Evin karşısındaki sokakta, hastanenin arkasında. Şehri terk etmeyecektim, yani. Şimdi sadece sorunlarla dolu bir karanlıklar şehri olduğu için hayatım boyunca yaşadığım ve öğretmenlik yaptığım şehirden taşınmayacaktım. Kargaşalardan sonra bile, Newark boşaltıldığı zaman, Lehigh Caddesi'nde kaldık, illa da orada kalan tek beyaz aileydik. Doris, kötü bir belkemiğiyle filan hastanede çalışmaya geri döndü. Güney Yakası'nda öğretmenlik yapıyordum. Göreve iade edildikten sonra, o zamana kadar öğretmenlik yapmanın hiç de kolay olmadığı Weequahic'e geri döndüm ve birkaç yıl sonra, çok daha kötü olan, Güney Yakası'ndaki İngilizce bölümüne geçip geçmeyeceğimi

sordular. Bu siyah çocuklara kimse bir şey öğretemiyordu ve bu yüzden benim öğretmemi istediler. Emekli olana kadar, son on yılımı orada geçirdim. Hiç kimseye hiçbir şey öğretemedim. Öğretmek bir yana, kargaşayı güçlükle idare edebiliyordum. Disiplin – bütün iş buydu. Disiplin, koridorlarda devriye gezmek, bir çocuk sana yumruk sallayana kadar münakaşa etmek, okuldan atılmalar. Hayatımın en kötü on yılı. Kovulduğum zamankinden daha kötü. Gözümün açılmasının acı geldiğini söyleyemem. Gerçeklik hissi duydum. Ama deneyim yıkıcıydı. Yabani. Taşınmalıydık, taşınmadık ve hikâye böyle.

"Ama hayatım boyunca, Newark sistemindeki ortalığı karıştıran delifişeklerden biriydim, değil mi? Yaşlı kafadarlarım benim çatlak olduğumu söylediler. O zamana kadar hepsi banliyölerdeydiler. Ama ben nasıl kaçıp uzaklaşabilirdim? Ben, bu çocuklara gösterilen saygıyla ilgileniyordum. Hayatın gelişmesi için herhangi bir şans varsa, bu okulda değil de nerede başlayacaktır? Üstelik, bir öğretmen olarak ilginç ve değer olduğunu düşündüğüm bir şeyi ne zaman yapmam istendiyse, 'Evet, bunu yapmak istiyorum,' dedim ve kendimi içine attım. Lehigh Caddesi'nde kaldık ve ben Güney Yakası'na gittim, bölümdeki öğretmenlere, 'Öğrencilerimizi fikirlerini söylemeleri için ikna etmenin yollarını bulmak zorundayız' dedim.

"İki defa soyuldum. İlk defadan sonra taşınmalıydık ve ikinci defadan sonra kesinlikle taşınmış olmalıydık. İkinci seferinde, üç çocuk etrafımı sarıp silah çektiği zaman, öğleden sonra saat dörtte, evin köşesinin oralardaydım sadece. Ama taşınmadık. Ve bir gece, Doris hastaneden çıkıyor ve eve ulaşmak için tek yapması gereken, hatırlarsın, sokağın karşısına geçmekti. Eee, bunu asla başaramadı. Birisi onun başına vurdu. Ira'nın Avare'yi öldürdüğü yerden sadece beş yüz metre uzaklıkta, birisi onun kafatasını bir tuğlayla parçaladı. İçinde hiçbir şey olmayan bir el çantası uğruna. Neyin farkına vardım biliyor musun? Aldatıldığımın farkına vardım. Bu hoşlandığım bir fikir değil, ama o zamandan beri içimde bununla yaşadım.

"Kendim tarafından aldatılmıştım, eğer merak ediyorsan. Bütün prensiplerimle kendim. Kardeşime ihanet edemem, öğretmenliğime ihanet edemem, Newark'ın ekonomik sıkıntı çekenlerine ihanet edemem. '*Ben* değil – bu yerden ayrıl*mıyorum*. Ben kaç*mıyorum*. Meslektaşlarım nasıl uygun görürlerse öyle yapabilirler – ben bu siyah çocukları terk etmiyorum.' Ve böylece ihanet ettiğim eşim olur. Seçimlerimin sorumluluğunu başka birisine yükledim. Doris şehir erdemimin

bedelini ödedi. O benim kurbanım, benim reddimin – Bak, bu şeyden kurtuluş yoktur. Kendini bütün bariz aldanmalardan –din, ideoloji, komünizmden– kurtardığın zaman, benim yapmayı denediğim gibi, yine de kendi iyiliğinizin yanlış inancıyla kalırsınız. Ki bu da son aldanmadır. Ve Doris'i kurban ettiğim aldanmadır.

"Bu kadar yeter. Her eylem bir kayıp yaratıyor,' dedi. 'Bu sistemin eşit yayılmasıdır.'

"Ne sistemi?" dedim.

"Ahlâki sistem."

"Niçin bana Doris'ten daha önce söz etmemişti? Ağzı sıkılık bir tür kahramanlık mıydı yoksa bir tür acı çekme miydi? Başına bu da gelmişti. Başka ne var? Bir lise öğretmeninden daha olağanüstü bir şey olmayı seçmeyen Murray Ringold'un, yer ve zamanın kargaşasını atlatmayı başaramayıp, sonunda kardeşininkinden aşağı kalmayan tarihi bir kayıp oluşunun bütün hikâyesini o anlatmaya yanaşmadan önce balkonumda altı yüz gece boyunca oturabilirdik. Amerika'nın onun için hazırlamış olduğu varoluş buydu – ve düşünerek, e-leş-ti-rel düşünce ile, mantıksızlığın karşısında mantıklı olarak babasından kendi intikamını alarak kendisine hazırlamış olduğu şey. Amerika'da düşünmenin ona kazandırdığı şey buydu. İnançlarına sadık kalmanın, taviz vermenin zorbalığına direnmenin ona kazandırdığı şey buydu. *Hayatın gelişmesi için herhangi bir şans varsa, bu okulda değil de nerede başlayacaktır?* Amaçların en güzeline umutsuzca bulaşmış, şimdi bir yanılsama olan yapıcı rotaya, artık inandırıcı olmayan hükümlere ve çözümlere bir ömür boyu somut bir şekilde kendini adamış.

Bir tarafta ihaneti kontrol edersiniz ve sonunda kendinizi başka bir yerde ihanet ederken bulursunuz. Çünkü bu durağan bir sistem değildir. Çünkü canlıdır. Çünkü yaşayan her şey hareket halindedir. Çünkü masumiyet donakalmadır. Çünkü masumiyet bir yalandır. Çünkü eğer Johnny O'Day ve Hz. İsa gibi çileci örneği değilseniz, beş yüz şey tarafından zorlanırsınız. Çünkü Grantlerin yollarını açmada kullandıkları kendi haklılığına güven sopanız yoksa, kendinize yaptığınızı açıklayacak haklılık yalanınız yoksa, bütün yol boyunca kendinize sormanız gerekir: 'Ben bu işi niçin yapıyorum?'

Burada, aynı anda, birbirimizi kucaklama isteğine dayanamadık. Murray'i kollarımda tutarken, onun yıpranmışlığının boyutunu hissettim – sadece hissetmekten daha öte. Hayatının en kötü olaylarını böylesine yoğun bir şekilde, altı gece boyunca anlatma gücünü nereden

bulduğunu anlamak zordu.

Ne söylersem söyleyeyim, keşke sessiz kalsaydım diyerek eve döneceğimi düşünerek hiçbir şey söylemedim. Sanki hâlâ iyilik etmeye istekli masum öğrenciymişim gibi, ona, "Sen aldatılmadın, Murray. Yaşamından çıkarılacak yargı bu değil. Öyle olmadığını bilmelisin" demek için yanıp tutuşuyordum. İnsanın geçmişini derinlemesine incelediğinde varacağı mutsuz sonuçları bilen yaşlanmakta olan biri olduğumdan, bunu ona söylemedim.

Kendisine bir süre sarılmama izin verdikten sonra, Murray aniden sırtıma bir şaplak indirdi. Bana gülüyordu. "Doksanlık bir ihtiyardan ayrılmak," dedi, "duygusal istemler."

"Evet. Öyle. Ve başka her şey. Doris'e olan. Lorraine'in ölümü," dedim. "Ira. Ira'nın başına gelen her şey."

"Ira ve kürek. Kendisini içine soktuğu her şey," dedi Murray, "o kürek yüzünden kendisinden koparıldı, kendisinden çağrıldı. Kötü fikirler ve saf düşler. Bütün aşkları. Tutkusu, nasıl olacağını bilmediği birisi olmaktı. Hayatını hiçbir zaman keşfetmedi, Nathan. Onu her yerde aradı – çinko madeninde, plak fabrikasında, şekerleme fabrikasında, işçi sendikasında, radikal politikada, radyo oyunculuğunda, kışkırtıcılıkta, proletarya yaşamında, burjuva yaşamında, evlilikte, zinada, yabanıllıkta, uygar toplumda. Hiçbir yerde bulamadı. Eve bir komünist ile evlenmedi; bitmez tükenmez bir şekilde kendi hayatını arzu eden bir adamla evlendi. Ira'yı öfkelendiren, kafasını karıştıran ve mahveden şey şudur: Uygun bir hayatı asla oluşturamadı. Bu adamın çabasının muazzam yanlışlığı. Ama insanın yanlışları her zaman yüzeye çıkar, değil mi?"

"Hepsi hata," dedim. "Bu bana anlatmakta olduğun şey değil mi? Yalnızca hata var. Dünyanın kalbi *budur.* Hiç kimse hayatını bulmaz. Hayat budur."

"Dinle. Sınırı aşmak istemem. Sana bunun yanında ya da karşısında olduğumu söylemiyorum. Phoenix'e geldiğin zaman bana bunun ne olduğunu anlatmanı istiyorum."

"Ne nedir?"

"*Senin* yalnızlığın," dedi. "Başlangıcı, hayata atılmayı dört gözle bekleyen bu çok ciddi çocuğu hatırlıyorum. Şimdi, altmışlarında, ormanda tek başına bir adam. Seni bu şekilde yaşamın dışında görmek beni şaşırtıyor. Bu lanet şekilde keşişvari yaşayış biçimin. Keşişliğinde eksik olan tek şey seni meditasyona çağıracak çanlar. Üzgünüm,

ama sana söylemek zorundayım: Benimle kıyaslandığında hâlâ genç bir adamsın, oralarda olmak için fazlasıyla gençsin. Neyi savuşturmaya çabalıyorsun? Ne halt oldu?"

Şimdiyse ben *ona* güldüm, kendimi yeniden sağlam, bağımsızlığımla dolu, sihirli bir münzevi gibi hissetmemi sağlayan bir kahkaha. "Senin hikâyeni dikkatle dinledim, olan şey bu. Hoşça kal, Bay Ringold!"

"Görüşürüz."

Geri döndüğümde, balkonda, limon kokulu mum alüminyum kovasında hâlâ yanıyordu, alçak çatı örtüsünden siluet olarak görünen turuncu renkli aydan yayılan donuk bir aydınlık dışında, evimin seçilebilir olduğu tek ışık kaynağı şu küçük ateş kabı. Arabadan inip eve yöneldiğimde, alevin uzayan dalgalanması bana radyo kadranını anımsattı –saat kadranından daha büyük olmayan, minik siyah rakamların altında, olgunlaşan bir muz kabuğu renginde– küçük kardeşim ve ben, anne baba talimatının aksine, favori bir programı dinlemek için saat ondan sonrasına kadar uyanık kaldığımız zaman karanlık yatak odasında görülebilen tek şey buydu. Battal boy tek kişilik yataklarımızda ikimiz ve aramızdaki gece masasının üzerinde azametli, Philco Jr., babamın oturma odası için Emerson konsolu satın aldığı zaman bize miras kalan katedral biçimli masa radyosu. Radyonun sesi olabildiğince kısıktı, fakat yine de kulaklarımızda kuvvetli bir mıknatıs etkisi gösterecek güçteydi.

Mumun kokulu alevini söndürdüp, balkondaki şezlonga uzandım ve bir yaz gecesi karanlığında güçlükle seçilen Murray'i dinlemek, bütün sınanmamış inançlarımla, onları bütün ülkede yayımlanan hikâyelerniş gibi gösteren, dünyayı değiştirmek için yanıp tutuşan hırslı bir çocukken, yatak odası radyosunu dinlemek gibi bir şey olmuştu. Murray, radyo: Her şeyi kontrol eden boşluktan gelen sesler, güzelce gözünde canlandırabilesin diye havada uçuşan ve kulağa ulaşan hikâye kıvrunları, bütün türdeşleri içine alan, sınırsız global bir sahneye dönüştürülmüş kafatası. Ne kadar derinlere gidiyor işitme! Sadece işittiğin bir şeyi anlamak ne demek, düşün. Bir kulağa sahip olmanın Tanrısallığı! Karanlıkta oturup anlatılanı dinlemek erdemi ile insan varlığının en derindeki yanlışlığına savrulmak en azından *yarı* Tanrısal bir fenomen değil midir?

Şezlongta uzanıp yıldızlara bakarak şafağa kadar balkonda kaldım. Bu evde tek başıma geçirdiğim ilk yıl, gezegenleri, büyük yıldızları, yıldız kümelerini, eski çağların büyük takımyıldızlarının görünüşünü ve pazar günkü *New York Times* ikinci bölümünün bir köşesine tıkılmış bir yıldız gözlemcisi haritasının yardımıyla, seyahatlerinin dönme mantığının planını çıkardım. Çok geçmeden büyük haber ve resim yığınında tek bakmak istediğim buydu. "Sky Watch" isimli iki sütunlü küçük yazıyı –açıklama yapan metnin yukarısında ufku kapsayan ve sonraki hafta süresince saat onda takımyıldızların nerelerde olacağını belirten yazıyı– yırtıp koparırdım ve geri kalan gülleyi çöpe atardım. Çok geçmeden günlük gazeteyi de çöpe atıyordum; çok geçmeden artık uğraşmak istemediğim her şeyi çöpe atmıştım, yaşamaya ve çalışmaya gerekli olanın dışında her şeyi. Bir zamanlar, bana bile yeterli görünmeyen ve tutkuyla içlerinde yaşadığım sözcük türlerine doymaya başlamıştım.

Hava kötü değilse ve bulutsuz bir geceyse, yatma vaktinden önce gökyüzüne bakarak balkonda on beş yirmi dakika geçiririm ya da ağaçların üzerinden, eşsiz zenginliği, her yönde saçılmış yıldızları ve sadece bu hafta, doğudaki Jüpiter'i ve batıdaki Mars'ı görebildiğim, tepedeki açık çayırlığa doğru toprak yolda bir fener kullanarak yavaş yavaş ilerlerim. Dünyaya geldiğimiz ve bunun burada olduğu hem inanılmaz hem de basit ve tartışılmaz bir gerçektir. Günümü noktalamak için daha kötü yollar düşünebilirim.

Murray'in ayrıldığı gece, küçük bir çocukken –büyükbabası öldüğü ve ölen adamın nereye gittiğini anlamakta ısrar ettiği için uyuyamıyan küçük bir çocukken– Büyükbabanın bir yıldıza dönüştüğünün anlatıldığını hatırladım. Annem beni yataktan kaldırıp evin yanındaki yola çıkardı ve yıldızlardan birinin büyükbabam olduğunu anlatırken birlikte karanlık gökyüzüne baktık. Başka biri büyükannemdi, vesaire. Annemin anlattığı insanların öldükleri zaman, gökyüzüne yükseldikleri ve orda parıldayan yıldızlar olarak sonsuza kadar yaşadıklarıydı. Gökyüzünü taradım, "Şuradaki o mu?" dedim. Annem evet dedi, içeri geri döndük ve uyudum.

Bu açıklama o zaman anlamlı geldi ve hoppala, bütün şu tıka basa hikâyenin uyarıcı unsurlarından tamamen uyanık, dışarıda uzanmış, Ira'nın öldüğünü, Eve'in öldüğünü, altmış iki yaşında, zengin Sylphid'in Fransız Riviera'sında villasında olma olasılığı dışında, Murray'in Demir Adam'ın harap edilmesinin hikâyesinde bir rolü olan

bütün insanların zamanlarına çakılmadıklarını, ancak dönemleri tarafından onlara kurulan tuzaklardan serbest kalmış ve ölmüş olduklarını düşündüğüm gece yeniden anlamlı geldi. Ne dönemlerinin fikirleri ne de türümüzün beklentileri kaderi tayin etmiyordu: Sadece hidrojen kaderi tayin ediyordu. Artık Eve ve Ira için yapacakları hatalar yok. Hiç ihanet yok. Hiç idealizm yok. Hiç yalan yok. Ne vicdan ne de onun yokluğu var. Anneler ve kızlar, babalar ve üvey babalar yok. Hiç aktör yok. Hiç sınıf mücadelesi yok. Ayrımcılık veya linç etme veya Jim Crow hiç yoklar, ne de var oldular. Hiç adaletsizlik yok, ne de adalet var. Hiç ütopya yok. Hiç kürek yok. Folklorun tersine –ki Samanyolu'nun biraz batısında, Küçük ve Büyük Ayı'nın güneydoğusunda gökyüzünün doğu tarafında yüksekte kazara tüneyen– Lyra [Lir] takımyıldızı dışında, hiç harp yok. Sadece yirmi milyon derecede yanan Ira'nın ve Eve'in fırını var. Romancı Katrina Van Tassel Grant'in fırını, Temsilciler Meclisi üyesi Bryden Grant'in fırını, tahnitçi Horace Bixton'ın fırını ve madenci Tommy Minarek'in ve Pamela Solomon'un ve Estonyalı masöz Helgi Pärn'ın, laboratuvar teknisyeni Doris Ringold'un ve amcasını seven kız, Lorraine'in fırını var. Karl Marx'ın fırını, Joseph Stalin'in, Lev Troçki'nin, Paul Robeson'un ve Johnny O'Day'in fırını var. Avcı Joe McCarthy'nın fırını var. Murray'in –vefalı kardeşlerin en iyisi, İngilizce öğretmenlerinin ası iki ay sonra Phoenix'te öldüğünden– beni sonsuza kadar terk ettiği geceki gibi bulutsuz bir gecede dağımdaki sessiz kürsüden görülen şey, hatanın giremeyeceği bir evrendir. Anlaşılmazı anlarsınız: Düşmanlığın olmayışının muzzam manzarası. Kendi gözlerinizle zamanın engin beynini, hiçbir insan eli tarafından yakılmamış ateşten bir galaksiyi görürsünüz.

Yıldızlar kaçınılmazdır.

90'lı yıllarda birbirinden parlak yapıtlarıyla Amerikan edebiyatına damgasını vuran Philip Roth, *Bir Komünistle Evlendim*'de dönüp 50'li yıllara bakıyor. Gammazlıkların, arkadan vurmaların, kara listelerin alıp yürüdüğü McCarthy döneminin içyüzünü anlatırken, ülkesinin ulusal tarihinde masumiyetin ve saplantının oynadığı karmaşık rolleri irdeliyor.

Roth, 1950'lerde Amerikan işçi sınıfının hayatında gerçek bir değişiklik yaratamayan komünist hareketin içine düştüğü aczi ve komünistlerin yanlış yönlendirilen idealizmlerini kınıyor bu romanda.

1930'larda bir kanal kazıcısı olarak hayata başlayan, kendi kendini yetiştirmiş idealist komünist Ira Ringold, 1940'larda ünlü radyo aktörü Iron Rinn'e dönüştükten sonra, Amerika'nın sevgilisi sessiz film yıldızı ve radyo aktristi Eve Frame ile evlenir. İnançlarını Eve Frame'le yaşadığı üst-orta sınıf hayatla bir türlü bağdaştıramayan Ira'yı bu evliliğin sonunda büyük bir yıkım beklemektedir. Yaşadıkları aile dramı Eve'in ihanetiyle ulusal bir skandal boyutuna varır. Kızıl avcılığının bütün şiddetiyle sürdüğü bir dönemde Ira'nın özel hayatından taşıp kamuoyunun gözleri önünde yaşanan bir zalimlik, aşağılama, ihanet ve intikam öyküsüdür anlatılan...

1940'lı yılların sonundaki Amerikan komünizminin popüler kültürdeki tezahürlerini başarıyla yansıtıyor *Bir Komünistle Evlendim.* Komünizm karşıtı paranoyanın yalnızca ulusal politikaları etkilemekle kalmayıp, ailelerin mahrem hayatlarına kadar sızdığı bir dönemi bütün gerçekliğiyle yeniden canlandırıyor. Roth'un duygusal ayrıntıları keskin gözlemlerle aktarması, büyük Amerikan tragedyasına, Amerikan rüyasının iflah olmaz biçimde iflas ettiği noktaya ulaştırıyor bizi. "Bir Amerikan tragedyası" nitelemesini hak eden böyle bir yapıtı "XX. Yüzyıl Amerikası'nın usta vakanüvisi" Philip Roth'un kaleminden okumak da başka bir zevk olacak doğrusu.

"Philip Roth şaşılacak bir yazar... *Bir Komünistle Evlendim* pekâlâ onun klasik yapıtı olabilir; belki de bütün zamanların klasiği."
The Plain Dealer

AYRINTI•EDEBIYAT
ISBN 975-539-305-6
9 789755 393056